

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET VE SOSYAL BİLİMLER
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ

**ENDONEZYA'DA DİN VE SİYASET
(NAHDLATUL ULEMA ÖRNEĞİ)**

Doktora Tezi

MUHAMAD SYAUQILLAH

Istanbul 2016

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET VE SOSYAL BİLİMLER
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ

**ENDONEZYA'DA DİN VE SİYASET
(NAHDLATUL ULEMA ÖRNEĞİ)**

Doktora Tezi

MUHAMAD SYAUQILLAH

Danışman: Prof. Dr. ERGÜN YILDIRIM

Istanbul 2016

MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

TEZ ONAY BELGESİ

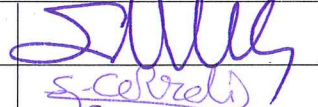
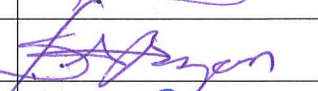
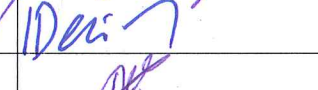
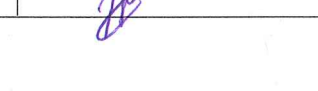
KAMU YÖNETİMİ Anabilim Dalı SİYASET VE SOSYAL BİLİMLER Bilim Dalı
DOKTORA öğrencisi MUHAMAD SYAUQILLAH'ın ENDONEZYA'DA DİN VE
SİYASET (NAHDLATUL ULEMA ÖRNEĞİ)

adlı tez çalışması, Enstitümüz Yönetim Kurulunun 2.08.2016 tarih ve 2016-29/11 sayılı
kararıyla oluşturulan jüri tarafından ~~oy birliği~~ / oy çokluğu ile Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi 07 / 09 / 2016

Öğretim Üyesi Adı Soyadı

İmzası

1.	Tez Danışmanı	Prof. Dr. ERGÜN YILDIRIM	
2.	Jüri Üyesi	Yrd. Doç. Dr. AYŞE SILA ÇEHRELİ	
3.	Jüri Üyesi	Doç. Dr. AHMET KEMAL BAYRAM	
4.	Jüri Üyesi	Doç. Dr. İDRİS DEMİR	
5.	Jüri Üyesi	Prof. Dr. BEKİR BERAT ÖZİPEK	

ÖNSÖZ

Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi Dekanı olarak görevi sırasında çok meşgul olmasına rağmen yine vakit ayırarak Doktora Tezime danışmanlık yaptığından ötürü sayın Prof. Dr. Ergün YILDIRIM hocama ve ayrıca bu doktora tezime de daha önce danışmanlık yaptığından ötürü Prof. Dr. Ayşegül YARAMAN hocama en içten teşekkürlerimi arz ederim,

Sonsuz teşekkürlerimi de özellikle Marmara Üniversitesi Siyaset Fakültesinde tahsilimi süresince danışmanlık yapan ve hatta tahsilimin ilk yıllarında bana özellikle sosyal ve siyaset terimi Türkçe kılavuzu veren Yrd. Doç. Dr. Ayşe Sıla Cehreli hocama,

Ayrıca Siyaset ve Kamu Politikası bölümü öğretim üyeleri başta Prof. Omer Faruk GENÇKAYA bölüm başkanı olarak, Prof. Dr. Deniz VARDAR, Doç. Dr. Metin SARFATİ, ve diğer kıymetli hocalara, ayrıca Gulhan GÜNES'e yönetim personeli olarak ve doktora tezimi tamamladığım Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi idari personelerine,

Ayrıca sevgili Ibrahim KORKMAZ, Yusuf SOYUPEK ve Rusdi J. Abbas Sınıf arkadaşıma, arkadaşlık bağı devam edilmesi temennisiyle,

Endonezya ve Türkiye'de bulunan NU ailesine, ve özel olarak Prof. Dr. Said Aqiel Siradj Nahdlatul Ulema Merkez Ofisi (PBNU) Genel Başkanı olarak, Dr. Marsudi Syuhud PBNU başkanı, ve Muhammad Afifi, Ali Shobirin, Dr. Arif Zamhari, Dr. Syafiq Hasyim, Dr. Sadun Afandi'ye, PBNU Kütüphane görevlisi H. Syatiri, alemlere rahmet olan İslam anlayışı yaygınlaştırmada ilham kaynağı olan dünyanın değişik yerlerinde bulunan tüm NU arkadaşlarıma, NU Türkiye Özel Şubesi Yönetime ve özel olarak Dr. Ahmad Faiz, Labib Syauqi, Muhammad Syaroni Rofii, Zacky Khairul Umam'a,

Benim de yurt dışında örgüt yönetiminde hizmet etme imkanı sağlayan Endonezya Öğrenciler Birliği olan Türkiye Endonezya Öğrenciler Birliği ve İstanbul Endonezya Öğrenciler Birliği'ye,

Ayrıca Türkiye’de ikamet eden Endonezya ailelerine, özellikle İstanbul Endonezya ailesine, Ankara Endonezya büyükelçiliğe ve İstanbul Endonezya Konsolosluga ve ayrıca Mba Melly, Mba Markila, Mba Eny, Seymus, Bestami ve Kemal ağabey’e.

Özel olarak da Türkiye’de tahsilimi tamamlamak için büyük emeği ve desteği olan H. Ramelidy ve Bima büyük ailesine, ve özellikle ortaokul öğretmeni olarak hayatını eğitim hizmetine vakfeden ve disiplinli öğretmen olan merhum H. Ramelidy ve H. Muhammad Arifuddin babama, ayrıca bana büyük destek veren öz abim ve kardeşlerime, ve özel olarak hayatımda yeri özel olan ve bana çok dua eden annem Hamsah, ve Hj. Nurmaharaini, ve ayrıca özel olarak teşekkürümü büyük emeği ebediyan unutamayacağım ve Türkiye’de tahsilimin tamamlanması için büyük desteği olan sevgili eşime, Juwarti Hafsa’a,

Ayrıca Türkiye’de eğitim imkanı sağlayan Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığına,

Ve son olarak, Türkiye’de doktora tahsilimi süresince bana destek veren ve yardımda bulunan herkese içten teşekkürlerimi arz ederim.

Muhamad Syauqillah

ÖZET
ENDONEZYA'DA DİN VE SİYASET
(NAHDLATUL ULEMA ÖRNEĞİ)

MUHAMAD SYAUQILLAH

Marmara Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi
Doktora Tezi, 206 Sayfa, Eylül 2016

Danışman: Prof. Dr. Ergün YILDIRIM

Nahdlatul Ulema XX yüzyılın başlangıcında Endonezya'da kurulan ılımlı İslamcı örgüttür. NU'nun kuruluşu Endonezyadaki yenileme İslamcı hareketin yaygınlaşmasına bir cevap niteliktedir. NU kurtuluş mücadelesi ve Anayasa Oluşturmasına aktif olarak katıldı. NU, din eğitimi, halk geliştirme, ve fetva mevzularına kadar ilginen dini sosyal örgüttür. Gelişen süreçte NU, dini ve sosyal örgüt olarak siyaset ve devletle olan ilişkilerinde gerek Soekarno ve Soeharto döneminde değişiklik yaşadı. NU 1951 yılında NU partisi kurdu, 1973 yılında partiler birleşmesi uygulamasından dolayı PPP partisiyle birleşti. 1984 yılında ise NU, siyasetten ve PPP partisinden çekildi. Gelişen süreçte 1998 yılında NU tekrar siyasi parti kurdu.

Bu doktora teziyle, yazar tarih süresince din ile siyaset ilişkileri ve özellikle İslamcı hareketlerinde değişiklik yaşayabilir. Dahası demokrasi ve çağdaştırma süresince İslamcı hareketi zaman değişikliğine adapte olmak zorundadır. Bu konuda NU, İslamcı hareketin çıkarlarına göre değişebileceğini ispat etmiştir. Bu bağlamda NU, bu değişikliği ehli sünnet ve cemaatin fıkıh kaidelerine göre şekillendirmiştir.

Anahtar Kelimeler: Nahdlatul Ulama, İslami Hareketi, Din, Siyaset

ABSTRACT
RELIGION AND POLITICS IN INDONESIA
(THE CASE OF NAHDLATUL ULAMA)

MUHAMAD SYAUQILLAH

Marmara University, Political Science and Public Administration
Doctorate Dissertation, 206 pages, September 2016

Supervisor: Prof. Dr. Ergün YILDIRIM

Nahdlatul Ulama is a moderate Islamic organization in Indonesia that was born in XX century. NU's establishment is a response of Islam renewal in Indonesia. NU was involved in struggling for Indonesia's independence and its constitutional formation. NU is a religious social organization which having religious educational activities variant, society empowerment and religious fatwa discussion. On its development, as its function as religious social organization, NU deals dynamic in its relations to politics and state, either in Sukarno's era and Suharto's era. NU had declared NU party in 1951, joined in United Development Party through the partial fusion in 1973. It seceded itself from that party in 1984 and finally established the National Awakening Party in 1998.

In this dissertation, by analyzing historical journey, religious relations and politics especially, the Islamic movement would be changed. Moreover in the context of modernization and democratization, Islamic movement is required to adapting with the time changing. NU has proven that Islamic movement can changed in accordance to its interests. In the context of NU, those changes use Fiqh rules that in line with what is enshrined in comprehension of Ahlu Sunnah Wal Jama'ah.

Key Words: Nahdlatul Ulama, Islamic Movement, Religion, Politics

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	i
ÖZET TÜRKÇE	iii
ÖZET İNGLİZCE	iv
İÇİNDEKİLER	v
TABLO LİSTESİ	viii
KISALTMALAR	ix

GİRİŞ BİRİNCİ BÖLÜM İSLAM, SİYASET VE DEMOKRASİ

A. Din ve Siyaset	12
B. İslam ve Demokrasi	15
C. İslami Hareketi	16
D. Endonezya'nın İslami Hareketi Tarihi	19
1. Kurtuluş İslami Hareketi Öncesi	24
2. Hollandalı Kolonizasyon Döneminde İslami Hareketi	24
a. Serikat İslam	25
b. Muhammediye	27
c. Al İrsyad	28
d. Persatuan İslam (İslam Birliği)	29
e. Nahdlatul Ulema	31
3. Japonya Kolonizasyon Döneminde İslami Hareketi	33
a. Pembela Tanah Air (Vatan Koruyucular)	34
b. Pusat Tenaga Rakyat (Halk Gücü Merkezi)	34
c. Korps Pemuda (Genç Topluluğu)	35
4. Orde Lama/Eski Döneminde İslami Hareketi	41
a. Darul İslam/Tentara Islam Indonesia (İslam Devleti ve Endonezya İslami Askeri)	43
b. Masyumi ve Devlet İhaneti	44
5. Yeni Dönemi İslami Hareketi	48
a. Pancasila Tek Siyasi İlkesi Uygulaması	52
6. Reform Dönemi İslami Hareketi	55
a. Militandan Tarbiye'ye Kadar	56
b. Türk İslami Hareketi	58

İKİNCİ BÖLÜM NAHDLATUL ULEMA'NIN TARİHSEL ARKA PLANI

A. Kolonizasyon Dönemi, Bağımsız Dönemi ve Eski Dönemi (1900-1967)	60
B. Yeni Dönemi (1967-1998)	70
C. Reform Dönemi (1998-simdi)	79

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM NAHDLATUL ULEMA’NIN DİNİ YAKLASIMI VE FİKİR TEMELLERİ

A. Ehli Sünnet ve Cemaat	85
B. Tassavuf	88
C. Modernleşme	92
D. Vehhabi ve Tekfiri	93
E. Demokrasi	99
F. Tolerans/Höşgörü ve Çoğulculuk	103
G. Milliyetçilik	106
H. İnsan Hakları	110

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM NAHDLATUL ULEMA’NIN TOPLUMSAL FAALİYETLERİ

A. Eğitim	115
1. Medrese ve Pondok Pesantren	115
a. Nahdlatul Ulema Modeli Pondok Pesantren	116
b. Din Eğitim Kurumları (Medrese)	120
c. Nahdlatul Ulema Yüksek Eğitim Kurumları	121
d. Din Kursları	122
B. Yayıncılık	124
C. Sosyal Yardımlaşma	131
1. Zekat ve Sadakah Kurumu	132
2. Sağlık Kurumu	132
3. Doğal ve Affet Koruma Kurumu	133
D. Ekonomi	134
E. Fetva	135
1. Bahtsul Masail (Fetva) Kurumu	136
2. Felek Kurumu	137
F. Gençlik ve Kadın	138
1. Nahdlatul Ulema Öğrenciler Birliği	138
2. Nahdlatul Ulema Kız Öğrenciler Birliği	139
3. Ansor Gençlik Hareketi	140
4. Fatayat Nahdlatul Ulema	140
5. Muslimat Nahdlatul Ulema (Kadınlar Kurumu)	141
6. Endonezyalı Müslüman Üniversiteli Öğrenciler Hareketi	142
G. Sosyal ve Kültürel	145
1. Lembaga Kemaslahatan Keluarga (Aile Kalkınma Kurumu)	145
2. Lesbumi (Sanatçı Kurumu)	146
3. Pagar Nusa (Spor Kurumu)	148
4. Avukatlık Hukuk ve Eğitim Kurumu	149
5. Cami Koruma Kurumu	149
H. Araştırma	150

I. Tasavvuf	152
J. Çevre	152
K. Meslek Kuruluşları	152
1. Lisans Mezunu Teşkilatı	153
2. İşçiler Sendikası	154
3. Öğretmenler Sendikası	154
4. Balıkçılar Sendikası	155
L. Nahdlatul Ulema Uluslararası Halka Hizmeti	156

BEŞİNCİ BÖLÜM

NAHDLATUL ULEMA’NIN SİYASAL İLİŞKİLERİ

A. Nahdlatul Ulema’nın Ana Siyasal Söylemi.....	158
B. Nahdlatul Ulema’nın Siyasi Partiler ve Hükümetle İlişkisi	168
1. Kurtulus Mücadele Dönemi (1926-1945).....	169
2. Eski Dönemi (1945-1967).....	171
3. Yeni Dönemi (1967-1998)	173
C. Nahdlatul Ulema ve Reform Döneminde Siyaset	183
1. Nahdlatul Ulema ve 2001 Yılından Sonraki Siyaset	187
2. Nahdlatul Ulema’nın Susilo Bambang Yudhoyono Hükümetiyle İlişkisi	194
3. Nahdlatul Ulema’nın Joko Widodo Hükümetiyle İlişkisi	197
D. Nahdlatul Ulema İç ve Dış Gelen Tartışmalar	199
1. Nahdlatul Ulema İç Tartışmaları.....	199
2. Nahdlatul Ulema Dış Gelen Tartışmaları	200
 SONUÇ	 201
KAYNAKÇA	208
EKLER	222
EK 1. Nahdlatul Ulema Yönetim Kurulu	222
EK 2. Nahdlatul Ulema Tüzüğü	228

TABLO LİSTESİ

Tablo 1. 1955 Seçim Sonuçu	71
Tablo 2. 1977 Seçim Sonuçu	72
Tablo 3. 2004 Cumhurbaşkanı ve Başkan Yardımcı Adayları Seçimi	81
Tablo 4. 2009 Cumhurbaşkanı ve Başkan Yardımcı Adayları Seçimi	82
Tablo 5. 2014 Cumhurbaşkanı ve Başkan Yardımcı Adayları Seçimi	83
Tablo 6. 1999-2014 PKB Kazanma Oy Sayısı ve Oy Oranı	84
Tablo 7. 1999-2014 PKB Kazanma Oy Sayısı ve Oy Oranı	167
Tablo 8. 1971 Seçim Sonuçu	175

KISALTMALAR

ABDACOM	Komando Sekutu Amerika, Inggris, Belanda dan Australia	Amerika, Birlesik Kralı, Hollandalı ve Avustralya Müttefik Komandosı
ABRI	Angkatan Bersenjata Republik Indonesia	Endonezya Cumhuriyeti Askeri Kuvveti
ANO	Ansoru Nahdlatul Ulama	Ensar Nahdlatul Ulama
ASBİHU	Asosiasi Bimbingan Haji dan Umrah NU	Nahdlatul Ulama Hac ve Umre Teşkilatı
BANOM	Badan Otonom	Bağımsız Kurumu
BPJS	Badan Penyelenggara Jasa Kesehatan	Sağlık Sığortası Hükümü
BPUPKI	Badan Penyelenggara Usaha Persiapan Kemerdekaan Indonesia	Endonezya Kurtuluş Hazırlık Kurumu
BS	Bintang Sembilan	Dokuz Yıldız
Dİ/Tİİ	Darul İslam/Tentara İslam Indonesia	İslam Devleti/Endonezya İslam Askeri
DPR	Dewan Perwakilan Rakyat	Milletvekili Divanı
FPI	Front Pembela İslam	
GAPI	Gabungan Partai Indonesia	Endonezya Partilerin Birliği
GMNU	Generasi Muda Nahdlatul Ulama	Nahdlatul Ulama Gençlik Nesilleri
Gus Dur	Abdurrahman Wahid	IV Endonezya Cumhurbaşkanı
GNKLH	Gerakan Nasional Kelestarian Lingkungan Hidup	Ulusal Orman ve Çevre faaliyetlerinin birleştiği yeri
Golkar	Golongan Karya	İş Grubu
GP Ansor	Gerakan Pemuda Ansor	Ansor Geçlik Hareketi
HANURA	Hati Nurani Rakyat	Halk Vicdanı Partisi
HIV	Human Immunodeficiency Virus	İnsan Bağışıklık Yetmezlik Virüsü
HMI	Himpunan Mahasiswa Islam	İslam Öğrenciler Teşkilatı-Diponegoro
Diponegoro	Diponegoro	
HMI MPO	Himpunan Mahasiswa Islam Majelis Penyelamat Organisasi	İslam Öğrenciler Teşkilatı-Mecelis Koruma Organizasyon
HMTI	Haiah Takmir masjid Indonesia	Endonezya Cami Koruma Teşkilatı
HTMI	Himpunan Takmir Masjid Indonesia	Endonezya Cami Koruma Teşkilatı
İCİS	Konferensi Internasional Cendekiawan Muslim	İslam Akıl Adamları Konferansı

İCMI	İkatan Cendikiawan Muslim Indonesia	Endonezya Bilimadamları Birliği
İHH	Yayasan Hak Asasi Manusia dan Bantuan Kemanusiaan	İnsan Hak ve Hürriyetleri İnsani Yardım Vakfı
İMANU	İkatan Mahasiswa Nahdlatul Ulama	Nehdatul Ulema Üniversiteli Öğrenciler Birliği
İPENO	İkatan Pelajar Nahdlatul Ulama	Nahdlatul Ulema Öğrenciler Birliği
İPINO	İkatan Pelajar Islam Nahdlatul Ulama	Nahdlatul Ulema İslam Öğrenci Birliği
İPKİ	Partai Ikatan Pendukung Kemerdekaan Indonesia	Endonezya Destek Kurtuluş Birliği Parti
İPNU	İkatan Pelajar Nahdlatul Ulama	Nahdlatul Ulema Öğrenciler Birliği
İPPNU	İkatan Pelajar Putri Nahdlatul Ulama	Nahdlatul Ulema Kız Öğrenciler Birliği
İSHARINU	İkatan Seni Hadrah Nahdlatul Ulama	Nehdatul Ulema Hadrah Sanatı Birliği
İSİD	Negara İslam Irak dan Suriah	İrak ve Suriye İslam Devleti
ISNU	İkatan Sarjana NU	Nehdatul Ulema Lisans Mezunu Teşkilatı
İSOMİL	International Summit of Moderate İslamic Leaders	Uluslararası Moderat Musluman Lider Zirvesi
JATMAN	Jam'iyah Ahli Thariqah Al-Mu'tabarrah An-Nahdliyyah	Nahdlatul Ulema Ehli Tarikat Temsilcisi
JOKOWİ	Joko Widodo	VII Endonezya Cumhurbaşkanı
JQH	Jam'iyatul Qurra Wal Huffazh	Hafız ve Kurra Temsilcisi
KH	Kyai Haji	Geleneksel Ulema
KİH	Koalisi Indonesia Hebat	Harika Endonezya Koalisyonuna
LAKPESDAM NU	Lembaga Kajian dan Pengembangan Sumber Daya Manusia Nahdlatul Ulama	NU İnsan Gücü Geliştirme ve Araştırma Kurumu
LAZİSNU	Lembaga Zakat, İnfak dan Sadaqah Nahdlatul Ulama	Nahdlatul Ulema Zekat, İnfak ve Sadaka Kurumu
LBMNU	Lembaga Bahtsul Masail Nahdlatul Ulama	Nahdlatul Ulema Fetva Kurumu
LDNU	Lembaga Dakwah Nahdlatul Ulama	Nahdlatul Ulema Teblig Kurumu
Lekra	Lembaga Kebudayaan Rakyat	Halk Kültür Merkezi
LESBUMİ NU	Lembaga Seni Budaya Muslimin NU	NU İslam Sanat ve Kültür Kurumları

LINO	Lailatul Ijtima Nahdlatul Ulama	Nahdlatul Ulama Aksam Toplantısı
LKİS	Pusat Kajian Islam dan Sosial	İslam ve Sosyal Araştırma Merkezi
LKKNU	Lembaga Kemaslahatan Keluarga NU	Nehdatul Ulama Ailesi Kalkınma Kurumu
LKN	Lembaga Kebudayaan Nasional	Ulusal Kültür Kurumu
LKNU	Lembaga Kesehatan Nahdlatul Ulama	Nahdlatul Ulama Sağlık Kurumu
LP	Lembaga Pemasyarakatan	Ceza/Hapishane Kurumu
LPBH NU	Lembaga Penyuluhan dan Bantuan Hukum Nahdlatul Ulama	Nehdatul Ulama Avukatlı ve Hukuk Eğitimi
LPBİ NU	Lembaga Pencegahan Bencana dan Perubahan Iklim Nahdlatul Ulama	Doğal Afeti ve İklim değişikliği önleme Kurumu
LPP NU	Lembaga Pengembangan Pertanian Nahdlatul Ulama	Nehdatul Ulama Tarımı Geliştirme Kurumu
LPTNU	Lembaga Perguruan Tinggi Nahdlatul Ulama	Nehdatul Ulama Yüksek Eğitim kurumu
LTM NU	Lembaga Ta'mir Masjid Nahdlatul Ulama	Nahdlatul Ulama Cami Koruma Kurumu
LTMI	Lembaga Ta'mir Masjid Indonesia	Endonezya Cami Yonetimi
LWP NU	Lembaga Wakaf dan Pertanahan	NU Tapu ve Vakıf Malları Kurumu
Masyumi	Majelis Syuro Muslimin Indonesia	Endonezya Müslümanların Şura Meclisi
Mİ	Muslimin Indonesia	Endonezya Müslümanları
MİAİ	Majelis İslam A'la Indonesia	Endonezya İslam Meclisi
MÖ	Sebelum Masehi	Millattan Önce
Munas	Musyawarah Nasional	Olağan Üstü
Murba	Partai Musyawarah Rakyat Banyak	Büyük Halk İstişare Parti
Nasakom	Nasionalis, Agama dan Komunis	Ulusal, Din ve Komünist
NASDEM	Nasional Demokrat	Ülusal Demokrat Partisi
NKRİ	Negara Kesatuan Republik Indonesia	Endonezya Cumhuriyeti Devlet Birliği
OSİS	Organisasi Siswa Intra Sekolah	Örgün Eğitim Öğrenciler Örgütü
P4	Pedoman Penghayatan dan Pengamalan Pancasila	Pancasila Uygulama Yönergeleri Kuralları
PAM Swakarsa	Pengamanan Swakarsa	Bağımsız Güvenliği

Parkindo	Partai Kristen Indonesia	Endonezya Hiristiyen Parti
Parmusi	Persaudaraan Muslim Indonesia	Endonezya Müslüman Kardeşleri
PASIAD	Yayasan Sosial dan Ekonomi Asia Pasifik	Pasifik Ülkeleri İle Sosyal ve İktisadi Dayanışma Derneği
PBNU	Pengurus Besar Nahdlatul Ulama	Nahdlatul Ulema Büyük Yönetimi/Merkez Ofisi
PDİ	Partai Demokrasi Indonesia	Endonezya Demokrasi Parti
PDİİ	Partai Demokrasi İslam Indonesia	Endonezya İslam ve Demokrasi Parti
PDİP	Partai Demokrasi Indonesia-Perjuangan	Endonezya Demokrasi Parti-Mücadele
PERGUNU	Persatuan Guru NU	Nahdlatul Ulema Öğretmenler Sendikası
Perpeno	Persatuan Pelajar Nahdlatul Ulama	Nahdlatul Ulema Öğrenciler Birliği
Persano	Persatuan Santri Nahdlatul Ulama	Nahdlatul Ulema Tezgaah Öğrenciler Birliği
PERSİS	Persatuan İslam	İslam Birliği
Perti	Persatuan Tarbiyah Islamiyah	Terbiye İslamiyet Birliği
PETA	Pembela Tanah Air	Vatan Koruyucular
PHBS	Perilaku Hidup Bersih dan Sehat	Sağlıklı ve Temiz Hayat Geleneği Yagınlaşması
Pİİ	Pelajar İslam Indonesia	Endonezya İslam Öğrenciler
PKB	Partai Kebangkitan Bangsa	Millet Kalkınma Parti
PKİ	Partai Komunis Indonesia	Endonezya Komünist Parti
PLANAS PRB	Platform Nasional Pengurangan Risiko Bencana	Felaket Riski Azaltılması Ulusal Platformu
PMİİ	Pergerakan Mahasiswa İslam Indonesia	Musulman Üniversitesi Talebe Hareketi
PNİ	Partai Nasional Indonesia	Endonezya Ulusal Partisi
Parkindo	Partai Kristen Indonesia	Endonezya Hiristiyen ve Katolik Partisi
PPKİ	Panitia Persiapan Kemerdekaan Indonesia	Endonezya Kurtuluş Hazırlık Kömitesi
PPP	Partai Persatuan Pembangunan	Birlik ve Kalkınma Parti
PRRİ	Pemerintahan Revolusioner Republik Indonesia	Endonezya Cumhuriyeti Devrim Hükümeti
PRRİ	Pemerintahan Revolusioner Republik Indonesia –	Endonezya Cumhuriyeti Devrim Hükümeti-Halk Mücadele Gücü
Permesta	Perjuangan Rakyat Semesta	
PSİ	Partai Sosialis Indonesia	Endonezya Sosyalist Parti
PSİİ	Partai Syarikat Islam Indonesia	Endonezya Syarekat İslam Parti
PUSA	Persatuan Ulama Seluruh	Açe Ulema Birliği

PUTERA	Aceh	Halk Gücü Merkezi
PWNU	Pusat Tenaga Rakyat Pengurus Wilayah Nahdlatul Ulama	Nahdlatul Ulama İl Yönetimi
RMI	Rabithah al-Ma'ahid al-İslamiyyah	İslam Tezgahları Birliği
RPB	Rencana Penanggulangan Bencana	Doğal Felaketi Önleme Planı
SARBUMUSİ	Sarikat Buruh Muslimin Indonesia	Endonezya Müslüman İşçiler Sendikası
SBY	Susilo Bambang Yudhoyono	VI Endonezya Cumhurbaşkanı
SDİ	Serikat Dagang İslam	Ticaret Syarekat İslam
Sİ	Serikat İslam	Syarekat İslam
SİG	Sistem Informasi Geografis	doğal felaketi önleme teknik ve stratejileri
SOBSİ	Sentral Organisasi Buruh Seluruh Indonesia	Endonezya İşçiler Merkez Sendikası
UUD	Undang-undang dasar	Anayasa
VOC	Volatile organic compounds/Perusahaan Belanda untuk Hindia Timur	Hollandalı Doğu-Hindia Ticaret Şirketi

GİRİŞ

Osmanlı Devletinin çöküşüyle beraber İslam dünyasındaki gelişmeler ve yeni düzenlemeler büyük değişikliklere yol açtı. Osmanlı hakimiyeti altında bulunan Mekke ve Medine (Hicaz) Suudi Arabistan'a geçti. Bu hakimiyetin değişikliği, bölgedeki dini yaşayışı da derinden etkiledi. Hicaz'daki bu değişiklik Endonezya ulemasını Suudi Kralına İslamın Osmanlı'ya emanet etmiş olduğu İslami eserlerin korunması için temsilci göndermeye itti.

Bu değişikliğin yaşandığı tarihsel dönemde, yani 20. yüzyılın başlangıcında Endonezya'da İslami çağdaşlaşma hareketi de yaygınlaşıyordu. Bunun öncülüğünü yapanlar, Endonezyalı ulemadan Muhammad Abduh, Muhammad Reşit Rıza ve Cemaluddin El Efghani gibi düşünürlerden ders alanlardır. Gelişen süreçte A. Wahab Chasbullah, Mas Mansur ve Ahmad Dahlan gibi yeni genç nesiller daha sonra 1918 *Tashwirul Afkar* (fikir, düşünce ve görüş özgürlüğü adına küçük bir müzakare grubu söz konusudur) isminde bir örgüt kurdu. Bu örgüt de Nahdlatul Ulema'nın (NU) kurulmasına bir zemin hazırladı.

NU, Endonezya'nın 1945 yılında bağımsızlığını kazanmasından tam on dokuz yıl önce, yani 1926 yılında kuruldu. Kurtuluş mücadelesi döneminde NU'nun genç tabanı beraber askerlerin yanında işgalci Hollanda'ya karşı aktif mücadelede bulundu. NU'nun kurtuluş savaşındaki en büyük önemi, 22 Ekim 1945 tarihinde Cihad Emrini (*Resolusi jihad*) çıkarmasıydı. NU, ayrıca devletin temel prensipleri olan *Pancasila*'nın oluşturulmasında da aktif olarak rol aldı. NU milliyetçilik ve İslamcı kesimlerin arasındaki çatışmalara arabuluculuk yaptı. NU'nun izlediği tutum sonuçta hükümetle din arasındaki ilişkisinin ılımlı olmasına yol açtı.

Gelişen süreçte NU'nın durağan bir siyasi görüşe dayanmadığını görmekteyiz. Bilakis NU'nın işgal, Eski Rejim Soekarno, Yeni Rejim Soeharto ve hatta reform gibi farklı dönemlerde siyasi görüşünün de değişiklik gösterdiği söylenebilir. Bu değişken siyasi görüşü çeşitli fıkıh kaidelerine dayanır. Ve bu fıkıh kaidelerinden Khittah'a (Khittah, NU'nın temel

değerleridir) dönüş kararının alınmasıyla ve NU'nın PPP partisine katılması ile birçok zarar getirir.

250 milyonluk Endonezya nüfusunun %89'u müslümandır. Bu nüfusun 80 milyonluk kısmı NU, Endonezya Cumhuriyeti Birleşik Devletinin birliğini koruyan milliyetçilik siyaseti yapıyor. Her ne kadar hükümet ve devletle zaman zaman karşı karşıya kalmış olsa da Kurtuluş Mücadelesi döneminden reform dönemine kadar NU'nın milliyetçilik siyasetinde hiç bir zaman değişiklik yaşanmadı.

Çağdaşlaşma ve demokratikleşme süreci,, NU gibi İslami hareketlerin dinamizmini koruyor. NU sadece siyaset alanında değil dini, sosyal, eğitim ve özellikle kadınların eğitimiyle ilgili devlet politikalarını da etkiler. NU ayrıca iç örgütsel yapısında eğitim kurumlarını yenileme ve kadın-erkek eşitliğini destekler.

Bu doktora tezinde din ile siyaset ilişkileri ve özellikle bu alanda İslami hareketlerdeki değişiklikler incelenecektir. Başka bir ifadeyle modernleşme ve demokrasi bağlamında İslami hareketlerin yeni şartlara uyum sağlama çabalarına değinilecektir. İslami hareketler siyasete ve siyasi partilere katıldıklarında siyasi tutumlarının kendi çıkarlarına göre değişebileceği yaklaşımı ele alınacaktır. Siyaset ve din arasındaki ilişki NU örneğinde tartışılarak değerlendirilmeye çalışılacaktır.

Nahdlatul Ulema tarihi ile ilgili belgelerin ve beş yıllık kongrelerin sonuçlarının incelenmesi, tezin ana kaynağını oluşturacaktır. Ayrıca Nahdlatul Ulema liderleriyle görüşme yapılmış, Pondok Pesantren ve medreselerde araştırma yapılmıştır. Ağustos 2015'teki beş yıllık NU kongresine yapılan katılım, Nahdlatul Ulema ile ilgili kitapların ve Endonezya islami hareketlerine değinen çalışmaların incelenmesi de doktora tezinin yazımında kullanılmıştır.

Varsayım

Bu doktora tezinde, yazar tarih süresince din ile siyaset ilişkileri bağlamında İslami hareketlerin yapılarında ve söylemlerinde değişiklik olabileceğini, hatta demokrasi ve çağdaşlaşma sürecinde İslami hareketlerin söz konusu değişiklikleri yapmak zorunda kaldıkları savunmaktadır. Modernleşme ile beraber gelen siyasal süreçler, islami hareketleri etkilmekte ve onların din ve siyaset ile ilgili görüş ve partiklerinde önemli değişikliklere neden olmaktadır. Buna göre NU da bir islami hareket olarak çağdaşlaşma sürecinde siyaset ve din ilişkilerinde önemli görüş ve tutum değişiklikler içinde olduğu görülecektir.

Sorun

Nahdlatul Ulema siyasetle ilişki kurduğunda veya bir siyasi partiye katıldığında siyasi tutumu çıkarlarına göre değişebilir. Bu araştırmanın NU merkezinde Endonezya İslami hareketinin tarihini bu yaklaşım çerçevesinde araştırmaktır. Özellikle Nahdlatul Ulema Endonezya'nın siyasal görüş ve davranışlarının değişikliklerine paralel olarak nasıl bir değişim içinde olduğu üzerinde durulacaktır.

Araştırma Amacı

Bu araştırmanın bir diğer amacı, NU'nın kuruluş yılından beri değişik dönemlerde hükümet, devlet ve siyasi partilerle olan ilişkilerindeki değişikliklerin sebep ve sonuçlarını bulmaktır.

Araştırma Yöntemi

Bu araştırmada yazar, Endonezya Nahdlatul Ulema üzerinde odaklanmakta ve Nahdlatul Ulema'nın din ve siyaset ile olan ilişkisini tarihsel gelişim içinde incelemektedir. Araştırmada İslam, demokrasi ve siyaset kavramları ve İslami hareketin Endonezya'daki siyasi gelişmelere nasıl tepki gösterdiği tartışılmaktadır.

Bu araştırmada birincil ve ikincil kaynaklar kullanılmıştır. Bu bağlamda Nahdlatul Ulema liderleriyle görüşmeler yapılmıştır. Ayrıca Nahdlatul Ulema tarihi ile ilgili evraklar ve beş yıllık kongrelerin sonuçları incelenmiştir. Pondok pesantren ve medreselerinde gözlem yapılmıştır. Ağustos 2015'teki beş yıllık NU kongresine bizzat katılımda bulunulmuştur,

Nahdlatul Ulema kitapları ve Endonezya islami hareketleriyle ilgili çalışmalar ve doktora tezleri incelenmiştir.

Yapılmış görüşmeler ; Prof. Dr. Said Agiel Siradj NU Genel Başkanı 2015-2020; Ali Shobirin, PP LTM NU; Dr. Ahmad Faiz, Öğretim üyesi Pondok Pesantren Yanbuul Kuran; Dr. Marsudi Syuhud NU General Sekreteri 2010-2015 dönemi; Emha Ainun Nadjib; Hamzah Sahal Nutizen ekibi; Margaret Aliyatul Maimunah, Fatayat NU General sekretari; Muhamad Afifi, NU Yüksek Eğitim Kurumu; Nasaruddin Umar İstiklal Cami Büyük Imamı; Arif Zamhari ICIS Başkan Yardımcısı; Buchori Muslim, NU Teblig Kurumu; Bambang Teblig Cemaati üyesi.

Yazarın yapmış olduğu araştırmada NU'nun milliyetçilikle ilgili görüşü, siyasetle ilişkisi, NU ve siyaset tarihi, NU'nın yapmış ve yapmakta olduğu gündem ve etkinlikleri gibi sorular soruldu. Emha Ainun Najib'e ise özel olarak Suharto'nun Cumhurbaşkanlığından indirilme sürecini ve Bambang'a da Tebliğ Cemaatinin Endonezya'daki faaliyetleri soruldu.

Araştırma da siyaset biliminin çeşitli kavramları kullanıldı. Teorik bir yöntemin kavramsal diline özen gösterilmeye çalışıldı.

Yapılmış Araştırmaları Gözden Geçirme

Bu araştırmada daha önce konuyla ilgili yapılmış çeşitli çalışmalar gözden geçirildi, tarandı ve bir takım okumalar yapıldı. Bunların başlıcaları şunlardır.

Fauzan Saleh, *Endonezya İslami Söylemin Geliştirilmesi: Müslüman Reformcuların 20.yüzyıldaki muhafazakarlıkları savunması* isimli kritik araştırmasında, çağdaş İslami anlayışı ortaya çıkartan müslüman reformcularla medrese talebeleri kesimi (Nahdlatul Ulema) arasındaki teolojik tartışmalardan bahseder.¹ Tartışmalar NU'nın kuruluş günlerinde ve bağımsızlık mücadelesinde yaşanır. Tartışmalar ictihad veya ictihad kapılarından ortaçağ ulemasının geleneksel eğitim katkıları, bidat ve hürafelere kadar geniş bir alan yayılır. Ayrıca NU'nın Ortadoğu'da yaşanan çağdaş İslami hareketlere ve jeopolitik değişmelere bir yanıt olarak ortaya çıktığından söz edilir.

¹ Saleh, Fauzan, *The Development of Islamic Theological Discourse in Indonesia: A Critical Survey of*

Robin Bush'un doktora tezi *Endonezya'daki İslam ve Sivil Toplumu ile ilgili: Nahdlatul Ulema Örneği*. Çalışma NU'nın Endonezya'daki sivil toplum hareketindeki rolü ve 1999-2001 döneminde ortaya çıkan mevzular üzerinde yoğunlaşır.² Doktora tezinde Bush, NU'yu sivil toplumun güç kaynağı olarak ele alır ve bu dönemlerde liderinin Cumhurbaşkanılına zor anlar yaşadığını anlatır. Sivil toplumun güç kaynağı olarak NU, hükümetin uygulamalarına gözlemci 'watch dog' konumunda bulunurken Abdurrahman, Cumhurbaşkanılına hükümette aynı konumu sergilemekte zorlanır. Ayrıca NU'nın tekrar Khittaha'ya dönüş yapma politikası da o zamanki tartışma konusu olur.

Reform dönemin ilk günlerinde NU'nın hükümetle olan ilişkisini tartışan Robin Bush'tan farklı olarak Richard Gordon Kranice, *İslami Öğrenciler Hareketi 1998-2001 Otoriter Hükümetten Reform Dönemine Geçiş Sürecindeki Rolü* başlıklı eserinde, eylemci İslamcı öğrencilerin Suharto'dan sonra reform dönemine geçiş süresindeki rolünü tartışmaktadır.³ Gordon, İslamcı eylemcilerin bürokrasi reformu, insan hakları ve ülke kalkınması gibi değişik konularla sivil toplum hareketine ilgi gösterdiklerini anlatmaktadır. Bush'un anlattığı gibi bu dönemlerde NU, Abdurrahman Wahid hükümetiyle olan ilişkisinde çekişmeler yaşanmaktadır. Gordon da açık olarak bu dönemde NU'ya bağlı üniversitelerin öğrenciler kolu olarak PMİİ kararsızlık yaşadığını ve PKB partisinden uzak durmayı tercih ettiğini anlatıyor.

Pancasilayı tek ilke yapan görüş, İslamcı düşünürler arasında 1970 yılından 1980'nin başlangıcına kadar mevzulardan biridir. İsmail Faisal'ın *Endonezyadaki Siyaset ve İdeoloji*:

² Bush, Robin, *Islam and Civil Society in Indonesia: The Case of Nahdlatul Ulema (Endonezya İslam ve Sivil Toplumu: Nahdlatul Ulema Üzerinde Çalışma)*, Washington: PhD Disertation University of Washington, 2002, s. 1.

³ Gordon Kranice, Richard, *The Role of Islamic Student Activist In Divergent Movement for Reform During Indonesia's Transition From Authoritarian Rule 1998-2001 (1998-2001 Yılları arasında İslam Öğrenci Eylemcilerin Endonezya'nın Otoriter Hükümetinden sonraki geçiş dönemindeki rolü)*, PhD Disertation University Ohio, 2003, s. 3-5.

Müslümanların Pancasila'ı Kabul Eden Devlet adlı doktora tezinde müslümanlar arasındaki Pancasila tartışmalarını anlatıyor.⁴ Bu durumda NU, Pancasila'nın kabul edilmesinde halk örgütü olarak önemli katkılar sağlıyor. NU'nun önemli görüşlerinden biri de Pancasila'nın İslam öğretileriyle çatışmadığı tezidir.

Fuad Fachruddin'nin *Demokrasi Eğitimi: Endonezya İslam Sivil Toplum Derneklerin Fikir ve Uygulamaları* adlı doktora tezinde,⁵ Endonezya'daki en büyük iki sivil örgüt olan NU ve Muhammediye'nin demokrasi sürecinde sağlamış oldukları katkıları anlatılıyor. Sözü edilen iki sivil toplum örgütünün İslam değerlerinden olan *Şura* ve *Adalet* kavramlarının batı demokrasisine uygun görüldüğünü savunmaktadır. Ayrıca bu iki sivil toplum örgütünün bireysel özgürlüğü, çoğulculuk, hoşgörü, açık görüşlülük, din ve inanç farklılıkları kabul, cinsiyet eşitliği, ve kadın hakları gibi konularda aktif olarak uzlaşmacı tavır sergiledikleri ele alınıyor.

Greg Fealy ve Sally White'in *İslam İfadesi: Endonezya'daki Dini Hayat ve Siyaset* adlı kitaplarında 1998 yılından sonra Endonezya'daki dini çatışmalar ve radikal İslamcı hareketin artışına dikkat çekilmektedir.⁶ Radikal İslamcı hareketin artması da siyasi şiddetin artmasına neden oluyor. Bu süreçte 2002'de Bali bombalama olayı yaşandı. Bu dönemde de ılımlı İslami (Mainstream) ile Radikal İslamcı (Extreme) kutuplaşması ortaya çıktı.

Reform dönemindeki İslam kimliğini tartışan Greg Fealy ve Sally White'ten farklı olarak Ahmad Munjid'in *Endonezya'daki Önemli Dinlerarası Dialog Düşünürleri Araştıran Ortak Yapıyı İnşa Etme* adlı doktora tezinde Abdurrahman Wahid, Nucholis Madjid ve Romo

⁴ Ismail, Faisal, *Islam, Politics and Ideology in Indonesia: A Study of the Process of Muslim Acceptance of the Pancasila (Endonezyada İslam, Siyaset, ve İdeoloji: Müslümanların Pancasila'ı kabul Etme Süreci)*, PhD Disertation, McGill University, 1995. s. ii.

⁵ Fuad Fachruddin, *Educating For Democracy: Ideas and Practices of Islamic Civil Society Association in Indonesia (Demokrasi Eğitimi: Endonezya İslam Sivil Toplumu Derneklerin Fikir ve Uygulamaları)*, PhD Disertation, University of Pittsburgh, 2005. s. iv.

⁶ Greg Fealy, Sally White, *Expressing Islam: Religious Live and Politics in Indonesia (İslam İfadesi: Endonezyadaki Dini Hayat ve Siyaset)*, Singapore: ISEAS Publishing, 2008. s. 1-3.

Mangun Wijaya gibi Endonezya'daki dinlerarası dialoğu sağlayan önemli düşünürler anlatılır.⁷ Sözü edilen düşünürlerin Endonezya'daki sosyal yaşamın uyumu, dinlerde pluralizm, dinlerarası toleransı, insan hakları ve dini özgürlüğün korunması, ayrımcılıklara karşı hareketi ve azınlıklara syğı gösterilmesinde önemli katkıları oldu.

GI Marjani'nin *NU'nun Dini Tolerans Kavramı : NU'nun 1984-1999 yılları arasında Tolerans Bakış Açısından Hükümetin Din İşlerinde Uyguladıkları Politikasına* gösterdikleri ilgisi üzerindeki doktora tezi çalışmasında, Abdurrahman Wahid'in Nahdlatul Ulemaya taşıdığı tolerans görüşlerindeki rolü anlatılır.⁸ Marjani, NU'nun dini-sosyal sivil örgütü olarak 1984-1999 yılları arasında Endonezya'daki sosyal ve siyasi gelişmelerine yapmış olduğu uyum kabiliyetine ayrı olarak vurgu yapıyor. Bu durumda Marjani, NU'nun daha çok uzlaşmacı ve menfaatçi bir tutum sergilediğini not eder.

Kevin William Foog'un *Milliyetçi Müslümanların Bağımsız Endonezya'daki Kaderi* adlı doktora tezinde, 1945-1949 yılları arasında yaşanan krizde sivil toplum örgütlerinin rolü anlatılır.⁹ William ayrıca NU'nun İslamcı örgüt olarak vatan birliğini korumasında stratejik rol oynadığını vurguluyor. NU'nun Dİ/Tİİ'ye karşı çıkması ve Persis'ten çıkması İslam devleti ideolojisine karşı çıkmasının bir göstergesi olarak algılanır.

Mirjam Kunkler'in *Demokratikleşme, İslam Düşüncesi ve İslami Hareketi: Endonezya ile İran arasındaki Koalisyonun Başarı ve Başarısızlıkları* adlı doktora tezinde, Endonezya'daki sosyal hareketin en büyük iki İslamcı sivil toplum örgütü olan Nahdlatul Ulema ve Muhammediye'nin başarılarıyla demokratik gelişmeler yaşandığını anlatılır. Sözü edilen

⁷ Achmad Munjid, *Building A Share Home Investigating The Intelctual Legacy of The Thinkers of Inter Religious Dialogue in Indonesia (Endonezyadaki Önemli Dinlerarası Dialog Düşünürleri Araştıran Ortak Yapıyı İnşa Etme)*, PhD Disertation, University of Temple, 2014. s. 7-9.

⁸ Marjani, GI, *The Concept of Religious Tolerance in Nahdlatul Ulama: Study on the Response of NU to the Government's Policies on Islamic Affair in Indonesia on the Perspective of Tolerance 1984-1999 (Nahdlatul Ulema (NU)'nın Dini Toleransı Kavramı adlı: NU'nun 1984-1999 yılları arasında Tolerans Bakışaısından Hükümetin Din İşlerinde Uyguladıkları Politikası)*, PhD Disertation, Hamburg University, 2005. s. 1.

⁹ William Kevin, Foog, *The Fate of Muslim Nasionalism in Independent Indonesia (Milliyetçi Müslümanların Bağımsız Endonezya'daki Kaderi)*, PhD Disertation, Yale University, 2012. s. i.

hareketlerin Endonezya siyasetinin gelişmelerine önemli katkılar sağladığı vurgulanmıştır.¹⁰

Hilman Latief, *İslami Sadaka ve Sosyal Akteviteler: Endonezyadaki Refah, Dava, ve Siyaset* adlı eserinde Endonezya'daki sivil toplum örgütlerin hayırseverlik hareketlerindeki rolü anlatılır.¹¹ Hilman, hayırsever hareketinin iki öncüsü olan Nahdlatul Ulema ve Muhammediye, 20. yüzyıldan beri üstün gayretler gösterdiklerini anlatıyor. Böylece gelişen süreçte Endonezya'daki diğer İslamcı örgütler de onlar gibi hayırsever faaliyetlerde bulunmaya devam ederler.

NU'nın Endonezya siyasetindeki rolünü Endonezyalı ve yabancı bilim adamları tarafından bir önceki araştırmalarda yer almaktadır. Fakat sözü edilen araştırmalarda, henüz NU'nın kurulduğundan 2016 yılına kadar siyaset ile ilişkisini ve özellikle NU'nın Soekarno hükümetinden Joko Widodo hükümetine kadarki dönem içindeki siyasi tutumunun değişikliği ile ilgili çalışmalar bulunmamaktadır.

Bu araştırma, NU içindeki siyasi değişikliği ve dinamikleri onun dini görüşleriyle olan ilişkisi çerçevesinde periyodik ve sistematik olarak ele aldı. Bu araştırma ayrıca NU içindeki kurum ve kuruluşlarının fonksiyonları ve amaçlarıyla ilgili ayrıntılı bilgiler içerir.

Tez Bölümleri

Bu doktora tezi altı bölümden oluşmaktadır. İlk bölüm İslamın siyaset ve demokrasi ile olan ilişkisinden bahsetmektedir. Endonezya islami hareketinin tarihi; bu hareketin Hollanda ve Japonya işgali dönemindeki tutumu, Soekarno (Eski Düzen) ve Soeharto (Yeni Düzen) dönemlerindeki gelişimini ve Reform dönemindeki durumunu (1998'den şimdiye) analiz etmektedir.

¹⁰ Künkler, Mirjam, *Democratization, Islamic Thought and Coalitional Success and Failure In Indonesia and Iran (Endonezya ve İran'daki Demokratikleşme, İslami Düşünceleri ve Koalisyon Başarı ve Başarısızlıkları)*, Columbia: PhD Disertation Columbia University, 2008. s.1-3.

¹¹ Latief, Hilman, *Islamic Charities and Social Activism: Welfare, Dakwah and Politics in Indonesia (İslami Hayırsever ve Sosyal Akteviteler: Endonezyada Refah, İslam Dava, Siyaset)*, PhD Disertation Universitas Utrechth, 2012. s. 3.

Tezin ikinci bölümünde, Nahdlatul Ulema'nın tarihi anlatılacaktır. NU hareketi ve hükümetle olan ilişkisinin değişimlerinden söz edilecektir. NU tarihi dört aşamadan oluşur; Kurtuluş Mücadelesi Dönemi, Bağımsızlık ve Eski Dönemi (1900-1967), Soeharto Hükümeti Dönemi (Yeni Dönemi 1967-1998) ve Reform Dönemi (1998'den şimdiye kadar).

Üçüncü bölümde, NU'nun dini yaklaşımından ve ideolojik temellerinden bahsedilecektir. Bu bölümde, NU'nun dini ve sosyal faaliyetlerindeki duruşunu etkileyen temel prensipler üzerinde durulacaktır. Ehli Sünnet ve Cemaat, tasavvuf, çağdaşlaşma, Vehhabi ve Tekfir görüşü, demokrasi, hoşgörü, çoğulculuk, milliyetçilik ve İnsan hakları gibi kavramlara karşı duruşu açıklanacaktır.

Dördüncü bölümde, NU'nun toplumsal faaliyetleri tanıtılacaktır. Bu bölümde, NU'nun Endonezya toplumuna yapmış olduğu farklı alanlardaki hizmetler incelenecektir. Eğitim, yayıncılık, sosyal yardımlaşma, ekonomi, kadın ve gençlikle ilgili projeler, sosyal ve kültür alanı, tasavvuf, çevre gibi konular bunlardan bazılarıdır.

Beşinci bölümde, NU'nun siyasi ilişkilerini, ana siyasal söylemini, siyasi partiye katılımını ve Kurtuluş Mücadelesi Dönemini (1926-1945), Eski Dönem (1945-1967) ve Yeni Dönem (1967-1998) dönemlerindeki ilişkilerinden bahsedilmektedir. NU ve reform döneminde izlediği siyaset; NU ve 2001 yılından sonraki yaklaşımı, NU ve Susilo Bambang Yudhoyono (2004-2014) ve Joko Widodo hükümetleriyle (2014'ten bugüne kadar) ilişkilerinden söz edilmektedir. NU'nun siyasi faaliyetleri içinden geçtiği siyasal dönemlerle birlikte araştırılacaktır.

Son olarak, Kurtuluş Mücadelesi Döneminden, bağımsızlık ve reform dönemine kadar NU ve siyasal gelişmeleri içeren doktora tezinin sonuçları üzerinde durulacaktır.

BÖLÜM I

İSLAM, SİYASET VE DEMOKRASİ

İslam'ın öngördüğü değerler ve kurallar, herhangi bir devletin nasıl olması gerektiğini kesin bir biçimde ortaya koymamaktadır. Bunun yerine sosyal yaşama ve siyaset yaşamına ahlak, tolerans, paylaşım ve adalet gibi değerlerin rehberlik etmesini öngörmektedir.

Günümüz İslam dünyasında İslam'a uyumlu siyaset ve demokrasi sisteminin kurulması tartışmaları ve arayışları yoğunudur. Bazı ülkeler bu konuda model olarak gösterilebilir. Örneğin, Arabistan, Fas, ve Brunei gibi ülkeler monarşi, İran (onun *Wilayatul Faqih* sistemiyle birlikte) teokrasi, Endonezya ve Türkiye gibi ülkeler ise modern demokrasi modeliyle yönetilmektedir. Bu iki ülkenin demokrasisi, İslam ve demokrasi arasında uyumlu bir ilişkinin kurulabileceğini kanıtlamaktadır.

Din ve siyaset arasındaki ilişkiler geçmişte olduğu gibi günümüzde de oldukça önemli bir meseleyi teşkil etmektedir. İkisi arasındaki ilişki her zaman için tartışmaya açıktır. Bundan dolayı öncelikle dinin, siyaseti belirleme tutumundan ve siyasal kurumlardan ayrılması gerektiği fikri dile getirilmiştir. Bu bağlamda konu bizi sekülerlik kavramına ve onunla ilgili tartışmalara götürecektir.

İslam tarihine bakacak olursak din ile siyaset ilişkisi üzerine temelde üç farklı yaklaşımla karşılaşırız. Birinci kabule göre İslam'da din, siyasetin temeli olarak yer almalıdır. İkincisi, İslami bir toplumda din, siyasi değerlere katkı sağlamakla yetinmelidir. Üçüncü teze göre ise din siyasetten tamamen ayrılmalıdır. İslam dünyası ile batı dünyası arasında da din ve siyaset ilişkisi hakkındaki görüşlerde temel ve tarihsel farklar bulunmaktadır. Başka bir ifadeyle islam toplumlarıyla batı toplumlarının din ve siyaset ilişkisi farklı temellere, tarihsel özelliklere ve sosyolojilere dayanmaktadır.

İslam'ın siyasi alana ilişkin yorumlar, Hz. Muhammed dönemindeki pratiklerden yola çıkılarak yapılmaktadır. Hz. Muhammed, kendi döneminde hem dini bir şahsiyet hem de devlet yetkilisidir. İslam tarihinde vuku bulan birçok olay İslam'ın siyaset anlayışına temel olarak değerlendirilebilir. “Medine Vesikası” Hz. Muhammed döneminde devlet yönetimi ile alakalı önemli referanslardan biri kabul edilir. Medine Vesikası çoğulculuk ve müzakere gibi değerleri içermektedir. Peygamber vefat ettikten sonra ülke başkanın değişimi istişare ile yapılmıştır. Hz. Ebubekir, Beni Saide toplantısında çıkan kararla halifelğe getirilmiştir. O dönemden itibaren Hz. Ali dönemine kadar halifelerin işbaşına getirilişi istişare ile yapılmıştır. Hz. Ali'den sonra halifelik tarihi krallık/monarşi sistemine çevrilmiştir. Beni Ümeyye bu dönemi başlatmış olup, Osman imparatorluğuyla da 1923'te sonlanmıştır.

İslam ülkelerinde de bu gelişmelere paralel olarak tartışmalar yaşanmıştır. İslam alimleri arasında İslam'ın devlet kurallarını tamamıyla belirlemesi mi gerektiği yoksa İslam değerlerinin devlete yalnızca rehberlik etmesinin yeterli mi olacağı üzerine çokça tartışmalar yapılmıştır.

Talal Asad² dini politika, kültür, halk ve iktisat gibi başka alanlardan ayırmanın zor olduğunu vurgulamıştır. Peter Mandavile, Clifort Geertz'in düşüncesini genişleterek dinin sembol güçlerine sahip olduğunu ve bu sembollerle insanların davranışlarını etkileyebileceğini ifade etmiştir.¹²

George Linbeck, din ile siyaset konusunda Clifort Geertz ve Talal Asad'tan farklı düşünmektedir. O din hakkındaki görüşlerini şöyle ifade etmiştir; ‘Din, gerçeği ifade eden,

¹² Peter Mandaville, *How Do Religious Beliefs Affect Politics (Dini inancı Nasıl siyaseti etkiliyor?* (8 Eylül 2008), Global Politics, s. 97. <http://cw.routledge.com/textbooks/9780415431316/Sample%20Chapter%205.pdf> (2 Eylül 2016).

inançları belirleyen ve iç davranışlar, duygu ve tecrübe etmeyi mümkün kılan kültür ve/veya dile ait bir çerçevedir.¹³

A. Din ve Siyaset

Din ve siyaset arasındaki ilişkiler tarihte olduğu gibi günümüzde de oldukça önemli boyutlar kapsamaktadır. Öncelikle din ve siyaset sistemi arasındaki ilişki her zaman için tartışmaya açıktır.

İslam ve siyaset ilişkisini bazı klasik alimlerden bahsederek ele almak mümkündür. El Maverdi'ye göre İslam inancı akıl, sağlık ve engelsiz liderliğin önemini vurgulamaktadır.

Al Maverdi aynı zamanda bir liderin nasıl istifa edebileceğinden de bahsetmektedir.¹⁴ Yine hükümetin kalkınması, idare hukuku, ceza hukuku, cihat hukuku konularını ele alır.

El Farabi, “Medinetül Fazıla” (“El-Madine El-Fadile”) kitabında lider tipolojisinden bahsetmektedir. İyi bir lider hatip, zeki, güçlü, akıllı, doğru ve öğrenmeyi çok seven biri olmalıdır.¹⁵ El Farabi *al madinah al jahiliyyah*, *al madinah al mubadalla*, *al madinah al fasiqo* ve *al madinah al dalla* kategorilerinden söz etmektedir. Bu kategoriler toplumsal seviyeye göre belirlenmektedir.¹⁶

Muhammad Abduh'un söylediği gibi siyaset üç önemli alanda yer almaktadır:¹⁷

1. Eğer müslümanlar orijinal İslam'ın ve peygamberin arkadaşlarını takip ederlerse, diriliş ve İslam zaferi mümkün olur.
2. Sömürgecilik ve Batı egemenliğine karşı din siyasi, ekonomik veya kültürel mücadele aracı olarak kullanılmalıdır.

¹³ Idem.

¹⁴ Abu Hasan Ali bin Muhammad bin Habib Al Basri al Baghdadi al Mawardi, *Al Ahkam Sultaniyah*, s. 10.

¹⁵ Abu Nasr Muhammad bin Muhammad bin Tarkhan bin Awzalagh Al Farabi, *Al Madinah Al Fadilah*, s. 25.

¹⁶ Ibid., s. 102.

¹⁷ Munawir Sjazali, *Islam dan Tata Negara: Ajaran Sejarah dan Pemikirannya*, Jakata: UI Press, 1991. s. 124.

3. Bilim ve teknoloji alanında Batı medeniyeti daha üstündür. Bu nedenle Müslümanlar bunları Batı'dan öğrenmelidir.

Ayrıca Abduh İttihat-ı İslam veya “Jam'iah İslamiye” olarak siyasi kavramları kabul etti. Genel olarak ilk anlayışı, ittihat-ı islam ile İslam dünyasındaki islami dayanışmayla kurulacak bir siyasi birliği öngörmektedir. Hükümetlerin despot sistemine karşı, sömürgecilik ve batı egemenliğine karşı mücadelede Müslümanları dayanışmaya ve birliğe teşvik etmeyi amaçlamaktadır.¹⁸

Mark Sedgwick Abduh'un milliyetçilik, liberalizm ve rasyonalizm yaklaşımlarını İslam'ın evrensellik ilkeleriyle bağdaştırarak modern Müslüman toplumu yorumladığını düşünmektedir.¹⁹ Abduh, politik anlamda İslamı bir siyasi kimlik olarak batı egemenliğine karşı hedef olarak koymuştur. Bu nedenle Abduh, dini siyasi dayanışma aracı olarak görmektedir.

Efgani islam dünyasında ortak bir hükümet önermektedir. Efgani İttihad-ı İslam anlayışını dile getirdiği dönemde İslam dünyası Batı sömürgeciliği altındaydı ve o da İslamı sömürgeciliğe karşı bir doktrin olarak görüyordu.

Bir sonraki döneme damgasını vuran ve Mısır'da Müslüman Kardeşler'in kurucusu olan Hasan El Benna da Abduh'tan çok farklı değildir. Benna, İslami devlet düzeni kurmak için bir toplumsal hareket önermektedir. Ona göre bu toplumun yenilenmesi için küçük birimler olarak aileler önemli bir rol oynayabilir. Aile iyi olmadan islami devlet imkansızdır.

Bir İslam devletinin kurulması konusundaki Benna'nın fikirleri, Seyyid Kutub tarafından izledi, ama ne yazık ki Kutub fikirlerini çok sert bir dille ifade etmiştir. Onun ünlü kitabı

¹⁸ Ibid., s. 125-126.

¹⁹ Ahmad N. Amir, Abdi O. Shuriye, Ahmad F. Ismail, *Muhammad Abduh's Contribution to Modernity*, Kuliyah of Engineering, International Islamic University Malaysia, April 2012. s. 4.

“Yoldaki İşaretler”de (“*Maalim fi thariq*”) sadece iki seçenek vardır: Allah’ın yolu ve kafirlerin yolu.

Bir Mısır’lı Ali Abdurrezzak da kitabında (İslam wa Ushulul Hukm *bahs al-Khilafah wa al-Hukumah al- İslam*:İslam ve egemenlik Usûlü: İslam'da halife ve hükümet bahsi), Hz. Muhammed’in bir devlet kurmasını ve bir siyasi sistemi tesis etmiş olmasını dini olarak tanımlamamaktadır. Ona göre dini konular ve siyaset birbirinden ayrılmalıdır. Rezzak’ın düşüncesi laikliği ima eder. Onun düşünceleri ile Muhammed Mahmud Taha’nın düşünceleri birbiriyle uyumludur. Taha’ya göre Hz. Muhammed tolerans ve eşitlik değerlerini getirmiştir. Hz. Muhammed’e göre ırk, din, cinsiyet ve etnik köken ayrımcılığı yanlıştır. İslam sosyal, ekonomik ve politik bağlamda bu farklılıkların ötesindeki insan ilişkilerine dayanmaktadır.²⁰

Asef Bayat’ İslam ve siyaset ilişkilerini günümüzde postmodern bir yaklaşımla yorumlayan önemli isimlerden biridir. İslam dünyasındaki sosyal değişimi grup kimiliğine dayalı bir dayanışma ilişkisi olarak görmüştür.²¹ “Dayanışma”yı da neredeyse Benedict Anderson’un “hayali cemaat” gibi tanımlamaktadır.²² Ama Anderson milliyetçiliğin bir bağ olarak hayale dayandığını gösterirken, Bayat sosyal ve siyasal alanda İslamı bir mücadele ruhu olarak ifade etmektedir.

Modernleşme ve küreselleşme bağlamında da din ve siyaset arasındaki ilişki önemlidir. Din, küresel değişiklikleri takip etmekte, bu yüzden din ve modernleşme ile ilgili olumlu

²⁰ Antony Black, *The History of Islamic Political Thought: From Prophet to the Present (İslam Düşünceler Tarihi: Hz. Muhammet Zamanından Bugünlere Kadar)*, Edinburgh: Edinburgh University Press, 2001 , s. 333.

²¹ Asef Bayat, *Islamism and Social Movement Theory (İslamizm ve Sosyal Hareketi Kavram)*, Third World Quarterly, Vol. 26, No. 6, s. 891.

²² Benedict Anderson, *Reflection on the Origin and Spread of Nationalism (Köklü ve Yayılmış Milliyetçiliğin Yansımaları)*, New York: Verol New York, 1983. s. xi.

bir gelişme ortaya çıkmaktadır. Ana akım ruh ve insanlık, hoşgörü ve adalet değerlerinden ilham alan bir din istemektedir.

B. İslam ve Demokrasi

Demokrasinin İslam uygun olup olmadığı meselesi, İslam ile demokrasi ilişkisinde en temel sorunların başında gelmektedir. İslam fikirleri de İslam şeriatı, yani Kuran ve Hadis'ten kaynaklanmaktadır.

Demokrasi, tarihsel olarak islamın Arabistan topraklarına gelmesinden önce ortaya çıkmıştır. “*Demos*” (halk) ve “*cratos*” (iktidar) terimlerinin birleşiminden oluşan demokrasi, ilk defa eski Yunanistan'da kullanılmıştı. Şimdiki Avrupa dillerinde meşhur olan bu hükümet sisteminin adı ise Yunanca *dēmokratia* kelimesinden alınmıştır.²³

Josiah Ober, siyasi rejimler için Yunan'da daha çok egemenlere odakladığını ifade etmektedir. Burada yönetici, tekil (bir kişi), az sayıda, ya da çok sayıdadır. Rejim çeşitleri de üç terimde özetlenmiştir; *monarchia*, *oligarchia*, ve *demokratia*.²⁴

İslam medeniyeti, Yunan medeniyetinden çeşitli yönlerden yararlanmıştır. Eğer uygulanan sisteme bakarsak ve İslam tarihine bağlarsak, bir çok evrensel demokratik değer Hz. Muhammed tarafından uygulandığını görebiliriz. Mesela Medine Sözleşmesine göre azınlıklara haklar tanınır ve ayrımcılık ortadan kaldırılır.²⁵ Hz. Muhammed döneminde Medine Sözleşmesi anayasa türü bir belge olarak işlev görür.

²³ Richard Kraut, *Greek Democracy (Yunan Demokrasisi)*, Northwestern University, s. 1. <http://www.philosophy.northwestern.edu/documents/cv-resume/kraut-richard/philosophy-people-kraut-richard-greekdemoc.pdf> (2 Eylül 2016).

²⁴ Josiah Ober, *The Original Meaning of “Democracy”: Capacity To Do Things, Not Majority Rule (Demokrasi'nin Orijinal Manası: Bir Şey Yapma Kapasitesi, Çoğunluk Yasası Değil)*, Constellation 15, Issue 1 March 2008, s. 1.

²⁵ Medine Vesikası.

Hazreti Muhammed vefat ettikten sonra onun yerine Hulefai Raşidin geçmiştir. Ebu Bekir, Sakifedeki Beni Saide mevkiinde istişare sonucuyla seçilmiştir. Böylece seçim mekanizması Hz. Ali Bin Abi Talib'e kadar kullanılmıştır. Fakat bundan sonra hükümet Muaviye Bin Abu Süfyan hakimiyetinde monarşiye dönüşmüş ve 1923 tarihine, Osmanlı imparatorluğu sonuna kadar devam etmiştir

İslam, sadece demokrasiyi değil, istişare değerlerini de içermektedir. Kur'anda, (Ali İmran; 159 ayetinde) “onlarla istişare et” yazılıdır. Bu istişare ilkesi sadece doktrinde bulunmaz, aynı zamanda islam tarihinde de istişare ile alakalı olaylar vuku bulmuştur. Bunlardan Hendek ve Uhud Savaşının nasıl yürütüleceğine ilişkin karar süreci bir örnektir. O anda Hz. Muhammed Kureyşle savaşırken karar vermek için çoğulcu bir katılıma imkan vermiş, istişareye baş vurmuştur.

Kısacası hem tarihsel hem doktrin olarak demokrasi İslamla çok alakalıdır. Fakat, bazı islami gruplar, bu konuda farklı görüşlere sahiptir. Demokrasiye katılmayan gruplar, demokrasinin batıdan geldiğini ve islama uygun olmadığını ileri sürerek demokrasiyi reddetmektedir. Demokrasiye katılan gruplar ise demokrasinin istişare ve birlikte karar alma gibi süreçler üzerinden islam şeriatına benzerliklerine dikkat çekmektedir.

C. İslami Hareketi

Erken yirminci asırda İslam hareketleri, sosyal hareketler şeklinde islam dünyasında oldukça yaygınlık kazanmaya başlamıştır. İslami yenilenme (tecdit, ihya, ıslah) düşüncesi Muhammed Abduh, Jamaluddin Al-Afgani ve Muhammed Raşid Rıza, Namık Kemal, Said Halim Paşa, Filibeli Ahmet Hilmi ve Muhammed İkbal tarafından beyan edilmiş ve bu düşüncelerin önemli bir kısmı islam kurumlarına uygulanmıştır.

Fakat bu hareketler geliştikçe her hareket kendi islam ideolojisine göre güçlenmiş. Bazı hareketler ise enteresan bir şekilde sömürgeciliğe karşı koyduğundan dolayı ortaya çıkmıştır.²⁶ Sömürülmüş ülkelerde İslam hareketleri üç çeşite ayrılmaktadır; İslamiyeti milliyetçilikle özdeşleştirmeye ilişkin hareket, şariat gibi İslami meseleleri hükümet aracılığıyla ortaya koymaya çalışan hareket ve son olarak devletten memnun olmayan ve post-kolonial rejime direnen harekettir.

Abdullah Belkeziz, Hasan Al Banna'nın kurduğu İhvanul Muslimin ile reformist Ali Abdul Raziq'in düşünceleri gibi islami hareketlerin önemine dikkat çekmektedir.²⁷ Asef Bayat ise islam hareketlerini bir kaç terimle tanımlamıştı. Şimdi "islami hareketi", "siyasi islam", "islami aktivizm", "islami revivalism", ya da "yenilenme hareketi (resurgence)" dahil ve onun gibi başka terimler, "İslam Fundamentalizm" terminin yerine geçtiğini söyler. "İslamizm" termi ise bu son dönemin icatıdır. "Fundamentalizm" düşüncesi *scripturist essentialism* (yazılara önem veren) vurgulayıp gelenek/traditionalizm hareketini işaret etmektedir.²⁸ Asef şimdiki islam hareketini iki ana grupta ele almaktadır. Birincisi gelenek grupları, entellektüel ve yeniliğe karşı olan fikirler içeren islam hareketi. İkincisi ise post-modern islam tefsirine sahip olan islam hareketidir.²⁹

Masatoshi Kisaichi bazı Müslüman ülkelerde İslami hareketlerin pratik olarak popüler hareketlere dönüştüğünü ifade eder.³⁰ Endonezya, Türkiye, Malezya ve Fas gibi bazı

²⁶ Prof. Dr. Mohammad Ayyoub, *The Many Face of Political Islam: Religion and Politic in the Muslim World (İslam Siyasetin Çok Yüzleri: İslam Dünyasında Din ve Siyaset)*, Michigan: The Michigan University Press, 2011. s. 6.

²⁷ Abdilllah Belkeziz, *The State in Contemporary Islamic Thought: A Historical Survey of the Major Muslim Political Thinker of Moden Era (Çağdaş İslam Düşüncesinde Devlet: Modern Çağın Müslüman Siyasetçi Düşünürlerin Tarih Araştırması)*, London: IB Tauris, 2005, s. 22.

²⁸ Asef Bayat, *Islamism and Social Movement Theory (İslamizm ve Sosyal Hareketi Kavram)*, s. 89.

²⁹ Ibid., s. 894.

³⁰ Masatoshi Kisaichi, *Popular Movements and Democratization in the Islamic World (İslam Dünyasında Popüler Hareketi ve Demokratikleşme)*, London: Routledge, 2006. s. x-xi.

müsluman ülkelerinde, Bayat'ın söylediği gibi islam hareketi ile demokrasi ve yenilik birbirine pozitif yönde etkileyebilir.

Fuad Zakariya Mısır'daki islami hareketi, özellikle İhvanul Muslimin'i incelemiştir. Araştırmasında 1970'li yıllardaki islam şeriatına odaklanmış fakat iyi vatandaşlık ve kararlık gibi meselelere odaklanmamıştır.³¹ Yahya Fozi ise *Typology of Contemporary Islamic Movement* isimli çalışmasında İslami hareketi üç kısma ayırmıştır; öykü hareketi, rasyonalist hareket ve sufi hareketi. Öykü hareketini de geleneksel hareket ve radikal hareket olarak kendi içinde ikiye ayırmış; rasyonalist hareketi de modern rasyonalist hareket ve rasyonalist içtihat hareketi olarak ikiye ayırmıştır.³²

Fauzi'nin analizi radikal islami hareketleri İbnu Taymiyah anlayışına bağlanır. Bu görüş ondan sonra Abdul A'la Al Maududi ve Sayid Qutub tarafından devam ettirilmiştir. İkisinin düşünceleri de İbn Taymiyah'ninkine benzer. Onlar, İslamın kapsamlı bir sistem olduğunu, İslam Ülkesinin tasarlanmasının iyice anlattığını ve bunları hem evvel hem sonrandan bulunan islam yazılarında bulabildiğini ifade ettiler.³³

Ergun Yıldırım ise İslam ve demokrasi bahsinde, İslamcı hareketlerin globalleşme ve çağdaşlaşma sonucunda çoğulculuk içinde yeni bir yapısal değişim geçirdiğini ifade eder. Tek bir islami hareketten baksedilemeyeceğini vurgular. İslami hareketlerin çoğulculuk çerçevesinde bir çok biçimde var olduklarına dikkat çeker. Bu bağlamda, İslami hareketin ideolojik ve normatif yönünü tarihi deneyimlerinin bir parçası olarak dönüştürüldüğünü savunur. Ayrıca sosyal ve siyasi örgütler şiddet, yoksulluk, uzlaşma, ittifak peşinde

³¹ Fouad Zakariyya, *Myth and Reality in The Contemporary Islamist Movement (Çağdaş İslam Hareketinde Masal ve Gerçekler)*, London: Pluto London, 2005, s. 79.

³² Yahya Fauzi, *Typology Contemporary Islamic Movement (Çağdaş İslami Hareketi Tipi)*, makale, s. 1-9. http://repo.uum.edu.my/2560/1/Yahya_Fozi_-_Typology_of_Contemporary_Islamic_Movements.pdf (2 Eylül 2016).

³³ Antony Black, *The History of Islamic Political Thought: From Prophet to the Present (İslam Siyasi Düşünceler Tarihi: Hz. Muhammed Zamanından Bugünlere Kadar)*, s. 330.

olduğunu ve islamcı hareketlerinde bu çerçevede uzlaşmacı, reformcu, çatışmacı, şiddet yanlısı olanlar olarak farklı biçimlerde ortaya çıkarak çoğulculuk arz ettiğini söyler. Yine islamcılık tanımlamalarının çoğunlukla tekil ve indirgemeci yaklaşımlardan yararlandığı ve buna bağlı olarak tek tip yorumlara vardıklarını ileri sürer. Yıldırım'a göre batı sosyal bilimleri islamcılık yaklaşımını büyük ölçüde Avrupamerkezci ve indirgemeci bir tarzda ele almaktadır. Bundan dolayı İslamcılığın çokluklarını ve farklılıklarını görmemektedir. Yine kimi İslamcı hareketlerin küreselleşme ve çoğul modernlik süreciyle beraber demokrasi ile uzlaşacak biçimde dönüştüklerini ifade eder. Bu çerçevede Türkiye'de Milli Görüş Partileri'ni ve Tunus'ta Ennah'da hareketini örnek verir.³⁴

İslami hareketlerin dönüşümü ve siyasi yapı ilişkisini açıklamak için elitler demokrasisinden bahsedilmektedir. Bunun dışında eski otoriter bir ülkede İslami hareketin siyasete girebilmesi, sadece demokratik süreç sayesinde mümkün olabilir.³⁵ Ondan dolayı demoktarik ülke İslam hareketini fırsat olarak kullanmaktadır. Bu na karşın islami hareketler de demokrasiyi bir fırsat olarak değerlendirmektedirler.

İslami hareketler için neticede İslami değerler, toplumsal tanınma ve sosyal yapıyı değiştirmek amaç olmuştur.

D. Endonezya'nın İslami Hareketi Tarihi

Endonezya, çoğunluğu Müslüman nüfusa sahip bir ülkedir. Yaklaşık 270 milyonluk Endonezya nüfusunun %89'u Müslümandır ve dolayısıyla Endonezya dünyanın en kalabalık Müslüman ülkesi olarak tanımlanır.

³⁴ Ergün YILDIRIM, *Plural Islamism in Plural Modernities (Plüral Moderniteler içinde Plüral İslamizm)*, Insight Turkey Vol. 1 No. 4, 2012 s. 36.

³⁵ Samuel P. Huntington, *The Third Wave: Democratization in the Late Twentieth Century (Üçüncü Dalga: 20. Yüzyılın Sonlarında Demokretikleşme)*, Oklahoma: Oklahoma University Press, 1991. s. 33.

İslami hareketler, ilk zamanlarında HOS Tjokroaminoto tarafından 1912 tarihindeki kurulan bir İslam sendikası ile başlamıştır. “Muhammediye” H. Ahmad Dahlan tarafından 1912 tarihinde ve “Nahdlatul Ulema” ise H. Hasyim Asyari tarafından 1926 tarihinde kurulmuştur. Bu üç kişi de bağımsızlık hareketinde çok önemli roller oynamış, çeşitli alanlarda, özellikle ekonomik, sosyal, eğitim alanlarında çeşitli faaliyetlerde bulunmuşlardır. Sömürgeciliğe karşı fiziksel bir mücadele ortaya koymuşlardır. İslami örgütlerin yanı sıra, bağımsızlık hareketi döneminde milliyetçi bir örgüt olan Budi Utomo da 1912 yılında Wahidin Sudiro Husodo tarafından kurulmuştur. Endonezya Ulusal Partisi (PNI), 1927 yılında kurulan milliyetçi bir partiydi. PNI kurucularından Sukarno, daha sonra Endonezya Cumhuriyeti'nin ilk Cumhurbaşkanı oldu.

Endonezya'nın 1945 yılında bağımsızlığını kazanmasında İslami hareketin önemli bir rolü vardır. İslami hareketin iki lideri, Wahid Hasyim ve Kahar Muzakar ulusal ideoloji, “Pancasila”nın formülasyonunda yer almışlardır. O zamanlar Pancasila'nın beş ilkesi tartışma konusuydu. Bu bağlamda İslam hukukuna ilişkin ilke önerisi, gayrimüslimlerin itirazları nedeniyle kaldırıldı. Sonuçta Pancasila'nın beş ilkesi üzerinde uzlaşıldı. Bunlardan ilki, tek yüce tanrısallıktı. İkincisi, adil ve uygar insanlık; üçüncüsü, Endonezya'nın birliği; dördüncüsü istişare ve akılçılık; ve beşincisi, tüm Endonezya için sosyal adaletti.

İslam hukuku, ulus devletin siyasi yapısı için bir seçenek değildi. Devletin kurucuları bazı toplumların post-kolonyal dönemde Müslüman çoğunluğuyla ayrı bir ülke teşkil etmesini istemedi. Endonezyalı olmak, ortak değer olarak ideoloji Pancasila anlayışını seçmekti. Hümanist değerleri, demokratik değerleri, sosyalizm ve liberalizmin değerlerini kapsamaktaydı.

Beş kaideli Pancasila, devletin asıl formülasyonu olarak tanımlanır. Endonezya'daki hukukun kaynağı kültür, din, etnik köken, milliyet, ırk ve sınıf çeşitliliği idi. Pancasila devlet ideolojisi olarak temellerini Endonezya'nın mevcut çeşitliliğe göre inşa etti. Çeşitli dinler, etnik kabileler, çeşitli ırklar ve özellikle Endonezya topraklarındaki binlerce adaya dağılmış durumdaydı. Beraberlik, belirli bir dini anlayış yoluyla değil fikri benzerliklerle sağlandı. İslami hareketin “Dokuzlar Komitesi”ne³⁶ katkısı, bunu mümkün kılacak bir tolerans yoluyla gerçekleşti.

Endonezya bağımsızlık tarihinde başka önemli bir rol Nehdlatul Ulema'nın “Cihad Hakikati” kararını 22 Ekim 1945 tarihinde yayınlaması oldu. Ir Soekarn sömürgecilığe karşı yanıt olarak Haşim Asyari'den bir fetva istedi. Bunu Endonezya Cumhuriyeti Surabaya İngiliz müttefik kuvvetleri tarafından baskı altındayken talep etti.

Endonezya 1955 yılında seçimleri yaptı. Genel seçim 35 katılımcıyla gerçekleşti. O zamanda ilk sırada PNI yer aldı ve bir sonraki sıralarda Masjumi ve NU. Seçim, 1955 Endonezya tarihi seçim olarak bilinir. Çünkü organize ve demokratik ilk seçim olarak gerçekleşti.

1955-1970 yılları arasında Endonezya'da bir genel seçim yapılmadı. Hatta 5 Temmuz 1959 tarihinde, Sukarno Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi yayınladı ve bu kararnamede kurucu meclisi dondurmayı konu alıyordu. 1945 Anayasasının yürürlüğe girmesiyle Geçici Halk Danışma Meclisi oluştu. Endonezya, 1965 yılına kadar bir dizi siyasi kriz içinde kaldı. Yedi general öldürüldü, 1965 yılında Suharto tarafından bir darbe gerçekleştirildi. Sukarno

³⁶ Dokuz komitesi: Pancasila bahsedilen dokuz kişi görev almaktadır. Onlar farklı dini mensupları ve siyaset ideolojisinden rolü olmuştur, onlardan: 1. Ir. Soekarno, 2. Drs. Mohammad Hatta, 3. Mr. Mohammad Yamin, 4. Mr. Ahmad Subardjo, 5. Mr. A. A. Maramis, 6. Abdul Kadir Muzakir, 7. Wachid Hasyim, 8. S. Agus Salim, dan 9. Abikusno Tjokrosujoso.

Endonezya Cumhurbaşkanlığı görevinden indirildi ve Endonezya Cumhurbaşkanı Suharto 1968 yılında başa geçti. Sukarno'nun liderlik dönemi Eski Dönem Devri olarak anılacaktır.

Endonezya Cumhurbaşkanı Suharto, ikinci lider olarak ortaya çıktı. Onun siyasi partilere ilişkin en önemli icraatlarından biri, siyasi partileri birleştirmektir. Partilerin füzyonu olarak da bilinen bu işlemle, dini ve fonksiyonel milliyetçi kimliklere dayalı siyasi partiler tek grup halini aldı. 1971 genel seçimlerinde, Golkar Suharto ilk seçimleri kazandı. Bu süreç, yeniçağ dönemi olarak adlandırılan 1968-1998 yılları arası Suharto dönemi olarak ifade edilir.

1984 yılında, İslami gruplarda siyasal değişiklikler oldu. NU PPP (Birlik ve Kalkınma Partisi)'den ayrıldı.

Ekonomik krizin Endonezya politik ekonomisine olan etkisi 1997 yılında ortaya çıktı ve ekonomik sorunlar Suharto rejimine karşı büyük bir eylemle sonuçlandı. Suharto nihayet Endonezya Cumhurbaşkanı olarak liderliğinden çekildi ve yeni çağ olarak bilinen Suharto dönemi istifa ile sona erdi. Bundan sonraki tarihi gelişmeler Reformasyon Dönemi olarak anılacaktır.

Endonezya Reformu, Suharto'nun Cumhurbaşkanı Yardımcısı Habibî ile başladı. Siyasi partilerin bağlamında Habibî siyasi parti oluşumuna gitti. Endonezya çok partili sisteme kucak açtı ve siyasi partiler daha sonra çeşitli siyasal ideolojiler ile beraber 48 siyasi partiye bölündü.

1998 sonrasında doğan bir siyasi partinin ilginç bir durumu vardı. Muhammediye Başkanı Amien Rais Milli Mandat Partisini kurdu, ayrıca NU Başkanı NU kuran Abdurrahman Wahid, Milli Kalkınma Partisi'ni kurdu. Aktivist Müslüman Kardeşler Adalet Partisi'ni kurdu. İslam aktivist Birliği Hilal Yıldız Partisi'ni kurdu.

Aslında reform sonrasında 1999, 2004, 2009 ve 2014 tarihlerinde birçok seçim gerçekleşti. Endonezya'da İslami partiler büyük İslami hareketler tarafından desteklenmesine rağmen, yine de bugüne kadar 1999 yılından bu yana parlamento seçimlerinde zafer kazanamamışlardır. 1999 yılında gerçekleşen Cumhurbaşkanlığı seçimleri, Endonezya'da hala meclis tarafından gerçekleştiriliyordu. Abdurrahman Wahid, İslami partilerin koalisyonu ile dördüncü Cumhurbaşkanı seçildi. Ancak Abdurrahman Wahid yönetimi 2001 yılında yaşanan olaylar nedeniyle dönemini tamamlayamadı. Koalisyon tarafından Başkanlığa yükseltelen Abdurrahman Wahid başkanlıktan düştü. 2004 yılından bu yana, Endonezya başkanlık seçimi halk tarafından doğrudan seçim yoluyla yapılmaktadır. Ve o zamandan beri, neredeyse hiç İslami siyasi parti kadrolardan başkan seçilmedi. 2004-2009 ve 2009-2014 tarihlerinde askeri kadrolar içinde gelen Susilo Bambang Yudhoyono başkan seçildi. 2014'te Jokowi milliyetçi partilerden geldi ve milliyetçi partilerin koalisyonuna lider oldu.

Endonezya seçimlerindeki çekişmeler ve İslami partilerin buradaki konumu, o kadar iyi değildir. Eski Düzendeki Reformasyon dönemine kadar, İslami partilerden yasama seçimlerini kazanan olmamıştır. İslami hareket tarafından desteklenmesi ve toplam Müslüman nüfusun ezici ağırlığı İslami siyasi partinin seçimleri kazanması için bir garanti sunmaz.

Robert W. Hefner Endonezya siyasi haritasında İslamcı grupların katılımı için kapsamlı bir açıklama sunmaktadır. Suharto'nun yıkılışına kadar ve 1998 yılından günümüze kadar olan dönemi araştıran Hefner, Suharto güçten düştükten sonra kazanan siyasi İslami grupların

bir analizini vermektedir.³⁷ Endonezya'da İslam ve siyaset tarihinin dinamikleri Bahtiar Efendi'nin ortaya koyduğu gibi siyasi dönüşüm arz etmektedir.³⁸

Endonezya'da siyasi parti sistemi şeklinde İslami hareketin dönüşümü, henüz onlar açısından anlamlı bir kazanım sağlamak için yeterli değildir. Sadece 1999 Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde Abdurahman Wahid parlamento yoluyla cumhurbaşkanlığı seçimlerini kazanmıştır. 1999'dan sonra, İslami gruplar yasama seçimleri ve cumhurbaşkanlığı seçimlerinde başarılı olamadılar.

1. Kurtuluş Dönemi Öncesi İslami Hareket

Endonezya'da İslam'ın gelişmesi, birkaç yüzyıl boyunca devam etmiştir. 13. yüzyılın başında Sumatra adasının kuzey Endonezya tarafında İslami krallık kurulmuştur. 15. yüzyılın başlarında, İslam Güneydoğu Asya ticaret yolunun merkezi Malacca konumunu güçlendirmiştir. Bunun etkisiyle İslam, kendi kanatlarını Endonezya'nın diğer bölgelerine genişletmiş ve 17. yüzyılın başlarına kadar Endonezya takımadalarının çoğuna hakim olmuştur.

2. Hollandalı Kolonizasyon Döneminde İslami Hareket

Hollandalılar ticaret 1596 yılında baharat aramak amacıyla Endonezya'ya geldiler. Ardından, 1602 yılında Hollandalı VOC adında bir ticaret şirketi daha Hollandalı hükümet tarafından kuruldu. 1755 yılında VOC Java'da siyasi hegemonya sahibi oldu. Java'daki kral Giyanti anlaşmaların sonucunda siyasi gücünü kaybetti.³⁹

³⁷ Robert W. Hefner, *Civil Islam: Muslims and Democratization in Indonesia (İslam Topluluğu: Müslümanlar ve Endonezyadaki Demokratikleşme)*, Princeton: Princeton University Press, 2000. s. 6.

³⁸ Bahtiar Efendi, *İslam dan Negara: Transformasi Pemikiran dan Praktik Politik Islam di Indonesia (İslam ve Devlet: Endonezyadaki Düşünce Dönüşümü ve İslam Siyaseti Uygulamaları)*, Jakarta: Democracy Project, 2011. s. 3.

³⁹ Abdul Azis Thaba, *İslam dan Negara (İslam ve Devlet)*, Jakarta: Gema Insani Pers, 1996, s. 126.

Saray yaşamı sömürge hükümetinin girişimiyle tekrar hareketlendi. Sömürge hükümeti arazi ve yetiştirme sisteminini kamulaştırdı, insanlara eziyete devam etti ve resmi olmayan bir lider aradı.⁴⁰

Sonunda dini, milleti ve devleti savunmak için cihadi ve ahlaki bir ruha sahip gönüllü asker olarak hizmet etmeleri için bilim adamları yetiştirdi. Öğrencileri ve toplumu bir araya getirdi. Toplumun belli kesimlerini, akademisyenleri ve öğrencileri en az dört kez büyük savaşlar kapsayan direniş ve ayaklanmaya yöneltti. Bu savaşlar Cirebon Savaşı (1802-1806), Diponegoro Savaşı (1825-1830), Padri Savaşı (1821-1838) ve Aceh Savaşı (1873-1908) olarak tarihe geçti.⁴¹

Sonra zaman içinde akademisyenler, geleneksel araçları kullanmaları durumunda mücadelelerinin başarılı olamayacağını farkettiler. Bu nedenle, stratejilerinde değişiklik yaptılar. Kendileri koloni etkisi altında olmalarına rağmen, eğitim veya siyasi hareketin alanıyla ilgili olarak yeni sosyal alanlar geliştirdiler.⁴²

Endonezya'da İslamın canlanma, 20. yüzyılın başında ortaya çıkan İslami örgütlerin damgasını taşır. 1905 yılında kurulan Ticaret Syarekat İslam'ı (SDI) bunlardan bir tanesidir. 1912 yılında Muhammediye, 1914 yılında El-Ershad, 1917'de Persatuan İslam (PERSIS) ve 1926'da Nahdlatul Ulema (NU) bu hareketlerin en önemlileridir.⁴³

a. Serikat İslam

SI, tüccarlar tarafından kurulmuş bir organizasyondur. 1911 yılında Laweyan köyünde, H. Samanhoedi tarafından Sarekat İslam adıyla bir örgüt kuruldu. İslam Ticaret(Serikat İslam: SI), Çin'in nüfusu ile yerli nüfus arasındaki ticari rekabetten

⁴⁰ Musyirifah Sunanto, *Sejarah Peradaban Islam Indonesia (Endonezya İslam Medeniyeti Tarihi)*, Jakarta: P.T. Raja Grafindo, 2005, s. 29.

⁴¹ Ahmad Mansur Suryanegara, *Menemukan Sejarah (Tarihi Bulmak)*, Bandung: Mizan, 1995, s. 240.

⁴² Musyirifah Sunanto, *Sejarah Peradaban Islam Indonesia (Endonezya İslam Medeniyeti Tarihi)*, s. 33.

⁴³ A. Mukti Ali, *Alam Fikiran Islam Moderen di Indonesia (Endonezyadaki Çağdaş İslamcı Düşüncesi Yapısı)*, Yogyakarta: Yayasan NIDA, 1971, s. 5.

doğdu(Çin). Çin başarısı dünya ticaretine hakim olduğundan dolayı böylece tüm bu olaylar çok mağduriyetlere neden oluyor. Dünya ticaretinde Çin başarılı olunca, daha sonra Hollanda'dan da destek aldı. Eğitim alanında Jakarta yer aldı ve Endonezya'nın büyük şehirlerinde ticaret odaları oluşturdu. Onların faaliyetleri 1901 yılında Çin'de meydana gelen kendi kurtuluş hareketlerinin ardından yükselişe beraber gözlemlenir.⁴⁴

SI (Serikat İslam) aşağıdaki hedefler amaçlayarak kuruldu:

1. Önceliği sosyo-ekonomiğe vermek.
2. İflas eden tüccarları birleştirmek.
3. Bumiputra derecesini yükseltmek.
4. İslami okulların ilerlemesini sağlamak.

İslam Ticaret Sarekat derneklerinin esasları şunlardır:

1. Dinin Esasları, yani İslam.
2. Temel ekonomi

Bu örgütler Endonezyalı Müslümanlar arasında istilacıları püskürtmek için aktif faaliyetlerde bulundular ve milli bilinci uyandırdılar. Batılılaşma ve Hristiyanlaştırma dalgasını durdurmak için umutsuzca çalışmış olan Endonezya'daki Müslümanlar, Hollandalı sömürgeciler tarafından yapılanlara karşı çıktılar. Bunu da Batının değerleri ve normlarını, Hristiyan ve laikliğe teslimiyeti reddederek yaptılar.⁴⁵

1912 yılında yeni bir SDI lideri olan Hacı Ömer Tjokroaminoto, SI adını SDI olarak değiştirdi. Amaç bu organizasyonu sadece siyaset dışında ekonomi alanında da

⁴⁴ Roeslan A. Ghani, *Politik dan Ilmu (Siyaset ve İlim)*, Yayasan Prapanca: Jakarta, 1962 s. 44.

⁴⁵ H.J. Benda, *Bulan Sabit dan Matahari Terbit (Kızılây ve Güneş Doğuşu)*, Terc. Daniel Dhakidae. Jakarta: Pustaka Jaya, 1980 s. 72.

faaliyet de olmasını sağlamaktı. Bunun nedeni Hollanda sömürge hükümeti tarafından işlenen zulüm ve haksızlıkların artmasıydı.

b. Muhammediyye

Muhammediye, İslami bir harekettir. Yogyakarta'da Kasım 1912 yılında kurulmuştur. KH Amad Dahlan tarafından kuruldu. Kur'an ve sünnetin temel esasları benimsenir. Hz. Muhammed'in mücadelesini ve tüm ideallerini örnek alır. İslami zaferin gerçekleştirilmesi ve Müslümanların zaferinin bir gerçeklik olarak yaşaması için tasarlanmıştır.⁴⁶

Muhammediye'nin doğumu için arka planında iki temel faktörler bulunmaktadır. İlk olarak, sübjektif faktörler vardır. Yani Ahmad Dahlan'ı tartışmak ve Kur'an'ın içeriğini değerlendirmesini incelemek gelir. Dahlan Tanrı'nın sözünü yerine getirmeyi ciddi alıyordu. Nisa suresinin 82. ayeti ve Muhammed suresinin 24. ayetinde Allahın gösterdiği ilkeler belirleyicidir.

İkinci olarak, objektif faktörlerdir. Bu faktörler iç faktörler ve dış faktörlerlerdir. Endonezya toplumunun vücudu dışında var olan nedenlerdir.⁴⁷

İç objektif faktörler iki şeyden kaynaklanır. İlk olarak, yabancılar İslami uygulamada Endonezya'da çoğu Müslümanların referans olarak aldığı Kur'an ve sünneti, kendileri referans Kabul etmiyor. İkincisi, İslami eğitim kurumları “yeni nesli yeryüzünde halife” olarak hazırlamak mümkün olmamıştır ve görevlerini yürütmek için hazır değildir. Ahmad Dahlan, Endonezya Müslümanlarının hala bir eğitim kurumu için eksik olduğunu düşünüyor.

⁴⁶ Mustofa Kamal Pasha dan Ahmad Adaby Darban. *Muhamadiyah sebagai Gerakan Islam dalam Perspektif Historis dan Idiologis (Muhammediye İslami Hareketi Olarak Tarih ve İdeoloji Bakısı)*, Yogyakarta: LPPI, 2000, s. 70-71.

⁴⁷ TPA dan KeMuhammediye, *Muhammediye Sejarah, Pemikiran dan Amal Usaha (Muhammediye: Tarih, Düşünceleri, ve Hizmeti)*, Yogyakarta: UMM, 1990, s. 68-70.

Dış olan objektif faktörler ise üç şey neden oldu. İlk olarak Endonezya toplumunda Hristiyanlaştırmanın yüksek akışı Hollanda Doğu Hint Adalarında oluştu. Genel Vali AWF Idenburg, (1909-1916), "Siyasi Hristiyanlaştırma" başlığı ile daha popüler bir programı, yani Idenburg'u başlattı.⁴⁸

İkincisi, Avrupa'nın kültür, medeniyet ve din akımları Endonezya'da olumsuz etki oluşturdu. Bireyci doğanın doğuşu, Endonezya yeni nesilleri laiklik ve din temelinde ayrımcı yaptı. Bunlar İslam'ın öğretilerine uygun İslam sembollerine giyerler, ancak modern olmayan bir şey olarak algılanmaktadırlar.

Üçüncü olarak İslam dünyasında reform hareketinin etkisiyle Muhammediye İslam reform hareketinin uzun zincirlerinden biri olarak inşa edildi. İbn Teymiyye, Muhammed İbn Abdül Wahhab, Muhammed Abduh, Jamaludin Al Afgani ve Reşid Rıza gibi isimlerden etkilendiler. Onların yardımıyla Ahmad Dahlan yenilenme ve İslam öğretilerinin arınma süreçlerini yaşandı.⁴⁹

c. Al Irsyad

6 Eylül 1914 tarihinde, Sayid (Araplılar) bazı gruplarla birlikte Soorkatty kendi örgütlerini kurdu. Yani, el-Islah Wal-İrşad el-İslamiyye (el-Ershad/ İrşad) adıyla İslam'da reform amaç edinen bir grup oluşturdular.⁵⁰ Bu organizasyon 11 Ağustos 1915 tarihinde Hollanda hükümetinden yasal tanınma hakkını aldı. Soorkatty bu yenileme tezinde Muhammed Abduh düşüncesinden etkilenmiştir. Soorkatty etkileyen Muhammed Abduh fikirleri arasında İslam'ın öğretilerine, yani Kur'an ve Hadis'e dönmesi, bir Müslüman eşitliği ve Fen derslerine öncelik verilmesi

⁴⁸ Deliar Noer, *Gerakan Modern Islam di Indonesia 1900 – 1942 (1945-1965 Ulusal Arenasındaki İslam Partiler)*, Jakarta: Pustaka, 1980 s. 172.

⁴⁹ Mustofa Kamal Pasha dan Ahmad Adaby Darban. *Muhamadiyah sebagai Gerakan Islam dalam Perspektif Historis dan Idiologis (Muhammediye İslami Hareketi Olarak Tarih ve İdeoloji Bakısı)*, s. 71-77.

⁵⁰ Husen, *Al-Irsyad Mengisi Sejarah Bangsa (El-İrşad, Milli Tarihi Yaşatma)*, Jakarta: Presto Prima Utama, 1996 s. 32.

bulunmaktadır. Muhammed Abduh'un düşüncelerini özellikle Al-Manar dergisinden etkilnerek benimsedi.⁵¹

İslami tecdidi temel alan Sorkatty büyük çaba harcadı ve bunu geliştirme yoluyla İslam el-Ershad hareketinin çok kalıcı düşüncelerinin oluşmasına öncülük etti. El-Ershad, hala eğitimde ve sağlıkta büyümeye devam ediyor.⁵²

d. İslam Birliği (PERSIS)

Bir okuma grubu (İslam Öğretilerinin Çalışması) tarafından H. Muhammed Zemzem önderliğinde kuruldu. Birlikte sevgi dolu bir cemaati incelemek, yorum yapmak ve İslam'ın öğretilerini testini yapmak gibi bir çalışma içinde bulunuyorlardı. Yaklaşık 20 kişilik okuyucu grup, İslam'ın gerçek doğasının farkına varıyorlardı. Bunlar azgelişmişlik, içtihad, kör taklit ve sapkınlığın tehlikelerinin farkında oldular.⁵³ İdeolojilerinin temelinde İslam öğretilerini yenileme ve saflaştırma vardı. Sonra 12 Eylül 1923 tarihinde Bandung'da kuruldu.⁵⁴

Kuruluşundan bu yana Persis, Kuran ve Sünnet dağıtım ve yayın mücadelesine daha çok önem verdiler. Persis genellikle kendi faaliyetleri üzerinde daha az önem verdi. Persis'in amacı birçok şube oluşturma ile ilgilenmek ya da daha çok üye bulmak değildi.⁵⁵

⁵¹ Deliar Noer, *Gerakan Moderen Islam di Indonesia 1900-1942 (1900-1942 Yılları Arasında Endonezyada Modern İslam Hareketi)*, Jakarta: LP3ES, 1990 s. 1.

⁵² Enung K Rukiati, Fenti Hikmawati, *Sejarah Pendidikan Islam Indonesia (Endonezya'da İslam Eğitim Tarihi)*, Bandung: CV. Pustaka Setia, 2006 s. 93.

⁵³ Pusat Pimpinan Persatuan Islam, *Sejarah Singkat Persatuan Islam (İslam Birliği Kısa Tarihi)*, Bandung: PP PERSIS, Tarihsiz, s. 5.

⁵⁴ Dadan Wildan, *Yang Da'I Yang Politikus Hayat dan Perjuangan Lima Tokoh PERSIS (Hayat ve 5 PERSIS Liderin Mücadelesi)*, Bandung: Rosda Karya, 1997 s. 7.

⁵⁵ Haris Muslim, *Persis Dari Masa Ke Masa: Sebuah Refleksi Sejarah, Dalam Siapkah Persis Menjadi Mujadid Lagi? (Persis, Geçmişinden Geleceğe: Bir Tarihsel Yansıması, Persis'in Yeniden Müceddid Olmaya Hazır mı)*, Bandung: Alqaprint, 2000, s. 18.

Bir şubesinin kurulması tek başına gönüllülerin girişimine bağlıdır ve merkezi yönetimi tarafından yürütülen bir plana dayalı değildir. Tecdit hareketi olarak Persis, diğer kuruluşlarla karşılaştırıldığında radikal bir özelliğe sahiptir.⁵⁶

Persis Muhammed Zemzem'deki, Muhammed Yunus, A. Hassan ve M. Natsir önderliğinde dönemin başında fikir ve düşüncelerini yaymak için ciddi zorluklarla karşılaştı. Jmudi moda topluluk yanı sıra, Hollandaca ve daha sonra Japonya'yla bağımsızlık yolunda siyasi konulara ilgi duymaya başladı. Persis'e göre Kur'an ve Sünnete dönüş akide ve ibadet ile sınırlı değil. Siyasi mücadele de dahil olmak üzere İslamın kazanması daha geniş bir alanla ilgilidir.⁵⁷

Bağımsızlık sonrası Persis, örgütsel sistemi Japonya tarafından dondurulmuştur. Daha sonra da bir takım değişikliklerle sulandırmak istediler. Değişim KH öncülüğünde, 1948-1960 yılında Isa Anshary tarafından başlatıldı. Persis bir siyasi manifesto yayınladı, dengesiz bir politika durumuna karşı çıktı. İçeriği büyük ölçüde Nasakom üzerinde Bung Karno anlayışını reddetmeye dayanıyordu. Hatta K.H. Isa Anshary Müslümanlara zarar verebilecek anti-komünist topluluğu kurdu.⁵⁸

Persis Bangil'in 7. kongresinde, kitle örgütü biçimini değiştirme fikri ortaya çıktı. Adı "Müslüman Jama'ah" adını taşıyordu. Bu başkan, genel başkan K.H. tarafından ifşa oldu. Isa Anshary tarafından söylendi. Öte yandan Persis, eğitim yapan İslam Örgütleri olarak var olmayı istedi. Kavramı K. H. Isa, K. H. E. Abdurrahman

⁵⁶ L. Stoddar, *Dunia Baru Islam (İslam Yeni Dünyası)*, Jakarta: Panitia Penerbit, 1996, s. 306.

⁵⁷ Isa Anshary, *Manifest Perjuangan Persatuan Islam (İslam Birliği Mücadele Manifestosu)*, Bandung : PP PERSIS, 1958 s. 24.

⁵⁸ Pusat Pimpinan Persatuan Islam, *Sejarah Singkat Persatuan Islam (İslam Birliği Kısa Tarihi)*, s. 12.

tarafından reddedildi. Sert müzakere sonunda K.H. E. Abdurrahman, referandum yoluyla Persis başkanı seçildi.⁵⁹

Liderlik değişimi Persisi etkiledi. K. H. üzerinde Isa Anshary⁶⁰ liderlik zamanında sadece pratik siyasete aşınaydı. Sonra tam olarak KH E. Abdurrahman önderliğinde siyasete çok fazla odaklı görünmüyordu.⁶¹ Bu tedbirler ve politikalardan K.H. E. Abdurrahman bağımsız değildi.⁶²

KH. E. Abdurrahman çevresini sadece "dini kuruluşlar" olarak yönlendiriyordu. Alimlerin liderlik modelini aldı. Çünkü siyasi lider gibi değildi. Bu zaman içinde Persis geri döndü.⁶³

e. Nahdlatul Ulema (NU)

Nahdlatul Ülema 31 Ocak 1926'da geleneksel alimlere ait bir organizasyon temsilcisi olarak doğmuştur. Ehl-i Sünnet Vel Cemâat görüşüne sahip olan Nahdletül Ülema, K. H. Hasyim Asy'ari. ve K. H. Wahab Hasbullah gibi o zamanki alimler tarafından kuruldu.

NU kuruluşu, Endonezya'daki "Ehli Sünnet vel Cemaat" görüşünü muhafaza etme çabasına çok bağlıdır. Bu düşünce/ yol Kuran, hadisler, icma (alimlerin toplumsal kararı), ve kıyas (Kuran ve sünnetten kıyaslama yaparak sorunları çözme)'dan kaynaklanmaktadır. Marijan K. H Mustofa Bisri'yi referans gösterip şöyle söyledi; Ehli Sünnet ve Cemaat 3 esasla uyumludur. (1) Ehli sünnet, islam hükümleri için

⁵⁹ Dadan Wildan, *Yang Da'I Yang Politikus Hayat dan Perjuangan Lima Tokoh PERSIS (Hayat ve 5 PERSIS Liderin Mücadelesi)*, s. 13.

⁶⁰ Haris Muslim, *Persis Dari Masa Ke Masa: Sebuah Refleksi Sejarah, Dalam Siapkah Persis Menjadi Mujadid Lagi?*, s. 28.

⁶¹ Majalah Risalah, *Persis Dalam Perspektif Sejarahnya (Persis Tarih Bakısı)*, No. 13/XXVIII. Mei 1990, s. 18.

⁶² Dadan Wildan Annas, *K.S.E. Abdurrahman dan Sejarah Pembaharuan Islam di Indonesia (K.S.E. Abdurrahman ve Endonezya İslamiyetin Yenilenme Tarihi)*, "Majalah" Risalah No. 6 Th XXXV. Agustus 1997. s. 20.

⁶³ *Ibid.*, s. 135

dört mezhepten (Hanefi, Maliki, Şafii, Hanbeli) bir tanesini kullanmaktadır. Bu halde NU *Kyai*-ler (NU ilim alimleri) Şafii mezhebindedir. (2) Tevhid konusunda İmam Abu Hasan Al-Eşari ve İmam Abu Mansur Al-Maturidi'nin yolunda yürümektedir. (3) Tasavvuf konusunda İmam Ebu Kasım El-Cüneyd'in temel fikirlerine uymaktadır.⁶⁴ Sünni kavramı zamanla evrimselleşerek gelişiyor. Teoloji konusunda Sünni anlayışı tercih edilir, yani doğru düşüncelerden bir tanesini seçebilmektedir. Ünlü bir Sünni alimi olan Hasan Al-Basri (w. 110 H/728) insana bağlı Kaza ve Kader mevzusunda Kadiriye'ye inanırken, büyük günah işleyen kafir olur der. Fakat imanın kalmış (yani fasiq denir) olduğunu ifade eden mürchie görüşünü benimsiyor. Bu Hasan Al Basri tarafından geliştirilen anlayış sonradan Ehli Sünnet ve Cemaat görüşü olarak tanındı.⁶⁵

Ehli sünnet görüşleriyle beraber NU'nun birkaç kuruluş sebebi daha bulunmaktadır. Birincisi, Holanda'nın sömürge altında İslamı yok etme tehditinde bulunmasıyla alimlerin islamiyeti korumaya kendilerini sorumlu hissetmesi. İkincisi, alimlerin bir lider olarak vatani bağımsızlığa ulaştırma gerektiğini düşünmesi. Üçüncüsü, alimlerin halkın huzur içinde yaşayabilmesi kaygısını taşıması.⁶⁶

NU'nun 1927'de yapılmış ana sözleşmesinde yazıldığı gibi, organizasyonun amacı İslamın dört mezhebinden birini sağlamlaştırılma ve islam kurallarına uyup pozitif programlar yapmasıdır. Organizasyon programındaki ana amaçlar ise şunlardır (1) İslamın dört mezhebiyle uyuşan alimlerin birleşmesini sağlamak, (2) medreselere ve İslam okullarına uygun kitaplar tavsiye etmek, (3) dört mezhep yolunda olan

⁶⁴ Laode Ida, *NU Muda (NU Genç)*, Jakarta: Erlangga, 2004. s. 7.

⁶⁵ Ridwan, *Paradigma Politik NU (NU Siyaset Paradigmaları)*, Yogyakarta: Pustaka Pelajar, 2004. s. 95.

⁶⁶ Masykur Hasyim, *Merakit Negeri Berserakan (Parçalanmış Ülkeyi Yeniden Birleştirmek)*, Surabaya: Yayasan 95, 2002. s. 67

islamiyeti yaymak, (4) medreseleri düzeltmek ve sayısını arttırmak, (5) camiler ve medreselerin kurulmasına yardım etmek, (6) yetim ve fakirlere sahip olmaktadır.⁶⁷

3. Japonya Sömürge Zamanında İslami Hareketi

10 Ocak 1942’de Japonya, Endonezya’yı sömürgeleştirmek amacıyla işgal etti. Aynı zamanda 15 Şubat 1942’de Singapur’daki İngiltere askeri merkezini eline geçirdi. 19 Şubat 1942’de Açe alimler birliği (*Persatuan Ulama Seluruh Aceh / PUSA*) Japonya’yla işbirliğine karar verip itilaf devletleriyle beraber savunmayı planlıyordu. Şubat sonunda Japonya, Java denizi’nde Hollanda dahil olan ABDACOM askerlerini mağlup etti. *The Battle of Java Sea (Java Deniz Savaşı)* denilen savaşta Hollanda kaybettikten sonra Japonya, Java adasına serbestçe girebildi.⁶⁸

Japonya, 8 Mart 1942’de Endonezya’yı resmen sömürmeye başladı. Bu sömürgecilik genel vali Tjarda Van Starkenborgh Stachouwer’in Japonya tarafından yakalanmasıyla kanıtlandı.⁶⁹

Hollanda sömürgesi son zamanlarında Endonezya halkına baskılarını arttırmıştı. Bununla beraber Japonya Endonezya’ya girmeden evvel propaganda yaptı. 1935’ten itibaren Kobe’de Japonya’nın ilk camisi yapıldı. Üç yıl sonra Tokyo’da da cami inşa edildi. Bunun arkasında Senjuro Hayashi lideri olan bir “Japonlar İslam Federasyonu” (*Dai Nippon Kaikyo Kyokai*) aynı yılda kuruldu. Bu nedenlerle Endonezya İslam liderleri Japonya ile ilgilenmeye başladı.⁷⁰

Japonya, hükümeti Hollanda’nın elinden aldıktan sonra Endonezya halkının gönlünü kazanmak için, (1) Japonya Asya’nın nurudur, (2) Japonya Asya’nın lideridir, (3)

⁶⁷ Humaidi Abdusami, Ridwan Fakla AS., *5 Rais ‘Am Nahdlatul Ulema (5 Reis NU)*, Jogjakarta: Pustaka Pelajar, 1995. s. 15.

⁶⁸ P.K. Ojong, *Perang Pasifik*, Jakarta: Kompas, 2009. s. xv.

⁶⁹ Idem.

⁷⁰ Ahmad Mansyur Suryanegara, Mansur, Suryanegara Ahmad, *Menemukan Sejarah (Tarihi Bulmak)*, Bandung: Mizan, 1995. s. 13.

Japonya Asya'nın koruyucusudur, şiarlarından oluşan 3A stratejilerini uyguladı. Üstelik Japonya, kendisine yardım etmek için ve halkın sempatisini kazanmak için halka dayanan kurumlar kurdu. Başlıca şu kurumlar ortaya çıktı.

a. PETA/Pembela Tanah Air (Vatan Koruyucular)

Müslümanlar PETA'nın kurulmasına çok sevindi. Halk bu organanyasyonun vatanın bağımsızlığına ilk adım olacağını ümit etti. Bundan önce de Endonezya müslümanları, MIAI'de müslümanların askerler yapılmasını Japonya'ya teklif etti. PETA, Haziran 1943'te Magelang'da askerlik yapıldıktan sonra ancak 3 Ekim 1943'te resmen kuruldu.⁷¹ PETA'nın kuruluşu ulusal hareketin adamları tarafından sevinçle karşılandı. Askerlerin PETA eğitimi sırasında aldıkları eğitim özgüveni artırdı.

b. PUTERA/Pusat Tenaga Rakyat (Halk Gücü Merkezi)

PUTERA ya da *Pusat Tenaga Rakyat* 9 Mart 1943 tarihinde kuruldu. İsmi Halk Gücü Merkezi anlamı gelen PUTERA Java'daki Japonya tarafından ilk kurulan kurumdur. Japonca'da bilinen *Jawa Minshu Suryoku Kisshu Undo* olan PUTERA entelektüellere özgü olarak tasarlanan bir kurumdur.⁷² Japonya, İr. Soekarno, Mohammad Hatta, K.H Mas Mansyur, ve Ki Hajar Dewantara tanınan “*Empat Serangkai*” (dört müttefik) organanyasyonunun başında geldiler. PUTERA'nın kurulma amacı da milliyetçileri ve entellektüelleri ikna edip Japonya devleti lehine çalışmasını sağlamaktı. Fakat Endonezyalılar açısından PUTERA, halkın milliyetçilik duygularının yükseltmesi, vatanın bağımsızlığını kazanmak için bir araç olması ve sömürge sırasında kaybettiği her şeyin yeniden elde edilmesi için avantaj sağlamaktı.

⁷¹ Marwati Djoened Poesponegoro dan Nugroho Notosusanto, *Sejarah Nasional Indonesia IV (4. Endonezya Ulusal Tarihi)*, Jakarta: Balai Pustaka, 1984 s. 34.

⁷² William H Frederick, *Pandangan dan Gejolak (Görünüm ve Kargaşa)*, Jakarta: Gramedia 1989 s. 175.

c. Korps Pemuda / Seinendan (Genç Topluluğu)

2 Mart 1943'te temel fikirleri atılan *Korps Pemuda* 1943 Nisan tarihinde resmen kurulmuştur. *Seinendan*'a üye olabilmek için en geç 21 ya da 22 yaş şartı sınırlaması konulmuştur. Ayrıca bu kuruma sadece Java Aristokratları, orta sınıf evlatları ve Japonya tarafından belirlenen gençler üye olabilirdi. *Seinendan*, modern gençlerin entelektüel ve eğitim gören gençlerden uzaklaştırılması için kuruldu. Japonya, *Korps Pemuda* ile PUTERA liderinin irtibatını engellemeye çalışıyordu.⁷³ *Seinendan* aktivist gençlere ümit verici kuruluştur. Önceki dönemler incelendiğinde bir çok kurum, partiler ve organizasyonlar yasaklanıyordu. *Seinendan*, gençler için faaliyetlerini yapma fırsatı sunduğu düşünülmektedir.

Japonya Endonezya'ya ilk adım attığından itibaren İslam alimlerinden yoğun bir şekilde sempati kazanmaya çalışıyordu. Japonya devleti faşist düşüncelerini halkı etkilemek için İslamın önemli bir araç olduğunu benimsedi.⁷⁴

Bu kapsamda Japonya Endonezya halkını inandırmak ve propaganda yapmak maksadıyla Müslüman Endonezyalıları Japonya'ya getirtmişti. Japonya Endonezya'nın İslam sayesinde birlik ve beraberlik sağladığını bilerek politikalar geliştirmiş ve kısmen bu plan başarılı sayılmıştı. Nihayet te *Kiai* ve âlimlere toplum yönetimiyle ilgili eğitim veriliyordu.⁷⁵ Fakat sadece tüm *kiai* ve âlimler değil, aynı zamanda açık fikirli, halkı etkileyebilme yeteneğine sahip öğretmen ya da meşhur olanlara bu eğitim

⁷³ Ibid., s. 195.

⁷⁴ B.J. Holland, *Pergumulan Islam di Indonesia 1945-1970 (1945-1970 Yılları arasında Endonezyadaki İslam Mücadeleleri)*, Çev. Saefudin Bahr, Jakarta: Grafiti, 1985 s. 11.

⁷⁵ Kuntowijoyo, *Dinamika Sejarah Umat Islam Indonesia (Endonezya Müslümanların Tarihsel Dinamikleri)*, Jakarta: Salahudin Press Pustaka Jaya, 1985 s. 25.

veriliyordu.⁷⁶ Yönetim eğitimleri verildikten sonra Japonya *Shumubu* kurulmuş zamanla bu kurum Diyanet Bakanlığına dönüşmüştür.⁷⁷

Ayrıca Japonya eski politikaların aksine bir dini kuruluş açmaya müsaade ederek yumuşama eğilimi göstermiştir. Japonya’da sömürge zamanında izin verilen tek kurum ise MIAI (Mejelis Islam A’la Indonesia / Endonezya İslam Meclisi) dir. Bunun sebebi ise MIAI Batıya karşı olan ve Japonya ile birlikte mücadeleyi kabul eden bir kurum olmasıdır. MIAI, 24 Eylül 1942’ de tekrar etkinleşti ve Japonya İslam âlimlerini hareketini koordine etmesi için görevlendirildi. MIAI, ismi ‘‘*Soeara MIAI*’’ olan aylık küçük çaplı gazete çıkarmaktaydı.⁷⁸

MIAI’nın varlığı, İslam toplumuna katkı sağlamış ve gazete politikası İslami liderlere büyük bir avantaj sağlıyordu. Japonya önceleri milliyetçilerin dergi yayını talebine bir çok defa izin vermedi. Fakat bu karar uzun sürmedi ve 1943’ünün sonunda Japonya MIAI gazetesinin Müslümanlara avantaj sağladığı ancak kendisine hiç katkıda bulunmadığını fark ettikten sonra MIAI bertaraf edildi. Bu konuda ders alan Müslümanlar ve zamanla İslam hareketlerin MIAI’ye katılımının azalması ile Japonya hayal kırıklığına uğradı.⁷⁹

Geleneği temsil eden NÜ ve modernimizi temsil eden Muhammediye MIAI’ye katılmamıştı. Japonya iki büyük organizasyonun katılmaları halinde toplumu kolayca kontrol edebilmesinde engel olacağı düşüncesiyle bu kuruluşları MIA bünyesinde kabul etmemişti. Üstelik MIAI üyeleri siyasete girmeye başladı ve Japonya bunu tehdit olarak

⁷⁶ A. Mu’in Umar, Nourouzzaman Shiddiqi, dkk, *Penulisan Sejarah Islam di Indonesia Pada Masa Pendudukan Jepang dalam sorotan seminar IAIN Sunan Kalijaga Islam (Endonezya İslam Tarihini Yazılışı (Japonya işgali dönemindeki İslam) Sunan Kalijaga Devlet İslam Entitüsünde düzenlenen seminerin görüşünde,* Yogyakarta: Dua Dimensi, 1985 s. 48.

⁷⁷ Japon sömürgesi dönemi <http://www.suarakarya-online.com/news.html/id> (17 Nisan 2015)

⁷⁸ Howard M. Federspiel, *Persatuan Islam Pembaharuan Islam Indonesia Abad XX (İslam Birliği, 20. Yüzyılın Endonezya İslamiyeti Yenilemesi)*, Yogyakarta: Gadjah Mada University Press, 1996 s. 144.

⁷⁹ Harry J. Benda, *Bulan Sabit dan Matahari Terbit (Kızılây ve Güneş Doğusu)*, s. 149.

görüyordu . Bu sebepten dolayı 24 Ekim 1943'te, MIAI resmi olarak izin aldı. Japonya MIAI yerine MASYUMI (Majelis Syuro Muslimin Indonesia / Endonezya Müslümanların şura meclisi) getirdi. MASYUMI 22 Kasım 1943'de kuruldu. Kurulma amacı da bütün İslami organizasyonları birleştirerek bir araya getirmektir. MIAI'de gibi değil, MASYUMI'de NU ve Muhammediye etkin şekilde faaliyet gösteriyorlardı.⁸⁰

25 Ocak 1944 tarihinde Cakarta'da meclis istişaresine göre MASYUMI komiteleri belirlendi. Komite üyeleri;

Genel Başkanı : KH. Hasyim Asy'ari
Genç Başkanı I : KH. A. Wahid Hasyim
Genç Başkanı II : A. Mukhti
Yardımcılar : 1. KH. Mochtar
2. Kartosudarmo
3. Zainul Arifin
4. KH. Mas Mansur
5. KH. Sadri
6. HM. Hasyim
7. KH. Nachrawi Thahir
8. HM. Farid Ma'ruf

Müsteşar : Ki Bagus Hadikusumo, KH. Wahab Hasbullah.⁸¹

İlk kuruluşunda MASYUMI Japonya'nın kontrol altında olmasına rağmen MASYUMI liderleri Mohammad Munasir, Zainal Arifin gibi aktif gençleri organizasyonun içerisine

⁸⁰ Lilis Sri Wulandari, *Masyumi Pada Masa Pemerintahan Pendudukan Jepang 1943-1945 (1943-1945 Yılları Arasında Japonya İşgal Dönemindeki Masyumi)*, Surabaya: Institut Agama Islam Negeri, 2004 s. 40.

⁸¹ Soera Meoslimin Indonesia, 1 Februari 1944, s. 11.

olarak idare edebiliyordu.⁸² Japonya Hollanda'ya göre İslami harekete daha çok serbestlik veriyordu.

Japonya'nın İslami hareketlere destek verme sebebinin bir kaç faktörü bulunmaktadır. Birincisi, Japonya Pasifik savaşında geriledi ve büyük bir desteğe ihtiyacı vardı. Bunun için toplumun peşinde gittiği organizasyonlar gerekliydi, özellikle köylü halklar onları desteklesin istiyordu. İkincisi, gerçekte bulunan organizasyonlar arasında ya da yöresel liderlerle resmi olmadığı halde sıklıkla irtibat kuruyorlardı. Bunları kontrol etmek zor oluyordu. Japonya, bu hareketleri resmileştirdiğinde kontrol etmek kolay olacağını düşünüyordu. Üçüncüsü, *PUTERA* ve *Himpunan Kebaktian Rakyat* (Jawa *Hokokai*/Halk Hizmet Birliği) âlimler ve İslami liderlerden tam destek alamıyordu. Dördüncüsü Japonya ilk işgal günlerinde İslamiyete iyi bakmıyordu. Japonya *sai kerei* törenini zorla yaptırdı, KH. Hasyim Asya'yı yakaladı ve dört ay boyunca gözaltında tuttu ve bir kaç medrese ve *pesantren*leri kapattılar. Eski hataları örtmek ve Müslümanlar ile iletişimi düzeltmek için İslami hareketlere destek veriyorlardı.⁸³

1944 yılında Endonezya halklarının sempatisini kazanmak ve savaşta *Dai Nippon*'a askerlere destek verebilmek için Japonya Başbakanı Kaiso, Endonezya'ya bağımsızlık sözü verdi. Bu karar Tokyo'da Japonya'nın 85. özel parlamento kongresinde ortaya çıkan bir sonuçtur.⁸⁴

Japonya, Birmanya ve Pasifik adalarına gönderilecek askerlere ihtiyaç duyuyordu. Ayrıca Japon devleti alimlere ve İslam liderlerine Abdul Hamid Ono ismi olan bir

⁸² S. Abu Bakar, *Sejarah Hidup K.H. A. Wahid Hasyim dan Karangan Tersiar (K.H. A. Wahid Hasyim ve Karangan Tersiar'ın Calın Tarihi)*, Jakarta: Panitia Penerbitan Buku Peringatan Alm. K.S. A. Wahid Hasyim, 1957 s. 331.

⁸³ Deliar Noer, *Gerakan Modern Islam di Indonesia 1900 – 1942 (1900-1942 Endonezya'da Modern İslam Hareketi)*, s. 23.

⁸⁴ Barlan Setiadijaya, *Merdeka Atau Mati di Surabaya Jilid I (I Surabaya'da Bağımsız veya Şehit)*, Jakarta: Widyaswara Kewiraan, 1985 s. 25

Müslüman Japon vasıtasıyla yaklaşmaya çalışıyordu.⁸⁵ Japon devletini temsil ederek Abdul Hamid Ono, *pesantren* talebelerinin *Heiho*'ya girmesini KH. A. Wachid Hasyim'e rica etti. Fakat KH. A. Wachid Hasyim o talebi kabul etmedi ve hatta talebelerini kendi vatani korumak için askerlik eğitimini vermelerinin daha hayırlı olabileceğini soyledi. KH. A. Wachid Hasyim'e göre kendi vatanından bir avuç toprak muhafaza etmek, yurt dışına gönderip başkalarının topraklarını korumaktan daha çok motive edebilirdi. Üstelik itilaf ordularına karşı ağır bir savaş olduğu için profesyonel olan *Dai Nippon* askerleri onlara karşı daha makul görünüyordu. Az eğitim alan askerler profesyonel Japon askerlerine sadece engel olabilirdi.

Bu olay Wachid Hasyim ve diğer MASYUMI adamlarına talebelerin askerlik eğitimi almak gerektiğini ilham etti.

Hizbullah'ın kurulmasının diğer sebebi ise Müslümanların Allah adına savaşıp dinini korumalarına mecbur olduğu bir dşncedir.

Hizbullah'ın kuruluşu Müslümanlar tarafından önemli bulundu. *Hizbullah* Müslümanlar tarafından vatani bağımsızlığa götürebilecek bir araç olarak mit edildi.⁸⁶

Hizbullah, 14 Ekim 1944'te resmi olarak kuruldu. Bu kurum sayesinde Müslümanlar kendisini geliştirmeye ve vatanın bağımsızlığını kazanabilmek için strateji hazırlamaya başladı. *Hizbullah* da Japonya'ya bir destek olarak görülmesi bekleniyordu.

Hizbullah'ın ana programında asıl kuruluş amacı şöyle yazılıdır;

“Savaşın en mühim noktası bugünlerde söz konusudur. Java adası savaşın n savunma noktası bakıldığında İslamiyetin emirleri ve aynı anda *Dai Nippon* isteğine uygun şekilde dikkate alarak ordular oluşturulmaya ihtiyaç duyuldu..... Düşmanları Java toprağına savunma durumundaysa ordular hareketi diğer Müslümanlara rnek olarak görünebilir ve az bile olsa kötü anılmayacaktır. Büyük Doğu Asya bölgesinde huzur yaşam gerçekleştirme

⁸⁵ Syaifuddin Zuhri, *Guruku Orang-orang Pesantren (Pesantren Hocalarım)*, Jogjakarta: LKiS, 2012 s. 190.

⁸⁶ B.J. Holland, *Pergumulan Islam di Indonesia 1945-1970 (1945-1970 Yılları arasında Endonezyadaki İslam Mücadeleleri)*, s. 15.

adına ve özellikle Endonezya bağımsızlığı çabalar adına, yani İslam, millet, ve vatan korunma uğruna...’’⁸⁷

Hizbullah hem İslam’ a hem de vatanın bağımsızlığına araç olarak kullanılmıştır. İlk amacı Japonya askerlerine destek vereceği beklentisine rağmen *Hizbullah* vatani sağlamlaştırdı. Üç ay kurulduktan sonra, yani Ocak 1945’ten evvel, MASYUMI, *Hizbullah*’ın merkez komitesini açıkladı;

Başkan : KH. Zainul Arifin

Başkan yardımcısı : Mr. Mohammad Roem

Üyeler

1. Genel yönetim : S. Soerowiyono ve Soedjono

2. Propaganda bölümü : Anwar Tjokroaminoto, KH. Zarkasyi, Masyhudi

3. Stratejik ve Planlar yönetimi : Mr. Jusuf Wibisono, Sunaryo Mangun Puspito, ve Muhammad Djunaidi.⁸⁸

Hizbullah kurulduktan sonra İslam liderleri Java, Sumatera, Borneo, Sulawesi ve Endonezya’nın diğer yerlerine haber verdi. Aralık 1944 ortasında, İslam birliğinin temsilcisi *Hizbullah* eğitim yerlerini teftiş etmek için Java’yı dolaştı.

İslam liderleri, *Hizbullah*’a katılacak gönüllü gençleri toplamak için sıkıntı çekmediler. Çünkü onlar bağımsızlığın ve vatani koruma öneminin farkına vardılar. Medrese talebeleri de kendi istekleriyle ve *Kiailerin* izniyle *Hizbullah* üyelerine gönüllü olarak katılmak istiyorlardı. Ayrıca, merkez komiteleri ile *pesantren* liderleri arasında iyi irtibat sağlayarak üye toplanmasını destekliyordu.

⁸⁷ Majalah Tebu Ireng, Edisi April 1986, s. 9.

⁸⁸ Tim Peneliti Fakultas Adab IAIN Surabaya, *Sejarah Hizbullah Jawa Timur (Doğu Java Hizbullah Tarihi)*, Surabaya, s. 54.

Askerlik eğitimi Çıbarusa, Batı Java'da yapılıyordu. Java ve Madura'dan gelen, 18 – 25 yaş arası 500 genç Müslüman buna katıldı. Asker gönderen şehirler (residensi)-ler Jakarta, Banten, Surabaya, Sukabumi, Priangan, Purwokerto, Bogor, Pekalongan, Kedu, Surakarta, Semarang, Pati, Jogjakarta, Madiun, Kediri, Bojonegoro, Malang, ve Besuki. Bunların her biri 25 kişi gönderdi.

28 Şubat 1945'te askerlik eğitimi resmi olarak açıldı. Açılış töreninde *Gunseikan*, *Dai Nippon* subayları, MASYUMI liderleri, *Pangreh Praja* ve diğer önemli insanlar bulundu. Hizbullah askerleri mavi elbise giydi ve ortasında *hilal ile yıldız simgesi* olan siyah *kopiah* (Endonezya Müslümanının yöresel şapka) takıyordu. Tören, asker sıralarını gözden geçirerek *Gunseikan* tarafından başlatıldı ve sonra *Gunseikan* açılış konuşması yaptı.⁸⁹

İstiklal beyannamesi yaklaştığında özellikle BPUPKI kurulduktan sonra Japonya, seküler milliyetçi gruplara İslami akımlara göre daha çok fırsat veriyordu. Japonya, Endonezya'nın bağımsızlıktan sonra politikasının seküler milliyetçi gruplar tarafından yönetilmesini istemişti.⁹⁰

4. Orde Lama/Eski Dönem Süresindeki İslami Hareketi

9 Nisan 1945'te BPUPKI kuruldu. BPUPKI, Endonezya'ya Japonya'nın 'gelecekte' vereceği bağımsızlık durumu ile ilgili bir sözün gerçekleşmesi ile kurulmuştu. Bu kurumun görevi ise ülkenin şekli, sınırları, temel felsefesi ve anayasası ile ilgili meseleleri çözmek üzere çalışmalar yapmıştı. Ülke felsefesi hariç, BPUPKI mevzuları çözerken fazla zorlanmadı. Çünkü onlar sosyal-psikolojik bakımdan hassas olmayan ve ülkenin temel ideolojisini dokunmayanlardı. Mevzunun ne kadar ciddi ve ağır olduğu

⁸⁹ Barlan Setiadijaya, *Merdeka Atau Mati di Surabaya Jilid I (I Surabaya'da Bağımsız veya Şehit)*, Jakarta: Widyaswara Kewiraan, 1985. s. 25.

⁹⁰ Endonezya İslam politikası gelişmesini http://susantoedogawa.blogspot.com/2013/07/perkembangan-politik-islam-di-indonesia_17.html (17 Nisan 2015).

anlaşıldı.⁹¹ Kongre 21 gün sürdükten sonra, 22 Haziran 1945'te bir sentez ve siyasi anlaşma zemini iki farklı fikirlerden oluşmuştu. Bu sentez sonradan *Piagam Jakarta* (Cakarta Patenti) olarak bilindi. *Piagam Jakarta*'da *Pancasila* (Beş Prensipler) ülke temeli / ideolojisi olarak kabul edildi ama daha sonar kısmi değişiklik oldu. Birinci sıraya "Tektanrıcılık" prenebini koyarak "dengan kewajiban menjalankan syari'at bagi pemeluk-pemeluknya" (bağlı olan kimseler islam şariatini yerine getirmeliler) cümlesini eklediler.⁹²

Piagam Jakarta'daki siyasi anlaşma sadece 57 gün dayandı ve 18 Ağustos 1945'te PPKI kongresinde, birinci sıradaki ek cümle İslam siyasetçileri tarafından korunamadı. Ayrıca UUD (anayasa)daki fasıllarda bulunan İslami terimler de sonradan değiştirildi.⁹³

Piagam Jakarta ve UUD'deki İslam terimlerinin korunamaması başarısızlıktı ve islami politikanın Endonezya siyasetinde ilk defa kaybetmesidir. Sonraki dönemlerde, yani *Orde Lama* süresinde İslami politikanın mağlubiyet başlangıcıdır. Bunu islam politika adını kullanan ayaklanmalarla kötüleştirdi. MASYUMI'nin (Müslüman İstisare Meclisi) sona ermesi ve ayaklanma sebebinden bir kaç İslam eylemcinin yakalanması nedeniyle İslam politikacıları Endonezya siyasetinde daha da kenara itildi.⁹⁴

Ayaklanmalardan bir tanesi ise Kartosoewirjo tarafından yöneltilen "DI/TII"dir (İslam devleti/Endonezya İslam Askeri). Bu hareket kendisini İslam anlayışını yansıtan bir siyasi aksiyon ve *hijrah*/hicret olarak görür. Kartosoewirjo'nun anladığı *hijrah* siyasi mücadele ile siyasi hareketine geçirmeliydi. Endonezya İslam Devleti iki siyasi ilkesiyle

⁹¹ Ahmad Syafi'i Ma'arif, *Islam dan Politik Islam Teori Belah Bambu Masa Demokrasi Terpimpin (1959-1965)*, Jakarta: Gema Insani Press, 1996. s. 26-27

⁹² Ibid., s. 28-29.

⁹³ Ibid., s. 30.

⁹⁴ Hartono Marjono, SS., *Politik Indonesia (Endonezya Siyaseti)*, Jakarta: Gema Insani Press, 1996. s. 24.

öne çıkmaktaydı. Birincisi ideoloji ve ikincisi realite. Birincisi amaçtır ve ikinci ise ruh gücü, kabiliyet ve zeka gibi amaca ulaşabilecek araçtır.

a. İslam Devleti/Endonezya İslam (Dİ/Tİİ)

Dİ/Tİİ ihtilalinin ortaya çıkış nedeni daha çok onların Endonezya Cumhuriyetinin geçersiz olduğu kanaatindene dayanmaktadır. Kartosoewiryo'ya göre ümmet-i İslam aşağıdakilerle özetlenebilir:

1. Endonezya Cumhuriyeti, İslama (şeriata) dayalı bir cumhuriyet olmalıdır.
2. Hükümet, İslam şeriatının genel manada ve en mükemmel şekilde uygulanmasına garanti vermelidir.
3. Her ümmet-i İslama dini ve sorumluluğu eda edebilmesi için iş imkanı ve desteği sağlanmalı.
4. Ümmet-i İslam her türlü kısıtlamalardan kurtulmalı.

Böylece ümmet-i İslamın (İslam ideolojisinin) nihai amacı olan Allah'ın rahmeti ve rızasını *Mardhatillah* ve *Rahmatillah* kazandırmak için yeni dünya yada İslam dünyası anlamında Dar el-İslam (İslam diyarı) kurmaktır.

Endonezya İslam Devleti (Nİİ)nin en az iki temel siyasi dayanağı vardı : *Birincisi*, özgürlük tamamen Allah'ın elindedir. *İkincisi*, adaletin gereği hak ve sorumluluğu eşit olmayan, farklı hukuka boyun eğen değişik gruplardan oluşan halka (korporatif) hoşgörülü yaklaşmak.⁹⁵

Endonezya tarihinde Dİ/Tİİ, Endonezya Cumhuriyetinin birliğini bozan ihtilalci hareket olarak kaydedilmiştir. Buna bağlı olarak önce Dİ/Tİİ sapmış yasak örgüt olarak ilan edildi. Sonra da Soekarno devlet ve milletin birliği korumak için

⁹⁵ Adeng Muchtar Ghazali, *Perjalanan Politik Umat Islam Dalam Lintasan Sejarah (Müslümanların Tarihteki Siyasi Yolculukları)*, Bandung: Pustaka Setia, 2004. s. 101.

Dİ/Tİİ'yi kapattı. Gelişen süreçte ise Soeharto zamanında Dİ/Tİİ tamamen kökünden bitirildi.

b. Masjumi ve Devlet İhaneti

Aslında PRRİ devlete varlığını duyurmadan önce birkaç Masjumi lideri parti içindeki problemlerin çözülebilmesi adına girişimde bulundu. 25 Ocak 1958 tarihinde Endonezya Cumhuriyeti başbakanı olan Djuanda'nın bilgisinde Masjumi; Mohammad Roem, Prawoto Mangkusasmito ve fıkıh âlimi olan Usman'ı arabulucu olarak gönderdi. Fakat PRRİ liderleri kendi istek ve tutumlarından vazgeçemediklerinden dolayı bu girişim başarısız oldu.⁹⁶ Ayrıca o dönemde Sjahrir başkanlığında olan PSİ, İmam B. Slamet ve Djoeir Mohammad'i Sumitro ile görüşmek için gönderip kendisi PRRİ Permesta'ya katılmaktan vazgeçmeleri için tembihte bulundu. Fakat Sumitro, PSİ temsilcilerinin taleplerini reddetti. Ayrıca PSİ, yapmış oldukları girişimlerin dışında Soerdarpo Sastrosatomo'yu da gönderdi. Fakat Sumitro, kararlılığından bir türlü vazgeçmedi.⁹⁷

PRRİ varlığını duyurduktan sonra Masjumi, 28 Nisan 1958 tarihinde hükümet ve Masjumi PRRİ'nin UUD 1945 Anayasasını ihlal ettiklerini bildirdi. Bildiride ayrıca mevcut olan problemin en iyi çözüm yolunun iki tarafın karşılıklı olarak UUD 1945 Anayasasını kabul etmeleri olduğunu söyledi. Bu bildiri başkan yardımcısı Sukiman ve genel sekreter M. Yunan Nasution tarafından imzalandı..⁹⁸

Mohammad Hatta da Soekarno ile bizzat görüşüp meselenin alternatif çözümünü aradı. Fakat hükümet Batı ve Orta Sumatra, Manado ve Sulawesi bölgelerindeki

⁹⁶ Deliar Noer, *Partai-Partai Islam di Pentas Nasional 1945-1965 (1945-1965 Ulusal Arenasındaki İslam Partiler)*, Jakarta: PT Pustaka Utama Grafiti, 1987. s. 376.

⁹⁷ Rusdi, *Partai Sosialis Indonesia dan Peranan Kepolitikannya 1948-1960 (1948-1960 Endonezya Sosyalis Partisi ve Siyasetteki Rolu)*, Yüksek Lisan Tezi Tarih Bölümü Edebiyet Fakültesi Endonezya, 1997, s. 218-219.

⁹⁸ Deliar Noer, a.g.e., s. 379.

PRRİ'yi askeri harekâtıyla yok etme kararını almak zorunda kaldı. PRRİ de çok kısa bir zamanda etkisiz kaldı.⁹⁹

PRRİ Permesta ihtilali ile ilgili Soekarno, 'yaptıkları 17 Ağustos 1945 Endonezya Bağımsızlığına karşı özellikle Endonezya Cumhuriyetini yıkmak isteyen işgalci yabancı ülkelerle işbirliği kurduklarından dolayı en büyük ihaneti yaptı' diye nitelendirdi.¹⁰⁰

Gelişen süreçte Soekarno, 21 Temmuz 1960 tarihinde PSİ ve Masjumi liderlerini huzuruna çağırdı. Bu davete karşı Masjumi liderlerinden Prawoto Mangkusasmito ve M. Yunan Nasution, PSİ liderlerinden ise Sjahrir, Soebadio Sastrosatomo ve T. A. Murad icabet etti. Görüşmede Cumhurbaşkanı Soekarno'nun yanı sıra, Polis genel komutanı, Yargıtay Başkanı, Savaş Başkomutanı, Asker Başkomutanı Sekreteri, İletişim Bakanı ve Bakanlar Genel Sekreteri olmak üzere devletin üç önemli başkan komutanı ve bakanları da toplantıda hazır bulundu. Sadece 10 dakika süren görüşmede, Cumhurbaşkanı bir hafta süre içinde cevap verilmesi gereken birkaç yazılı soru iletti.¹⁰¹

Masjumi ve PSİ liderlerine iletilenler dört temel sorudan ibarettir: (1) Partilerin, devletin temel ilkesi ve amaçlarına karşı çıkıp çıkmadığı; (2) iki partinin devletin temel ilkesi ve amaçlarını değiştirmek isteyip istemediği; (3) iki partinin PRRİ ile ilişki ve alakası olup olmadığı ve (4) iki partinin CumhurbaşkanıNo.7 yıl 1959 yönetmeliğinde yer aldığı gibi parti kriterlerine uyup uymadığı.¹⁰²

⁹⁹ Ibid., s. 377.

¹⁰⁰ Sukarno, *Dibawah Bendera Revolusi (Devrim Bayrağı Altında)*, Djilid kedua, Jakarta: Panitia Penerbit Dibawah Bendera Revolusi, 1964) s. 320-321.

¹⁰¹ Deliar Noer, a.g.e., s. 384-385.

¹⁰² Ibid., s. 385-386.

Kendilerine iletilen sorulara Masjumi ve PSİ temsilcileri 28 Temmuz 1960 tarihinde bizzat Cumhurbaşkanı Soekarno ile görüşüp cevaplarını arz ettiler. Birinci ve ikinci sorusu olan devletin temel ilkesi ve amaçlarına karşı çıkıp çıkmadığı ve değiştirmek isteyip istemediği sorularına Masjumi'nin verdiği cevapta demek istediklerinin devletin temel ilkesi ve amaçlarının Manipol'de (parti manifestosunda) yer aldığı gibi değil de UUD 1945 Anayasası mukaddimesinde yer aldığı gibi olduğunu yazdı. Böylece Masjumi ile devletin temel ilkesi ve amaçları karşılaştırdığında birbirlerine karşıt olmadığını anlattı.¹⁰³

Üçüncü soruda sorulan PRRI ihtilaline katılıp katılmadığına ise Masjumi, PRRI ihtilaline katılmadıklarını söyledi. Masjumi ayrıca Devlet Başkanın No.7 yıl 1959 yönetmeliğinin 31 Aralık 1959 tarihinde yürürlüğe geçtiğini nazara alarak bu tarihten önce PRRI'ye katılan eski Masjumi liderlerinin çoktan Masjumi'den ayrıldığını söyledi. Nisan 1959 yılında gerçekleştirilen kongresiyle oluşturulan Parti yönetiminden hiç kimsenin PRRI ihtilaline katılmadığını savundu. Ayrıca 9 Eylül 1959 tarihinden beri Masjumi şubeleri hükümet tarafından kapatılmış olup Masjumi merkez yönetimiyle ilişkisi kesilmiş durumunda olduğunu da ekledi.¹⁰⁴ PSİ ise parti merkez yönetiminin hiçbir zaman paralel devlet kurmasına izin vermediklerini söyleyip Masjumi'ye benzer bir cevap verdi. Hatta Sumitro Djojohadikusumo'nun parti yönetiminden ihraç edilmiş olduğunu söyledi.¹⁰⁵

Dördüncü soruda sorulan partinin yönetmeliğe uyup uymadığı sorusuna ise Masjumi, gerekenleri tamamlamak için 31 Aralık 1960 tarihine kadar zamanı olduğunu savundular. Bunun dışında Masjumi, No.7 yıl 1959 numaralı

¹⁰³ Ibid., s. 385.

¹⁰⁴ Ibid., s. 386.

¹⁰⁵ Rusdi, *Partai Sosialis Indonesia dan Peranan Kepolitikannya 1948-1960 ((1948-1960 Endonezya Sosyalis Partisi ve Siyasetteki Rolu)*, s. 224-225.

Cumhurbaşkanıyönetmeliğinin UUD 1945 Anayasasında yeri olmadığı gerekçesiyle Anayasaya aykırı olduğunu vurguladı. Bununla kalmayarak Cumhurbaşkanı yönetmeliğinin Proklamasi ruhuna uymadığını söyledi.¹⁰⁶

Gelişen süreçte Masjumi ve PSİ'nin vermiş oldukları cevapların tatmin edici olmaması dolayısıyla 17 Ağustos 1960 tarihinde Soekarno, No.200 yıl 1960 numaralı Cumhurbaşkanı kararı çıkartarak Masjumi'yi ve No.201 yıl 1960 numaralı Cumhurbaşkanı kararıyla PSİ'yi kapattı.

17 Ağustos 1960 tarihindeki bağımsızlık kutlaması merasiminde yaptığı konuşmasında Soekarno; Masjumi ve PSİ, Yargıtayın da aynı kararı aldığı Devlet başkanın No.7 yıl 1959 numaralı 9. maddesini ihlal ettiğinden dolayı 'Masjumi ve PSİ o kararı çiğnedi' diyerek kapatıldığını vurguladı.¹⁰⁷

13 Eylül 1960 tarihinde Masjumi Merkez Yönetimi, partinin kapatıldığını duyurdu. Bu duyurunun partinin kendiliğiyle kapanmış olması anlamına gelip yasaklı parti ilan edilmesinden daha iyi olduğu için bu karar alındı. Çünkü Masjumi ve PSİ yasaklı parti olarak ilan edilse parti üyelerini zor durumda bırakabilirdi.¹⁰⁸ Ayrıca Masjumi'ye göre yasaklı partinin başkanı mahkemeye dava açamadığından dolayı partinin kapatıldığını duyurdu. Bunun dışında yasaklı partinin mal varlığına da hükümet tarafından el konulacaktı.¹⁰⁹

¹⁰⁶ Deliar Noer, a.g.e., s. 386.

¹⁰⁷ Sukarno, *Dibawah Bendera Revolusi (Devrim Bayrağı Altında)*, s. 411.

¹⁰⁸ Syaifullah, *Gerak Politik Muhammediye Dalam Masjumi (Masjumi içindeki Muhammediye Siyasi Hareketi)*, Jakarta: PT Pustaka Utama Grafiti, 1997 s. 219-221.

¹⁰⁹ Deliar Noer, a.g.e., s. 388.

5. Yeni Dönemde İslami Hareket

Yeni Dönem hükümetinin göreve başlamasıyla birçok siyasetçi ve siyasi liderler büyük değişiklikler yaşayacaklarına umut ettiler. Bu beklenti özellikle güdümlü demokrasi döneminde Endonezya Komünist Partisini yok eden ve Soekarno rejimini deviren (asker, öğrenciler birliği, dini ve sosyal örgütler vs.) koalisyonunda önemli rol oynadıkları gerekçesiyle şıkıştırılan Masjumi liderleri ve parti üyelerinde açıkça anlaşılır; onlar ümmet-i İslamın tekrar siyaset alanında boy gösterebileceği hayalini yaşıyorlardı.¹¹⁰ Yeni Dönem hükümetin Soekarno döneminde tutuklanan Masjumi siyasetçilerin serbest bırakırsa çok kısa zamanda Masyumi partisinin yeniden kurulacağını ümit ediyorlardı. Hatta bunun için daha sonra Masjumi, Müslümanların Ameli Koordine Kurumu (Badan Koordinasi Amal Muslimin) kurdu.¹¹¹

Fakat Masjumi ve PSI'nin beklentileri neticesiz kaldı. Çünkü Yeni Dönem hükümeti Masjumi siyasi liderlerinin tekrar siyasete girmelerine karşı çıktı. Ayrıca Yeni Düzen hükümeti Masjumi'nin hukuki durumunun yeniden düzenlenmesine Eski Düzen hükümeti tarihinde olduğu gibi Pancasila ve 1945 Anayasasına ebediyen karşı çıkacağından tarihte yaşanan acı olayların tekrar yaşanabileceği endişesinden dolayı sıcak bakmadı.

Yeni Düzen hükümetinin arkasında duran Endonezya Cumhuriyeti Silahlı Kuvvetleri (ABRI) de 21 Aralık 1966 tarihinde Masjumi'yi Pancasila ve UUD 1945 Anayasından sapmış radikal sağcı ve PKI'yi radikal solcu örgütler olarak nitelediği bir beyanname

¹¹⁰ Al-Chaidar, *Reformasi Prematur Jawaban Islam Terhadap Reformasi Total (Erkenden Doğan Reformasyon, İslamın Tam Reformasyona Verilen Cevap)*, Jakarta: Darul Falah, 1999 s. 37.

¹¹¹ M. Din Syamsuddin, *Islam dan Politik Era Orde Baru (İslam ve Yeni Dönemindeki Siyaset)*, Jakarta: Logos, 2001 s. 37.

çıkarttı. Ayrıca ABRI, gerek birey gerekse toplum olarak Masjumi ve PKI ile ilgili beyannamesine karşı çıkan tüm faaliyetlere karşı kesin talimat vereceğini duyurdu.¹¹²

Masjumi'nin yerine Yeni Düzen hükümeti Endonezya Müslüman Partisi (Parmusi) kurulmasına izin verdi. Parmusi 7 Nisan 1967 tarihinde çağdaş İslamcıların partisi olarak kuruldu.¹¹³ Parmusi partisi eski Masjumi siyaset liderleri ile Çin kökenli müslüman bir sanatçı tarafından kuruldu.¹¹⁴ Parmusi'nin kuruluş amacı ümmet-i İslamın siyasi görüş ve fikirlerinin toplandığı yer olarak belirlendi. Fakat pratikte Parmusi'nin faaliyeti ABRI'nin sıkı kontrolü altında tutuldu.¹¹⁵ Soeharto'nun eski Masjumi liderlerin Parmusi yönetiminde bulunduklarından karşı çıkması Parmusi'nin ABRI tarafından kontrol altında tutulduğunu kanıtlar.¹¹⁶ Malang şehrinde, 1968 yılındaki Parmusi kongresiyle Mohamad Roem parti genel başkanı olarak seçildi. Fakat Roem'un genel başkan olmasına hükümetten izin çıkmadı. Bu yüzden hükümet Roem'nun parti genel başkanı yetkilerini tanımadı.¹¹⁷ Bu durumdan dolayı Parmusi iki yıl boyunca genel başkansız bırakıldı.¹¹⁸ Gelişen süreçte hükümet en sonunda güvendiği siyasetçi olan H.M.S. Mintaredja'yı parti genel başkanı olarak tanıdı.

Masjumi liderleri dışında Mohammad Hatta da siyasete tekrar girme girişiminde bulundu. 1966 yılında Mohammad Hatta, Soekarno'nun parlamento ve güdümlü demokrasi döneminde hiç siyasete girmeyen genç toplumuyla Endonezya İslam Demokrasisi Hareketi'ni (Gerakan Demokrasi Islam Indonesia) kurdu. Kurulduktan üç ay sonra örgüt siyasi partiye dönüştürülecektir. Fakat Hatta ile Müslümanların Emaneti

¹¹² Faisal Ismail, *İdeoloji Hegemoni dan Otoritas Agama (İdeolojik Hegemonya ve Dini Otoriteler)*, Yogyakarta: Tiara Wacana, 1999 s. 122.

¹¹³ B. J. Boland, a.g.e., s. 159.

¹¹⁴ Deliar Noer, a.g.e., s. 15.

¹¹⁵ Abdul Munir Mulkhan, *Perubahan Perilaku Politik dan Polarisasi Ummat Islam 1965-1987 (Siyasi Davranışların Değişikliği ve 1965-1987 yılları arasında Müslümanların Kutuplaştırılması)*, s. 132.

¹¹⁶ Deliar Noer, a.g.e., s. 247-266.

¹¹⁷ Deliar Noer, a.g.e., s. 98-101.

¹¹⁸ M. C. Ricklefs, *Sejarah Indonesia Modern (Endonezya Modern Tarihi)*, s. 581.

(Amanah Muslimin) ayrı görüşlere sahip olduklarından dolayı Hatta parti kurma hayaline kavuşamadı.¹¹⁹ Amal Muslimin daha çok halk hareketinden oluşturulan bir siyasi partisi kurmak istedi. Hatta ise daha çok taban yetiştirme odaklı siyasi parti kurmak istedi. Böylece Amal Muslimin ile Hatta anlaşamadı. Ayrıca hükümetin izin vermemesi de Endonezya İslam Demokrasisi Partisi'nin (PDİİ) kurulamamasına neden oldu.¹²⁰

Gelişen süreçte 1971 genel seçiminde Golkar, Yeni Düzen hükümetinin tek partisi olduğundan İslamcı partiler baskı altında kaldı. Hükümet, 1971 genel seçimini Golkar Partisinin kazanması için tüm devlet memurların oylarını Golkar partisine kullanmalarını zorunlu kıldı. Golkar Partisi'ni korumak ve her seçimi onun kazanması için tüm devlet memurlarının istinasız olarak Sekber (Sekertariat Bersama/Birlik sekreteri)'e üye olmaları şart koşması gibi diğer uygulamalar da asker ve hükümet tarafından düzenlenecektir.¹²¹ Ayrıca asker de halka *koersif* ve *koopatif* yoluyla seçim sonucunu elinde tutmak için gayrimeşru faaliyetleri düzenledi.¹²² Sonuç olarak 1971 genel seçimde Golkar %62,80 oy oranıyla mutlak bir zafer kazandı.¹²³

Golkar'ın kazandığı ilk seçimiyle partinin çıkarları için rahatça siyasi plan ve programlar oluşturabilecek hâle geldi.¹²⁴ Golkar'ın genel seçimde mutlak galibiyet kazanmasıyla hükümet, 'özel operasyon' (Opsus) ile partilerin birleştirilmesi uygulaması yürürlüğe geçirmeyi hızlandırabilirdi. Böylece 1971 genel seçime katılan dokuz siyasi partiden dört İslami parti Birleşik Kalkınma Partisine (PPP), dört ulusalcılık ve

¹¹⁹ B. J. Boland, a.g.e., s. 157.

¹²⁰ M. Rusli Karim, *Negara dan Peminggiran Islam Politik (Devlet ve İslam Siyasetin Dışlanması)*, Yogyakarta: Tiara Wacana, 1999, s. 191.

¹²¹ Albert Widjaja, *Budaya Politik dan Pembangunan Ekonomi (Siyasal Kültürü ve Ekonomi Kalkınması)*, Jakarta: LP3ES, 1982. s. 96.

¹²² Al-Chaidar, *Reformasi Prematur Jawaban Islam Terhadap Reformasi Total (Erkenden Doğan Reformasyon, İslamın Tam Reformasyona Verilen Cevap)*, s. 23

¹²³ Ibid., s. 35.

¹²⁴ M. Rusli Karim, *Negara dan Peminggiran Islam Politik (Devlet ve İslam Siyasetin Dışlanması)*, s. 100.

Hıristiyan/Katolik partisi ise Endonezya Demokrasi Partisine (PDI) ve Sekber'den oluşturulan Golkar partisi olmak üzere üç farklı parti çatısı altında birleştirildi.¹²⁵

Partilerin üç ayrı parti olarak birleştirilmesi Yeni Dönem hükümetinin özellikle PPP Partisi üzerinde denetim yapmasına kolaylık sağlamış oldu. PPP partisinin tüm siyasi faaliyetleri kontrol altında alındı. Ayrıca PPP Partisi destekleyen en büyük iki grup olan NU ve MI arasındaki kavgaların dindirebilmesi için ister istemez hükümet arabulucu olarak olaya müdahale ettiğinden dolayı hükümetin PPP Partisi içindeki konumu daha da güçlenmiş oldu. Böylece 1984 yılında NU, PPP partisinden ayrıldı.¹²⁶

Rusli Karim'in atfettiği Liddle'in görüşüne göre hükümetin partileri birleştirme uygulamasını yürürlüğe koymasında aşağıdaki nedenler etkili oldu:¹²⁷

1. O zamanki siyasi partiler programlara değil ideolojilere odaklandığından
2. Siyasi partilerin tabandan elit parti yönetimine kadar her kesimin olayları ideolojik bakışıyla değerlendirmesi dolayısıyla mevcut problemleri çözmek yerine daha da karışık hale getirmesi
3. Partilerin halk arasında siyasi gerginlik yaratması
4. Siyasi liderlerin çoğu daha çok kendi çıkarları için siyasete katılması
5. Siyasi liderler ve özellikle meclis üyeleri halkı tanımazlıktan gelip temsil ettikleri halktan kopmuş durumda olması.
6. Parti sisteminden doğan bozukluklar sadece parti içinde değil parti tabanı ve diğer kurumlara da etki etmesi

¹²⁵ Parti birleştirme uygulaması 1973 yılında yürürlüğe geçirdi. PPP partisi (5 Ocak 1973) dan PDI (10 Ocak 1973) bakın: Faisal Ismail, *İdeologi Hegemoni dan Otoritas Agama (İdeolojik Hegemonya ve Dini Otoriteler)*, s. 126., daha sonra hükümet kanunu Numara 3 yıl 1973 numaralı yönetmeliği çıkartarak uygulamanın hukuk dayanağı oldu, bakın: Abdul Munir Mulkhan, *Perubahan Perilaku Politik dan Polarisasi Ummat Islam 1965-1987 (Siyasi Davranışların Değişikliği ve 1965-1987 yılları arasında Müslümanların Kutuplaştırılması)*, s. 134.

¹²⁶ M. Rusli Karim, *Negara dan Peminggiran Islam Politik (Devlet ve İslam Siyasetin Dışlanması)*, s. 152-158.

¹²⁷ Ibid., s. 73.

7. Çok partili sistem parlamento içinde yaşanan dengesizliklerin ana sebebi olarak görüldüğü için partileri birleştirme kararının alınması

Böylece Eski Rejim döneminde ümmet-i İslam daha çok siyasi parti kurumu ya da yapıya odaklanmışken Yeni Rejim döneminde ise amaç ve hedeflerine odaklandı. Bu durumda İslamcı siyasi partiler, 1973 yılında Soeharto tarafından uygulanan siyasi partileri birleştirme kararından dolayı yok olmayla yüz tuttu. İslami siyasi partilerin yok olmayla karşı karşıya kalması, İslam siyasetinin güçsüz kaldığını da gösterir.

Tebba'ya göre İslam siyasetinin güçsüz kalması şu üç sebepten dolayı vuku buluyordu:

(1) Hükümetin siyasetle fazla ilgilenmesi ya da başka bir ifadeyle siyasetin memurlaştırılması... Bu durum hükümetin Masjumi siyasetçi ve siyasi liderlerin Parmusi partisi yönetiminde yer almasına izin vermemesiyle ispat edilebilir. Ayrıca hükümet de zorlayarak 1971 genel seçimlerine katılan dokuz partiyi, iki siyasi parti ve bir siyasi grup (Golkar) olarak birleştirmiştir. (2) Halkın sosyal kutuplaştırılmasından dolayı sadece siyasi meselelerde değil, diğer meselelerde de halk arasında fikir ve görüş ayrılığı yaşıyordu. (3) Hükümet, özellikle İslamcı siyasi partilerde yaşanan ideolojik sorunları tanımazlıktan gelip sadece siyasi programlarıyla ilgilenmesinden dolayı ideoloji mevzuundaki tartışma ve fikir alışverişi hükümetin programlarını engelleyen bir etken olarak algılanıyordu.¹²⁸

a. Pancasila Tek Siyasi İlkesi Uygulaması

Ulusal güvenliği sağlamak ve ekonomiyi geliştirmek için Pancasila'yı devletin ideolojisi ve ana ilkesi olarak uygulamak ve korumak Yeni Düzen hükümetinin ana gündemidir. Böylece Pancasila'ya ideolojik olarak karşı çıkan ve rakibi olan diğer tüm ideolojiler etkisiz hale getirilmeli yaklaşımı benimsenir. Genel seçimlerde,

¹²⁸ Sudirman Tebba, *İslam Orde Baru (İslam Yeni Dönemde)*, Yogyakarta: Tiara Wicana, 1993 s. 4.

özellikle Golkar ve PPP parti tabanları arasında fiziki çatışmaların yaşanması bu kararın alınmasında en önemli etkenlerden biridir. İkincisi, hükümet Pancasila'yı sadece devletin değil, aynı zamanda tüm siyasi parti ve kuruluşların tek ana ilkesi ve ideolojisi yaptırmakla Pancasila'nın sosyal ve ulusal hayatındaki konumunu daha da güçlendirmiştir. Ayrıca Pancasila'yı sadece partinin siyasetteki ilkesi olarak kabul etmiştir. Bu durumda böyle bir ikilemi yaşamamak için hükümet daha sonra Pancasila'yı tek ana ilke ve ideolojisi yapmıştır.¹²⁹

Hükümet ve yandaşları Pancasila'yı tek ana ilke olarak yaptırmakla siyasi partilerin ideolojilerine değil de programlarına odaklanılmasını sağlamak istemiştir. Böylece halk, siyasi tercihini kullanırken hangi partinin en iyi programa sahip olduğuna görehareket edecektir. Halk artık ideolojisine göre parti seçmeyecektir. Dolayısıyla parti toplantılarında ideoloji değil program konuşulacaktır. Ayrıca geçmişteki parti toplantılarında ortaya çıkan partiler arasındaki çatışmalar nazara alınarak, ideolojinin partiler arasındaki şiddetleri artan etken olduğuna inanılır.¹³⁰

En sonunda Pancasila tüm siyasi parti ve örgütlerin tek ana ilkesi oldu. 19 Şubat 1985 tarihinde hükümet, Meclisin onayıyla tüm siyasi parti ve Golkarın Pancasila'yı tek ana ilkesi ve dayanağı olarak kabul etmek zorunda kalmaları ile ilgili UU No.3 Tahun 1985 yönetmeliği yürürlüğe soktu. Ayrıca dört ay sonra yani 17 Haziran 1985'te hükümet, yine Meclisin onayıyla halk örgütler, kurum ve kuruluşların da Pancasila'yı tek ana ilke ve dayanak kabul etmek zorunda kalmaları ile ilgili UU No.8 Tahun 1985 yönetmeliğini yürürlüğe soktu.¹³¹

¹²⁹ Faisal Ismail, *Ideologi Hegemoni dan Otoritas Agama (İdeolojik Hegemonya ve Dini Otoriteler)*, s. 197-199.

¹³⁰ Ibid., s. 207.

¹³¹ Idem.

Hükümetin uyguladığı parti birleştirme ve Pancasila'yı tek ana ilke olarak belirleme yönetmeliği, her kesimden sert tenkitlere neden olmuştur. 1982 yıllarından beri İslamcı kesimler, hükümetin Pancasila'yı halk, örgüt ve siyasi partilerin tek ana ilkesi olarak yaptıracağına ortaya çıkmasından sonra sert tenkitlere başlamıştır. Pancasila'nın İslam dininin yerine ikame edileceğinden endişe etmişlerdir.¹³²

Gelişen süreçte Ümmet-i İslam'ın Pancasila'nın tek ana ilke olarak uygulamasına karşı tepkisi giderek büyümektedir. 1982'den 1985'e kadar halklar arasında ve halkla hükümet arasında iç çatışmaya varacak kadar ciddi tartışmalar yaşandı. Büyüyen tartışmalardan dolayı HMI, HMI Diponegoro ve HMI MPO olmak üzere ikiye bölündü. PII ise uygulamayı kabul etmediği gerekçesiyle kapatıldı.¹³³

İlk etapta tüm İslami siyasi parti ve örgütler Pancasila'yı tek ana ilke olarak uygulamayı reddettiler. Fakat gelişen süreçte hükümetin baskısından dolayı kabul etmek zorunda kaldı. Böylece tüm İslami siyasi parti ve halk örgütleri yeni uygulamaya adapte olmaya çalıştı. NU ise Situbondo şehrinde 1983 yılında gerçekleştirilen ulusal toplantı ve 1984 yılında Surabaya şehrinde gerçekleştirilen kongresiyle beraber Pancasila'yı ilk etapta sosyal ve siyasal yaşamın daha sonra da partinin tek ana ilkesi olarak kabul etti. Aynı durum Muhammediye örgütünde yaşandı. Surakarta şehrinde 1985 yılında gerçekleştirilen 41. kongresiyle NU'nun yapmış olduğunun bir benzerini yaptı. 1988 yılında tüm siyasi parti ve halk örgütleri Pancasila'yı tek ana ilke olarak kabul etti. Endonezya İslam Öğrencileri (PII) ise Pancasila'yı örgütün ana ilkesi yapmayı kabul etmediği gerekçesiyle 1988 yılında

¹³² Ibid., s. 230.

¹³³ M. Rusli Karim, *Negara dan Peminggiran Islam Politik (Devlet ve İslam Siyasetin Dışlanması)*, s. 184.

kapatıldı.¹³⁴ Böylece İslam ve diğer ideolojileri, siyasi parti ve halk örgütlerinin dayanak ve ana ilkesi olmaktan çıkarmak, Yeni Düzen hükümetinin en büyük başarılarından biridir. Bu şekilde hiç bir siyasi parti ya da örgüt hükümete karşı çıkma gücüne sahip değildir. Bu yüzden gelişen süreçte Yeni Dönem hükümeti kendi çıkar ve politikalarına göre rahatça hareket edebilecektir.¹³⁵

Gelişen süreçte İslami partiler, Yeni Düzen hükümetinin ilk yıllarında siyasi parti olarak konumlarını iyi kullanamayıp Pancasila'yı İslam öğretilerine yaklaştıracılabılme imkânından faydalanamadılar. Bunlar aslında İslami partilerin ve genel itibarıyla ümmet-i İslamın yanlışılarındandır. Hükümetle barış sağlanırsa Pancasila'ı ideoloji olarak İslam kriterlerine göre uygun olabilir.¹³⁶ Fakat bu imkânı iyi kullanamayıp hükümetle barış sağlamadıklarından dolayı Pancasila'ya İslami değerleri pek fazla katamadılar.

6. Reform Döneminde İslami Hareket

1998 reform dönemi, tüm Endonezyalı halka toplanma ve örgüt kurma serbestliği tanımaktadır. Ayrıca Pancasila'yı özellikle İslamcı örgütler için artık tek ana esas olarak kabul etme zorunluluğu kaldırıldı. Böylece birçok örgüt ve siyasi parti ortaya çıktı. Ayrıca daha önce gizlice faaliyet yapan halk örgüt ve kurumları artık reform döneminde açıkça faaliyet göstermeye başladı.

Reform dönemindeki medya ve siyasi serbestlik özellikle İslami örgüt ve siyasi partilerin kendini geliştirme fırsatını doğurdu. Böylece ılımlı İslamcı hareketlerden radikal ve hatta terör ve güvenliği tehdit eden radikal İslamcı hareketlere kadar

¹³⁴ Abdul Munir Mulkan, *Perubahan Perilaku Politik dan Polarisasi Ummat Islam 1965-1987 (Siyasi Davranışların Değişikliği ve 1965-1987 yılları arasında Müslümanların Kutuplaştırılması)*, s. 127.

¹³⁵ M. Rusli Karim, *Negara dan Peminggiran Islam Politik (Devlet ve İslam Siyasetin Dışlanması)*, s. 184.

¹³⁶ Ibid., s. 188.

birçok yapı serbestçe ortaya çıkmaya başladı. Reform döneminde ortaya çıkan örgüt ve İslamcı grupların birkaç örneği üzerinde durmak gerekir.

(1) Militanlardan Terbiye'ye Kadar

20. yüzyılların başlangıcında ortaya çıkan çağdaş İslami hareketler, reform döneminde ortaya çıkan İslamcı hareketlerin ortaya çıkmasında büyük rol oynar. İslam Diyarı ve Endonezya İslam Askeri (Dİ-Tİİ)'nin doğuşu, Endonezya'daki İslamcı hareketlerin ortaya çıkmasına öncülük yapar. Gelişen süreçte bu hareketler yabancı ülkelerdeki benzer hareketlerle irtibata geçip iletişim kurmuşlardır.

Endonezya'daki İslamcı hareketlerin Müslüman Kardeşler ile irtibata geçmesi Adalet ve Refah Partisinin (PKS) ortaya çıkmasına yol açtı. Ayrıca İslamcı hareketin uluslararası hareketlerle irtibata geçmesiyle Endonezya Hizbut Tahrir, Tebliğ Cemaati¹³⁷ ve Endonezya Selefi hareketinin ortaya çıkmasına neden oldu.¹³⁸

Hizbut Tahrir ve Endonezya Müslüman Kardeşler daha çok kampüslerde taban oluşturup faaliyet göstermektedirler. Bu hareketlerin özellikle Devlet Üniversitelerinde üyeleri çoktur ve genellikle kampüs camiinde din dersi ve

¹³⁷ Tabligh Cemaati, Endonezya'da özellikle Kebon Jeruk Cami Kota semtinde, Batı Cakarta şehrinde merkez faaliyeti yapan İslamcı hareketidir. Bu hareket faaliyeti Endonezya vatandaşlara İslamiyete öğretmek ana faaliyetidir. Genel itibarıyla bu cemaatin faaliyet 'khuruj' olarak tanındı Endonezya'nın tüm camilere belirlenmiş bir zamana kadar gezerek İslam dinini halka öğretmektir. khuruj' faaliyetinde genellikle 10-15 kişilik bir grupla düzenlenir. Cemaat radikal ve endişe etmeleri gereken bir cemaat değildir. Çünkü dava pratikleri ve din derslerinde genellikle sadece namaz ve özellikle cemaatle namaz kılmaya, sadaka, ve iyilik yapmaya davet eder. Kişisel röportaj, Ustadz Bambang Tabligh Cemaati (Tabligh Cemaati Faaliyetleri), 25 Mart 2015.

¹³⁸ Martin Van Bruinessen, *What happened to the Smiling Face of Indonesian Islam? Muslim intellectualism and the Conservative Turn in Post-Suharto Indonesia (Ne oldu Endonezya İslamiyetin güler yüzüne? Müslüman Entelektüalizm ve muhafazakar Endonezya post-Suharto'ya dönüştü)*, S. Rajaratnam School of International Studies Singapore, Makale 6 Ocak 2011. s. 2-3. http://www.academia.edu/2529018/What_happened_to_the_smiling_face_of_Indonesian_Islam_Muslim_intellectualism_and_the_conservative_turn_in_post-Suharto_Indonesia (2 Eylül 2016)

diğer faaliyetleri düzenlerler. Resmi olarak Endonezya’da Müslüman Kardeşler isminde bir örgüt ya da hareket yoktur. Bilakis Müslüman Kardeşler ideoloji ve öğretilerini benimseyen bir hareket, kendisini Terbiyeci Hareketi olarak tanıtır.¹³⁹ Terbiyeci Hareketi’nin kampüslerdeki camiinden Nurul Fikri dershanesine kadar sistemli kadrolaşma çalışmaları vardır.

Hizbut Tahrir ve ‘Terbiyeci’ hareketi daha çok ılımlı ve hoşgörölü yaklaşımlarla faaliyet gösterirler. Bu iki hareketin dışında İslamı Savunma Öncüleri (FPI), reform döneminde ortaya çıkan radikal islamcı niteliğinde bir oluşumdur. Endonezya’daki İslam öğretilerine göre özellikle kamu alanlarında günah işlenen faaliyetleri bertaraf etme amacıyla kurulan FPI grubu, aslında polis ve asker tarafından 1998 yılında kurulan PAM Swakarsa özel timindendir.¹⁴⁰ Azınlıklara -özellikle Şii ve Ahmediye cemaatine- karşı yapılan şiddet olaylarını uygulayan, hatta onların ibadethanelerini yıkanlar FPI grubundan kişilerdir.¹⁴¹

Aslında cihatçı grubun Endonezya’daki terör olaylarına karışması yeni değildir. Bilakis onların ana tohumu Dİ/Tİİ’de hazırlanmıştır. Hatta cihatçı grup aynı zamanda Afganistan ve Filipinler’deki cihad hareketiyle irtibat halindedir. 2000 yıllarında bu grup, Endonezya’nın Cava, Sumatra, Sulawesi ve Bali gibi birçok şehir merkezlerinde bombalı intihar saldırılarına katılmıştır.¹⁴²

¹³⁹ Yon Machmudi, *Islamising Indonesia, The Rise of Jemaah Tarbiyah and The Prosperous Justice Party (PKS) (Endonezya Müslümanlaşması, Terbiye Cemaati ve Adalet ve Refah Partisinin Kalkınması (PKS))*, PhD Disertation The Australian National University, Southeast Asia Center Faculty of Asian Studies, 2006. s. xvii.

¹⁴⁰ Mehmet A. Ugur and Pinar Ince, *Violence in the Name of Islam: The case of ‘Islamic Defenders Front’ from Indonesia (İslam Adına Şiddet: Endonezya İslam Savunucuları Birliği)*, Alternatives Turkish Journal of International Relation, Vol. 14, No. 1, Spring 2015. s. 34-35.

¹⁴¹ Halili, *Laporan Kondisi Kebebasan Beragama dan Berkeyakinan 2015: Politik Harapan Minim Pembuktian (2015 Din ve İnaç Örgürlüğü Raporu: Vaat Siyaseti, Gerçekleşmesi Azdır)*, Jakarta: Pustaka Masyarakat Setara, 2015. s. 45-46.

¹⁴² Muhamad Syauqillah, *Antara Sultan Ahmet dan Thamrin (Sultan Ahmet ile Thamrin Arasında)*, Gatra Dergisi 14-21 Şubat 2016.

11 Eylül 2001 olayından sonra cihatçı grup, Güneydoğu Asya'daki İslamiye Cemaatine katılıp birçok bombalı saldırı ve terör olaylarına katılmak suretiyle Endonezya'daki terör olaylarında da anahtar rol oynar.¹⁴³ IŞİD'in ortaya çıkmasıyla cihadçı gruplara da açık kapı bıraktı. Böylece birçok cihatçı grubundan Şuriye'ye katılanlar oldu.¹⁴⁴ Hatta Türkiye'de okuyan iki Endonezyalı öğrenci de IŞİD'e katılmıştır.¹⁴⁵

(2) Türk İslami Hareketleri

Endonezya'daki Türk İslami hareketi diğer İslami hareketlerden çok daha yeni sayılır. Türk İslami hareketi özellikle tsunami felaketinde Türkiye'nin Aceh bölgesindeki felaketzedelere yapmış olduğu yardımdan sonra sıcak karşılanarak Endonezya'ya girmeye başladı. Ayrıca Türk İslami hareketlerin getirdiği İslam kültürü, Endonezya'ninkine az çok benzerlik oluşturduğundan Türk İslami hareketler kolaylıkla Endonezya'ya girmeye başlamıştır.

Genel itibarıyla Türk kültürü, adet ve geleneklerinin Endonezya'ninkine az çok benzerliklere sahip oluşundan dolayı Türkiye-Endonezya ilişkileri şimdiye kadar pozitif bir biçimde gelişmektedir. NU Medreselerinden birkaç öğrenci Süleymancılar vakfından burs alarak Türkiye'deki İslamiyeti daha yakından tanımaları ve öğrenebilmeleri adına Türkiye'de eğitim gördüler.

¹⁴³ Muhamad Syauqillah, *Teror Turki, Saatnya Indonesia Berbagi (Türkiye'de Terör, Endonezya'nın Paylaşma Zamanı)*, Gatra Dergisi 18-25 Mayıs 2016.

¹⁴⁴ Muhamad Syauqillah, *ISIS, Indonesian Sympathizers and International Relation (İSİD, Endonezyalı simpatizanlar ve Uluslararası İlişkiler)*, Paper International Seminar of Middle East, Universitas Indonesia, Kasım 2015. s. 1-2.

¹⁴⁵ Muhamad Syauqillah, *Diaspora Jejaring NIIS (Yurtdışında ikamet eden vatandaşın (Diaspora) IŞİD Ağı)*, Kompas yazı köşesi 21 Kasım 2014, ayrıca bakın, <http://koran.tempo.co/konten/2014/09/05/351055/Mahasiswa-Indonesia-di-Turki-Jadi-Target-Perekutan-ISIS> (22 Haziran 2016)

Endonezya’da bir kaç tane Türk İslami hareketi bulunmuştur. Okuyucular, Nurcular, Mahmud Hudai Vakfı, Sülaymancılar ve İnsan Hak ve Hürriyetleri İnsani Yardım Vakfı (İHH) faaliyetleri bulunmaktadır.¹⁴⁶

Türk İslamcı hareketler bir kısım Endonezyalı öğrenciyi Türkiye’de değişik alanlarda okumak için göndermişlerdir. Örnek olarak Süleymancılar Vakfı İslam dinini öğrenmek için birkaç Endonezyalı öğrenciyi burslu olarak Türkiye’de okuttular. Diğer Türk İslami hareketler de Uluslararası İmam Hatip Liselerde ve Üniversitelerde okumak üzere benzer çalışmalarla birkaç Endonezyalı öğrenciyi Türkiye’de okuttular. Benzer dini ve sosyal faaliyetler bağlamında, İHH ve Mahmud Hudai cemaati de özellikle Aceh bölgesindekilere insani yardımda bulunmuşlardır.

¹⁴⁶ Jakarta, Semarang ve Jogjakarta Türk İslami hareketi arazi gözlemleri, Mart 2015

BÖLÜM II

NAHDLATUL ULEMA'NIN TARİHSEL ARKA PLANI

NU hareketinin kurucuları, NU'nun kuruluşunu İslamiyetin Endonezya'ya yayılmaya başladığı zaman dilimine kadar götürmektedirler. Endonezya'da İslamiyet sünni geleneğe bağlı olarak 14. yüzyılda yayılmaya başlamıştır. Şu da var ki, NU'nun resmi bir dini kurum olarak ortaya çıkışı ancak 20. yüzyılın başlarına tesadüf ettiğini söyleyebiliriz.

Nahdatul Ulema 20. yüzyılda bidat ve hurafe tartışmalarına bir tepki olarak ortaya çıkmıştır. İslam'da tecdid (yenilenme) hareketi olarak ortaya çıkan Muhammediye ise daha çok eğitim yönünden faaliyetlerini sürdürmüştür.

Bu bölümde, NU'nun Hollanda ve Japonya sömürgesi dönemindeki gelişimi; Soekarno dönemindeki etkisi, hükümetle irtibatı; Soekarno sonrası (Suharto döneminden 1998'e kadar) olan *Orde Baru* dönemindeki yaklaşımından bahsedeceğiz. Yine NU'nun Suharto'nun iktidardan düşüşüne yakın zaman diliminde cereyan eden siyasi olaylara bakışı ve düşüşü sonrasında NU'nun siyasi faaliyetlerine de temas edeceğiz.

A. Sömürge Dönemi, Bağımsızlık Dönemi ve Eski Dönem (1900-1967)

Sömürge döneminde, ister Hollanda ister Japonya isterse Soekarno gibi Endonezya'nın bağımsızlığı için mücadele veren ulusal güçlerle olsun NU'nun bunlarla hep siyasî ilişkileri olmuştur. Bu dönemde bu ülkelerle ilişkiler kimi zaman artmış kimi zaman da azalmıştır. 1926 senesinde NU'nun kurulmasından önce, sunnî alimler islami

faaliyetlerini pesantrenler¹⁴⁷ üzerinden yürütmüşlerdir. Endonezya'nın en eski pesantreni ise 1717 senesinde inşâ edilmiştir.¹⁴⁸

Aslında Endonezya'nın Pesantren geleneğini Ortadoğu'daki medrese geleneğinin bir uzantısı olarak zikretmek mümkündür. Nitekim Pesantrenlerin kurucularının çoğu 'Cava odası' anlamına gelen *Riwaq Jawi* olarak tanınan Mescid-i Harem ve Ezher'deki halkalarda okumuş ve mezun olmuş kimselerdir. Daha sonra (1874 senesinde) bazı Endonezya müslümanları Sevletiyye medresesini kurmuşlardır.¹⁴⁹

NU'nun kurulması aslında 20. yüzyılın başlarındaki İslami eğilimlerin bir sonucudur. O dönemdeki reformcu müslümanların eğilimleri ve faaliyetleri Endonezya'da 4 mezhebe (Hanefî, Maliki, Şafîi ve Hanbeli) tabii olan alimlerin aralarındaki ilişkiyi pekiştirmeleri ihtiyacını doğurmuştur. Reformcuların-tıpkı Selefî hareketinin yaptığı gibi- klasik dönem alimlerin görüşlerinden ayrılarak Kuran ve Sünnete dönme düşünceleri o dönemki Pesantrenlerce tehdid olarak algılanmıştır.¹⁵⁰

Endonezya alimlerinin -NU kuruluşundan önce- İslami gelenekleri korumak adına en büyük katkısı belki de Hicaz Komitesini kurmalarıdır.

Hicaz komitesinin kuruluşu aslında Suud Kralı İbni Suud'un Vehhabiliği Mekke'de tek esas alınacak mezhep olarak ilan etmek istemesi ve bidat kaynağı olarak düşünülen birçok ziyaretgahı, İslam eserlerini yıkmak istemesine bir tepkidir.

¹⁴⁷ Pondok Pesantren, İslam eğitim merkezi olarak santri (pondok pesantrende okuyan talebe) yatılı olarak yurta kalır. Tezgah, Tekke, medrese gibi Osmanlı geleneksel din eğitimine benzer.

¹⁴⁸ Salahudin Wahid, *90 Tahun Jam'iyah Nahdlatul Ulema (90 Yıllık Nahdlatul Ulema Cemiyeti)*, Gazete yazı, Kompas Günlük Gazetesi, 31 Ocak 2016. Salahuddin Wahid NU'nın kurucusu olan Hasyim Asyari'nin torunudur.

¹⁴⁹ Farish A. Noor, Yoginder Sikand & Martin van Bruinessen, *The Madrasa in Asia: Political Activism and Transnational Linkages ((Asyadaki Medreseler: Siyasi aktivizm ve ulusötesi ilişkiler)*, Amsterdam: Amsterdam University Press, 2007. s. 220.

¹⁵⁰ Djohan Efendi, *Pembaharuan Tanpa Membongkar Tradisi: Wacana Keagamaan di Kalangan Generasi Muda NU masa Kepemimpinan Gus Dur (İslam ve Devlet: Endonezyadaki Düşünce Dönüşümü ve İslam Siyaseti Uygulamaları)*, Jakarta: Kompas, 2010. s. 3.

Vehhabiliğin bu fikri, Endonezya'daki reformculuğu temsil eden Ahmet Dahlan'ın başkanlığındaki Muhammediye ve H.O.S. Tjokroaminoto başkanlığındaki PSII tarafından sıcak karşılanmıştır. Öte yandan, çeşitliliği savunan Pesantrenliler ise sözü edilen mezhep özgürlüğünü kısıtlamaya ve tarihi eserleri yıkmaya karşı çıktılar.

Bunun sonucu olarak, Pesantrenliler 1925'te Yogyakarta'da yapılan İslam Kongresindeki üyelikten çıkarılmıştır. Ayrıca Pesantrenliler Mekke'de daha sonra yapılacak olan Mu'temer-i Alem-i Islamiyye'ye (Uluslararası İslam Kongresi'ne) de davet edilmemiştir. İşte mezhep hürriyetindeki haklarını savunmak ve medeniyetin mirası olan tarihi eserleri korumak için Pesantrenliler kendi aralarında toplanarak KH. Vehap Hasbullah'ın başkanlığında "Hicaz Komitesi" adında bir komite kurmuşlardır.

Daha sonra Hicaz Komitesinin üyeleri olan Pesantrenlilerin baskıları ve dünyanın dört bir yanındaki müslümanların karşı çıkmaları üzerine Kral İbni Suud yukarıda söz edilen fikirlerinden vazgeçmesine neden oldu.

Böylece bugün herkesin Mekke'de kendi mezhebine göre serbestçe ibadet edebilmesinin Pesantrenlilerin katkılarıyla olduğunu söylemek mübalağa olmasa gerek. Başka bir ifadeyle, Pesantrenliler hem mezhepte hürriyeti savunmuşlar hem de kıymetli tarihi eserleri kurtarmışlardır.

Zamanın ilerleyişiyle geçici bir komiteden ziyade daha kapsamlı ve sistematik bir komite kurmaya ihtiyaç duyuldu.

Bunun için birçok alimle istişare yapılmış, sonra da 16 Recep 1344/31 Ocak 1926 tarihinde Nahdatul-Ulema (Alimlerin Uyanışı) adında bir örgüt kurulmuştur. Örgütün 'Reis-i Ekber'i olarak da KH. Haşim Eşari tayin edilmiştir.¹⁵¹

¹⁵¹ Nahdatul Ulema tarihi <http://www.nu.or.id/about/sejarah> (22 Temmuz 2016)

NU 1935'te 68 şube ile 67.000 üyeye ulaşmıştır. 1938'de ise Cava adası haricindeki şubeleri dahil olmak üzere 99 şubeye sahip olmuştur. Ayrıca 1940'a kadar her sene 15 kongre yapmıştır.¹⁵²

Kuruluşundan itibaren NU –özellikle 17.000 Pesantrenden ibaret olan Santri dünyasında- önemli rol oynamaktadır.¹⁵³ Başka bir deyişle NU hem sosyal hem dini hem de eğitim kurumu olarak Santri dünyasında önemli bir role sahiptir.¹⁵⁴ Hollanda'nın sömürge yıllarında NU, Hollanda'nın sömürgesinin resmiyetini kabul eden organizasyonlar arasında yer almıştır.¹⁵⁵

Salahuddin Wahid bu konuda şöyle demiştir:

1938 senesinde Banten'de yapılan bir kongrede NU, Hindia Belanda'yı (Hollanda Doğu Hint Adaları) “Dar-ı İslam” yani Müslümanların vatanı olarak kabul edebileceği, yaşayabileceği bölge olarak kabul etmiştir. NU'nun bu konudaki dayanağı da halihazırda Müslümanların bu bölgelerde İslamiyeti yaşayabilmeleridir. Ayrıca bu bölgeler her ne kadar Hollanda'nın riyaseti altında olsa da orada çalışan devlet memurları müslümandır. Bu da NU'nun bir hükümetin hakimiyetini –umumi maslahatlar çerçevesinde- kabul etmesi sünni geleneğe dair ilk uygulamasıdır. Fakat NU, Hindia Belanda'yı “dar-ı İslam” olarak kabul ettiği halde BPUPKI toplantısında diğer organizasyonlarla beraber İslam şeriatını devlet anayasası olarak kabul ettirmeye çalışmıştır. Bunun meyvesi de “Piagam Jakarta/Cakarta Belgesi” adıyla meşhur olan UUD'nin mukaddimesidir”.¹⁵⁶

¹⁵² Salahudin Wahid, a.g.e. Mu'temer (Kongre) NU'nun ilk yıllarında senede bir kere yapılmaktaydı, fakat artık 5 senede sadece bir kere yapılmaktadır. Kongrede genelde NU'nun başkanları seçilir, organizasyonun kuralları ortaya konulur ve toplumda ortaya çıkan çeşitli dini problemlere klasik ve son dönem alimlerin kitaplarına müracaat edilerek çözüm bulunmaya çalışılır. Ayrıca Endonezya milletini ilgilendiren sosyal meseleler de ele alınır. Bununla birlikte Muktamar aynı zamanda bir kültür şöleni, ilmi seminer, sanat gösterisi, spor arenası ve dini ritüeldir. Puanlama Jombang Jawa Timur'da Ağustos 2015 gerçekleştirilen 33. NU kongresine katılan yazar araştırmasından yapılır.

¹⁵³ Santri topluluğu, İslam dinine mensup olan, genellikle Java bölgesindeki medrese talebesi olarak din dersi alan kesimdir.

¹⁵⁴ Kişisel Röportaj KH. Marsudi Syuhud (NU Tarihi ve Faaliyetleri), NU Genel Sekreteri 2010-2015 Dönemi, 17 Subat 2015.

¹⁵⁵ Djohan Efendi, a.g.e., s. 2., Gus Dur Abdurahman Wahid'in küçük adı, Gus Kyai'nin oğlu (Endonezya ulemasının adı).

¹⁵⁶ Salahudin Wahid, a.g.e.

Bununla beraber Mahfuz Sıddık ve Vahid Haşim gibi NU'nın gençleri milli mücadelede yer almışlardır. 1939 senesinde bazı siyasetçiler, GAPI (Endonezya Partileri Birliği) adında bir federasyon kurmuşlardır. Bu genç siyasetçiler NU'nın adını taşıyarak MIAI'e (Endonezya Yüksek İslam Meclisi) katılmıştır. MIAI, Endonezya gençlerinin Hollanda tarafından idare edilen birliklerine katılmaları ve Hollandalılara kan vermelerini yasaklamıştır.¹⁵⁷

MIAI'e üye olduktan sonra NU'nın siyasi hareketleri daha da artmıştır. Endonezya'nın bağımsızlığına beş sene kala NU Endonezya devletinin ne şekilde olacağına dair planlar kurmaya başlamıştır.

Mahfuz Sıddık'ın başkanlığında 1940 yılının Haziran ayında yapılan NU'nun 17. Kongresinde Endonezya'nın gelecek lideri için oy vermek üzere 11 büyük alim toplanmıştır. Bu toplantıda Soekarno alimlerden 10 oy alarak Muhammed Hatta'yı eledi.¹⁵⁸

Hollanda'nın Japonya'ya yenilgisinden sonra Endonezya'nın genel durumu değişmiştir. Bu dönemde NU'ya karşı çok farklı bir durum sergilenmiştir. O dönemde halk “Japonizm” diye isimlendirilen Japon kurallarına uymaya zorlandılar. Bu kurala göre halk herhangi bir sıkıntısını şikayet edemez, hükümete hiçbir meselede itiraz edemezdi.

Ayrıca Japonya'ya karşı çıkan herkes “Nippon karşıtı” olarak nitelendirilir. Öte yandan Japonya'nın müttefik devletlerle savaşı onların Endonezya halkına *Romusha* adında zorla çalışma yaptırmalarına sevk eder. Romusha'dan dolayı çok sayıda Endonezyalı

¹⁵⁷ Andree Feillard, *NU vis a vis Negara: Pencarian Isi, Bentuk dan Makna (NU ve Devlet: İçerik, Kalıp, ve Mana Arayışı)*, Jogjakarta: LKiS, 1995. s. 19.

¹⁵⁸ Ibid., s.19-20.

ölmüştür.¹⁵⁹ Bununla birlikte(zorla çalıştırmak gibi yaşattığı her türlü zorluklara rağmen) Japonya sömürgesi Hollanda sömürgesinden şu yönden daha avantajlı idi; Japon sömürgesi döneminde halkın örgütlenmesine imkan tanınıyordu. Endonezya halkının PETA'ya (Vatan müdafaası askeri) katılmaları onların Japon savaş tekniklerini öğrenmelerine vesile olmuştur.

M.C. Ricklefs bu konuda şöyle demiştir:

1942 yılının Ağustos ayında Cakarta ve Singapur'da yeni görevlileri ve öğretmenleri eğitmek için birçok okul açılmış, yalnız gençlerin organizasyonları hayli çoğalmıştır. 1943 yılının Nisan ayında Yarı Askeri Gençlik Kolordu (Seinendan), 14-25 yaşlarındaki gençler için kurulmuştur.

Bu birlik şubelerinin büyük kısmı köylerde bulunduğu halde en çok şehirlerde faaliyet göstermiştir.

25-35 yaşlarındaki gençlerden oluşan Yedek Kolordu (*Keibodan*) ise yardımcı polis ve hava saldırısı birliği olarak tayin edilmiştir. 1943 senesinde Heiho (Yardımcı Kuvvet) Japonya'nın kara ve deniz güçleri olarak oluşturulmuştur. Savaşın sonunda ise yaklaşık 25.000 genç Endonezyalı tıpkı Japon askerleri gibi Heiho'da askeri eğitim görmüştür.

Bunun dışında –bir kısmı aşağıda açıklanmak üzere- çeşitli kuruluşlar da oluşturulmuştur. Savaşın sonuna dek iki milyondan fazla Endonezyalı gencin bu örgütlerde bulunduğu söylenmiştir, ayrıca onların yüzde 60'ı Keibodan'da faaliyet göstermiştir.¹⁶⁰

NU'nun seçkin adamlarının Japonya dönemindeki etkilerini NU kurucusu Haşim Eşari'nin toplumdaki etkilerinden görmek mümkündür. Japonyanın MIAI'den duyduğu rahatsızlıktan dolayı MIAI yerine Masyumi kurulmuştur.

¹⁵⁹ KH. A. Wahid Hasyim, *Mengapa Memilih NU?: Konsepsi tentang Agama, Pendidikan dan Politik (Neden NU'yu tercih eder?: Din, Eğitim, ve Siyaset Anlayışı)*, Jakarta: Inti Sarana Aksara, 1985, s. 105.

¹⁶⁰ M. C. Ricklefs, *A History of Modern Indonesia since c. 1200 (1200 Yılından Modern Endonezya Tarihi)*, Hampsire: Stanford University Press, 2001 s. 253.

Daha sonra Hasyim Asyari'nin oğlu Wahid Hasyim daha çok Endonezya'nın bağımsızlığını hazırlayan süreçte siyasi faaliyetlerini yürütmüştür.

NU'nun Endonezya'nın bağımsızlığını hazırlayan sürece etkisini 1945 Mart ayındaki BPUPKI'nin kuruluşunda (Endonezya'nın Bağımsızlık Hazırlıklarını Araştırma Kurumu) görmek mümkündür. Wahid Hasyim, NU'yu temsil ederek BPUPKI'nin en genç üyesi olmuştur.

Membaca Biografi Abdul Wahid Hasyim adındaki biyografiye göre Wahid Hasyim'in Endonezya'ya katkılarından bir tanesi de onun “İnananları için İslam şeriatini uygulayarak Tanrıya inanmak” maddesini değiştirip yerine “tek Tanrıya inanmak” maddesini tavsiye etmesidir. Birinci maddenin değişmesi aslında farklı inançlara sahip bütün Endonezyalıları birleştirmek içindi. Nitekim Endonezya'nın doğu bölgelerinde yaşayan gayri-müslimler birinci maddeye itiraz ediyorlardı.¹⁶¹ Steven Drakeley'e göre BPUPKI içindeki tartışmalar aslında İslamcı Milliyetçiler ile Laik Milliyetçilerin tartışmalarıydı.¹⁶²

Türkiye'nin 1924 senesindeki laikliğe geçişi BPUPKI'nın başkanı Soekarno'nun dini Endonezya Cumhuriyetinin temeli olarak tavsiye etmemesine sebep olmuştur. Soekarno'nun Mustafa Kemal Atatürk'ün Türkiye'deki laiklikle ilgili görüşlerinden etkilendiği söylenmiştir.

1945 senesinin Haziran ayında *Pancasila* 5 maddeden oluşarak son halini almıştır. 17 Ağustos 1945 tarihinde ise Soekarno ve Muhammed Hatta Endonezya'nın bağımsızlığını ilan etmiştir.

Endonezya Cumhuriyetinin bağımsızlık ilanı da şu şekildedir:

¹⁶¹ Andree Feillard, a.g.e., s. 30-40.

¹⁶² Idem.

‘Biz Endonezya halkı bundan böyle Endonezya’nın bağımsızlığını ilan ediyoruz. Hakimiyetin transferiyle ilgili meseleler ve hususlar ise titiz bir şekilde en kısa süre içerisinde gerçekleştirilecektir.’ (Cakarta, 17 Ağustos ’45 Endonezya halkı adına, Soekarno/Hatta.)¹⁶³

Bağımsızlık ilanı aslında Japonya’nın yenilgisinin bir sonucuydu. Amerika’nın Hiroşima ve Nagazaki üzerine atom bombasını atmasından sonra Japonya zayıf kalmış ve bu durumu fark eden Endonezyalılar da fırsatı değerlendirerek hemen bağımsızlıklarını ilan etmişlerdir. Ancak, bağımsızlığın kazanılmasına ve Japonya’nın zayıf kalmasına rağmen Hollanda yeniden Orta Cava, Jogjakarta ve Surabaya gibi Endonezya’nın birçok bölgesine girmeye çalıştı. Bu durumdan haberdar olan Soekarno endişelenip hemen Hasyim Asyari’den vatan müdafaasıyla ilgili bir fetva istedi.

Soekarno’nun isteği üzerine alimler toplanıp 22 Ekim¹⁶⁴ 1945 tarihinde *Cihad Fi Sabilillah* fetvasını çıkarttılar. Fetvanın ana amacı İngiltere ve Hollanda’yı Surabaya şehrinden kovmaktı.

Cihad çağrısı şu şekilde idi:

‘Bundan böyle (biz) -özellikle Hollanda ve yandaşlarından-bağımsızlığımıza, dinimize, vatanımız Endonezya’ya gelebilecek her türlü tehlikeden kurtarmak için kararlı bir şekilde Endonezya hükümetinden acil bir şekilde yapılması gerekenleri yapmalarını talep ediyoruz. Endonezya Cumhuriyetinin Bağımsızlığını ve İslam dinini müdafa için “Sabilillah” niteliğindeki bu mücadeleye devam edilmesi için emir verilmelidir.¹⁶⁵

Nasıl ki NU önceki yıllarda MIAI ve Masyumi’ye girerek siyasi faaliyetlerde bulunduysa, daha sonraki yıllarda da siyaset alanında faaliyetler göstermiştir. Böylece NU, Endonezya’nın siyaset sahasında yeni bir oyuncu olmuştur.

¹⁶³ 17 Ağustos 1945 Cuma günü veya 17 Ramazan 1365 hicriye. Metin Ir. Soekarno tarafından bulunarak Pegangsaan Timur Caddesi Numara 56 okundu.

¹⁶⁴ 22 Ekim CumhurbaşkanıUlusal Medrese Talebesi ‘Santri’ Günü No: 22 yıl 2015 kararıyla 70 yıllık bağımsızlığı kazandıktan sonra Jokowi tarafından Ulusal Medrese Talebesi Günü olarak ilan edildi.

¹⁶⁵ Cihat Fetvası 22 Ekim 1945.

NU'nun Soekarno ile olan ilişkisi, gelişen süreçte hala devam edip 1946 yılında NU, 3 Ocak 1946 yılında kurulan hükümetinde Din İşleri Bakanı koltuğunda yer alır.¹⁹ Din İşleri Bakanlığı koltuğu NU için dini ve sosyal faaliyetlerine yasal bir dayanak sağlaması bakımından yeterince stratejik bir pozisyonudur.¹⁶⁶

NU ile reformcu İslam kesimleri arasındaki ilişki Wahid Hasyim başkanlığı altında Din İşlerinde tartışma olmuştu. Tartışma aslında Masyumi'yi Mochammad Nasir önderliğinde çağdaş İslamcıların kontrolünden ve siyasi parti oluşundan itibaren başlar.¹⁶⁷ Bunun yanında NU, Masyumi'nin lideriyken şimdi kendisine sadece danışman pozisyonunda yer almasıdır. NU'nun Masyumi ile olan kavgaları sonucunda ise 1952 Palembang'da gerçekleştirilen kongresinde siyasi partinin kurulması kararı alınmasına neden olur.¹⁶⁸

NU Partisi kurulduktan sonra NU'nun siyaset alanında aslında yeterince güç sahibi olduğu ortaya çıkar. Alisastroamidjoyo kabinesinde NU Milliyetçi Parti ve Komünist Parti ile koalisyon yapmak imtiyazı alır. NU kabinede Din İşleri Bakanı, Tarım Bakanı, ve Başbakan yardımcısı olmak üzere üç görev alır.¹⁶⁹ Bu durum 1955 yılına kadar devam eder.¹⁷⁰

NU 1955 genel seçimlerde, ilk defa seçime katılarak 45 sandalye, %18,4 oy oranıyla üçüncü olmuştur. %20,9 oy oranıyla ikinci çıkan Maşumi ve % 22,3 oy oranıyla birinci çıkan Ulusal Milliyetçi partiden sonra gelmektedir.¹⁷¹

NU'nun aldığı oy, Soekarno'nun milliyetçilik, din ve komünist üçlüsü fikrinde stratejik bir şekilde etkili olur. Yalnız gelişen süreçte komünist partinin gelişmesinden endişe

¹⁶⁶ Andree Feillard, a.g.e., s. 43.

¹⁶⁷ Ibid., s.45.

¹⁶⁸ Idem.

¹⁶⁹ Din Bakanı KH. Masykur, Ziraat Bakanı Mochammad Hanafiah ve Basbakan Yardımcısı Zainul Arifin, Herbert Feith, *The Decline of Constitutional Democracy in Indonesia (Endonezyadaki Anayasal Demokrasinin Düşüşü)*, New York: Cornel University Press, 2006 s. 338.

¹⁷⁰ Steven Drakeley, *The History of Indonesia (Endonezya Tarihi)*, Sidney: Greenwood, 2005 s. 94.

¹⁷¹ Hebert Feith, *The Decline of Constitutional Democracy in Indonesia Indonesia (Endonezyadaki Anayasal Demokrasinin Düşüşü)*, s. 434-435.

duyulur. NU'nun Maşumi gibi diğer çağdaş İslami kesimlerin görüşünden farklı olarak din ve devlet sentezine karşı daha ılımlı davranır. NU da hükümetle daha rahat iletişim kurar. NU, İslam ve milliyetçi temele dayalı bir devletin kurulmasını öneren örgüt olmasıyla bilinir.¹⁷²

Devletin anayasası ile ilgili tartışmaların hiçbir sonuca varamaması, Soekarno'nun UUD 1945 anayasasına dönüş yapan 5 Temmuz 1959 Cumhurbaşkanıkarnamesini çıkarmasına ve 1955 parlamentosunun kapatmasına neden olur. İlerleyen süreçte Soekarno, 1960 yılında güdümlü demokrasiyi uygulayıp, Pancasila'yı tüm partilerin ana esası yaptıran uygulamayı yürürlüğe koyar.¹⁷³

Nasakom fikri NU'nun Masyumi ile ilişkisi giderek kötüleşir. Yalnız bu durumda Maşumi ve Sosyalist partilerin PRRI ve Permesta ayaklanmasına katılmak gerekçesiyle kapatılır ve NU bundan avantajlı çıkar.¹⁷⁴

Nasakom görüşü PKI'yi Soekarno'ya yakınlaştırır. Bu durumda Soekarno, PKI'yi alet ederek askerin gücüne karşı kullanır. Dolayısıyla bağımsız mücadele döneminden de NU ile yakın olan asker, gelişen süreçte PKI'yi aynı düşmanı olarak karşıladığından NU ile daha da yakınlaşır.

PKI partisi olduğu gibi NU da Musulan Üniversiteli Talebe Hareketi (PMII), Ansor ve Banserkuvveti, Dakva Kuruluşu, Sanatçılar grubu, Müslüman Endonezyalı Öğrenci Grubu gibi kuruluşları vardır. Bu durumdan dolayı PKI'nın yerel yönetime girmesine engel olur.¹⁷⁵

¹⁷² Andree Feillard, a.g.e., s. 54.

¹⁷³ Ibid., s. 59.

¹⁷⁴ Ibid., s. 58.

¹⁷⁵ Ibid., s. 63.

Gelişen süreçte 7 generalin öldürülmesiyle durum daha vahim bir hal alır. PKI ile milliyetçi ve İslami hareketler arasında çatışma çıkmasına neden olur.¹⁷⁶ Bu durumda NU, PKI'nin dağıtılmasında aktif bir rol oynar. Bunun sonucunda, Soekarno devlet başkanlığından indirilip, onun yerine Soeharto Cumhurbaşkanı olur.

B. Yeni Dönem (1967-1998)

Soekarno hükümetine yapılan bir darbe ve PKI'yi (Endonezya Komünist Partisi) darbe kurbanı olarak hedef alınan Soekarno ile Soeharto rejimi değişiminden sonraki sürecinde çok değişiklik yaşanır. Birçok PKI eliti idam sehpasına götürülüp, PKI aktivistler Buru Adasına sürgün edilir. Hatta şimdiye kadar aileleri PKI'ye mensup olan yeni nesil halktan dışlanır ve kendileri siyasi haklarından mahrum bırakılır. PKI'i de yasaklı örgüt olarak ilan edilir.¹⁷⁷

Fusi Partai Politik politikası uygulanmadan önce Yeni Rejim döneminin ilk genel seçiminde NU, Golongan Karya partisinden sonra ikinci olarak ¹⁷⁸, %18 oy oranıyla 1955 genel seçimlerinde elde ettiği başarıyı koruyabildi.¹⁷⁹

NU'nun genel seçiminde aldığı oy aşağıdaki tabloda gösterilmektedir:

¹⁷⁶ Bu süreçte Nahdlatul Ulema ve Endonezya silahlı kuvvetleri PKI üyelerini öldürmüştür. Greg Fealy, *Nahdlatul Ulema and The Killing 1965-1966: Religion, Politics and Remembrance (Nahdlatul Ulema ve 1965-1966 Cinayeti: Din, Siyaset ve Hatırlatma)*, New York: South Asia Program Publication Cornell University, Indonesia No. 89, April 2010. s. 37-38.

¹⁷⁷ PKI'yi parti olarak yasaklayan Endonezya Cumhuriyeti Geçici Meclis Kararı No. XXV/MPRS/1966 tentang PKI (Endonezya Komünist Partisi) kapatması, Endonezya'nın her yerinde komünist örgütün, ve komünizm ile ilgili tüm faaliyetlerin Marxisme-Leninisme öğretilerin yaygınlaştırılmasının yasaklanması.

¹⁷⁸ Golongan Karya partisi Soeharto'nun 32 yıllık devlet başkanlığını destekleyen partidir. Partinin her meslekten, akademisyen ve bürokrat, hatta askerden de üyeleri var.

¹⁷⁹ Lancer Castles, giriş kitabında, M. Fajrul Falaakh, *Membangun Budaya Kerakyatan: Kepemimpinan Gus Dur dan Gerakan Sosial NU NU (Halk Kültürü Geliştirme: Gus Dur Liderliği ve NU'nun Sosyal Hareketleri)*, Jakarta: Titian Ilahi Press, 1997 s. 5.

Tablo 1. 1955 Seçim Sonucu

No.	Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	Meclisteki Sandalye sayısı
1.	Golkar	34.348.673	62,82 %	236
2.	NU	10.213.650	18,68 %	58
3.	Parmusi	2.930.746	5,36 %	24
4.	PNI	3.793.266	6,93 %	20
5.	PSII	1.308.237	2,39 %	10
6.	Parkindo	733.359	1,34 %	7
7.	Katolik	603.740	1,10 %	3
8.	Perti	381.309	0,69 %	2
9.	IPKI	338.403	0,61 %	-
10.	Murba	48.126	0,08 %	-
Toplam		54.669.509	100,00 %	360

Kaynak: 1971 genel seçimi tarihi
<http://www.kpu.go.id/index.php/pages/detail/2015/9/PEMILU-1971/MzQz> (22 Temmuz 2016)

Siyasi parti olarak Yeni Döneminde NU, iniş çıkışlar yaşar. Soeharto rejimi siyasi partilerin yönetiminde iyi değildir. Soeharto çok partili sistemi meclisteki siyasi dengeyi yaratabilmesi için mümkün değildir. 5 Temmuz 1959 tarihli Cumhurbaşkanı kararnamesinin çıkması sonucunu doğuran anayasa tartışmasını bir kanıt olarak göstererek çok partili sistemin uygun olmadığını çok iyi kavırıyor. Bundan dolayı Soeharto tüm partileri ideolojilerine göre gruplaştırır. İslam ideolojisini benimseyen partiler Persatuan Pembangunan Partisi'yle, laik milliyetçi ideolojisini benimseyen partileri ise Demokari Indonesia Partisine birleştirir.

Partilerin birleştirilmesi her kesimden eleştiri alır. NU, gelişen duruma karşı partilerin sadeleştirilmiş sistemi baraja giremeyen küçük ve zayıf partilerin elenmesi gibi birçok faydalar getireceğini savunuyor. Yalnız bununla beraber risk de büyüktür. Yani NU diğer

İslami partilerin hakimiyeti altında kalır. 1971 kongresi küçük partilerin koalisyonunda oyu kaybolacağından Fusi Partai'yi reddediyordu.¹⁸⁰

Gelişen süreçte hükümet yeni uygulamalar dayatır. Bu nedenle NU, uygulanan kuralı takip etmek zorunda kalır. Neticede 5 Ocak 1973 tarihinde Persatuan Pembangunan Partisi (PPP) kuruldu. Pembangunan sözcülüğünü de hükümetin tavsiyesiyle 'Pancasila' parti esasının yerine kullanılması gerekti.¹⁸¹ NU, rahatlıkla Pancasila prensibini parti tüzüğü olarak kabul eder.

Ali Moertopo *Fusi Partai* (Partileri Sadeleştirme) politikasını Pancasila demokrasinin bir gereği olarak savunur. Ali Moertopo, ayrıca partilerin sayısını üçe indirmekle siyasi istikrarın ve dolayısıyla ekonominin geliştirilmesi ile ilgili programların rahatlıkla devam edebileceğini düşünür.¹⁸²

Partilerin birleştirilmesinden sonra ilk genel seçim 1977 yılında gerçekleştirilir.

Bu genel seçimde Persatuan Pembangunan Partisi, Golkar Partisinden sonra ikinci olarak çıkar:

Tablo 2. 1977 Seçim Sonucu

No.	Parti	Oy Sayısı	Oy oranı%	Sandalye sayısı	% (1971)
1.	Golkar	39.750.096	62,11	232	62,80
2.	PPP	18.743.491	29,29	99	27,12
3.	PDI	5.504.757	8,60	29	10,08
Sayısı		63.998.344	100,00	360	100,00

Kaynak: 1977-1997 Endonezya seçim tarihi
<http://www.kpu.go.id/index.php/pages/detail/2016/10/PEMILU-1977-1997/MzQz> (22 Temmuz 2016)

¹⁸⁰ Andree Feilard, a.g.e., s. 174.

¹⁸¹ Ibid., s. 175.

¹⁸² Douglas E. Ramage, *Politics in Indonesia (Endonezyada Siyaseti)*, London: Routledge, 1995 s. 35.

Fusi Partai (Partilerin Birleşmesi) gelişen süreçte NU'yı zarara uğratar. Çünkü bir önceki dönemde Din İşleri Bakanı görevi NU'ya verildiği halde *Fusi Partai*'den sonra artık medreseden değil de kampüsten eğitim alan çağdaş İslami kesimlere kalır.¹⁸³

Böylece *Fusi Parti* sistemi, NU'nın ulusal siyasetteki stratejik siyasi konumunun küçültülmesi olarak algılanır. Soeharto ve Ali Moertopo, NU'nın 1955 genel seçimlerinde aldıkları oyu düşünerek, NU'nın potansiyel gücünü çok önceden iyi kavrarlar. Böylece *Fusi Parti* sistemiyle küçük partilerle paylaşmak zorunda bırakarak uzun vadede NU'nın zararı için uygulanır.

Pratik siyaset arenasında *Fusi sistemi* NU'nın tabanının (kader) kontrolünü zorlaştırır. Meclis üyesi aday listesinin oluşturulması zorlaşınca, Birlik ve Kankınma Partisi içinde iç kavgaların çıkmasına neden olur. Bu kavgaların neticesinde ise parti alabileceği oyu kaybeder.¹⁸⁴

Bunlarla kalmayarak siyasetten dışlanarak NU'nun 1974 yılında sunulan nikah yasasını reddetmesi, Aliran Kepercayaan (yerel inancın) devletin resmi dini olarak kabul etmesine, Pancasila Uygulaması Kılavusu (*Pedoman Penghayatan dan Pengamalan Pancasila P4*)'ın kurumsallaştırılmasına karşı çıktığından dolayı NU'yı yasama bağlamında diğer kesimlerden dışlar.¹⁸⁵ Soerharto'ya Pahlawan Pembangunan

¹⁸³ Mukti Ali modern İslam grubunden bir Din Bakanıdır. Daha önce O Jogjakarta Devlet İslam Enstitüsünde rektör olarak görev almıştır.

¹⁸⁴ Andree Feillard, a.g.e., s. 199.

¹⁸⁵ P4 Soeharto rejimi tarafından Demokrasi dersi olarak ilk rejimin başladığı tarihte kullanılır. P4 temel eğitimden yüksek eğitime kadar zorunlu ders olarak verilir. Detaylı bilgi için bkz. Andree Feillard, a.g.e., s. 200-203. İslami kesimden P4'ı Soeharto rejimi tarafından uygulanmasına verdikleri eleştirileri hakkında daha detaylı bilgi için bkz. Faisal Ismail, *Islam, Politics and Ideology in Indonesia: A Study of the Process of Muslim Acceptance of the Pancasila (Endonezyada İslam, Siyaset, ve İdeoloji: Müslümanların Pancasila'ı Kabul Etme Süreci)*, PhD Dissertation, McGill University, 1995. s. 12-13.

(Geliştirme Kahramanı) unvanının verilmesine de karşı çıkıp, hatta mecliste gündeme getirildiğinde NU meclisi terk eder.¹⁸⁶

Mecliste ve iç Persatuan Pembangunan Partisindeki kavgalardan dolayı NU'yı dini ve sosyal örgüt yapan, halka eğitim ve hizmet eden bir *Kyai* (ulemalar) örgütü olarak NU'nın orijinal haline dönüştüren 1926 *Khittah*'a (yemin) dönmek fikrinin ortaya çıkmasına neden olur. 1926 *Khittah*'a dönmek görüşü Clifford Gertz'un ulema toplumu arasında kültürel rol oynayan bireyler olmak ve siyasetten uzak kalmak görüşüne uygundur.¹⁸⁷

1926 *Khittah*'ına dönmek NU'nın siyaset ve Persatuan Pembangunan Partisiyle olan ilişkisinin kesilmesi ve aynı zamanda Pancasila ilkelerine olan desteğin bir göstergesidir. NU'cu ulemalar Pancasila ilkeleriyle İslam dininin öğretilerinin içiçe geçirilebilen ilkeler olduğunu savunur. Pancasila ilkeleri ve İslam öğretileri birbirlerine karşı karşıya getirilemez. Birini seçip diğerini tamamen ortadan kaldırılmak da gerekmez.¹⁸⁸

Kyai Ahmad Siddiq'in ortaya attığı 1926 *Khittah*'ına dönmek fikri ve daha sonra da Abdurahman Wahid'la birlikte çalışmadan önce Pancasila'yı kabul etmede NU'nun içinde yeni iç dinamiklerin yaşanmasına yol açar. 1983 yılından itibaren Soeharto, Pancasila'yı ülkenin *tek ana prensibi* olarak benimsenmesine açıklık getirir. Bu aynı zamanda her kurum ve kuruluşun ana esası olarak kabul edilecektir. 1983 yılının başında Soeharto, kendisini tekrar Cumhurbaşkanıyapan Riau'da gerçekleştirilen meclisin beş

¹⁸⁶ Douglas E Ramage, a.g.e., s. 17. Nikah ve dini mahkemeler gibi konularda İslam hareketi arasındaki tartışmalar hakkında daha detaylı bilgi için bu kitap görülebilir, BJ. Boland, *The Struggle of Islam in Modern Indonesia (Çağdas Endonezyadaki İslami Mücadelesi)*, The Hague: KITLV, 1971, s. 167-174.

¹⁸⁷ Clifford Geertz, *The Javanese Kijai: The Changing Role of A Cultural Broker (Cavalı Kyai/Ulemalar: Kültürel Komisyoncuların Değişen Rolü Toplum ve Tarihin Karşılaştırmalı Çalışması)*, Chicago and London: The University of Chicago Press, 1960. s. 228-249.

¹⁸⁸ Konuşma kurtarma Khittah NU 1926, 10 Aralık 1983, s. 1, aktaran Andre Feillard, a.g.e., s. 243.

yıllık genel toplantısında yaptığı konuşmada Pancasila'yı halkın içinde dini kuruluşları dahil tüm kurul ve kuruluşların tek ana esası olması gerektiğini vurgular.¹⁸⁹

NU'nun iç yapısındaki reformlar devam etmektedir. Bu sefer, NU'nun siyasi partilerle olan ilişkisine de değinilir. 1926 Khittah'ına dönmek fikri, aslında 1984 yılında gerçekleştirilen ulemalar toplantısında NU'nun içindeki reformuyla ilgili görüş birlikleri olarak Persatuan Pembangunan Partisiyle olan ilişkisinin bir tepkisi olarak yansır. Ulemalar toplantısına 24 ulema ve onların arasında NU'yı yakından takip eden genç alim olan Abdurrahman Wahid katılır.

Fajrul'a göre, NU'nın 1984 yılında ortaya atılan 1926 Khittah'ına dönüş fikri, NU'nın 1926 yılında siyasi örgütü değil de Allah'ın ipiyle (*hablum minallah*) ve dine bağlı halka hizmet eden bir kuruluş olarak inşa etmektedir. Gelenekçi müslümanların ideolojisini korumak istemesi birinci amacı olarak benimsenir. İkinci amacı ise Müslüman halkı sömürgecilik yapan yabancı ülkelerin yaptıkları zulümden korumaktır. Bu iki amacı yerine getirmek için NU siyasete girmeye karar verir ve özellikle ülkenin bağımsızlık mücadelesini veren ve aynı görüşü benimseyen diğer örgütlerle birlikte hareket eder.¹⁹⁰

1926 Khittah'ına dönüş fikri NU'nın hala PPP partisi içinde olmasını isteyen İdham Chalid gibi, istemeyen Abdurrahman Wahid ve Achamad Siddiq ile görüş ayrılığında kalır.¹⁹¹

Greg Barton'nun söylediğine göre, Abdurrahman Wahid'in fikrinin en az iki ana nedeni vardır. Birincisi yukarıda belirtilen nedenlerde olduğu gibi, PPP partisinde olmak NU'nın zararınadır. Bu yüzden PPP partisinden ayrılmak NU'nın halka hizmetine odaklanması,

¹⁸⁹ Greg Barton, *Abdurrahman Wahid: Muslim Democrat Indonesian President (Abdurrahman Wahid: Müslüman Demokrat Endonezya Cumhurbaşkanı)*, Sidney: UNSW Press, 2002 s. 137.

¹⁹⁰ Fajrul Falakh, *Membangun Budaya Kerakyatan: Kepemimpinan Gus Dur dan Gerakan Sosial NU (Halk Kültürü Geliştirme: Gus Dur Liderliği ve NU'nun Sosyal Hareketleri)*, s. 96.

¹⁹¹ Greg Barton, a.g.e., s. 149.

sadece bu konuda enerjisini harcaması en mantıklısıdır. İkinci nedeni ise dinin siyasetle doğrudan ilişkisi, yani dinin siyasete alet edilmesi sağlıklı değildir.¹⁹²

Abdurrahman Wahid'in 1926 Khittah'ına dönüş fikri aslında 1970 yılından 1980'nin başlangıcına kadar, Endonezya medyalarında yer alan siyaset, ekonomi ve sosyal meseleleriyle ilgili makalelerinde görülüyor. Abdurrahman Wahid'e göre en iyisi, NU'nun her kesimde olması, yani askerde, PDI, Golkar, Persatuan Pembangunan partilerinde yer alması gerekir.¹⁹³

En sonunda 1926 Khittah'ına dönüş, NU'nun Sitbondo'da gerçekleştirilen genel kongre toplantısında onaylanır. Bu tarihten itibaren NU siyasi partilerle ilişkisini kesip, dini örgüt olarak ilan edilir.

Situbondo Kongresinde alınan Khittah'a dönüş kararı, NU topluluğu için siyasi kılavuz oluşturulmasıyla daha da güçlendirilir. Kılavuz Yogyakarta 1989 Kongresinde onaylanır. Kılavuzun içeriği ise aşağıda gösterildiği gibi Ulusal MücadeleTüzüğünde anlatılır:¹⁹⁴

1. NU'ya göre siyasete girmek halkın Pancasila ve UUD 1945 anayasasıyla vatan ve millete hizmet demektir.
2. NU'ya göre siyaset demek vatan ve millet görüşünü benimseyen, yine vatan ve milletin birliği ve beraberliği adına topluluğun adalet ve refahını geliştiren dünya ve ahiret mutluluğu adına yapılan bir ibadet demektir.
3. NU için siyaset demek herkesin menfaati adına bağımsızlığın hakiki ve demokratik değerinin geliştirilmesi, topluluğun hak ve sorumluluğunu öğreten bir siyasettir.
4. NU için siyasete girmek demek Tek Tanrıya inanç ilkesine dayalı ahlaki, kültürel, insani değerlere saygı duymak, adalet ve edeple siyaset yapmak, Endonezya birliğini

¹⁹² Idem.

¹⁹³ Andree Feillard, a.g.e., s. 265.

¹⁹⁴ Ulusal Mücadele Vesikası, Yogyakarta, 28 Kasım 1989.

destekleyen, arif ve meşveret (temsilcilik yoluyla istişare) düsturuyla topluluğu yöneten, Endonezya halkı için sosyal adalet ilkeleriyle yürütülen siyaset demektir.

5. NU için siyaset demek gönülden dürüstlük ve dini öğretileri, anayasal, kabul edilen yasa ve normlara uygun bir adalet, meşveret yolunu açan ve benimseyen bir siyasettir.
6. NU için siyaset demek ulusal fikir birliğini koruyan İslam ve ehli sünetin öğrettiği güzel ahlakla yürütülen bir siyaset demektir.
7. NU için siyaset demek topluluğun ilgi ve menfaatini kurban etmemek ve topluluğun birliğini bozmayan bir siyaset demektir.
8. NU topluluğun arasındaki siyasi görüş farklılıklarına rağmen siyaseti kardeşlik, birbirlerine saygı, birbirlerine değer veren, dolayısıyla NU topluluğun birlik ve beraberliğini koruyabilen bir siyasettir.
9. NU için siyaset halklar arasında sağlıklı ve karşılıklı iletişimin ülkeyi geliştirmek için elverişli iklimin sağlanması, dolayısıyla halkın örgütlenmesini geliştirmesi ve kendi ayakları üstünde durabilmesi için ve halkın birliğini kurmak ve düşüncelerini aktarabilen zemini hazırlayan bir siyasettir.

1926 Khittah'a dönüş tüm NU yöneticilerinin iki farklı yerde görev almasını yasakladı. Bu durumda olan NU yöneticilerin ya siyasette ya da sosyal faaliyetlerden bir tanesini seçmesi için bir yıl süre verildi. NU'lu aktivistler Golkar Partisi ve Abdurrahman Wahid'in gösterdikleri ilgi ve yaklaşıma ilgi duydular. Diğer NU'cular Mahbub Junaidi ve Yusuf Hasyim'in liderliğinde Birlik ve Kalkınma Partisine katıldılar.¹⁹⁵

Bundan sonra, Abdurrahman Wahid ile Soerhato'nun ilişkisi Abdurrahman Wahid'in Endonezya Bilimadamları Birliği'ni (İCMI) reddetmesiyle giderek kötüleşir.¹⁹⁶

¹⁹⁵ Andree Feillard, a.g.e., s. 267.

¹⁹⁶ Endonezya Bilimadamları Birliği (ICMI) 7 Aralık 1990'da kuruldu.

İCMİ müslüman üniversiteli öğrencilerin katkılarıyla kurulan bir örgüttür. Üniversite talebelerinin fikri, İmaduddin Abdulrahim ve Dawam Raharjo tarafından benimsenir. Soeharto da İCMİ'nin kurulmasını destekler. Yalnız Endonezya Askerler Kuvveti (ABRI) Soeharto'nun İCMİ'yi desteklemesine eski dönemdeki İslamcı partilerin travmasından dolayı karşı çıkar. İCMİ'yi de Soeharto'nun İslamcı topluluğun kendisine çekmesi çabası olarak algılanır. Abdurrahman Wahid'in İCMİ'nin kurulmasına karşı çıkması ise İslam topluluğunun Soeharto'nun kontrolünde olacağı ve bu konuda NU desteklerse İslam topluluğunu rahatlıkla yönetebileceği ve dolayısıyla Soeharto'nun programlarını destek vereceğindendir.¹⁹⁷

Soeharto'nun İslam topluluğunun meşruiyetini almak istemesini de Trevor Wade Chueh Hui Preston tarafından Endonezya ve Malezya İslami siyasetini bahsetmelerinde yer alır. Trevor, Soeharto'nun İCMİ kurmasıyla İslami topluluğu askerlerin kendisine karşı çıkanlara karşı kendisini desteklemesi çabası olduğunu anlatır. Ayrıca Yeni Dönem rejimin Pacasila'yı kabul etmede etken bir rol oynar.¹⁹⁸

Soeharto'nun 1998 yılında devrilmesine yakın bir zamanda Abdurrahman Wahid, Amien Rais (Muhammediye), Megawati (PDI partisi öncüsü ve Soekarno'nun kızı), Sri Sultan Hamengkubowono X (Jogjakarta) ile birlikte Soeharto'yu Devlet Başkanlığından istifa etmeye zorlayarak kendisinden çok uzak mesafede yer alır.

Soeharto 1998 yılında devrildi ve Cumhurbaşkanıvekili olan B.J. Habibie devlet başkanlığına geçti. Soeharto'dan sonra B.J. Habibie Endonezya demokrasisi adına çok önemli kararlar aldı. B.J. Habibie'nin aldıkları kararların bazıları medya bağımsızlığına müdahale edebilen yayın izninin kaldırılması, Soeharto dönemindeki siyasi tutukluların

¹⁹⁷ Andree Feillard, a.g.e., s. 403.

¹⁹⁸ Trevor Wade Chueh Hui Preston, *The "State Islam" Nexus: Islam and the State in Indonesia and Malaysia, 1982-2008 (İslam Devleti bağlantıları: Endonezya ve Malayzya'da İslam ve Devlet, 1982-2008)*, PhD Disertation, University of Toronto, 2012. s. 81.

serbest bırakılması, siyasi partilerin kurulmasına zemin hazırlayan yasaların yürürlüğe geçirilmesi, işçi sendikalarının serbestliği ve 1999 yılında genel seçimlerin gerçekleştirilmesidir.

C. Reform Dönemi (1998-simdi)

Reform dönemi Soeharto'nun devrilmesi ve siyasi partilerin kurulmasıyla demokratikleşmeyi başlatan bir dönemdir. Siyasi partilerin kurulması aslında NU'lı ulemaların fikirlerinden ortaya çıkar. Gelişen süreçte NU'lı ulema bir araya gelmiştir.

PBNU'nun 3 Haziran 1998 tarihinde Syuriyah ve Tanfidziyah günlük toplantısında NU'luların fikirlerini almakla görevlendirilecek beş üyeli bir ekibin kurulmasına karar verilir. Ekibin başkanı olarak KH. Ma'ruf Amin (Rais Suriyah/ PBNU günlük koordinatörü) seçilir. Üyeleri ise şu kişilerden oluşmaktadır : KH. M Dawam Anwar (PBNU sekreteri), Prof Dr KH Said Aqil Siradj, MA¹⁹⁹. (PBNU sekreter yardımcısı), H M. Rozy Munir, SE., M.Sc. (PBNU başkanı), dan Ahmad Bagdja (PBNU genel sekreter). Kurulan ekip sonunda bir siyasi partinin kurulması için zemin hazırlama kararı alınır.

Abdurrahman Wahid'in siyasi parti kurması onun NU'nın siyasetten uzaklaştırılması ve kadroları var olan tüm partilere serbest bırakılması olan Khittah 1926 görüşüne terstir. Belki bu terslik görüşünün ana kaynağı Wahid'in 1984 yılından 1998 yılına kadar Soeharo ile yakın ilişki kurmasına rağmen diyanet başkanı görevini hiçbir zaman NU'ya verilmemesinden olabilir. Bunun yanında NU'nun Golkara ve PDI partilerine yakın ilişki içinde olmasını da NU'yı hiçbir stratejik konuma getirmemesindendir. Greg Barton, PKB

¹⁹⁹ Prof. Dr. Said Agil Siradj 2010-2015 ve 2015-2020 dönemlerinde NU Genel Başkanı olarak görev yapmaktadır.

partisinin kurulmasını bir ‘acil durum’ olarak nitelendirir.²⁰⁰ Yani zorunlu olarak NU’nun bir siyasi parti kurması gerekmektedir.

Siyasi parti olarak PKB, 1999 genel seçimine katılan partilerden olduğunu kesinleştirir.²⁰¹

Yapılan seçimlerde PKB partisi, meclisten 51 sandalye almasıyla dördüncü olarak çıkar.

1999 genel seçimlerinde Cumhurbaşkaniseçimi hala meclis tarafından yapılır. Bu durumda İslami partiler diğer partilerden *Poros Tengah* kurarak üstünlüğü kazanarak Abdurrahman Wahid’i Cuhmhurbaşkanlığa götürür. Cumhurbaşkanı vekili ise genel seçimde ikililik çıkmasından dolayı PDI partisinden Megawati Soekarno Putri’ye verilir.²⁰²

Gelişen süreçte Abdurrahman Wahid’in devlet başkanlığı pek iyi gitmemektedir. Devlet başkanlığına götüren ‘Poros Tengah’ gücü bu sefer yaptıklarının tam tersini yapar, yani Abdurrahman Wahid’i Bulog ve Brunei skandalıyla²⁰³ Cumhurbaşkanlığından indirir.²⁰⁴ Wahid, yolsuzluğa karışmakla suçlanır. Cumhurbaşkanı Yardımcısı konumunda olan Megawati ise otomatik olarak Cumhurbaşkanlığına geçer.²⁰⁵

Megawati hükümetinde NU’nın hükümetle olan ilişkisi en azından NU’ya bakanlık pozisyonu verilmesiyle gayet iyi olduğu söylenebilir. Megawati’in Gotong Royong bakanlığında NU’lı bakanlar Hamzah Haz (Cumhurbaşkanı vekili), Said Agiel

²⁰⁰ Greg Barton, a.g.e., s. 252.

²⁰¹ 1999 genel seçimi Reform Döneminde ilk defa ve 48 parti katılımıyla gerçekleştirildi. [http://www.kpu.go.id/index.php/pages/detail/2008/11/Pemilu-1999] (22 Temmuz 2016)

²⁰² 1999 genel seçiminden önce İslami kesimler halklar arasında PDIP partisinin Hristiyan kesimiyle yakınlığı ve İslam öğretisinde kadının bir lider olamazlığı’ konusunu ortaya atmışlardır.

²⁰³ Vaka, Brunei Sultanı Endonezya’ya hibe yardımı verdiğinde ve Devlet Lojistik Daire Başkanlığında lojistik (Bulog) fonu çalışıldığında ortaya çıkmaya başladı. Abdurrahman Wahid’in yakın adamı olan Soewondo vakaya parmağı olduğunu gösterildi. Her ne kadar Abdurrahman Wahid’in bu vakada parmağı olduğuna dair mahkeme ispat edemedi ama meclisteki siyasi sürecinde devlet başkanlığından indirilmesine neden oldu. Bulog Kronolojisi [http://tempo.co.id/harian/fokus/22/2,1,5,id.html] (24 Ağustos 2016)

²⁰⁴ Endonezya Mahkemesinden şimdiye kadar Abdurrahman Wahid’in Bulog ve Brunei yardımı skandalına karıştığına dair hiçbir karar yoktur. Abdurrahman Wahid’in devlet başkanlığından indirilmesi daha çok parlamentonun bir siyasi oyunudur.

²⁰⁵ Abdurrahman Wahid 1999-2001 arasında Cumhurbaşkanı oldu. Onun yerine 2004 yılına kadar Megawati devlet başkanlığına geçmiştir.

Munawwar (Din İşleri Bakanı), Yusuf Kalla (Halk Refahı Bakan Kordinatoru), Matori Abdul Djalil (Savunma Bakanı) bulunmaktadır.

2004 genel seçimi, NU Genel Başkanı Cumhurbaşkanı Yardımcısı aday olarak katıldı.²⁰⁶

Megawati (Endonezya Demokrasi Partisi Başkanı) ve Hasyim Muzadi (NU Genel Başkanı) Cumhurbaşkanı ve Cumhurbaşkanı Yardımcısı aday olarak 2004 Cumhurbaşkan seçimine katıldı. Gelişmekte olan süreç dikkate alınarak NU Genel Meclis Reisi olarak KH. Sahal Mahdfudz, Hasyim Muzadi'yi Cumhurbaşkanı seçim sürecinde PBNU başkanlığından aldı.

2004-2009 cumhurbaşkanı ve başkan yardımcısı seçiminde alınan oy sayısı ve oranı aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Tablo 3. 2004 Cumhurbaşkanı ve Başkan Yardımcısı Adayları Seçimi

No.	Aday	Oy Sayısı	Oy Oranı
1.	H. Wiranto, SH. Ir. H. Salahuddin Wahid	26.286.788	22,15%
2.	Hj. Megawati Soekarnoputri H. Hasyim Muzadi	31.569.104	26,61%
3.	Prof. Dr. HM. Amien Rais Dr. Ir. H. Siswono Yudo Husodo	17.392.931	14,66%
4.	H. Susilo Bambang Yudhoyono Drs. H. Muhammad Jusuf Kalla	39.838.184	33,57%
5.	Dr. H. Hamzah Haz H. Agum Gumelar, M.Sc.	3.569.861	3,01%

Kaynak: 2004-2009 dönem Endonezya Cumhurbaşkanı Seçimi (22 Nisan 2016)
[http.www.kpu.go.id]

SBY-JK 2004-2009 hükümetinde her ne kadar doğrudan halk tarafından seçilen Cumhurbaşkanı seçimi kazandıysada Endonezya siyasetinde meclis büyük rol oynadığı

²⁰⁶ 2004 yılında ilk kez olarak Cumhurbaşkanı seçimi halk tarafından seçilir. Cumhurbaşkanı seçimi halk doğrudan oy alımı UUD 1945 anayasanın bir emanetidir. UUD 1945 anayasa değişikliği Suharto döneminden sonra 1998 yılından sonra yapılır, UUD 1945 anayasa değişikliği Meclis tarafından dört defa yapıldı: 1999 MPR meclis genel toplantısı , 14-21 Ekim 1999 ilk UUD 1945 anayasa değişikliği; 7-18 Ağustos 2000 MPR meclis genel toplantısının ikinci anayasa değişikliği; 1-9 Kasım 2001 MPR meclis genel toplantısı üçüncü değişikliği; 1-11 Ağustos 2002 MPR meclis toplantısı dördüncü anayasa değişikliği.

için mevcut hükümet bakanlık için koalisyon kurmasına zorlanır. Bu nedenle SBY-JK hükümetine NU'ya stratejik pay verir.

SBY-JK hükümetinde bakanlık koltuğunda yer alan NU'lı kadroları şunlardır : Jusuf Kalla (Cumhurbaşkanıyardımcısı), Alwi Shihab (Halk refahı koordinatörü), Muhammad Nuh (Eğitim bakanı), Suryadarma Ali (Din İşleri bakanı), Saifullah Yusuf, Lukman Edi (Gelişmemiş ve kırsal köy geliştirmesi bakanı). Her dönemde eğitim bakanı Muhammediye örgütüne verilmesine rağmen bu dönem NU'ya verilir.

SBY'nin 2009-2014 ikinci döneminde Cumhurbaşkanlığıyardımcılığı Boediono'ya verilir. Mevcut hükümette bakanlık koltuğunda yer alan NU'lı bakanlar şunlardır: Muhaimin Iskandar (İşgücü bakanı), Muhammad Nuh (eğitim bakanı), Suryadarma Ali dan Lukman Hakim Syaifuddin (Din İşleri bakanı), Helmi Faisal Zaini (Gelişmemiş ve kırsal köy geliştirmesi bakanı), Djan Farid (halk konutu bakanı).

2014 Cumhurbaşkanı seçiminde oy dağılımı aşağıdaki tabloda gösteririlmiştir.

Tablo 4. 2009 Cumhurbaşkanı ve Başkan Yardımcısı Adaylarının Seçimi

No.	Başkan ve Başkan Yard. Adayı	Oy sayısı	Oy oranı
1	Megawati-Prabowo	32.548.105	26,79%
2	SBY-Boediono	73.874.562	60,80%
3	JK-Wiranto	15.081.814	12,41%
Toplam		121.504.481	100,00%

Kaynak: 2014 Endonezya Cumhurbaşkan seçimi (22 Nisan 2016) [www.kpu.go.id]

2004 ile 2009 tarihlerinde gerçekleşen Cumhurbaşkan seçiminin arasında büyük farklılık yaşanır. 2004 Cumhurbaşkanı seçiminden farklı olarak 2009 Cumhurbaşkaniseçiminde iki NU'lı aday bulunmaktadır. Hasyim Muzadi ve Salahuddin Wahid Cumhurbaşkanı ve Cumhurbaşkan yardımcısı olarak adaylıklarını koyarlar.

İkisinin NU'lı olmaları aldıkları oy oranını %20'e kadar çıkarır. 2004 yılında yapılan Cumhurbaşkaniseçiminde ise SBY-JK ancak % 15 oy alır.

NU 1999 seçiminde en yüksek başarıyı elde eder. Bu 2014 Cumhurbaşkanı seçiminde NU'ya yakınlığı açık olan Joko Widodo-Jusuf Kalla seçimi kazanır. Jokowi, Solo Belediyesi başkanı olduğunda NU'yı destekleyendir²⁰⁷.

2014 Cumhurbaşkanı seçiminde oy dağılımı aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 5. 2014 Cumhurbaşkanı ve Başkan Yardımcısı Adaylarının Seçimi

No.	Aday	Oy sayısı	Oy oranı
1.	Prabowo-Hatta Rajasa	62.576.444	46,85%
2.	Jokowi-Jusuf Kalla	70.997.833	53,15%

Kaynak: Endonezya Cumhuriyeti Ulusal Seçim Komisyonu'ndan 2014 Cumhurbaşkanive yardımcısı seçimi ilgili alınan veri (22 Nisan 2016), [http://kpu.go.id/koleksigambar/PPWP_-_Nasional_Rekapitulasi_2014_-_New_-_Final_2014_07_22.pdf]

1999 yılından sonra NU tarafından kurulan PKB partisinin aldıkları oy oranı 1955 ve 1971 genel seçimlerinden alınan oylarla kıyaslandığında düşüş yaşandığı görülür. 1999 genel seçimlerinde PKB partisi % 12,61 oy alırken 2004 ve 2009 seçiminde sadece % 10,57 ve 4,94 oy alır. PKB partisinin giderek düşüş yaşaması, Abdurrahman Wahid ile Muhaimin Iskandar arasındaki başkanlık koltuğu için yapılan kavgalardan kaynaklanır. 2014 genel seçiminde ise PKB partisinin aldığı oy oranı yükselerek % 9,04'e çıkar.

1999-2014 genel seçiminde PKB partisinin aldığı oy sayısı ve oy oranı aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

²⁰⁷ 2014-2019 Jokowi-JK hükümetinde kabinede yer alan NU'lı bakanlar şunlardır: Jusuf Kalla (Cumhurbaşkanıyardımcısı), Hanief Dhakiri (İşgücü bakanı), Marwan Djafar (Köy, gelişmemiş bölgeden sorumlu nüfus dağılımı Bakanı), Muhammad Nasir (Araştırma, yüksek eğitim ve teknoloji bakanı), Khofifah Indar Parawansa (sosyal bakanı), Lukman Hakim Saifuddin (Din İşleri bakanı), Imam Nahrawi (gençlik ve spor bakanı).

Tablo 6. 1999-2014 PKB Kazanma Oy Sayısı ve Oy Oranı

Yıl	Aldığı oy sayısı	Oy oranı	Meclisteki sandalye sayısı
1999	13.336.982	12.61%	51
2004	11.989.564	10.57%	52
2009	5.146.122	4.94%	27
2014	11.198.957	9.04%	47

Kaynak: Genel Seçim Komisyonundan alınan veri (22 Haziran 2016) [www.kpu.go.id]

İç kavgaların dinmesiyle birlikte 2010-2015 tarihleri arasında Said Agiel Siradj'nın PBNU başkanı olması, PKB partisine siyasi desteği getirir. Bu durumda Said Agiel Siradj, PKB partisinin kurulmasına zemin hazırlayan NU'nın kurduğu Beş üyeli ekip üyesi olduğuna dikkat edilirse PKB'e siyasi desteği vermesi gayet normaldir.

1998'den sonraki dönemde NU'nun başkanlık seçiminde değişiklik yaşanır. NU'nun 1999'da gerçekleştirilen otuzuncu genel toplantısında başkanlık koltuğunda en fazla iki dönem bulunur. Bir önceki süreçte ise Abdurrahman Wahid gibi 1984'ten 1999'a kadar başkanlık koltuğunda yer alınabiliyordu. Reform döneminden²⁰⁸ sonra NU'nın Hasyim Muzadi'nin Cumhurbaşkanıadılığı en büyük sınavla karşı karşıya kalır.⁶⁶ Bu tarihte NU'lular topluluğu, NU'dan üç vekil olduğundan dolayı Hasyim Muzadi, Solahuddin Wahid ve Jusuf Kalla neredeyse üçe bölünürler.

²⁰⁸ Reform dönemi Endonezya siyaset sistemini Suharto (1967-1998/Yeni Dönem) iktidarından sonra bir dönemdir. Soeharto ekonomik krizi 1997 ve insan hakları suçları sebebiyle üniversiteli öğrenciler protesto yaparak Soeharto kursiden inmesini istediler.

BÖLÜM III

NU'NIN DİNİ YAKLAŞIMI VE FİKİR TEMELLERİ

NU'nın örgüt olarak kuruluş nedeni Ehli Sünnet ve Cemaat öğretilerini korumaktır. Ayrıca Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküşünden sonra ortaya çıkan çağdaş İslami hareketi ve Suudi Arabistan'da yaşanan rejim değişikliğine karşı verilen bir tepki de kurulma nedenleri arasında bulunmaktadır.

Endonezya'da çağdaş İslamcıların 20. yüzyılın başlangıcında İslam dünyasında yaşanan değişikliklere karşı verdiği tepki, geleneksel İslamcıları harekete geçirdi. Kendilerini dünya dinamiklerinden korumak için bir örgüt kurmaya karar verdiler. NU'nın dünya değişimine karşı tepki gösterdiğinde elinde Ehli Sünnet ve Cemaat tasavuf, Vehhabi ve Tekfir hakkında görüşleri vardı. Ayrıca belirtilen görüşlerin yanında yenilenme dinamikleriyle ilgili çağdaşlaşma, yenilenme, demokrasi, tolerans, diğer din mensuplarına karşı hoşgörü fıkrieleriyle de buluşma ve anlatlaşma tutumu da bulunmaktaydı.

A. Ehli Sünnet ve Cemaat

NU'nın Ehli Sünnet ve Cemaat'la ilgili düşüncesi bizzat NU kurucusundan, KH. Hasyim Asyari²⁰⁹ tarafından yazılan *NU'nın Temel Kanunu*'nda ele alınır.²¹⁰ Temel Kanunun metninde şöyle yazılır:

²⁰⁹ Hasyim Asyari NU kurucularından biridir. Muhammed Haşim olarak da tanınan Hasyim Asyari, Gedang Jombang köyünde 24 Zulkaidah 1287 H/14 Şubat 1871 tarihinde dünyaya geldi. Jombang şehrinde Temmuz 1947 yılında vefat etti. Nusantara (Endonezya'nın bir başka adı) ulemaların orta çağdan beri başlayan bir geleneği olarak, Haşim 1893 yılından 1899 yılına kadar Mekke'de tahsilini tamamladıktan sonra Endonezya'ya döndü. Mekke'de bulunduğu yıllarda Haşim Tremas- Batı Cava şehrinde gelen Syekh Mahfudh At-Tarmisi'den ders alır. Syekh Mahfudh At-Tarmisi Mescidil Haram'da bir hoca ve Mekke'de önde gelen ehli hadisti. Ayrıca kendisi Syekh Ahmad Khatib Syambasi (Kadiriye ve Naksibandi tarikatını birleştirebilen ehli tasavvuf)'nin talebesi olan Syekh Nawawi Al-Bantany'nin talebesidir. Daha ayrıntılı bilgiler için bkz. Imron Arifin, *Kepemimpinan Kyai: Kasus Pondok Pesantren Tebu Ireng (Kyai Liderliği: Tebu Ireng Medresesi Üzerinde Çalışma)*, Malang: Kalimasada Press, 1983), s. 71.

²¹⁰ Endonezya'daki İslam gelenek birçok yönde Türkiye'deki İslam geleneğiyle benzerlikler taşır. Endonezya'da kolaylıkla İslamiyeti yaygınlaştıran Dokuz Evliya olarak tanınan Wali Songo kabrine ziyaret etme geleneğini bulabiliriz. Ayrıca vefat eden ya da hasta olan bir yakını olduğu zaman Yasin Süresi okumak geleneği de

‘Ey Ehli Sünnet ve Cemaat’ ve dört mezhep büyük ailesinde kalan ulema ve liderler! Sizler, sizlerden bir önceki alimlerden ilim öğrenmişsiniz. Sizlerden bir önceki nesil de onların bir önceki alimlerinden ilim öğrenmişler. İşte ilim yolu bu şekilde sizlere kadar ulaşır. Sizler de kimden dini ilmi öğrendiğinizi sürekli araştırırsınız.’²¹¹

Daha detaylı bakacak olursak Hasyim Asyari, Kuran-ı Kerimin doğru anlaşılabilmesi için herhangi bir mezhebin takip edilmesi gerektiğini tembih ediyor ki tarihte İslam’ın bu iki ana kaynağı anlamada fikir ayrılıkları bulunur. Tarih boyunca birçok müctehid gelip gider. Yalnız onların görüşleri halk tarafından kolaylıkla anlaşılamadığından dolayı SHasyim Asyari, dini ve fıkıh meselelerinde Şafii, Hambali, Maliki ve Hanafi dört mezhebi takip etmeleri tavsiye ediyor ki bunlar ehli sünnet ve NU’nın ana özelliğidir.²¹²

NU, Ehli Sünnet ve Cemaatın *el-usūs el-thalātha fī i’tiqādi ehl el- sunna ve el-jamā’a* olarak bilinen üç ana öğretisi var: Birincisi, ilahiyat mevzuunda Eş’ari ve Maturidi’i, ikincisi Şafi-i mezhebi daha tercih edilmesine rağmen dört mezhebin birini ve üçüncüsü ise tasavvufta İmam-Gazali ve el-Bağdadi’yi takip etmektir.²¹³

NU, Ehli Sünnet ve Cemaatın Cebbariye ve Kadariye’den (daha sonra Mu’tezile de ortaya çıkar) orta yolunu seçerek İmam Abu el-Hasan ibn İsmail el-Eş’ari (874–936 CE) ve Muhammed Abu Mansur el-Maturidi’nin İslam ilahiyatı okulundaki öğretilerini takip eder.

214

Endonezya’da bulunur. Aşure, Recep, Hz.Muhammad Sav. mevlidi kutlaması da ayrı bir örnektir. Sözü edilen gelenekler aslında İslamiyetin Endonezya’ya yaygınlaştırıldığı ilk günden beri vardır. Çünkü Endonezya’daki İslamiyetin yaygınlaştırılması sadece ticaret yoluyla değil ayrıca tarikat öğretileriyle de olmuştur. Ayrıntılı bilgiler için bkz: İsmail Hakkı Göksöy, *Endonezya Ansiklopedi Maddesi*, TDV İslam Ansiklopedi, 1995, s. 197-198.

²¹¹ Anggaran Dasar dan Anggaran Rumah Tangga (tüzük ve yönetmelikler), Ağustos 2015 yılında gerçekleştirilen 33. Kongresinin kararı, Lembaga Ta’lif Wa Nasr PBNU, s. 30.

²¹² Saifullah Ma’sum, *Karisma Ulama: Kehidupan Ringkas 26 Tokoh NU (Ulemaların Karizması: 26 NU Liderlerin Kısa Tarihçesi)*, Bandung: Mizan, 1998 s. 80.

²¹³ Ahmad Najib Burhani, *Al-Tawassuṭ wa-l I’tidāl: The NU and Moderatism in Indonesian Islam (Al-Tawassuṭ wa-l I’tidāl: NU ve Endonezya İslamiyetin İlmihlalaştırması)*, BRILL, Asian Journal of Social Science 40, 2012, s. 572-573.

²¹⁴ Ibid., s. 573.

Fıkıh mevzuunda *el-tawassuť* kavramı daha çok *el-tasāmu'yu* (hoşgörü olarak) yansıtır. Bunlar NU'nın kabul ettiği dört büyük mezhebin vermiş oldukları öğretilerinden açıkça görölür. Sözü edilen dört büyük mezhep ise başta Henefi mezhebinden Imam-ı Ebu Hanifa (H.699–767), Meliki mezhebindeen Malik ibn Abbas (H.711–795), Şefii mezhebinden Muhammed ibn Idris el-Şefi'i (H.767– 820), ve Hanbeli mezhebi, Abu 'Abdillah Muhammed ibn Hanbal el-Shaybani (H.780–855) önderliğindedir.²¹⁵

NU'nun Ehli Sünnet ve Cemaat ile ilgili görüş dayanağı Hasyim Asyari'nin Ehli Sünnet ve Cemaat Risalesinde bulunur²¹⁶, ki bunlar çağdaş İslami ve Vehhabi ideolojisinin yaygınlaşmasına karşı bir tedbirdir ve kendilerinden korunmak için şöyle denir:

'Cava adasında yaşanan İslam topluluğu dini yaşayışında kendilerinde bir mutabakatı vardır ki fıkhıta İmam Şafi'i mezhebine, usuluddinde Abu el-Hasan el-Eş'ari mezhebine, tasavvufta ise Abu Hamid el-Gazali ve Abu el-Hasan eş-Şezali ks. tutunuyorlar.'

NU'nın (topluluğu) Ehli Sünnet ve Cemaat üzerinde yaşayışı mirası olarak Hasyim Asyari'nin Mekke'ye gidip tahsil gördüğü ilim şeceresinden anlaşılabılır. Hatta sadece Hasyim Asyari değil Mekke'ye gidip tahsil gören birçok Endonezyalı talebe bulunur. Endonezya'a döndükten sonra Hasyim Asyari ile diğer Endonezyalı ulemalarla birlikte 1934 yılında 'Dar el Ulum el Diniye el Caviyye' medresesini kurdular.

Endonezya'da İslamın tarihinde Ehli Sünnet ve Cemaat fikrinin yaygınlaşmasında sadece Ortadoğu'da dini eğitim gören birçok Endonezyalı talebe bulunmasından değil aynı zamanda İslamiyetin Endonezya'ya giriş şeklini de etkiler. İsmail Hakkı Göksoy'un belirttiği gibi İbni Battuta, Samudra Pasai (Açe, Endonezya'nın bir eyaletidir) topluluğu Şafii mezhebine mensup etkilerinin altını çizmektedir.²¹⁷

²¹⁵ Ahmad Najib Burhani, a.g.e.i s. 573.

²¹⁶ Hasyim Asyari'nin Ehli Sünnet ve Cemaat Ehli Risalesi (Buku Risalah Ahlu Sunnah Wal Jamaah), Arapça dilinde Hicri 1330 yıllarında yazıldı.

²¹⁷ İsmail Hakkı Göksoy, *Battuta'ya Göre Asya Ülkeleri*, Dini Araştırmalar, Ocak-Nisan 2002, C. 4, s. 69-70.

Ehli Sünnet ve Cemaat'ın NU'yı kurumsallaştırmasının nedeni, NU ile ilgili fikrin nasıl ve ne zaman ortaya çıkışıyla içiçedir. Hollanda sömürgeciliği ve ayrıca çağdaş İslami hareketin yaygınlaşması ulemaları harekete geçirip Ehli Sünnet ve Cemaat öğretilerine olan bağlılığı güçlendirmesi için NU kuruldu.²¹⁸

NU'nın Ehli Sünnet ve Cemaat ile ilgili görüşleri ılımlı ve zamanın değişimine açık olduğu yönetmeliğin ön sözünde anlatılır. Ayrıca Ehli Sünnet ve Cemaat dini ibadet ve sosyal amellerle ilgili öğretileri Endonezya halkının durumuna göre uyarlayıp uygular.²¹⁹

B. Tasavvuf

Sufizm ve tasavvuf, İslamiyetin Endonezya'da yaygınlaşmasında etkili rol oynar. Bu açıdan NU topluluğunun 70 milyona ulaşması şaşırtıcı değildir²²⁰. Tasavvufun NU'ya etkisi sosyal ilişkilerdeki yaşayış tarzı ve yaşam anlayışından anlaşılabilir :²²¹

1. İslam dininin öğretileri ve göreneklerine üstün destek vermek.
2. Topluluğun ihtiyaçlarını bireysel ihtiyaçlardan önce tutmak.
3. İhlas, hizmet, ve fedakarlık sıfatlarına üstün saygı göstermek.
4. Kardeşlik (ühüvvet), birlik (ittihad) ve sevgiyi üstün desteklemek.
5. Düşüncede, harekette ve davranışta ahlak-ı kerimeyi ve dürüstlüğü öncelikle desteklemek.
6. Vatan ve millete karşı vefalı olmak.

²¹⁸ Ahmad Zahro, *Tradisi Intelektual NU: Lembaga Bahtsul Masail 1926-1999 (NU Entelektüel Geleneği: 1926-1999 Bahtsul Masail Kurumu)*, Jogjakarta, LKiS, 2004. s. 48.

²¹⁹ Böylece NU, Ehli Sünnet ve Cemaatı ılımlı olarak hayata geçirir. Hatta NU Kuran-ı Kerim ve Sünnette olmayan yerel geleneği de kabul eder. Ayrıntılı bilgi için bkz. Lembaga Ta'lif Wa Nasr PBNU, *Anggaran Dasar dan Anggaran Rumah Tangga, Hasil Keputusan Mukhtar Ke-33 NU (Tüzük ve Yönetmenlik Nahdlatul Ulama 33. Genel Kongresi Kararları)*, Jakarta: PBNU, 2016. s. 98.

²²⁰ Kişisel Röportaj Prof. Dr. Said Agiel Siradj NU Genel Başkanı (NU Tarihi ve Görüşleri), 21 Aralık 2015.

²²¹ Lembaga Ta'lif Wa Nasr PBNU, *Anggaran Dasar dan Anggaran Rumah Tangga, Hasil Keputusan Mukhtar Ke-33 NU (Tüzük ve Yönetmenlik Nahdlatul Ulama 33. Genel Kongresi Kararları)*, s. 100.

7. Amel etmek, çalışmak ve başarının Allah'a yapılan bir ibadet olduğunu kabul etmek.
8. İlim ve irfan ehline üstün saygı göstermek.
9. İnsanoğlu için faydası olan her türlü yenileme ve değişikliğe karşı adapte olmaya hazır olup, onu desteklemek.
10. Halkın gelişmesi adına girişimciliği ve öncülüğü desteklemek.
11. Vatan ve millet yaşayışında birlik ve beraberliği desteklemek.

Endonezya'daki tasavuf anlayışı, İsmail Hakkı Göksoy'un Martin Van Bruneissen'den atıf ettiği gibi Mekke ve Medine'den gelir. Bilindiği gibi 17. yüzyılda hacca giden veya tahsil gören birçok Endonezyalı Mekke'de bulunan alimlerden tasavuf dersi aldılar; Onlardan birkaçı Ahmet Kusasi, İbrahim Kurani²²² ve oğlu Muhammad Tahir'dir. 18. yüzyılda Medineli Muhammed Semman ve 19. yüzyılda Mekke'de uzun süre ikamet eden Endonezyalı Ahmed Hatib isminde bir alimin Ebu Kubeys üzerindeki bendiyye zaviyesi olarak üzerinde büyük tesir icra etmiştir.²²³

Tasavuf alanında NU daha çok İmam Cunejd-i Bağdadi, İmam Gazali ve diğer imamları takip eder²²⁴. Dolayısıyla Endonezya'da neredeyse her NU medresesinde İhya Ulumuddin ve El-Bidaye kitapları zorunlu ders olarak verilir. Ayrıca NU topluluğundan Şeyh Abdulkadir Geylani'nin²²⁵ *Menakip* adlı kitabı yakından takip edilir.²²⁶

NU topluluğu arasında tarikat, tasavuftan daha çok bilinir. Bunlar tarikatın daha çok pratiğe odaklı, pratik amellerle ders verdiklerinden ve her kesimden insanın amel ettiği

²²² İbrahim Kurani ismi Endonezya ulemaları arasında yabancı değildir. İbrahim Kurani 1025/1616 yılında Şehrezur'a bağlı Şehran şehrinde doğdu. Birçok kaynağa göre onun asıl adı Ebu' el İrfan Burhanuddin İbrahim b. Hasan b. Şihabuddin el Kurani, eş Şehrani, eş Şehrezuri, el Kurdi, es Suhrani, eş Şafî'i, en-Neksebendi, El Medeni. Endonezya ile Türkiye'nin İslam geleneğinin benzerliği daha çok ilim kaynağını Medine'de 17. yüzyılda ikamet eden Osmanlı ulemalardan olmasıdır. Bkz: Ahmet GEMİ, *İbrahim Kurani'nin: Ucale Fi İ'rabi Lal İla İllallahi Adlı Eseri*, Ekev Akademi Dergisi, Yıl 19 Sayı 62, 2015, s. 718.

²²³ İsmail Hakkı GÖKSOY, *Endonezya'da Tasavvufî Hareketler ve Bazı Özellikleri*, Tasavvuf, İlmi ve Akademik Araştırma Dergisi, Ankara, 2003, s. 7.

²²⁴ Lembaga Ta'rif Wa Nasr PBNU, a.g.e., s. 95.

²²⁵ Seyh Abdulkadir El Geylani Hicri 1070 yılında Thabrastan şehrinde doğdu.

²²⁶ Ahmad Zahro, a.g.e., s. 20.

tasavuf ise daha çok kavram ve ilmi boyuta sahip olması ve dolayısıyla daha çok alim ve talebeler tarafından amel edilmesinden kaynaklanır. Ayrıca tarikat daha çok lideri ya da Endonezya’da bulunan ve Nehdiyyin (sünni) topluluğu tarafından amel edilen herhangi bir tarikatın lideriyle anılır. Belirtilen tarikatlardan ise Kadiriyye, Naksebandiye, Ticaniyye, Şazeliyye, Şatariyye ve diğerleri bulunmaktadır. Yalnız Endonezya’da yaygın olan tarikat ise Kadiriyye ve Nakşibendi ki Ahmet Hatip Sambas tarafından iki tarikatta sentez edilir.²²⁷

Şimdiye kadar NU, Endonezya’da tarikatların varlığıyla amel edilmesini sağlayan tek örgüttür. NU’nın bünyesi altında olan JATAM, en az 46 tarikat kolunu içinde barındırır.²²⁸ JATAM’ın kuruluş nedeni ise 10 Ekim 1957 yılında ulemalar Ahli Thariqah Muktabarah isminde NU’nın Özerk Kurulunu (BANOM) kurmasındandır. Banom’un kurulmasının ana nedeni ise şudur:

1. Kuran-ı Kerim ve Peygamberin hadislerine göre amel etmeyen tarikat örgütlerine eğitim vermek.
2. Endonezya tarikatlarını kontrol etmek.²²⁹

Gelişen süreçte, NU’nın içinde bir kısmı Birlik ve Kalkınma partisi, diğeri Golkar Partisini destekleyip siyasi görüşlerin ayrışlarından dolayı 5-11 Haziran 1979 yılında Semarang Şehrinde gerçekleştirilen NU Kongresi, KH. İdham Halid’i NU Genelbaşkanı *Ehli Tarikat Muktabarah ulemalar ‘en-Nehdiyyin’* kelimesi *Ahli Thariqah Muktabarah an-Nahdliyah* ismiyle ekledi. KH. Mustain Romly başkanlığındaki *Ahli Tarikat Muktabarah* cemiyesinden farketmek için kurulur. KH Mustain Romly başkanlığındaki Jami’iyah Ahli

²²⁷ Martin Van Bruinessen, *NU: Tradisi, Relasi-Relasi Kuasa, Pencarian Wacana Baru (NU: Gelenek, Hükümetle Olan İlişkisi, Yeni Söylem Arayışı)*, Jogjakarta: LKiS, 1994 s. 170.

²²⁸ Görüşme NU Genel Başkanı Prof. Dr. Said Agiel Siradj (NU Tarihi ve Görüşleri), 21 Aralık 2015.

²²⁹ Fadh Ahmad Arifan, *NU, Tasavvuf ve Tarikat*, makale, s. 3-4.

Thariwah Muktabarah düşüş yaşanır ve NU'ya bağlı olan *Jami'iyah Ahli Thariqah Muktabarah an-Nahdliyah* daha güçlü ve tarikat ulemalarına bağlılığını koruyabilir.²³⁰

JATMAN bünyesinde bulunan tarikatlar ise şunlardır: Rumiyyah, Rifa'iyah, Sa'diyah, Bakriyyah, Justiyah, Umariyyah, Alawiyah, Abasiyyah, Zainiyyah, Dasuqiyyah, Akbariyyah, Bayumiyyah, Malamiyyah, Ghoibiyah, Tijaniyyah, Uwaisiyyah, Idrisiyyah, Samaniyyah, Buhuriyyah, Usyaqiyyah, Kubrowiyyah, Maulawiyah, Jalwatiyyah, Baerumiyyah, Ghozaliyyah, Hamzawiyah, Hadadiyyah, Mabuliyah, Sumbuliyah, Idrusiyyah, Usmaniyyah, Syadziliyyah, Sya'baniyyah, Khalsyaniyyah, Qodiriyyah, Syatoriyyah, Khalwatiyyah, Bakdasiyyah, Syuhriyyah, Ahmadiyyah, 'Isawiyah, Thuruqil Akabiril Auliya, Qadariyyah wa Naqsabandiyah, Khalidiyyah wa Naqsabandiyah, Ahli Mulazamatil Qur'an wa Sunnah wa Dalailil Khoiroti Wata'limi Fathil Qoribi, au Kifayatil Awam.

Türkiye ve Endonezya İslam gelenekleri sufi ve Ehli Sünnet ve Cemaat akidesine yatkındır. İki gelenek arasında da birçok benzerlik bulunur. Bunlar ilim kaynağı olan Türk ve Endonezya ulemaların tahsil gördükleri ilim kaynağının aynı olmasındandır. Yani Mekke'de ve Medine'de kalıcı olarak ikamet eden Osmanlı alimleri, 16. ve 17. yüzyılında Endonezyalı talabelerin tahsil gördüğü ulemalardır. Endonezya'dan hala devam edegelen İslam geleneklerinden bir kaç ise Peygamberin doğum gününde Berzenci'yi okumak ve çocuğun doğumundan sonra yapılan akike geleneğidir.²³¹

²³⁰ Ahmad Zahro, a.g.e., s. 45.

²³¹ Endonezya'da meşhur olan sadece Syeikh Jafar Barzanji değil ayrıca Syeikh Muhammad Amin Al Kurdi, Ibrahim Kurani, Muhammad Tahir ve 1480-1488 yılları arasında İstanbul müftüsü olan ve Kahire'de mesleğini tamamlayan Molla Gurani de Endonezyalı talebelerin özellikle el-Ezher camisinde (Riwaq Jawi) ders aldıkları hocalardır. Bkz.: Marten Van Bruneissen, *Kurdish 'Ulama and Their Indonesian Disciples (Kürt Ulemalar ve onların Endonezyalı Müritleri)*, Les Annales de l'Autre Islam 5 (1998), 83-106.

C. Modernleşme

NU, 20. yüzyılın başında yaşanan çağdaş İslamcı kesimler tarafından yapılan çağdaşlaşma hareketine karşı tepki verilmesine rağmen, değişen şartlar içinde NU çağdaşlaşmaya karşı çıkan bir örgüt değildir. NU'nın çağdaşlaşmadaki en önemli prensiplerinden ise '*al Muhafahzat ala al qadimi al salih wa ai akhdzu bi al jadidi ashlah*' kaidesinin bulunmasıdır. Yani uygun olan eski geleneği koruyarak daha iyi tarafını almaktır. Nurcholis Madjid'in anlattığına göre bu prensip 'aslını' koruyup zamana göre yenileme yapabilmemiz için çok önemlidir. Bir başka deyişle *ashlah* (aslını, orijinalini) korunmuş zamana uygun (mu'sharah); geleneklerinde zamana uyandır.²³²

NU'nın eğitimde çağdaşlaşma heyecanı, genç NU tabanının gelişiyile geleneksel İslami kesimde dikkat çeken gelişmelere yol açar. NU genç tabanı yeniliğe karşı daha ilgi çeker; onlar da yaşanan acil sosyal problemlere karşı daha ilgi gösterir ve genellikle yaşlı tabanlardan daha açık görüşlüdürler. NU bir taraftan klasik dini ilimler öğrenimi, özellikle yaşlı tabanlara ve gerektiği durumda genç tabana da çağdaş eğitimle uzlaştırarak güncel yaşam şartlarına uygun hale getiriyor. Bu da yenileme ve sosyal gelişmelere karşı daha ılımlı ve daha açık görüşlü olmalarının bir kanıtıdır. Çağdaş İslami örgütlerin genç tabanı tam tersini NU'nun genç tabanından daha kapalı görüşlüdür.²³³

NU'nın 2015-2016 yılları vizyonunda belirtildiği gibi, her genişleme mutlaka kalitenin artırılmasına ve yenilemelere açık olan genç NU tabanını yetiştiren çağdaş eğitimin yaygınlaştırılması, güçlendirilmesi ve çağdaşlaştırılmasıyla olmalıdır. Özellikle de

²³² Nurcholis Madjid'in, *Zuhairi Misrawi ed, Menggugat Tradisi: Pergulatan Pemikiran Anak Muda NU (Geleneğe Dava Açmak: NU Genç Toplumun Fikir Savaşı)* kitabın önsözünde, Jakarta, Kompas, 2004, s. xvi.

²³³ Djohan Effendi, a.g.e., s. 5.

köylerdeki NU okullarının iyi yönetilmeleriyle olur bunlar. Bu çerçevede açık eğitim, mesleki kurslar, meslek okulları, kalfa ve çıraklık programları da uygulanır.²³⁴

NU'nın eğitimi çağdaşlatırmasında en belirgin başarılarından biri de genç tabanın yurt dışında sadece Mısır, Suudi Arabistan, Ürdün gibi Ortadoğu ülkelerinde gitmekle kalmayarak Japonya, Güney Kore, Türkiye, Hollanda, Almanya, İngiltere, Fransa, Avusturalya, Belçika, ve hatta Amerika ve Kanada'ya kadar öğrencilerin gitmesidir. Bunların yanı sıra NU topluluğunda devamlı olarak düzenlenen dini derslerde sadece dini ilimlerle sınırlı kalmayarak siyaset, teknoloji, tarih, uluslararası ilişkiler, bilgisayar, uçak bilimleri, biyoloji, kimya, fizik ve diğer güncel bilimlerin konuları da içerilir.²³⁵

Globalleşme ve çağdaşlaşma hakkında NU'nın görüşü, herkesin ihtiyacını karşılamak ve devamlı geliştirmeleri yakalayabilmek için çok önemli görülür. Globalleşmeyi reddetmek doğru bir seçenek değildir. Çünkü globalleşmeyi reddetmek demek teknoloji ve bilimin geliştirilmesini red etmek demektir. Yalnız her ne kadar globalleşme faydalı olsa da benimsenmesinde dikkatli olunması gerekir. Gelişmiş medya ve haberleşme mümkün olduğu kadarıyla yerel kültür, örf ve adetin iyi tarafını yaygınlaştırmak ve korumak için kullanılması gerekir.²³⁶

D. Vehhabi ve Tekfiri

Vehhabi ve Tefriki hareketine karşı NU kurucuları tarafından Nahdlatul Wathan örgütü kurulduğu zamandan beri tepki gösterilmiştir. 1914 yılında Abdul Wahab tarafından

²³⁴ Lembaga Ta'lif Wa Nasr PBNU, (*Anggaran Dasar dan Anggaran Rumah Tangga Hasil Keputusan Mukhtar Ke-33 NU (Tüzük ve Yönetmelik 33. NU Kongresi Kararı)*), s. 30.

²³⁵ Genç NU tabanın uluslararası çaptaki hareketi genç tabanın NU Olağanüstü Şubesi yönetiminde yer almasıyla daha da güçlendirilir. Şimdiye kadar Amerika, Avustralya, İngiltere, Holand, Fransa, Belçika, Türkiye, Suriye, Suudi Arabistan, Yemen, Urdun, Sudan, Hindistan, Yeni Zelanda, Qatar, Misir, Tunus, Fas, Pakistan, Güney Köre, Japonya, Malezya, Tayvan, Hongkong NU Özel Şubesi açılmıştır.

²³⁶ Lembaga Ta'lif Wa Nasr PBNU, a.g.e., s. 306.

kurulan ve daha sonra Endonezya'ya döndükten sonra Mas Mansur'u kendi safına alan Nahdlatul Wathan kurulduğu yıldan beri eğitim ve dava alanında öncü faaliyetler göstermiştir. 1916 yılından HOS Tjokroaminoto (SI örgütü lideri) ve Soenjoto isminde bir mimarın yardımıyla Nahdlatul al-Wathan hukuki varlığı kabul edilmiştir. Daha ilk beş yılında eğitim alanında faaliyet göstermesine rağmen Nahdlatul Watan'ın Malang, Semarang, Gresik, Jombang, ve Surabaya'nın gibi birçok yerlerinde, şehirlerde şubesi açılmıştır.²³⁷

Nahdlatul Wathan'dan sonra Abdul Wahab, Ahmad Dahlan ve Mas Mansur'la birlikte 1918 yılında fikir ve düşünce örgütü olan Taswirul Afkar'ı kurdu.²³⁸ Gelişen süreçte Abdul Wahab bölücülük potansiyeli yaratabildiğinden dolayı hilafet ile ilgili konudan uzak durmuştur. Mas Mansur ise *Taswir al-Afkar*cuların destekledikleri Abdul Wahab'ın gösterdiği tutumdan hoşlanmayıp 1922 yılında *Taswir al-Afkar*'dan ayrılır.²³⁹

Mas Mansur'un ayrılığı geleneksel İslami kesimin çağdaş İslami kesimle ilk çatışmasıdır. Görüş ayrılığı aslında ilk başta daha çok ictihad ve taklid (mezheb) gibi mevzulardan başlamıştır. Yalnız gelişen süreçte bu görüş ayrılığı *tahlilan* (ölen ruha dua etmek) ve ölecek kişiye talqin etmek, kunut duası ve namazdan önce *usalli* lafzı okumak, teravih namazının kaç rekaat kılındığı gibi bir çok *furu'iyah* mevzularına kadar genişlenir.²⁴⁰

NU, ayrıca 20. yüzyılda Osmanlı çöküşünden sonra Suudi Arabistan'daki hakimiyetin değişikliğine tepki gösterdi.²⁴¹ Hicaz Komitesi de Hilafet Komitesi tarafından Mekke'de

²³⁷ Abdul Salam, *Sejarah dan Dinamika Sosial Fiqih Reformis dan Fiqih Tradisionalis di Indonesia (Tarih ve Endonezya'daki Reform Edilmiş Sosyal ve Geleneksel Fıkıhın Dinamikleri)*, Jurnal ISLAMICA, Vol. 4 No. 1, September 2009, s. 55.

²³⁸ Ahmad Dahlan ve Mas Mansur Endonezya İslam reformcu olarak Muhammadiye örgütünü kurmuştur. Muhammediye şimdi Endonezya'nın en büyük ikinci İslami örgüttür.

²³⁹ Abdul Salam, *Sejarah dan Dinamika Sosial Fiqih Reformis dan Fiqih Tradisionalis di Indonesia (Tarih ve Endonezya'daki Reform Edilmiş Sosyal ve Geleneksel Fıkıhın Dinamikleri)*, s. 56.

²⁴⁰ Ibid., s. 56.

²⁴¹ Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküşünden sonra, Suudi Arabistan hilafetin dönüşümü İslam dünyası Mekke'de bir konferans düzenlemiştir. Endonezya heyeti HOS. Cokroaminoto ve KH. Mas Mansur, Muhammediyeden

düzenlenen İslam Konferansına NU'yu davet etmediğinden dolayı verilen bir tepki sonucunda kuruldu. Ocak 1926 yılında kurulan Hicaz Komitesi başkan olarak Hasan Gipo, başkan yardımcısı Saleh Syamil, sekreter Muhammad Shadiq Setiyo ve sekreter yardımcısı olarak Abdul Halim'i tayin etmiştir. K.H. Abdul Wahab, K.H. Masyhuri, ve K.H. Khalil ise komitenin danışmanlarıdır.

Suudi Arabistan kraliyetin varlığına bir tepki olarak 31 Ocak 1926 tarihinde Hicaz Komitesi bir toplantı düzenledi. Toplantının kararı ise şunlardır: Kral Abdal-'Aziz bin Sa'ud'le bizzat görüşüp geleneğin miras kıldığı dini öğretileri ve mezhebin öğretilerine saygı göstermeye davet etmek. Bu amaçla Endonezyalı alimlerden bir heyet Mekke'ye gönderildi. İkincisi, iki temsilcisi gönderdikten sonra ortaya çıkan problemlerden dolayı belirtilen komite daha sonra ulemaların birleştirdikleri yer ve ümmeti yönlendirme görevi üstlenmek adına ismi daha sonra Nahdlatul Ulema'ya değişen '*izz al-Islam wa al-muslimin* örgütünü kurdular.²⁴²

Abdul Salam'ın referans verdiği Aboebakar Atjeh'in *Sedjarah Hidup K.H. A. Wahid Hasyim* eserinde Hicri 5 Şevval 1346 tarihinde NU, Hicaz ve Neced krallarına resmi mektubu yollamıştı. Belirtilen mektupta NU, Hicaz'da Mescidil Haram Camisi imamı özellikle Cuma namazında dört mezhebin imamı arasında sırayla değiştirilmesi, ikincisi camilerde bulunan tarihi eserlerin korunması ve mamur edilmesi, üçüncüsü hükümetin yasadışı ücre almaması için hac masraflarının İslam dünyasına ilan edilmesi, dördüncüsü yasadışı faaliyetleri önlemek için Hicaz'da geçerli hukukun yine yazılı olarak ilan edilmesi, beşincisi iki temsilcisinin kral ile görüşüp mektubu iletilmiş ve isteklerin dile getirilmiş olmasına dair resmi cevap mektubu istenmiştir.

HM. Suja, H. Abdullah Ahmad (Batı Sumatera)-H. Abdul Karim Amrullah (İslam öğretmen birliği) Endonezya ülema adına konferansa katıldı. Ama pesantren gelen alimlerden katılmamış, İslami örgütü yok edilmesi KH. Wahab Hasbullah Endonezya heyetinden silinmiş.

²⁴² Abdul Salam, a.g.e., s. 60-61.

NU'nın göndermiş olduğu resmi mektuba daha sonra Hicaz Kralı tarafından 282 numaralı Hicri 24, Zulhice 1346 tarihinde cevap verilmiştir. Söz konusu cevapta, Abdul Wahab Hasbullah dan Ahmad Ghanaım al-Amir isminde iki NU temsilcisi huzuruna gelip vazifesini yerine getirdiğini, ikincisi haca giden cemaati memnun eden her amelin makbul olduğu ve İslam ümmetinde her kim İslam şeriatına göre iyi amel yapmak istediğinde yasaklamadıklarını, üçüncüsü ise her müslüman dininde Kuran-ı Kerimde ve Hadis-i Şerifte, selef-i sahih mezheblerinde ve dört imamdan fetva bulunmadıkları takdirde hür olduğunu ve bunlara uygun olan her ameli de onlar da amel edebildiklerini yazdılar.²⁴³

Gelişen süreçte NU, İslam şeriatı UUD 1945 anayasasına koydurmak isteyen ve Pançasıla'nın her örgütün tek ana esası olmasına karşı çıkan çağdaş İslamcılarla karşı karşıya geldiler. Ancak aradan sekiz yıl geçtikten sonra, reform döneminin başlamasıyla Endonezya'da İslami transnasyonal ideoloji ortaya çıkmaya başlar. Böylece NU, Endonezya'da yaygınlaşan Vehhabi hareketine karşı kendilerini iyi korumak zorunda kaldı. NU'nun ilk kurulduğu yıllardan beri yenilikçi İslamcılığa karşı olan görüşleri şimdi artık açık tartışma mevzuu oldu. Ayrıca Vehhabi'in daha önce kendilerini belli etmemelerine rağmen şimdi artık açıkta mevcudiyetini gösterip iyice yaygınlaştılar. Bu durumdan dolayı halk arasında çeşitli çatışmalara sebebiyet verdiler.

Suudi Arabistan'da tahsil görmüş talebeler Vehhabi hareketini Endonezya'ya taşıdılar. Sözü edilen talebeler Endonezya'ya döndükten sonra halka Vehhabi ideolojisini yaydılar. Özellikle başkalarını kolaylıkla kafirlikle suçladılar, bidat ve şirk işlemekle ilan ettiler. Böylece sık sık halklar arasında çatışmalara sebebiyet verdiler.²⁴⁴ Bu durum karşısında NU, Endonezya'daki *Takfiri* radikal İslamcı kesimle karşı karşıya kalmış oldu. NU daha

²⁴³ Ibid., s. 61.

²⁴⁴ Lembaga Ta'lif Wa Nasr PBNU, a.g.e., s. 314.

sonra Jombang, Doğu Cava şehrinde gerçekleştirilen 33. Kongresinde Vehhabi ideolojisine mensup olmakla hoşgörüsüz İslamcı hareketin nerelerde yaygınlaşıp faaliyet gösterdiklerine dair yaygınlaşma haritasını yapma kararı aldı.²⁴⁵

1. *Takfir* Grubu

Takfir Grubu Endonezya'da bulunan İslamcı gruplardan en aşırılarından biridir. Takfirciler, diğer müslumanların görüşü kendikilerinden farklı olunca onları kolaylıkla kafir olarak niteleyebiliyorlar. Bununla kalmayarak, kafir olduktan sonra « kanı helal » sayıp öldürölmelerine ses çıkarmayabilirler. Takfir ideolojisi, Suudi Arabistan'da yaygınlaşan Vehhabi ideolojisinden etkilenerek alarak ortaya çıkmıştır.

2. Cihadi Grubu

Takfiri ideolojisi cihadi grubun ortaya çıkmasına neden oldu (pemicu). Jihadi Grup, anayasası ve yönetmenliği İslam şeriatına göre oluşturulmadığı için Endonezya devletini kafir bir devlet olarak ilan eder. Bununla kalmayarak ilan ettikleri tağut devletleri de onların düşmanı olduğunu algılayıp fiziki cihadla savaşı savunuyorlar. Böylece halkın toplandıkları yerleri bombalıyorlar. Hatta poliselere saldırarak halka terör korkusu salıyorlar. Bu grubun Ortadoğu'da faaliyet gösteren IŞİD ve el-Kaide gibi radikal gruplarla bağlantıları vardır.

3. Siyasi Grubu

Siyasi grup aslında siyaset yoluyla faaliyet gösteren transnasyonal bir gruptur. Onlar İslam sembollerini kullanarak siyasi parti kuruyorlar. Ayrıca değişik halk örgütleri kurarak İslam hilafetini kurmak istiyorlar. Siyasi grup lise ve üniversiteli öğrencileri kullanarak taban oluşturuyor.

²⁴⁵ Idem.

4. Selefi Grubu²⁴⁶

Selefi grup aslında Vehhabi ideolojisini en çok yaygınlaştıran grup ve kolaylıkla diğer grup mensuplarına ya da onların görüşleriyle aynı fikirde olmayanları bidat, şirk, ya da hurafelikle suçluyorlar. Genellikle öğretilerini yaygınlaştırmak için merkez camilerin yönetimini ele alıyorlar. Onlara göre mevlid ve miraç kandili kutlaması bidattır. Ayrıca kabirleri ziyaret edenleri de kabre tapmakla suçluyorlar. Faaliyetlerini sürdürmek ve öğretilerini yaygınlaştırmak için gazete, radyo ve televizyon gibi yazılı ve elektronik medyaları kullanıyorlar.

Yukarıda belirtilen grupların arasında genel kabul gören görüş ve birbirlerine yakınlaştıran benzerlikleri ise Endonezyalıların İŞİD ve el-Kaide'ye katılmalarına neden olmasıdır. Ayrıca yaygınlaştırdıkları öğretileriyle Pançasila'ya karşı çıkan grupların ortaya çıkması ve tarikat ehlinin dini öğretilerinden sapıldığına inanan halk, NU'ya saldıran, tehlikeli duası okuması, miraç kandili kutlaması ve NU öğretilerini halktan soğutan Vehhabi ulemasının ortaya çıkmasına neden oldu.

Yukarıda belirtilen durumlardan dolayı NU 33. Kongresinde sistematik olarak vehhabi hareketine karşı tedbir alınması gerektiğini tartışmıştır. Hatta NU'nın bölge, il, ilçe ve taşra şubeleri ile tüm NU tabanları da yapmış oldukları sistematik çalışmalarına göre tedbir almaları gerektiği kararını aldılar.²⁴⁷

²⁴⁶ Endonezya İslamci hareketleri ve terörizm uzmanı olan Noor Haidi Hasan'a göre, Selefi grubu şimdi artık geleneksel selefi kılığıyla kendisini göstermeye başlamıştır. Selefi ya da geleneksel Vehhabizm yeniden Ibnu Taimiyah, Ibnul Qayyim al-Jauziyah ve Muhamad Abdul Wahab ve diğer Vehhabi ülemaları Abdul Aziz Bin Baz ve Nashiruddin al-Albani Vehhabi ulemaların öğretini yeniden baştan riayet edip hayata geçirmekle yeniden şekil alan çağdas Vehhabi grubudur. Noorhaidi Hasan, *Laskar Jihad: Islam, Militancy and the Quest for Identity in Post New Order Indonesia (İslam, Militan, ve Yeni Düzen döneminden sonra Endonezyadaki Kimlik Arayışı)*, PhD Disertation, University Utrech, 2005. s. 23-25.

²⁴⁷ Lembaga Ta'lif Wa Nasr PBNU, a.g.e., s. 317.

Açık tartışmada Said Agiel Siraj²⁴⁸ Vehhabi ideolojisine karşı çıktığını ve ideolojinin mevcudiyetinin Endonezya Cumhuriyeti'nin birlik ve beraberliğini tehdit ettiğini açıkça ifade etmektedir.²⁴⁹

NU, Vehhabi ideolojisi ve hareketine sadece fikirlerle karşı çıkmakla kalmayarak Said Agiel Siraj başkanlığında Suudi Arabistan büyükelçisi NU'nun resmi ofisini ziyaret edip görevi bittiğinden dolayı vedalaşmak istediğinde hiç kimse (NU resmi ofisinden bulundukları halde) onları karşılamak istemedi. Böylece Suudi Arabistan büyükelçisi ve beraberindekiler NU resmi ofisinin önüne kadar geldikleri halde hiç bir NU temsilcisi tarafından karşılanmadıklarından dolayı geri dönmek zorunda kaldılar.²⁵⁰

E. Demokrasi

NU'nun sosyal dinamiklerine karşı fikir ve görüşleri *tawassut*, *i'tidal*, *tasamuh*, *tawazun* ve *amar maruf nahi munkar* gibi beş ana prensibe dayanır.²⁵¹

1. *Tawasuth* dan *I'tidal* (ılımlı ve kararlı)

Tawasuth dan *I'tidal* ne sağ kesimde, ne de sol kesimde bulunmayarak aşırı (*tatharruf*) olmayan orta yolu seçerler. NU'nın prensiplerini sıkı tutarak orta yolu seçmesi, ilgisiz kalarak hiçbir eylem yapmaması anlamında değildir. Bilakis doğru yolu tutarak kendini

²⁴⁸ Said Agiel Siradj PBNU 2010-2015 ve 2015-2020 dönemi Merkez Başkanıdır. Suudi Arabistan'dan Kral Abdul Aziz Üniversitesinde Dava ve İlahiyat fakültesinden lisans, Umm al-Qura Üniversitesinde Dinler karşılaştırması alanında yüksek lisans, Umm al-Qura Üniversitesinde akide/İslam felsefesi alanında doktora eğitimini almıştır. Perbedaan Said Agiel diğer vehhabi ideolojisini yaygınlaştıran Suudi Arabistan mezunlarından farkı, Said Agiel küçük yaşından beri Tarbiyatul Muhtadi'ien Kempek Cirebon, Pesantren Hidayatul Muhtadi'en Pesantren Lirboyo Kediri ve Pesantren Al-Munawwir Krapyak Yogyakarta gibi değişik NU Medreselerinde eğitim almasıdır.

²⁴⁹ Kişisel rapörtaj Prof. Dr. Said Agiel Siradj NU Genel Başkanı (NU Tarihi ve Görüşleri), 21 Aralık 2015.

²⁵⁰ Bu konuda Ahmad Shidqi'nin Imam Aziz ile yaptığı röportajında anlaşılır, Bakın: Ahmad Shidqi, *Respon Nahdlatul Ulema (NU) Terhadap Wahabisme Dan Implikasinya Bagi Deradikalisasi Pendidikan Islam (Nahdlatul Ulema'nın Vehhabiye Olan Tepkisi ve İslam Eğitimin Radikaleştirmekten Durdurulmasındaki Etkisi)*, Jurnal Pendidikan Islam, Volume I Nomor 2 Desember 2012, s. 111.

²⁵¹ Lembaga Ta'lif Wa Nasr PBNU, Tüzük ve Yönetmelik, a.g.e., s. 321-323.

aşırı grupları (*tatharruf*) etki ve yaklaşımlarından korur. Böylece Nahdlatul Ulema herkese örnek, ılımlı ve herkesle yakınlık kurabilir.

2. *Tasamuh* (Tolerans)

Farklılıklar NU için olmazsa olmaz bir gerçektir. Farklı olmakta yanlış bir şey yoktur. Aksi halde farklılıklar ister kültürel, ister sosyal hayatta olsun hayatın kemaline ulaşmak için Allahın kıldığı bir kanundur. Aslında mesele farklılıklarda değil de farklılıklara karşı nasıl davranıldığında bulunur. Bundan böyle farklılıklar karşısında NU hoşgörüye dayalı davranışlar sergiliyor. Ayrıca farklılıklar karşısında sergiledikleri hoşgörü davranışları sadece dini meselelerde kalmayarak, sosyal meselelerde özellikle *furu'* ve *hilaftiye* sosyal ve kültürel meseleleri de içine alır. Hoşgörü aslında farklılık noktalarından çok, ortak kesişme noktalarını arar. Dolayısıyla aynı fikirde olan kesişme noktaları bulunduktan sonra ister istemez kardeşlik ve uhuvvet bağı hem dinde hem sosyal hayatta hem de milli davranışlarda canlanır.

3. *Tawazun* (dengeyi korumak)

Tawazun, her şeyi ölçüsüne göre yapmak, özellikle dini kitapları anlamada vahyi ve akli kullanmada ölçülerini riayet etmek anlamındadır. Ayrıca Allah'ın, diğer insanların ve diğer varlıkların haklarını vermek... Geçmişe, şimdiki zamana, ve gelecek zamana olan ihtiyaçlar dengesini korumak her ferdin kendisine, diğer insanlara, çevresine, vatana ve dünyaya olan hakları eşit dengesinde korumak... Bu prensiple hareket eden bir insanın bir meseleye fazlasıyla ilgi gösterirken, bir diğer meseleyi ihmal etmemesi gerektiği, kendi görüşüne önem verirken diğerlerinin görüşünü küçümsememek gerektiği anlamındadır.

4. *Amar Ma'ruf Nahi Munkar*

İyiliği emreder ve münkerleri nehyeder anlamında, *emir bil marüf nehyi münker* NU'nın

temel prensiplerinden biridir. Bu prensibe göre bir insan iyiliğe ve herkesin menfaati olan meselelere karşı duyarlı ve insanın hayatını mahveden kötü amellere karşı bütün kuvvetiyle nehyetmeye çalışmalı. Bunlarla birlikte, NU öğretilerine göre münkerlere nehyetmek gayreti her insanın mahremiyeti ve namusunu koruyarak yerine getirilmeli. Ayrıca bu prensibin hayata geciktirmeden geçirilmesi, yarına ve bir sonraki zamana bırakmadan mutlaka her ferdin kendisinden başlayarak ailesine, yakınına ve uzak çevresine kadar sürdürmesi gerekir. NU öğretilerine göre bu iki temel prensip gerek bireyin, gerekse toplumsal hayatın dengesi ve her insanın hakiki mutluluğu için çok gereklidir.

NU'nın demokrasiye ilişkin görüş ve hareketinin dayanağı yukarıda belirtilen beş ana prensiptir. Ayrıca demokrasiye olan desteği ve öğretileri sadece kavram olarak yazılı kitaplarda ve örgütün tüzüğünde kalmayarak, gerçek hayatta ve özellikle NU merkez başkanından NU şubesi, kolları başkanı ve yönetiminin seçiminde açıkça uygulanır.²⁵²

NU için demokrasi, her meselenin meşveret yoluyla çözülmesi gerektiği prensibine dayanır. Ayrıca her çözüm yolu mutlaka halkın menfaati için sosyal adalete (*maslahah 'ammah*) dayanmalı ve yine demokratik bir meşveretten alınmalı.²⁵³ Bir başka deyişle, demokrasi halkın refahı ve iyiliğine ulaşmak için kullanılan bir araçtan ibarettir.²⁵⁴

NU, sadece siyasi kuruluşların vasıtasıyla demokrasiyi yerine getirmekle kalmayarak, halklar arasında mevcut olan farklılıklara saygı göstererek, halklar arasında yaşanan

²⁵² Bkz. NU Tüzük ve yönetmeliği (Anggaran Dasar dan Anggaran Rumah Tangga NU), madde 40-50.

²⁵³ Bunlar Halakah P3M (Medrese ve sosyal geliştrimesi birliği) tarafından Ağustos 1992 tarihinde Cipasung Batı Cava Medresesinde düzenlenen düzenlemiş olduğu toplantıdan alınan sonucudur. Bakın: Johan Efendi, a.g.e., s. 188.

²⁵⁴ Bahtsul Masail Addiniyah Al Qonuniyah sonucu, Lembaga Ta'lif Wa Nasr PBNU, *Anggaran Dasar dan Anggaran Rumah Tangga, Hasil Keputusan Muktamar Ke-33 (Tüzük ve Yönetmelik 33. NU Kongresi Kararı)*, 2015, s. 247.

meselere çözüm bulmakta aktif rol oynamaktır. Bu konuda Abdurahman Wahid demokrasi ile ilgili şöyle der:

‘İstediğimiz demokrasi ise halkın gerçek durumuna ve onların farklılıklarına karşı birlik ve beraberliği koruyan bir demokrasidir. Yani dini, ırkı, inancı, ihtiyacı ve büyük küçük etnik grupların sesini, görüşünü ve fikrini birbirlerinden ayırt etmeden aynı önemde gören demokrasidir.’²⁵⁵

33. Genel kongresinde NU, Endonezya’daki demokrasi ile ilgili temel görüşlerini sunmuştur. Birincisi, siyasi partiler demokrasinin sağlıklı yürütebilmesi için ihtiyac duyulan bir araç ve önemli bir etken niteliğindeyken, fonksiyonunun tam aksine, yani demokrasinin olgunlaşabilmesine engel bir durum oluşturmamalıdır. Demokrasiye engel olan siyasi partilerin gerçek anlamda demokrasiyi baltalayan siyasi partisi kabul etmeyen bir görüşü ve hareketin ortaya çıkmasına neden oldu. Böylece halk arasında siyasi parti kabul etmeyen görüş ve akımların yaygınlaşmasını durdurabilmesi için siyasi partiler mutlaka ideolojisinde, taban oluşturmada ve ekonomik açıdan bağımsız, kendi ayağı üstünde durabilmeleri gerekmektedir. İkincisi, demokrasiyi güçlendirme ve olgunlaştırma adına parlamentoda yasama, bütçe ve kontrol fonksiyonunda siyasi temsiliyet (*political representation*) ile bölgesel temsiliyet (*regional representation*) arasında eşit olan bir parlamentonun olması gerekmektedir.²⁵⁶

NU’nın görüşünde demokrasi halkın yürütme ve yasama liderlerini seçme sistemi olmasından çok, halk ve devletin yaşamını yönlendiren ve örnek olan bir demokrasidir. Böylece demokrasi halkın refahı için var olan, farklılıklara saygı duyan, eşitlik ve adalete değer veren halkın ve devletin hayat tarzı ve felsefesi olarak algılanır.

²⁵⁵ M. Fajrul Falakh’ın *Membangun Budaya Kerakyatan: Kepemimpinan Gus Dur dan Gerakan Sosial NU (Halk Kültürü Geliştirme: Gus Dur Liderliği ve NU’nun Sosyal Hareketleri)* s. 143.

²⁵⁶ 33. NU Kongresi tavsiyeleri, Lembaga Ta’lif Wa Nasr PBNU, Tüzük ve Yönetmelik, a.g.e., s. 379.

F. Tolerans/Hoşgörü ve Çoğulculuk

NU'nın hoşgörü ve çoğulculuk görüşü (*tasamuh*), yani farklılıklara karşı saygı göstermek, prensibiyle anlaşılır. NU için farklılıklar bir sünnetullahın gereğidir. Dolayısıyla halkın refahı, halk arasında farklılıklara saygı gösterilmesi ve azınlıkların korunması için farklılıkların korunması gerekmektedir. Mesela Hristiyan kiliseleri inşa etmek, Ahmadiye Cami inşa etmek, Şii eğitimi almak.

NU'nın hoşgörü ve çoğulculuk hakkındaki en güncel görüşleri, Doğu Cava NU'nın Bahtsul Masail kararında bulunur. Çoğulculuğu korumada birkaç önemli etken bulunmaktadır. İlki dinde farklılıklar (farklı din mensupları anlamında olan farklılıklar) hayatın bir gerçeği, Allahın sünnetidir. İslam dininin inancını güçlendirmek ve İslamın ne kadar doğru bir din olduğunun daha net anlaşılabilmesi için, diğer dinlerin öğretilerini kabul etmemek şartıyla, din mensuplarına kötü söz söylemeden saygı göstermek gerekmektedir. Üçüncüsü, İslam dinine aykırı olan diğer dinlerin dava ve yaygınlaştırma hareketine karşı yine İslam ahlakına yakışan bir tavır sergilemek İslam dininin gereğidir. Dördüncüsü, ise iyiliği emretmek ve kötülüğü nehyetmek vazifesinin yine güzel ahlakla yerine getirilmesi gerekir.²⁵⁷

NU'nın diğer din mensuplarına karşı gösterdiği hoşgörü ahlakı aşağıdaki prensiplerle sınırlanmaktadır: Birincisi, diğer dinlerin bayram günlerini yine diğer dinin inancını şiar etmek gibi İslam inancını kaybetmemek ve küfre girmemek şartıyla hoşgörü. İkincisi, diğer dinin ibadet ve bayram kutlamasına katılmak, bayram gününü tebrik etmek gibi harama girmemek, İslam şeriatı ve öğretilerinin gösterdikleri sınırları aşmamak şartıyla hoşgörü.²⁵⁸

²⁵⁷ Bahtsul Masail Maudhu'iyah PWNU Doğu Cava'nın İslam Nusantara ile ilgili kararı, Universitas Negeri Malang, 13 Şubat 2016, s. 16-17.

²⁵⁸ Ibid., s. 18.

Endonezya'daki hoşgörü ve çoğulculuğu korumak adına NU, sadece hoşgörü ve çoğulculuk öğretilerini yaygınlaştırmakla kalmamakta bununla birlikte birçok olayda Endonezya'daki Şii ve Ahmediye azınlıkları korumakta ve halklar arasında ara buluculuk görevinde yer almaktadır. Ayrıca Hristiyan bayram günlerinde de NU tabanları halkın emniyeti ve kiliselerin güvenliğini temin etmek için görev almaktadırlar.

NU'nın azınlıkları korumada yine Abdurrahman Wahid (1984-1999 NU dönemi başkanı) Cumhurbaşkanı olduğu dönemde Çin azınlıkları açıkta dini ibadeti ve bayram kutlaması yasaklayan kanun (İnpres No:14/1967 (Cumhurbaşkanı Talimatı)'ı İnpres No.19/200), 9 Nisan 2001 tarihinde Cumhurbaşkanlığı Talimatı çıkararak kaldırıldı. Böylece Çin azınlıkları hem dini ibadeti ve Tionghoa geleneğini sürdürebilmek hem de İmlek Bayram'ını resmi tatil olarak ilan edilir.

Bunlarla da yetinmeyerek uluslararası çapta dinde hoşgörü çabasında Ağustos 2004, Haziran 2006, Ağustos 2009 dan Kasım 2015 yıllarında NU merkez başkanlığı önderliğinde uluslararası konferanslar (ICIS:İslam Akil Adamları Konferansı) düzenlenir. NU merkez başkanlığı da Haziran 2011 ve Ocak 2012 yılında uluslararası sufi toplantısı ve buluşması düzenlenir. Yine NU merkez başkanlığı 09-11 Mayıs 2016 tarihinde 80 ülkeden İslami akil adamları davet ederek Uluslararası Konferans ve Sufiler Buluşması düzenlenir. Hem ICIS hem de PBNU (NU merkez başkanlığı) önderliğiyle düzenlenen programlar hep dünya barışı, tolerans, şiddete karşı ve İslamın alemlere rahmet mesajı verir.²⁵⁹

NU, Endonezya'da barış ve tolerans yaşamı korumak ve desteklemek adına çok büyük katkılar sağlıyor. Özellikle çatışma bölgelerinde yaşanan birçok sorun NU ve ulemasının

²⁵⁹Endonezya islami liderleri 'İslam toleran' çağrı
https://www.washingtonpost.com/world/asia_pacific/indonesia-calls-on-islamic-leaders-to-promote-tolerant-islam/2016/05/09/e5d5661e-15db-11e6-971a-dadf9ab18869_story.html (4 Nisan 2016)

arabulucuğuyla çözülmektedir.²⁶⁰ Yalnız bu durumlarda da NU bir çok hoşgörü karşıtı radikal grupla karşı karşıya kalır.²⁶¹ Endonezya'da hoşgörüye karşı çıkan hareket ve olayların bir çoğu İhvanul Muslimin, Hizbut Tahrir, Selefi ve Vehhabi gruplarından kaynaklanır.²⁶²

NU'nın tolerans ve barışı sağlamak adına sadece ulusal ve uluslararası tolerans ana konulu konferans ve sempozyumlar düzenlemekle kalmıyor. Ayrıca NU Afganistan'da da barış girişimciliği yapıyor. Bu girişimciliğin meyvelerinden biri ise Afganistan'da barış ve toleransı sağlamak adına Afganistan NU temsilciliğinin kurulmasıdır. Afganistan NU temsilciliği diğer olağanüstü yurtdışı temsilciliğinden farklı olup yurtdışı NU temsilciliği üyeleri daha çok yurtdışında ikamet eden Endonezyalıyken Afganistan NU temsilciliği üye ve yöneticileri tamamen Afgan Ehli Sünnet ve Cemaat ulemasıdır.²⁶³

²⁶⁰ Helmi Faisal Zaini (PBNU General Sekreteri 2015-2020), *Inspirasi dan Solusi Islam Nusantara (Nusantara için İlham ve Çözüm)*, yazısı Sindo, 9 Mayıs 2016. Daha ayrıntılı olarak NU'nın İslam Nusantara ile ilgili dinin var olan örf adete karşı değer vermekle barış ve armoi bir yaşamın oluşturmada mendeniyete büyük katkıları olduğu görüşü ve deneyimi dünyaya teklifi Nahdlatul Ulama beyanından anlaşılır; İslam Nusantara'nın genel bakışında din ile devlet arasında hiçbir çatışma noktası yoktur. *Hubbul watan minal iman* yani vatan sevgisi imandandır düstürü, İslamın öğretisidir. Kimin vatani yoksa, milleti de yoktur. Kimin milleti yoksa onun tarihi de yoktur. İslam Nusantara kararlılıkla *tawassuth* (orta yolu), *tawaazun* (dengeli; armoni), *tasaamuh* (sevgi ve saygı, zorlama ve şiddete karşı, ve *i'tidaal* (adalet) gibi temel dini öğretileri) hayata geçirip Ahlussunnah wal Jama'ah dünyada en büyük örgütü olarak dünyadaki müslüman ve gayri müslimlerin yaygınlaşan şiddet, terror, ve özellikle Ortadoğu'da yaşanan olayların durdurulması ve İslamofobik olan Batılılarla sıcak temas kurup çözüm üretmesi adına bir cevaptır. Bakın: *International Summit of Moderat Islamic Leaders (ISOMIL) 2016* ile ilgili NU Beyanı (*Deklarasi Nadlatul Ulama*) Jakarta, 10 Mayıs 2016.

²⁶¹ Radikal İslamcı gruplar genellikle Ahmediye camisinin ya da kilisenin kapatılması ve dini ibadetleri ve faaliyetlerini yasaklaması gibi hoşgörüsüz hareketleri yaparlar. Hoşgörüsüzlük en çok Batı Cava'da yaşanır. Bu bölgede en çok NII ve TII radikal İslamcı tabanı bulunduğu bölgedir ki onlar kurtuluş savaşından sonra İslam Devetinin kurulmasını istemişlerdi. Bkz: Bonar Tigor Naipospos dan Halili Hasan, *From Stagnation to Pick the New Hope: The Condition of Freedom of Religion/Beliefs in Indonesia 2014 (2015 Din ve İnaç Örgürlüğü Raporu:Vaat Siyaseti, Gerçekleşmesi azdır)*, Jakarta: Pustaka Masyarakat Setara, 2015. s.37. Ayrıca yapılan araştırma ve anketlerde Batı Cava'nın Bogor, Bandung, Depok, Tasikmalaya, Sukabumi ve Bekasi şehirleri Endonezya'nın en fazla hoşgörüsüz olayları yaşanan bölgesidir. Bkz: Setara Institute, *Tolerant City Index 2015 (2015 Toleran Şehri İndeksi)*, Jakarta: Pustaka Masyarakat Setara, 2015. s. 3-4.

²⁶² Endonezya Radikal/ hoşgörüsüz grubu her ne kadar Vehhabi ve Selefi olduklarını ilan etmemelerine rağmen onlar Vehhabi ve Selefilerle aynı düşüncede olmayan diğer müslümanları kolaylıkla kafir olarak suçlamaktadırlar.

²⁶³ Afganistan NU temsilciliği yönetimi Afganistanın 22 eyaletinde yayılır ve 6000den fazla ulmelerle oluşur. Bakın: <http://www.nu.or.id/post/read/67922/nu-afganistan-kini-miliki-kepengurusan-di-22-provinsi> (22 Nisan 2016).

Afganistan NU temsilciliği kurucu ulemeden Ilımlı İslam Liderlerin Uluslararası Zirvesi - International Summit of Moderat Islamic Leaders (ISOMIL) 2016 tarihinde gerçekleşti ve zirvenin ana mevzulardan birisi 33 ülkede NU temsilciliğinin açılmasına yönelik karardır. NU'nun 33 ülkede temsilciliği açılmasıyla İslam medeniyetine barış mesajı verebildiğine bir kanıttır. NU'nın dünyaya din ve millet yaşamında içiçe uyumlu bir şekilde yaşayabilmesi adına büyük katkıları oldu.²⁶⁴

NU'nın hoşgörü ve çoğulculuk görüşü, sadece kurslar ve ulusal / uluslararası programlarda kalmamakla birlikte, NU'nın halk arasındaki yaşamında bizzat barış ve toleransı örnek vererek uygulanır. Böylece NU tolerans ve barış öğretileri, tabanlarda da yaşayarak hissedilir.

G. Milliyetçilik

NU'nın milliyetçilikle olan ilgisinin nedeni aslında kuruluş dönemindeki durumundan kaynaklanır. NU'nın kurtuluş savaşında bizzat savaşa katılması ve Endonezya Cumhuriyeti kuruluşunda da önemli rol oynaması NU için vatanı korumak önemli bir temel taş oluşturur. Kurtuluş savaşı döneminde milliyetçilik mevzuunda NU'nın en belirgin tarihi katkıları ise 1935 yılında Banjarmasin şehrinde düzenlenen kongredir. Belirtilen kongrede NU, İslam Devleti kurulmasına karşı çıkıp Müslümanlar topluluğu İslamı güzelce yaşayarak temsil etmeleri gerektiği ve dolayısıyla farklılıklarla Endonezya Cumhuriyetinin bir devlet kurulmasına sıcak baktı.²⁶⁵

NU'nın 1935 yılında göstermiş olduğu milliyetçilik tutumu, bir sonraki dönemlerde devam etmektedir. Bunlar sırasıyla şunlardır: Endonezya tarihindeki önemli olaylarda 1945

²⁶⁴ Nahdlatul Ulama 33 ülkelerinde kurulacaktır
<https://nasional.tempo.co/read/news/2016/05/10/173769839/jamiyah-nu-akan-dibentuk-di-33-negara> (22 Nisan 2016).

²⁶⁵ Abdurrahman Wahid, a.g.e, s. 15.

kuruluşundan önceki kurtuluş mücadelesi, 1945 yılından sonra anayasanın hazırlanması, İslam devleti isteyen yenilikçi İslamcılara karşı mücadelesi, 1965 komünistlere karşı mücadelesi, Pancasila'yı tek esas olarak kabul etmesi ve 1998 olayından sonra Endonezya'nın birliğinin koruması.

NU'nın milliyetçiliğe ilişkin görüşü Said Agiel Siradj'ın verdiği beyanından anlaşılır:

'Ortadoğu'da milliyetçi alim bulmak oldukça zordur; Cumhurbaşkanıve aynı zamanda bir alim olan. Fakat Endonezya'da hem milliyetçi ulema, hem de alim bir lider bulmak pek kolaydır.'²⁶⁶

Said Agiel'in beyanı ulemanın kurtuluş savaşında bizzat savaşa katılıp ve bağımsızlıktan sonra Endonezya Cumhuriyeti'ni kurmakta yakından ilgilendiklerini beyan etmektedir. Bu konuda Wahid Hasyim, NU kurucusunun oğlu ve aynı zamanda Pancasila ve UUD 1945 oluşturulmasında bizzat ekibin içinde olan kişi olarak şunu ifade eder:

'İslam diğer dinlerden farklı olarak sömügeciliğe ve şiddete karşıdır. Dolayısıyla Endonezyalı Müslümanlar 45 yıldan beri sömürgeciliğe karşı çıkar. Şimdi devletin kalkınmasıyla bu mücadele milliyetçiliğin kâfirliği nehyetme ruhuyla daha da pekiştirir.'²⁶⁷

Helmi Faizal Zaini, NU milliyetçiliğiyle çok tanınmış olduğunu ve A. Wahab Chasbullah'ın hayata geçirdiği vatani korumak imandadır (Hubbul Wathan Minal Iman) düsturu milliyetçiliğin önem verilmesi gereken bir mevzu olduğunun kanıtıdır.²⁶⁸

NU yönetmeliğinde herbir üyesinin milliyetçilikle ilgili olarak vatan sevgisi, vatani korumak ruhunu ve sosyal uhuvvetini (Ukhuwah Islamiyah, Ukhuwah Wathoniyah ve Ukhuwah Basyariyah) geliştirmek zorundadır.²⁶⁹

²⁶⁶ Kişisel röportaj Prof. Dr. Said Agiel Siradj NU Genel Başkanı (NU Tarihi ve Görüşleri), 21 Aralık 2015.

²⁶⁷ Wahid Hasyim, *Mengapa Memilih NU: Konsepsi tentang Agama, Pendidikan dan Politik Neden NU'yu tercih eder?: Din, Eğitim, ve Siyaset Anlayışı*, s. 120.

²⁶⁸ Helmy Faishal Zaini, *Islam Nusantara untuk Perdamaian Dunia (Dünya Barışı için Nusantara İslamiyeti)*, Kompas Yazı kösesi, 10 Mayıs 2016.

²⁶⁹ NU Tüzük ve yönetmeliği, üyelerin hakkı ve sorumlulukları, madde 6.

Said Agiel'in anlayışında vatan ve sosyal uhuvvet aslında iman uhuvvetinde yer alır. Çünkü her din barış, birlik ve yaşamın uyumunu talep eder ve öğretir. Böylece din, farklılıklar içinde adaleti koruyan bir devletin oluşturulması için yer ve mekan hazırlar.

'Dünyada birlik, adalet ve barışı istemede her bir din aynı görüştedir. Böylece adaletin olmaması ya da yok edilmesi her hangi bir dini misyonun başarısız olmasıdır..... Bundan dolayı iman uhuvveti (iman bağında kardeşliği) her bir din ve inancın birlik zemin ve mekanını oluşturup NKRI Endonezya devletinin oluşturulması için acil bir ihtiyaçtır. Ayrıca sözü edilen kardeşlik bağı etnik, kültür, din ve inanç sınırını aşmalıdır. Irk, kültür ve din farklılığı hayatın ayrılmaz bir parçasıdır.'²⁷⁰

Said Agiel'in milliyetçilik görüşünde İslam ile devletin Endonezya Cumhuriyeti için birbirinden ayrılamaz ikiliğidir. Müslüman topluluğuyla Endonezya milleti, milliyetçilik ile dindarlık birbirinden ayrılmaz olgulardır. Aksi takdirde Endonezya geri adım atmış durumuna düşer.²⁷¹

NU'nın milliyetçilik değerine verdiği önem ve desteğiyle hiçbir şiddet eylemine başvurmadan hiçbir zaman İslamcı ihtilaline de katılmamıştır. Ayrıca NU vatan ve milletle ilgili her şeyin üstünde olmasında kararlıdır. Ehli Sünnet ve Cemaat öğretilerine göre devlet ve milletin varlığını sürdürmesi dini ve sosyal yaşamın varlığında çok önemlidir.²⁷²

Bundan dolayı NU hiçbir zaman Darul İslam, ve hatta Khalifah Islamiyah gibi İslam devleti görüş ve fikrini desteklemez. Abdurrahman Wahid'in görüşünde İslam, hayatı yönlendiren şariat, bir yol olup devlet biçimiyle ilgili net bir devlet şekli belirlemez. Wahid'in bu görüşü İslamın liderlikle ilgili net bir şekil belirlemediği yaklaşımına

²⁷⁰ Said Agiel Siradj, *Tawasuf Sebagai Kritik Sosial: Mengedepankan Islam Sebagai Inspirasi, Bukan Aspirasi (Nusantara Kultur Islam Kaynağı Olan Islam: Medeniyetin Topluluğu Doğru)*, Jakarta: LTN PBNU, 2012, s. 264.

²⁷¹ Ibid., s. 268.

²⁷² Syafiq Hasyim, *Tiga Jenis Politik di NU (NU'nun Üç Siyaset Kısmı)*, Khamami Zada kitabında, *Nahdlatul Ulema: Dinamika Ideologi dan Politik Kenegaraan (Nahdlatul Ulema: Ideoloji ve Devlet Politikasının Dinamikleri)*, Jakarta: Kompas, 2010, s. 5.

dayanır.²⁷³ İkincisi, İslam devletin büyüklüğü ve genişliğiyle ilgi bir ölçü belirlemez. Hz. Muhammed'in hangi devlet sistemi ve modelini (Krallık, Demokrasi ve ya İslam Devleti) temsil ettiği konusunda kesin bilgiler bulunmamaktadır.²⁷⁴ Bu yüzden Wahid, İslam devleti ve halifeliği isteyen birkaç Endonezyalı'ya bir cevap olarak *İslam Devletinin Muamması* isminde bir kitabın özetini yaptı.

Wahid, bir başka adı Nusantara olan Endonezya tarihinde farklılıkların milliyetçilik bağıyla birleştirilmesinin olmazsa olmaz bir gerçeklik olduğunu ifade eder.

'Sriwijaya, Sailendra, Mataram I, Kediri, Singosari, Majapahit, Demak, Aceh, Makasar, Goa, Mataram II kraliyeti döneminde Hindu, Budha ve İslam gibi büyük medeniyetleri ortaya çıkartan uzun Nusantara tarihi kültürün zenginliği, farklılığı, örf ve adetin korunması gerektiğini ispat eder. Gelişen süreçte, İslamın din öğretileri ile Endonezya kültürüne yatkın milliyetçilik konulu devamlı olarak düzenlenen tartışmaların sonucunda değişik inanç, kültür, adet ve geleneği sahip çıkıp koruyan bir devletin varlığı halk ve devlet olarak yaşamını sürdürebilmesi için en uygun seçenektir.²⁷⁵

NU'nın milliyetçilik görüşünde bir devletin din politikasını sadece İslam dinini benimsemekle kalmayarak Endonezya'da bulunan diğer dinlerin de sürdürebilmeleri için önemlidir. NU şimdilerde gelişen devlet kavramına karşı değildir. Bilakis NU, İslam devletinin ve özellikle hilafetin kurulmasına karşı çıkmaktır. NU'nun görüşü, Hz. Muhammed'in müslümanların seçmesi gereken devlet biçimini net bir biçimde

²⁷³ Wahid'in görüşüne göre Resulullah Sav'ın vefatından üç gün sonra Hz. Ebubekir halife olarak onun yerine geçer. Yaşanan durumlardan özellikle Medine'deki Müslümanlar üç gün bekledikten sonra razı oldular. Hz. Ömer döneminde, Abu Lu'luah tarafından şehid edildikten sonra Hz. Ömer halifeyi seçmek için halife olarak seçilememek şartıyla oğlu için olan bir ekibin kurulmasını emreder (*electoral college -ahl halli wa al-aqdl*). Kurulan ekip Hz. Osman'ın halife olarak seçilmesinde mutabakata vardılar. Gelişen süreçte Hz. Muaviye döneminden sonra artık kraliyet sistemi uygulanıp, kral soyundan gelen varis seçilir. Bkz: Abdurrahman Wahid, a.g.e., s. 82.

²⁷⁴ Wahid'in görüşünde Hz. Ömer bin Khattab, Atlantik'ten Güney Doğu Asya denizlerine kadar uzanan İslam İmparatorluğu kuruldu. Yalnız bunlarla birlikte İslam öğretilerinde bir devletin genişliği imparatorluk genişliğinde ya da küçük bir devlet olarak kurulmasına dair net bir bilgi ve öğreti yoktur. Ayrıntılı bilgi için bkz: Abdurrahman Wahid, a.g.e., s. 83.

²⁷⁵ Ibid., s. 16.

belirlemediği yaklaşımına dayanır. Hz. Muhammed, sadece bir devletin içinde adalet, insaniyet, farklılık, dürüstlük gibi temel prensip ve kavramları belirler.

H. İnsan Hakları

İnsan hakları ile ilgili görüşlerin tartışılması 1980'li yıllarda başlıyor. O dönemlerde Abdurrahman Wahid insan hakları ile ilgili birçok görüş ortaya atıyor. 1965-1968 yılları arasındaki PKI katliamında imzası bulunan NU, Abdurrahman Wahid'i oldukça endişelendiriyor.²⁷⁶ Abdurrahman Wahid de daha sonra NU adına katliamda mağdur kalan ailelerden özür diliyor ve hükümetin PKI'nin ihtilali ile ilgili Geçici Meclisin (MPRS) 25. numaralı kararının kaldırılmasını istiyor.

Human Rights Watch'ın 2015 yılı raporunda NU ve Muhammediye²⁷⁷ hareketlerinin insan haklarını korumak ve desteklemekte olduğunu İslam adına şiddete karşı kampanya yaparak Sünni ile Şiiler arasındaki çatışmaları dindirmekte önemli rol oynayan iki örgüt olarak değerlendirir.²⁷⁸

NU'nın insan haklarını korumak ve sürdürmekte kararlılığı, Human Rights Watch'ta yazıldığı gibi yeni bir olay değildir. NU'nın insan haklarına verdiği saygıyı, hürmeti, koruma ve sürdürme kararı *el kulliyatul hamse* (beş ana düzenleme), al maqasid syariah (şeriatın maksatları), al madabi al khamsah (beş prensip) olarak tanınan şeriatın amacı ile ilgili İslam öğretisine dayandırılır. NU'nun insan hakları görüş ve hareketi, Djohan Efendi tarafından atıf ettikleri İmam Gazali'in görüşüne dayanmaktadır:

²⁷⁶ Katherin E Mcgregor, *Memory Studies and Human Rights in Indonesia (Hatırlatma Araştırma ve Endonezyada İnsan Hakları)*, Vera Mackie kitabında, *Ways of Knowing About Human Rights in Asia (Asyadaki İnsan Hakları Anlama Yolları)*, London: Routledge, 2015. s. 205.

²⁷⁷ Azyumardi Azra NU ve Muhammaediye'yi yenileme, demokrasi, insan hakları, adaleti benimseyen ve çağdaş topluluğu ile ilgili konusunda önemli görüşleri olan Endonezya'nın en büyük iki İslamcı örgüttür. Bakın: Azyumardi Azra, *Managing Pluralism in Southeast Asia: Indonesian Experience (Güneydoğu Asyadaki Plüralizmin Yönetimi)*, Canada Mennonite University Peace Research, Vol. 36, No. 1 (May 2004), s. 43-56.

²⁷⁸ Human Rights Watch, Country Report Indonesia 2015, Ocak 2016. <https://www.hrw.org/world-report/2016/country-chapters/indonesia> (22 Ağustos 2016)

‘... maslahat, hakiki manada her hangi bir işin faydasını aramak ve zararlarını bertaraf etmektir. Yalnız yukarıda belirtilen maslahatın manası demek istediğimiz manada değildir. Çünkü herhangi bir işin faydasını aramak ve kötülüğü bertaraf etmek hayatın ve yaratılışın gayesidir. Böylece bu konuda demek istediğimiz maslahat yaratılış gayesini korumak ve sürdürmektir. Ve şeriatın bakış açısında yaratılışın beş ana gayesi vardır. Bunlar din, ruh, akıl, soy ve mal-mülkiyet hakkıdır. Bundan böyle bu beş ana gayeyi yerine getiren her amel, program ve hareketler maslahatlı ve karşı çıkanları zararlıdır -*mudhorattur*.²⁷⁹

Imam-ı Gazali’nin yukarıdaki görüşü fıkıh usulünün kaidesi olarak tanınır. Onun görüşü Abdurrahman Wahid’in insan haklarını ilan etmesine neden oldu. Yani İslam ümmeti zamanın gerektirdiği değişikliklere bir cevap olarak kaideye göre insan hakları ile ilgili bir düzenleme yapması talep ediliyor.²⁸⁰ Böylece İslam, insan hakları düzenlemesini tamamen redetmemekle birlikte İslam hukukuna uygun benzer bir düzenleme araması gerekir.

En sonunda 1985 yılında Abdurrahman Wahid fıkıh usulünün kaidesine göre İslam’da insan hakları formülasyonu teklif ediyor. Abdurrahman Wahid, yaşama hakkı, adalet hakkı, eşit muamele görme hakkı, sosyal ve vatana karşı ilgi gösterme haklarını, hukuku ihlal eden her şeyi reddetme haklarını, bağımsızlığı alma hakları, her türlü tehdit ve yasadışı talepten bağımsız hakları, konuşma hakkı, her türlü talep ve yaptırımdan kendini savunma hakları, şahsi huzura sahip olma, ekonomik hakları, uygun ücret alma hakkı, iffet ve namusunu koruma hakkını, mal ve mülk hakları, uygun tazminat alma hakları gibi bir dizi haklardan bahseder.²⁸¹

Abdurrahman Wahid’in insan hakları görüşü, NU’ya insan haklarını korumasına ve yanıt vermesine ilham verir. Maghfur Ahmad’n not ettiği gibi insan hakları NU uleması arasında

²⁷⁹ Al Ghazali, Al Mushtasfa, s 286-287, Djohan Efendi tarafından atıf ettiği, *Pembaruan Tanpa Membongkar Tradisi (Gelenegi Bozmadan Yenileme)*, s. 196.

²⁸⁰ Bakın: Abdurrahman Wahid’in İslam dan Hak Asasi Manusia yazısı, kitabı *Islamku, Islam Kita: Agama, Masyarakat, Negara, Demokrasi (İslamın, İslamımız: din, halk, devlet, demokrasi)*, s. 121-123.

²⁸¹ Abdurrahman Wahid, *Hukum Pidana Islam dan Hak Asasi Manusia dalam Muslim di Tengah Pergumulan ((Müslümanların Mücadleesi içinde İslam Ceza Kanunu ve İnsan Hakları)*, Jakarta: Lappenas, 1985, s. 96.

ciddiyetle tartışılması, 1997 yılında gerçekleştirilen NU Alimleri Ulusal Kongresinde oldu. Sözü edilen kongrede insan hakları koruması, İslamın alemlere rahmet olarak davası yerine getirmesi adına stratejik bir yol olduğu da konuşuldu. Sünni topluluğunda kabul edilen beş temel prensibe (*ushul al-khams*) uygun olarak NU, tüm PBNU yöneticilerine insan hakları *al-huqûq al-insâniyyah* (HAM) ile ilgili stratejik çalışmalar ve programlar yapmalarını tavsiye edip ümmetin iyiliği adına aktif, ciddiyetle ve devamlılıkla insan haklarının desteklemelerini ve korumalarını istiyor.²⁸²

Maghfur Ahmad not ettiklerinde sözü edilen beş ana prensibin birincisi (hifz din), yani dinin korunmasıdır. Bu prensip herkesin dinini korumasını ve ona göre ibadet etme hürriyetini garanti veriyor.²⁸³ Hatta Sünni mezhebine göre İslam, etnik kimliği de koruyor. Dinde hürriyeti halklar arasında birbirlerine karşı dini yaşama ve dinine göre amel etmelerinde saygı göstermeleri için zemin hazırlar. Böylece halklar arasında barış, sevgi ve birbirlerine karşı anlayışlı atmosferler oluşturulabilir. Bundan dolayı devlet, ayrımcılık yapmayarak halka din hürriyeti garantisini vermesi gerekiyor. Devletin herhangi bir grubun birine ya da azınlık topluluklara karşı dinde ayrımcılık ve hatta tehdit ve yaptırım yapma hakkı yoktur. İşte bunlar *al- dîn*, yani dinde hürriyet demektir.

İkincisi, *hifz al-nafs*: Herkesin kendini geliştirme hakkına sahip olması, uygun şartlarda geliştirmelerine garanti veriyor. Ayrıca İslam herkesin geçim temininin hakkı, bağımsızlık ve güvende yaşama hakkı, her türlü şiddeten korunması hakkını adaletle verilmesini ve temin etmesini emrediyor. Herkesin her türlü korkudan, tehdit ve şiddetten korunması hakkı (*freedom from fear*), yoksulluktan korunması hakkı (*freedom of want*) temini barış,

²⁸² Maghfur Ahmad, (*Nahdlatul Ulema dan Penegakan Hak Asasi Manusia di Indonesia (Nahdlatul Ulema ve Endonezya İnsan Hakları Koruması)*, Jurnal Religia, Vol. 13, No. 2, Oktober 2010, s. 179.

²⁸³ Ibid., s. 179-183.

adalet ve refah bir yaşamı oluşturmasında önemli etkenlerdir. Böylece her türlü fiziki ve ruhsal şiddet eylemlerinin reddedilmesi ve yasaklanması gerekir.

Üçüncüsü, hifz al-aql: Düşünmek, görüşünde bağımsızlığın teminidir. Bu temel hakların korunması ve yerine getirilebilmesi için dayanak olarak yasal düzenlemelerin oluşturulması gerekir. Böylece herkesin fikrini, araştırma sonuçlarını akatarması, düşünce zenginliği geliştirme hakları korunabilir. Ayrıca İslam şiddetle alkol ya da uyuşturucu maddeleri kullanmakla ilgili her türlü beyni ve fikri bozmaları yasaklar. Böylece daha büyük zararlara sebebiyet veren kapıların şimdiden kapatılması gerekir.

Dördüncüsü, hifz al-nasl: herkesin yaşama hakkı, iffetini koruma, mesleğini koruma, herkesin geleceğı ve soyunu korunması hakkıdır.

Beşincisi, hifz al-mâl: Mülkiyet hakkı, herkesin sahip olduğı malların korunması, patent hakları... İslam başkalarının mallarının çalınması, gasp edilmesi, tekeli, işgal edilmesini yasaklıyor. Ayrıca İslam'da rüşvet ve yolsuzlukla mal edinme yollarını yasaklıyor. Herkesin sahip olduğı malları en iyi şekilde kullanmasını, başkalarının haklarına tecavüz etmemek şartıyla sahip oldukları mallardan faydalar alması hakları korunur. Ferdi hakların yok edilmesi kargaşaya sebebiyet verebilir. Bundan dolayı ferdi hakların yoksunluğundan kaynaklanan kargaşa ve çatışmaların azaltılması adına devlet ferdin haklarını koruyan düzenleme güçleri sağlaması gerekir. Herkes kendi yeteneğı ve gayretiyle rızık temin etmek ve kazanç çıkarmak hakkına sahiptir. Her insan kendine özgü yeteneğı, beceriye ve deneyime sahiptir. Dolayısıyla *Hifz al-mâl* da aynı zamanda herkesin sahip olduğı beceri, yetenek, deneyim, sanat eserinin korunması gerektiğini içerir. Hatta bunlarla kalmayarak kullanımında da herhangi bir tehdit veya zorlamaya maruz kalmamaları gerekir.

Beşincisi, Hifz al-aql, insan haklarının ana direğı hükmünde olan aklın korunmasıdır.

NU'nın beş temel hak görüşü, 10 Aralık 1948 yılından ilan edilen insan hakları ve 16 Aralık 1966 yılında ilan edilen Uluslararası Antlaşma Siyasi ve Sivil Hakları ve Uluslararası Antlaşma Sosyal, Ekonomi, Kültürel haklarına uygundur.

Son günlerde yaşanan uyuşturucu satanlara ölüm cezası verilmesi kararına NU sıcak bakmaktadır. Uyuşturucu satanlar ve dağıtanlar başkalarının ölümüne sebebiyet vermelerinden dolayı ölüm cezası verilmesi adalet adına yerinde olduğu görüşü paylaşılır.²⁸⁴ NU'nın aynı tutumun yolsuzluklar konusunda da izlenmesi gerektiğini düşünmektedir.²⁸⁵ Sadece uyuşturucu ve yolsuzluk davalarında kalmayarak diğer insanların iffetine tecavüz edenlere de kanıtlarla ıspatlanması durumunda benzer cezalar verilmesini savunur.²⁸⁶

NU, insan haklarını diğer insanların haklarını ihlal etmemek şartıyla destekler. Bu temel prensibi fıkıh usulünün “zararından korumak faydaları almaktan daha evladır” (*dar-al mafashid tuqadammu al Jalbil mashalih*) kaidesine dayandırır.

²⁸⁴ Bahtsul Masail, Lembaga Ta'lif Wa Nasr PBNU, *Anggaran Dasar dan Anggaran Rumah Tangga, Hasil Keputusan Mukhtar Ke-33 NU Agustus 2015 (Tüzük ve yönetmeliği 33.NU genel kongresi kararı)*, s. 182.

²⁸⁵ Eylül 2012'de Nehdatul Ulema Alim Uleme ve büyük konferans ile idam fetvası verdi. Risvet toplumsal zararından dolayı bu fetva çıktı.

²⁸⁶ Bkz. Bahtsul Masail, Lembaga Ta'lif Wa Nasr PBNU, a.g.e., s. 184.

BÖLÜM IV

NAHDLATUL ULEMA TOPLUMSAL FAALİYETLERİ

A. Eğitim

1. Medrese (Pondok Pesantren)²⁸⁷

NU bünyesi altında din öğretimi, NU'nun en önemli faaliyetlerinden biridir. NU, örgüt olarak kurulmadan önce faaliyetini Pondok Pesantrenler ve Kuran kurslarında din dersi vermekle başladı. Gelişen süreçte, Endonezya'da özellikle din derslerinde modernleşme dönemi başlayınca, müfredatında din dersleri ile diğer bilim dersleri olan dini okullar/medreseler ortaya çıktı.

Endonezya Dinişleri Bakanlığında alınan verilerine göre 2011-2012 yılları arasında Endonezya'da 27.230 Pondok Pesantren, Dinişleri Bakanlığında kayıtlıdır.²⁸⁸ Bu rakamdan 23.000 Pondok Pesantren NU'nun bünyesi altında olan Rabithah al-Ma'ahid al-Islamiyyah (RMI) yönetimindedir. Rabithah al-Ma'ahid al-Islamiyyah (RMI) 20 Mayıs 1954 yılında Ittihad al-Ma'ahid al-Islamiyah ismiyle KH. Achmad Syaichu ve KH. Idham Kholid girişimiyle kuruldu.²⁸⁹ Gelişen süreçte PBNU, Rabithah al-Ma'ahid

²⁸⁷ Pondok Pesantren, İslam eğitim merkezi olarak santri (pondok pesantrende okuyan talebe) yatılı olarak yurtta kalır. Dergah, tekke, medrese gibi Osmanlı geleneksel din eğitimine benzer. Gamal Abdul Naser Zakaria'ya göre din eğitiminde pondok pesantren kavramı sadece Cava adasında mahsus kalmayarak Malay bölgelerinde Aceh'te 'Dayah' Batı Sumatera'da 'Surau' gibi farklı isimlerde raslanır. Bakın: Gamal Abdul Naser Zakaria, **Pondok Pesantren: Changes and Its Future (Pondok Pesantren: Yenilemeler ve Geleceği)** Journal of Islamic Education 2 (2), 2010, s. 46. Pesantrenler Orta Doğu'dan getirilen İslam dini ilmi, öğretileri, ve eğitim geleneği Endonezya genelindeki değişik bölgelere akatarıp asimile edilir. Pesantrenlerdeki dini derslerde kullanılan Arapça dini ders kitabı yaygın olarak 'Sarı Kitap' olarak tanınır. Ayrıntılı bilgiler için bakın: Marten Van Bruneissen, **Pesantren and Kitab Kuning: Maintainance and Continuation of Tradition of Religious Learning (Pesantren ve Sarı Kitap: Geleneksel Dini öğretimin Devamlılık ve Korunması)**, Berne: The University of Berne, Institute of Ethnology, 1994, s. 121.

²⁸⁸ Kementrian Agama Republik Indonesia, **Analisis dan Interpretasi Data pada Pondok Pesantren, Madrasah Diniyah, Taman Pendidikan Qur'an Tahun Pelajaran 2011-2012 (2011-2012 Mederese, Dini Lisesi, Kuran-ı Kerim Okulu Verileri Analizi ve Yorumu)**, Jakarta: Direktorat Pendidikan Islam, 2012. s. 70.

²⁸⁹ Rabithah Ma'ahid Islamiyah (RMI) Ulusal Çalışma Toplantısı Kararları, 2010-2015 dönemi RMI Merkez Yöneticileri. <http://rmi-jateng.org/sejarah> (22 Mayıs 2016)

al-Islamiyyah (RMI)²⁹⁰’yi kurdu. RMI, NU’nun bünyesinde bir kurum olarak Pondok Pesantren ve din dersinin geliştirilmesinde görevlidir.²⁹¹

Pondok Pesantren olan din eğitim kurumlarının en az beş özelliği var. Birinci özellik, yurdun bulunmasıdır. Pondok/yurt, talebelerin yatılı olarak kaldığı yerdir. Pondok/yurt Pondok Pesantrenin diğer eğitim kurumlarından farklı kılan en belirgin geleneksel özelliğidir. İkinci özellik, camiinin bulunmasıdır. Pondok Pesantrenin eğitimi geleneğinde camii, namaz gibi uygulama dersi, klasik kitaplardan din dersi ve hitabe gibi imam hatip adayların yetiştirildiği yerdir. Üçüncü özellik, klasik kitaplardan din dersi vermektir. Klasik kitaplar Pondok Pesantrenin diğer eğitim kurumlarından farklı kılan en belirgin geleneksel özelliklerinden biridir. Dördüncü özellik, talebelerin bulunmasıdır. Talebe, Pondok Pesantrende eğitim alan öğrencilerin özel takma ismidir. Beşinci özellik ise, Kyai’nin bulunmasıdır. Din hocası ve âlimlere saygıyı ifade eden Kyai unvanını taşıyan kişi, aynı zamanda Pondok Pesantrenin lideri ve sahibidir.²⁹²

a. NU Modeli Pondok Pesantren

NU’nun mihenk taşı durumunda olan Pondok Pesantrenin değişik model ve sistemleri vardır. Sözü edilen model ve sistemler gelenek olarak bu günlere kadar aktarılmış ve eğitimdeki modernleşme sürecinde bu sistemler üzerinde değişik gelişmeler yaşanmıştır. Bir pondok pesantren sadece din eğitimi ve genellikle klasik dini kitaplardan ders verir. Genellikle her bir Pondok Pesantrenin vakıf oldukları bir ilim dalı bulunmaktadır. Böylece daha kapsamlı din eğitimi dersi alabilmeleri için

²⁹⁰ Rabithah Ma’ahid Islamiyah 1954 yılından beri vardır. 1996 Rabithatul Ma’ahidil Islamiyah ismiyle değişiklik yaşadı. Bakın: H. Soeleiman Fadeli, Muhammad Subhan, *Antologi NU: Sejarah, Istilah, Amaliah dan Uswah (NU Antolojisi: Tarih, Kavramlar, Ameller, ve Örnekler)*, Surabaya: Khalista dan Lajnah Ta’lif Wa Nasyr (LTN Jawa Timur), 2007. s. 101.

²⁹¹ Nehdatul Ulema yönetmeliği, Örgütün yapısal seması ile ilgili 5. Bölüm 17. Madde 6 C bendi.

²⁹² Zamakhsyari Dhofier, *The Pesantren Tradition: A Study of The Role of The Kyai in The Maintenance of Traditional Ideology of Islam in Java (Pesantren Geleneği: Kyailerin Hayata Bakışı Geleneği)*, PhD Disertation, Australian National University, 1988. s. 50-56.

talebeler, bir medreseden bir diğer medreseye geçer ve en sonunda Mekke'ye giderek dini eğitimini tamamlar. Müfredat olarak pesantren kendine özgü bir yapıya sahiptir ve genellikle temel fıkıh dersiyle başlar. Fıkıh, mezhepler, nahiv ve sarf, kelim ve daha sonra ahlak dersleri de mevcuttur. Söz konusu medrese modeli genellikle selefi medrese olarak bilinir.²⁹³

Bu sistemde medrese, geleneksel medrese modeli ile modern okulu birleştiren bir eğitim kurumudur. Talebeler genellikle sabah, öğlen ve akşam vakitlerinde dini dersler almaktadırlar. Örgün eğitim ise hükümet tarafından belirlenen müfredata göre yapılmaktadır. NU örgün din okulları genellikle Dinişleri Bakanlığının belirlediği müfredata uyar. Bu modeldeki medrese Pesantren Khalafi olarak anılmaktadır.²⁹⁴

Medresedeki eğitim sisteminde üç farklı etüt modeli bulunmaktadır (Sorogan). Bu sistemde, öğrenci etüt yaptıktan sonra Kyai'sini bulup rapor verir. Sorogan kavramı “sunmak” anlamında olan “sorog” kökünden gelmektedir. Çünkü sırasını alan her öğrenci kendi kitabını kyai'sini sunmaktadır. Talebeler ders veren hocanın etrafında halka oluştururlar ve Kyai talebeleri de elinde bulundurarak belirli bir kitaptan ders yapar. Belirtilen eğitim sistemi bir nevi uygulama dersidir. Öğrenci hocasından aldığı ibadet, hitabet ve diğer beceri derslerini yine hocanın denetiminde uygulama yapar.²⁹⁵

Gelişen dönemlerde Pesantren Sidogiri, Pasuruan Jawa Timur; Pesantren Ihya Ulumuddin Cilacap, Jawa Tengah; Kawasan Pesantren Mlangi Sleman, Jogjakarta;

²⁹³ Pesantren salafi ismi Muhammed Abdul Vehhab ve Ibnu Teymiye'nin öğretilerinden kaynaklanan Vehhabi ideolojisini yaygınlaştıran Pesantren anlamında değildir. Bilakis Pesantren Salafi, klasik kitapları öğreten pesantrenler anlamındadır. Bakın: *The Pesantren Tradition: A Study of The Role of The Kyai in The Maintenance of Traditional Ideology of Islam in Java (Pesantren Geleneği: Kyailerin Hayata Bakışı Geleneği)*, s. 46.

²⁹⁴ Ibid, s. 46.

²⁹⁵ Ibid, s. 21.

Pesantren Kranyak, Jogjakarta; Pesantren Kempek, Cirebon, Jawa Barat; Pesantren Al Hikam, Depok, Jawa Barat; Pesantren Tahfidz Yanbuul Kuran²⁹⁶, Kudus Jawa Tengah gibi pesantrenler kendilerine özgü talebeleri ve amaçları vardır. Kuran-ı Kerimi ezberlemek, üniversiteli talebeleri barındırmak, çalışanlar için barınma yeri, tasavvuf ve geçim kaynağı edinme yeri gibi farklı amaç ve sistemleri vardır.²⁹⁷

Zaman içinde medreseler özellikle işsizlik gibi sosyal ve ekonomik problemlerle karşı karşıya kalmıştır. Bu yüzden medreseler giderek yeni iş imkânı açmak için tarım, yayıncılık, hatta makina ve mühendislik gibi özel beceri dersleri de vermektedirler. Azyumardi Azra, bu değişiklikleri daha çok modernleşmenin sosyal ekonomik dinamikleri olarak yorumlar. Bu değişiklikler şunlardır.²⁹⁸

- (1) Eğitim müfredatı ve malzemesinde değişiklik.
- (2) Metodoloji ve eğitim sisteminde değişiklik.
- (3) Fonksiyonunda değişiklik; yakın medreseler daha önce sadece din dersi ve eğitimi verirken giderek mesleki, sosyal ve ekonomi dersleri vermektedirler.

Kurtuluş savaşı döneminden beri İslam öğretileri dersi ve eğitimi vermekle faaliyet yapan medreseler, halk arasında çok önemli stratejik yere sahiptir. Örnek olarak talebeler kurtuluş savaşına bizzat katılmışlardır. Ayrıca Cava adasındaki medreseler Hollanda'ya karşı savaş hareketinin merkezi olup hazırlık ve organizeyi burada

²⁹⁶ Pondok Pesantren Yanbuul Quran, Endonezya'da bulunan en eski Tahfiz medresesidir. Medresenin ana özelliklerinden biri ise Arapça ve İngilizce dili tam bilinmesi gerekliliğidir. Ayrıca özellikle 2013 yılındaki sains olimpiadı başarı elde eder. Kişisel röportaj Dr. Ahmad Faiz Pesantren Yanbuul Kuran hocası (Yanbuul Kuran Faaliyetleri), 10 Ocak 2015.

²⁹⁷ Said Agiel Siradj'a göre NU ulemalar genellikle medresesinin ismi değil medresesinin bulunduğu yerin tanınması isterler. Örnek olarak Pesantren Kempek, ismi bulunduğu yerin adı Kempek olduğundandır. Bunlar, Said Agiel'e göre NU ulemaların ahlakı arif olduğundandır. Ayrıca ulemaların vatan sevgisinin de bir göstergesidir. Kişisel röportaj Said Agiel Siradj NU Genel Başkanı (NU Tarihi ve Görüşleri), 22 Aralık 2015.

²⁹⁸ Azyumardi Azra, *Pendidikan Islam: Tradisi dan Modernisasi Menuju Millenium Baru (İslam Eğitimi: Geleneksel ve Yeni Milleniyuma Doğru Çağdaşlaşma)*, Jakarta: Logos Wacana Ilmu, 1999. s. 35-36.

yapmıştır.²⁹⁹ Bu günlerde de medreseler halka mesleki becerileri kazandırmada³⁰⁰, sosyal meselelerde arabuluculuk yapma ve hükümetin tarımda uygulanan politikaları gibi aynı zamanda programlarını aktaran kurum durumundadırlar.³⁰¹ Ayrıca medreseler yine azınlık haklarının korunmasında önderlik yapmaktadırlar.

Soeharto döneminde medreselerde yükseliş ve düşüşler yaşanmıştır. Bunlarda NU Kyailerin hükümetle, özellikle Soeharto ile olan ilişkilerinin de büyük etkisi vardır. NU'nun Pancasila'yı tek örgüt ve kuruluşların ana esası olduğunu kabul etmesi ve NU'nun 1926 yılı kuruluş yeminine dönüşü bir nebze NU'yu Soeharto ve hükümetine yakınlaştırmıştır. Yalnız bu yakınlık daha sonra özellikle 1990 yılında Soeharto'nun Endonezya Müslüman Akil Adamları Birliği, ICMI'nin kurulmasına izin verdiğinden yeniden uzaklaştırmıştır. Medrese ayrıca Soeharto'nun başkanlıktan indirildiği günlerde de mağdur olmuştur.

Soeharto döneminden sonra medreseler zor günle yaşamıştır. Çünkü birçok Kyailer aktif siyasete katılmış, NU'nun genç tabanında bu durum NU medreselerin geri adım atması olarak algılanmıştır. Çünkü medreseler aslında milliyetçi siyasetin merkeziyken giderek siyasi partilerin güdümünde olmuştur.

Transnasyonal İslamcı hareketinin iyice yaygınlaşması, aynı zamanda Vehhabi ideolojisini benimseyen selefi medreselerin de ortaya çıkmasına neden olmuştur. O zamanda Endonezya'da en az iki büyük Vehhabi medresesi bulunur; Pesantren Al

²⁹⁹ Pondok Pesantrenin göstermiş olduğu mücadelesi Pondok Pesantren Buntet, Cirebon dan gelen Kyai Abbas'ın İngiltere'ye göstermiş olduğu fiziki mücadelesidir. Ayrıca Kyai Abbas, 22 Kasım 1945 yılındaki Cihad kararın çıkmasına en etkili Kyaş'lerden biridir. Ayrıntılı bilgi için bakın: Ahmad Zaini Hasan, *Perlawanan dari Tanah Pengasingan: Kyai Abbas, Pesantren Buntet dan Bela Negara (Sürgün Diyarından Direnci: Kyai Abbas, Buntet Medresesi, ve Vatan Savunması)*, Jogjakarta: LKiS, 2014. s. 57.

³⁰⁰ Ekonomiyi güçlendirmedeki katkıları pesantren Sidogiri ve Cilacap şehrindeki NU tarafında kurulan Baitul Mal wa Ta'mil'de açıkça anlaşılır.

³⁰¹ Onlarca Nahdlatul Ulama talebeleri çatışma bölgesi araştırma amacıyla geliyor <http://www.nu.or.id/post/read/68239/berbekal-metode-riset-puluhan-santri-pesantren-agraria-terjun-di-area-konflik> (22 Nisan 2016)

Islam ve Pesantren Al Mukmin Ngruki gibi.³⁰² Bunlar da özellikle NU kurulmadan önce medreseleri harekete geçirmiştir. Medreseler, selefi Vehhabi hareketinin özellikle gençler arasında yaygınlaşmasına karşı güçlü sosyal talebeler tabanı oluşturma ihtiyacı his etmiştir.

b. Din Eğitim Kurumları (Medrese)

PBNU, RMI'yi kurmakla birlikte NU'nun örgün eğitim alanındaki politikalarını uygulamakta vazifeli olan Maarif Nahdlatul Ulema Eğitim Kurumlarını (LP Maarif NU olarak anılır)³⁰³ kurmuştur.³⁰⁴

Endonezya Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığından alınan verilere göre şimdiye kadar Endonezya genelinde Raudhatul Athfal (kreş)'dan Madrasah Ibtidaiyah (ana okul), Madrasah Tsanawiyah (orta okul) ve Madrasah Aliyah (Lise)'e kadar en az 76.551 eğitim kurumu bulunmaktadır.³⁰⁵ Mevcut rakamdan 4 bin normal örgün eğitim ve 9 bin din okulu olmak üzere 13 binden fazla NU eğitim kurumları bünyesi altında toplayan eğitim kurumları bulunmaktadır.³⁰⁶

NU'nun bünyesinde olan LP Maarif, NU topluluğuna din rehberliği, ana okuldan başlayarak liseye kadar örgün eğitimi sürdürmekle vazifelidir; Ehli Sünnet ve

³⁰² Ayrıntılı bilgi için bakın: Farish A. Noor, Yoginder Sikand, Marten Van Bruneissen, *The Madrasa in Asia: Political Activism and Transnasional Linkages (Asyadaki Medreseler: Siyasi aktivizm ve ulusötesi ilişkiler)*, Amsterdam: Amsterdam University Press, 2008, s. 231-235, ayrıca bakın: Institute for Policy Analysis of Conflict raporu, *Indonesia's Lamongan Network: How East Java, Poso and Syria Are Linked (Endonezya'nın Lamongan Şebekesi: Doğu Cava, Poso ve Suriye Nasıl Birbirlerine Bağlantılı)*, IPAC Report, No. 18, 15 Nisan 2015, s. 1-2.

³⁰³ LP Maarif, A. Wahid Hasyim'in girişimiyle kuruldu. Örgütün kurulması aslında Malang şehrinde 12 Şubat 1938 gerçekleştirilen eğitim konferansında başlar. Konferansın kararı daha sonra Menes Banten şehrinde 1938 yılında gerçekleştirilen 13. NU kongresine götürülür. Böylece kongre NU Maarif eğitim kurumun kurulması kararı aldı. Bakın: H. Soeleiman Fadeli, Muhammad Subhan, *Antologi NU: Sejarah, Istilah, Amaliah dan Uswah (NU Antolojisi: Tarih, Kavramlar, Ameller, ve Örnekler)*, s. 75.

³⁰⁴ Nahdlatul Ulema yönetmeliği, Örgütün yapısal seması ile ilgili 5. Bölüm 17. madde 6b bendi.

³⁰⁵ Hamam Faizin Dkk, *Madrasah di Indonesia (Endonezyada Medrese)*, Jakarta: Direktorat Pendidikan Madrasah Kementerian Agama Republik Indonesia, 2015, s. 6.

³⁰⁶ NU Medreseler hepsini LP Ma'rif bünyesi altında değildir. Dolayısıyla NU medreseler LP Ma'arifin bünyesi altında bulun medreselerden daha fazladır. <http://lampost.co/berita/lp-maarif-nu-kelola-13-ribu-sekolah> (22 Nisan 2016)

Cemaat öğretileri ve NU'cu dersini vermek; eğitim planı ve organizesi, rehberlik yapma, koordine etme ve eğitim kurumların yönetimi, kalitesinin yükseltilmesi, hocaların ve talebelerin kalitesinin yükseltilmesi, eğitim kurumların çoğaltılması ve yaygınlaştırılması, örgün ana temel eğitimde araştırma ve geliştirmesinde denetim yapılması ve yönetime örgün temel eğitimi ile ilgili uygulanacak politikalarıyla ilgili fikir, görüş ve raporları vermek gibi görevleri üstlenir.³⁰⁷

Pesantren olduğu gibi NU medreselerinin de önemli tarihi katkıları vardır. Böylece NU medreseleri de gelişen süreçte tabanı kadrolaşmada da medreseleri kullanan Seleficilerle ister istemez karşı karşıya kalmıştır.³⁰⁸

c. NU Yüksek Eğitim Kurumları

Bu günlerde Devlet İslam Lisesi ve İslam Üniversitesi Endonezya'daki İslamiyet'in geleceği tartışmalarında anahtar rol oynamaktadır. Bilerek 'Endonezya İslamiyet'in yerine 'Endonezya'daki İslamiyet' kelimesi kullanılır. Çünkü 'Endonezya İslamiyeti' kelimesinde İslam'ın yer ve mekâna göre şekillendirildiğini manası içermektedir. Aksine, 'Endonezya'daki İslam' ifadesinde ise İslam'ın evrenselliği mevcuttur. Böylece İslam evrensel olup yer, mekân ya da yerel kültürüne göre şekil almaz. Her ne kadar bu iki kelime kendi alanında kullanılsa da yalnız 'Endonezya'daki İslamiyet' daha çok din hukukunda kullanılır. Diğer ise daha çok yerel bilgelik, gelenek ve göreneklere açıktır.³⁰⁹

Devlet Yüksek Eğitim Kurumlarına daha çok rağbet olmasına rağmen, Dinişleri Bakanlığı bünyesinin altında olmasından NU rahatsız olmaktadır. Bilakis bu durum

³⁰⁷ Nehdatul Ulema Ma'arif Eğitim Kurumları Yönetmeliği işlev, görev, yetkileri ile ilgili 3. Bölüm 3. Madde.

³⁰⁸ Charlene Tan, *Educative Tradition and Islamic Schools in Indonesia (Endonezyadaki Geleneksel Eğitim ve İslam Okulları Medresesi)*, Journal of Arabic and Islamic Studies 14, 2014, s. 59-60.

³⁰⁹ Lukens-Bull, Ronald A., *Islamic Higher Education in Indonesia: Continuity and Conflict (Endonezya Yüksek İslam Eğitimi: Devamlılık ve Çatışma)*, New York: Palgrave Macmillan, 2013 s. 2.

NU'yu harekete geçirip Ehli Sünnet ve Cemaat temeliyle İslam üniversitesi ve İslam Entitüsü açmaya sevk etmiştir. NU yüksek eğitim kurumu LPTNU olarak kısaltılmıştır. LPTNU'nun görevi ise NU yüksek eğitimini geliştirmektir.³¹⁰ Şimdiye kadar 230 NU yüksek eğitim okulu bulunmaktadır.³¹¹ Söz edilen rakamdan 11 tanesi üniversite olup NU Üniversite şeklinde ve diğerleri ise LPTNU vakıfdır. LPTNU aslında Makasar şehrinde 32. Kongre kararıyla daha yeni PBNU'nun bünyesi altında bulunmaktadır.³¹²

Şimdi NU üniversitelerinde en az 110.314 öğrenci, 3.496 öğretim görevlisi ve 675 bölüm mevcuttur. NU yüksek eğitim kurumları sadece dini dersler vermekle birlikte diğer bilimler dersi de vermektedir. Hatta LPTNU sağlık enstitüsü, teknoloji, teknik, ebelik, hemşirelik, eczacılık yüksek okulları da açtırmaya sevk etmektedir.³¹³

d. Din Kursları (Majelis Taklim)

Din eğitimi geniş anlamda İslam öğretilerini halka öğretip yaygınlaştırmaktır. Bu anlamda NU, İslam dini eğitimi Ehli Sünnet ve Cemaat usulüne göre geliştirmekle görevlendirilen LDNU olarak kısaltılmış NU Dava Kurumları bulunmaktadır.³¹⁴

LDNU, 1984 kongresinden sonra 1986 yılında kurulmuştur.³¹⁵ Kurulduğunda KH. Sulam, sonra KH. Syukron Makmun, KH. Nuril Huda, KH. Zaki Mubarak ve 2015-2020 döneminde KH. Manarul Hidayat başkan olarak atanmıştır.³¹⁶

³¹⁰ Nehdatul Ulema yönetmeliği, Örgütün yapısal seması ile ilgili 5. Bölüm 17. Madde 6Q bendi.

³¹¹ 230 NU yüksek eğitim kurumlarından 42 üniversite, 11 Enstitü, 117 yüksek okul, 5 akademi dan 1 meslek yüksek okul. Nehdatul Ulema yüksek eğitim kurumları profili, Mart 2016.

³¹² Kişisel röportaj Muhamad Afifi NU Yüksek Eğitim Kurumları Başkan Yardımcısı (NU Yüksek Eğitim Faaliyeti), 16 Mayıs 2016.

³¹³ Nahdlatul Ulema yüksek eğitim kurumları profili, Mart 2016

³¹⁴ Nahdlatul Ulema yönetmeliği, Örgütün yapısal seması ile ilgili 5. Bölüm 17. Madde 6A bendi

³¹⁵ A. Rofik, dkk., *Ke-NU-an (NU-culuk)*, Yogyakarta: LTN-NU DIY, 1983. s. 23.

³¹⁶ Görüşme Buchori Muslim NU Dava Daire Başkanlığı Genel Sekreteri (NU Dava Tarihi ve Faaliyeti), 16 Mayıs 2016.

LDNU'nun ana görevi ise NU tabanından İmam ve Hatip kadrosu yetiştirip halkın din eğitimini ihtiyacı karşılamaktır. NU hatip kadrosu genellikle televizyon, radyo, dini bayram kutlamalarında ve özellikle din kurslarında din dersi vermektedirler. LDNU'nun altında da NU topluluğundan umre ve hacca gitmek isteyenlere rehberlik yapmak göreviyle görevlendirilen NU Umre dan Hacı (ASBIHU) vardır.

Endonezya'daki din kursları Endonezya Din Kursları İrtibatları (Badan Kontak Majelis Ta'lim Indonesia) altında birleşmektedir. Endonezya Din Kursları İrtibatları Jakarta'da meşhur bir alim olan KH. Abdullah Syafii'nin kızı merhume Tuti Alawiyah tarafından kurulmuştur. Ayrıca Tuti Alawiyah'ın yanında da bir milyon cemaatli hatip olarak tanınan ve Abdurrahman Wahid'in bir önceki PBNU başkanı olan KH KH. Idham Cholid'in yetiştirdiği talebesi olan merhum Zainuddin MZ vardır.³¹⁷

Yukarıda belirtilen iki hatibin vermiş oldukları din derslerinde kendileri NU'cu olarak belirtmediklerinden dolayı özellikle şehirde kalan halklar için oldukça etkilidir. Halbuki ikisi de vermiş oldukları sohbetlerinde hep Ehli Sünnet ve Cemaat öğretilerini anlatmaktadır. Yine bu iki hatip NU yönetimiyle direk irtibatı olmayan Jakarta NU'su geleneğiyle yetişmektedirler. Bu bağlamda Jakarta'da NU tipolojik olarak NUcu bir gelenekten ibarettir.

Endonezya'da bulunan medrese (pondok pesantren), din eğitim kurumu (madrasah) ve din kursu (majelis talim) NU'ya örgüt olarak bağlanmamaktadır. Bu durumda genel itibariyle yapısal ve kültürel olarak NU mensup topluluk var. Yapısal NU, NU'ya örgüt olarak taşra, ilçe ve illerdeki şubelerinde NU yönetimiyle irtibatlı

³¹⁷ 1990 yıllarında aktif olarak vaaz veren Zainuddin MZ, vaazlarında daha çok tasavvuf dersi içerir ki o zamanlarda çağdaş sufi kavramı çok yaygındır. Bakın: Julia Day Howwel, *Sufism and The Indonesian Islamic Revival (Sufizm ve Endonezya İslamiyetin Kalkınması)*, The Journal of Asian Studies 60 No. 3, Ağustos 2001. s. 703.

faaliyet yapar. NU kültürel ise dini faaliyetlerinde NU öğretilerine göre hareket etmelerine rağmen NU'yla örgüt olarak hiç alakası bulunmamaktadır. Bu grupta olan NUcular özellikle NU dışındakilere dava etmelerinde oldukça etkilidir. KH. Zainuddin MZ ve HJ. Tuti Alawiyah da NU kültürel grup içindedir.

B. Yayıncılık

Alimlerin eser yazmaları yeni bir gelenek değildir. Ancak imkanların yetersizliği sebebiyle çok az sayıda basılabiliyordu. NU yönetimi altında LTNU ile kısaltılan NU yayıncılık kurumu (Ta'lif wan Nasyr Nahdlatul Ulema) bulunmaktadır. LTNU'nun görevi ise Ehli Sünnet ve Cemaat öğretilerine uygun yazı, tercüme ve kitapların basımı gibi görevleri yürütmek ve geliştirmektir.³¹⁸

Kurulduğundan bu yana NU'nun Ehli Sünnet ve Cemaat ile ilgili yayınladığı kitaplar vardır. Ayrıca LTNU'nun ve diğer kurumların bünyesi altında birkaç NUcu medya organı bulunmaktadır.³¹⁹

1. Aula NU

Aula NU, Doğu Cava NU şubesi tarafından çıkartılan bir dergidir. Söz edilen dergi başkan yardımcısı olan Anas Thohir tarafından 1978 yılında kurulmuştur. Dergide Hasyim Muzadi, Choirul Anam, Solihin Hidayat, Fuad Anwar, Masduqi Baidhowi, Soleh Hayat ve Abdul Wahid Asa gibi ünlü isim muhabirlik yapmaktadır. İlk kurulduğu isim olarak 'NU Bölge Bülteni' ismi konulmuştur. Şimdi ise dergini ismi 'HVS Kağıdı'dır. Aula Derginin okuyucu kitlesi arasında ise başta NU Büyükleri ve NU ulusal topluluğu bulunmaktadır.

³¹⁸ Nehdatul Ulema yönetmeliği, Örgütün yapısal seması ile ilgili 5. Bölüm 17. Madde 6 P bendi.

³¹⁹ Soelaiman Fadil, Muhammad Subhan, *Antologi NU: Sejarah, Istilah, Amaliah, Uswah (NU Antolojisi: Tarih, Kavramlar, Ameller, ve Örnekler)*, s. 106-120.

2. Berita Lailatul Ijtima Nahdlatol Oelama

Lailatul Ijtima Nahdlatol Oelama (ya da LINO) 1937 yılında PBNU tarafından kurulmuştur. Güncel haber ve meseleleri de kapsamaktadır. Berita Lino genellikle güncel haber, olaylar ve çözümleri, örgüt, ve siyasi gelişmeleri yayınlamaktadır.

3. Berita Nahdlatol Oelama³²⁰

Berita Nahdlatol Oelama KH. Mahfudz Siddiq tarafından 1934 yılında kurulmuştur. Nahdlatol Oelama Habar ise 18 sayfalı bir dergidir. KH. Mahfudz Siddiq, KH. Abdullah Ubaid, KH. M. Ilyas dan KH. Wahid Hasyim bu derginin meşhur yazarlarından birkaçıdır.

4. Bintang Sembilan

Bintang Sembilan (BS), ismi NU logosundan alınmış olup dokuz yıldız anlamına gelmektedir. BU dergi PBNU'nun bünyesinde olan genç Ansor hareketi tarafından kurulmuştur. BS, 1951 yılında H.A Hamid Widjaya'nın yayın editörlüğünde kurulmuştur. Bu dergiye yazar olarak katılan diğer ünlü isimler Ahmad Siddiq, AA. Achsin, Saifuddin Zuhri, Mathari Bashor ve Imam Arifien'dir. Bu dergi yayın hayatına devam etmekle beraber radyosu da bulunmaktadır.

5. Duta Masyarakat

Duta Masyarakat PBNU'nun 1954 yılında Surabaya, Doğu Cava'da yayınlanan ve Asa Bafaqih'in yayın yönetmenliğinde resmi gazetesidir. Bu gazete her gün dört sayfalık çıkar. Yeni Rejim döneminde bu gazete sarf ettikleri dili ve açık yazmalarından devleti

³²⁰ Oetosan Nahdlatol Oelama, NU'nun 20. yüzyılda Latin harflerle yazılan gazetedir. Swara Nahdlatol Oelama Jawa Pegon ve Berita Nahdlatol Oelama (BNO): Muhammediye ile fikir ayrılığı olduğu halde, BNO, Muhammediye tafaından düzenlenen bir programı kadın-erkek oturdukları yeri ayırımından dolayı programı terkeden Seokarno'yu eleştirdi. Diğer açıdan lain BNO, Muhammadiye örgütü temsil edilen çağdaş İslamcılarının görüşlerine karşı çıkar. Bakın: Andrrre Feillard, *From Handling Water in A Glass to Coping With An Ocean: Shift in Religious Authority in Indonesia*, içinde, Azyumardi Azra, Kess van Dijk, Nico D.J. Kaptein, *Variety of Religious Outhority Changes and Challanges in 20th Century Indonesian Islam (Din Otorite Değişikliği Çeşitleri ve Endonezya İslamiyetin 20. Yüzyılındaki Olanakları)*, Singapore, ISEAS Publishing Institute of Southeast Asia Studies, 2010, s. 159-161.

tehlikeye sokmasından dolayı iki defa kapatılmıştır. Böylece 1974 yıllarında yayın faaliyeti bir müddet durdurulmuştur. 1998 yılından reform döneminden sonra Doğu Cava'nın en büyü gazetesi olan Jawa Pos ile işbirliği yaparak tekrar yayın faaliyet başlamıştır. Yalnız bir zamandan sonra yönetim ile ilgili bir probleminden dolayı tekrar kapatılmış olup 2001 yılından tekrar yayın faaliyetine başlamıştır. Şimdi ise Jakarta yayın temsilciğini de açmıştır.

6. Jurnal Khittah

Jurnal Khittah 1983 yılında kurulan bültendir. Yöneticileri ise Slamet Efendi Yusuf, Ichwan Sam ve Masdar F. Masudi'dir. Fahmi D. Saifuddin bültenin basım ve Endonezya genelinde dağıtımından sorumludur. Bültenin ana amacı, khittah 1926'a dönme görüş ve fikirlerini yaymaktır. Söz edilen Bülten geçici olarak 1983 yılından Situbondo şehrinde gerçekleştirilen ulemaların kongresine kadar yayın faaliyet yapmıştır.

7. NU Online

NU Online, PBNU'nun resmi web sitesidir. Teknoloji ve medya gelişmesiyle NU'nun bu alana ilgi duyulmasıyla bu site kurulmuştur. 2002 yılında PBNU merkez binasında ofisini açmıştır. Web adresi ise www.nu.or.id'dir. Bu sitenin kurucuları ise Hasyim Muzadi, Masduki Baidowi, Taufik R. Abdullah, Saiful Bahri Ansori ve Munim DZ'dir. Yayın başkanı ise Munim DZ olan site ulusal ve uluslararası NU ile ilgili gelişmeleri ve haberleri yayınlamaktadır. Site 2006 yılından beri Endonezce, İngilizce ve Arapça olmak üzere üç dilde yayın yapmaktadır. NU Online dışında NU'nun bünyesi altında her kurumun kendi web sitesi bulunmaktadır.

8. Obor Revolusi

Obor revolusi, NU tabanının siyasi parti ile ilgili görüşünü güçlendirmek için 1964 yılında kurulan günlük gazetedir. Surabaya şehrinde kurulan bu gazete PKI (Endonezya Komünist Partisi) 30 Eylül 1965 ayaklanmasının bir önceki ve sonrası döneminde NU'nun en etkili medyası olmuştur. Yayın başkanı Choliq Ali ve idari sorumlusu Soelaiman Fadeli'dir. Bu medya aynı zamanda PKI'nın 'Suara Rakyat' gazetesine rakip olarak kurulmuştur. Bilindiği gibi o dönemde NU ile PKI arası oldukça kötüdür. 30 Eylül 1965 olayından sonra hükümet tarafından kapatılan PKI ve Choliq Ali meclis üyesi olarak seçildikten sonra Obor Revolusi gazetesinin durumu iyice kötüleşmiştir. Choliq Ali'nin danışmanlık konumu böylece çok etkili olmuştur.

9. Oetoesan Nahdlatul Ulama

Oetoesan Nahdlatul Ulama 1929 yılında kurulan bir dergidir. Surabaya şehrinde ofisi bulunan bu dergi, A. Wahab Chasbullah ve Abdullah Ubaid'in yönetimindedir.

10. Risalah Islamiyah

Risalah Islamiyah, üyelerinin neredeyse hepsi NUcu olan Missi Islam tarafından çıkartılan bir dergidir. Bu dergi 1969 yılında Bilgilendirme Bakanlığı tarafından 22 Ağustos 1969 yılında verilen izinle çıkartılmaktadır. Yayın editörlüğünü yapan Anshary Syams, Harun Al Rasyid, Danial Tanjung, Aswawi Latif, Ibrahim Husen, Asa Bafaqih ve Barmawi Ali'dir. Bu dergi 1969-1982 yılları arasında aylık olarak çıkarılan bir dergidir. Daha sonra Misi İslam'ın duraksamasından dolayı yayın faaliyeti durdurulmuştur.

11. Risalah Nahdlatul Ulama

Risalah Nahdlatul Ulama, NU'nun bünyesi altında 1978 yılında Slamet Efendi Yusuf, Anwar Nuris ve Saiful Masykur tarafından kurulan bir dergidir. Kurulduktan sonra

birkaç kez çıkartılan bu dergi daha sonra yayın faaliyetini durdurmuştur. Yalnız Mayıs 2007 yılından sonra tekrar yayın faaliyetini başlamıştır. 114 sayfalık olarak PBNU binasında faaliyetleri yürütülmektedir.

12. Santri

Santri, NU bünyesi altında pesantrenler yönetiminde görevli olan Rabithah Ma'ahid Islamiyah tarafından kurulan bir dergidir. Surabaya şehrinde 1996 yılında çıkartılan bu dergi 1998 yılında Perhutani ile işbirliği yaptıktan sonra iyi bir büyüme yakalamıştır. Gelişen süreçte 2001 yılından 2004 yılına kadar bu dergi iniş çıkış yaşar ve daha sonra 2014 yılında tamamen yayını durdurulmuştur. 2014 Santri isminde bir dergi 6 ayda bir çıkartmakla yeniden faaliyet göstermektedir.³²¹

13. Suluh Nahdlatul Ulema

Suluh Nahdlatul Ulema, Doğu Cava PWNU adresinde 1957 yılında çıkarılan bir dergidir. Bu dergi Doğu Cava PWNU'nun Umar Burhan ve Soleh Mukmin başkanlığında çıkan resmi dergisidir. PWNU ve NU topluğu arasındaki diyalogu ve haberleşmeyi sağlayan bu dergi 3-4 yıl faaliyet yaptıktan sonra durdurulmuştur.

14. Suara ANO

Suara Ano 1937 yılında Umar Burhan'nın başkanlığında aylık olarak Pengurus Besar Ansoru Nahdlatil Oelama tarafından çıkartılan bir dergidir. Sadece Orta Cava bölgesinde yayın yapmaktadır.

15. Suara Ansor

Suara Ansor 1965 yılında pusat gerakan pemuda Ansor tarafından 30 Eylül olayından PKI partisinden dolayı yaşanan siyasi gerginlik yaşandığında çıkartılan bir dergidir. İlk çıkartıldığında bülten olarak posta ile dağıtılmıştır. Suara Ansor sürekli siyasi

³²¹ Nahdlatul Ulama talebesi 'Santri' dergi çıkardı. <http://u.lipi.go.id/1400340058> (22 Nisan 2016)

gelişmeleri ile ilgili yazılar yazmaktadır. Hatta 30 Eylül olayından önce mart ayında ‘PKI ihtilal yapacak’ başlıklı başyazı ile yayınlanmıştır. Şimdiye kadar bu dergi aylık olarak çıkarılmaktadır.

16. Swara Nahdlatol Oelama

Swara Nahdlatol Ulama, 1937 yılında A. Wahab Chasbullah tarafından Surabaya şehrinde kurulan bir dergidir. 7 yıl faaliyet yaptıktan sonra ismi Berita Nahdlatol Oelama olarak değiştirilmiştir.

17. Tashwirul Afkar

Tashwirul Afkar Lembaga Kajian dan Pemberdayaan Masyarakat PBNU tarafından çıkartılan jurnaldır. Üç ayda bir olarak 154 sayfalık çıkarılmaktadır. Mayıs 1997 yılından itibaren çıkan bu jurnal din, siyasi, sosyal ve kültür konularını ele almaktadır. Faaliyetleri günümüze kadar devam etmektedir.

Tashwirul Afkar³²² ismi A Wahab Chasbullah ve Mas Mansyur ve Dahlan Ahyad tarafından Surabaya şehrinde 1918 yılında faaliyete başlayan tartışma grubundan almaktadır. Tashwirul Afkar NU entelektüel topluluğun insan gücü geliştirmesinden kullanılan önemli kaynaktır.

18. Warta NU

Warta NU, Ichwan Sam’ın yönetiminde Lembaga Ta’lif Wa Nasyr tarafından organize edilen ve 1985 yılından itibaren PBNU bünyesi altında faaliyet gösteren bir dergidir. PBNU ofisinde adresi olan bu derginin kurucu heyeti ise Ichwan Sam, Slamet Efendi

³²² Tashwirul Afkar’ın A. Wahab Chasbullah tarafından Teşvir-i Efkar’dan ilham alarak kurulup kurulması hala soru iseretindedir. Bilindiği gibi, Teşvir-i Efkar Osmanlı döneminde yani 1862 yıllardan 1946 yıla kadar yayın faaliyeti gösteren dergidir. Söz edilen dergi sırasıyla Ibrahim Sina; Kemal Namik, Recaizade Ekrem, Velid Ebuziyya başkanlığındadır. Bakın: Ensiklopedi Islam ISAM <http://www.islamansiklopedisi.info/dia/pdf/c10/c100356.pdf> Bu konu ile ilgili daha derin araştırmalar yapılması gerekir. (22 Nisan 2016)

Yusuf, Arifin Junaidi, Endin J. Sofihara, Wahyudi Ghozali, Abdul Halim Hasan, Mujid Ridwan ve Anwar Lubis'dir.

Bu dergi daha çok örgütün almış oldukları kararların, kongre sonuçları, örgüt tüzük ve yönetmeliği ile 1926 Khittah' dönüş görüş ve kararlarının halka aktarmakta kullanılan bir araçtır. O zamanda 48 tirajlı olan bu dergi bir müddet durduktan sonra 1995 yılında tekrar Doğu Caya PWNU tarafından yeniden aktif hale getirilmiştir. Ancak 2005 yılında dergi yayın faaliyetini yine durdurmuştur.

19. LKiS

LKiS İslam konulu kitap çıkartan yayınevidir. Bu yayınevi resmi olarak PBNU bünyesi altında değildir. LKiS pondok pesantran ve Yogyakarta İslam Enstitüsünden mezunları tarafından kurulmuştur. 1993 yılında kurulan bu yayınevi şimdiye kadar 300'den fazla kitap basmıştır.³²³

20. Radio NU

Radio NU, temmuz 2013 yılında PBNU tarafından Suara Nahdlatul Ulema sloganıyla kurulan radyodur. Ehlisünnet ve cemaat din dersleri yayınlanmaktadır.

21. TV9

TV9 23 Temmuz 2012 yılında faaliyete başlayan (PWNU) Jawa Timur bünyesi altında NU televizyonudur. Ehli Sünnet ve Cemaat din dersleri ve programları yayınlanmaktadır.

22. NUtizen

NUtizen, NU topluluğun online medyasıdır. Canlı olarak NU ile ilgili gerek merkez gerekse şubelerin haber ve gelişmeleri paylaşmaktadır. NUtizen gelişen teknoloji ve

³²³ Jogjakarta'da bulunan 'LKiS' yayınevi tarihi hakkında http://www.lkis.co.id/index.php?option=com_content&view=article&id=181&Itemid=224 (22 Mart 2016).

medyanın kullanımının artmasıyla Savic Ali ve Hamzah Sahal tarafından Aralık 2015 yılında kurulmuştur. Şubat 2016 yılında yayın yapar.³²⁴

23. Berita9 Online

Berita9 Online, medrese mezunu NU tabanından yetişen muhabirler tarafından yürütülen 3 Ekim 2012 yılında faaliyete başlayan online haber medyasıdır. Verilen haberler daha çok spor, ekonomi, sağlık, uluslararası haberler ve NU faaliyetlerini kapsamaktadır.³²⁵

24. Majalah Santri Gus Dur

Majalah Santri Gus Dur, Gusdur sevenlerin 'komunitas Gus Durian'³²⁶ Jogjakarta şehrinde yayın faaliyeti yapan ve Gus Dur'un fikir ve görüşlerini tanıtan ilk sayısı Ocak 2016 yılında çıkartılan bir dergidir.

C. Sosyal Yardımlaşma

NU, İslamcı örgüt olarak kurulduğu yıldan beri sosyal yardımlaşma faaliyetleri yapmaktadır. Ayrıca NU tabanları da dolaylı olarak diğer özel kurum ve kuruluşların bünyesi altında sosyal olarak toplumun gelişimini amaçlayan faaliyetler de yürütmektedir. NU, diğer İslamcı örgütlerde olduğu gibi zekat ve sadaka toplamaktadır. NU, sadece parasal ve maddi yardımlarla değil, sosyal ve mesleki eğitimler verilerek de toplumun kalkındırılması ve geçimlerinin iyileşmesine yönelik faaliyetler gerçekleştirmektedir. NU'nun özellikle parasal yardımları daha çok *Baitul Mal wa Tamwil (Islamic*

³²⁴ Hamzah Sahal ile özel röportaj, NUtizen ekibi (NUtizen Tarihi)17 Mart 2016.

³²⁵ Berita 9 hakkında bir tarihi <http://berita9.net/index.php> (23 Mayıs 2016)

³²⁶ GusDurian topluluğu, Abdurrahman Wahid'in çoğulculuk ve humanism görüş ve öğretilerini tanıtmak ve yaygınlaştırmayı amaçlayan, değişik yaştan oluşturulan Gus Dur'u seven topluluğudur. Bu topluluk 2000 yıllarda genç NU tabanı tarafından kuruldu. Ayrıntılı bilgiler için bakın: <http://www.gusdurian.net/id/jaringan-gusdurian/> (22 Nisan 2016)

Coorporative Loan) şeklinde verilmektedir.³²⁷ Söz konusu kurum aynı zamanda doğal afet durumlarında da insani yardım yapmaktadır.

Gelişen süreçte NU, özellikle medreselerin sadece dini faaliyeti yapmayarak aynı zamanda sosyal ve toplumun kalkınmasını amaçlayan mesleki eğitimler de vermektedir. NU sosyal yardımlaşma alanında yeni bir kurum sayılmaktadır.

1. Lembaga Amil Zakat, Infaq dan Shadaqah Nahdlatul Ulema (LAZISNU)

LAZIS NU, zekat, sadaka, bağış toplama ve yetkilileri dağıtım yapmakla görevlendirmektedir.³²⁸ Bu kurumun açılması Solo şehrinde 2004 yılında gerçekleştirilen 29. kongrede kararlaştırılmıştır ve NU için bu alanda yeni bir kurumdur. İlk açıldığında (2004-2010) dönemi başkanlığına Fathurahman Rauf, (2010-2015) Masyhuri Latif ve (2015-2020) dönemi ise Syamsul Huda atanmıştır.

2. Lembaga Kesehatan Nahdlatul Ulema (LKNU)

LKNU, NU'nun sağlık alanında uygulayacağı politikaları yürütmekten sorumlu kılınan bir kurumdur.³²⁹ Lembaga Kesehatan Nahdlatul Ulema (LKNU), (PBNU) bünyesi altında 1998 yılında kurulmuştur. NU'nun bünyesi altında olan bir kurum olarak LKNU, PBNU'nun yürüttüğü program ve politikalar doğrultusunda NU topluluğuna ve genellikle Endonezya halkına sağlık hizmeti vermektedir.³³⁰ LKNU'nun 2010-2015 dönemi başkanı Dr. dr. Imam Rasyidi, Sp.OG (k) OnK ve 2015-2020 dönemi başkanı dr. Sukma Sahadewa'dır.

³²⁷ Endonezya'da İslamci örgütler tarafından yapmış oldukları sosyal yardımları için bakın: Hilman Latief, *Islamic Charities and Social Activism: Welfare, Dakwah and Politics in Indonesia (İslami Hayırsever ve Sosyal Akeviteiler: Endonezyada Refah, İslam Dava, Siyaset)*, PhD Disertation Utrech University, 2012, s. 2. ; ayrıca bakın Martin van Bruinessen and Farid Wajdi, *Syu'un İjtima'iyah and the Kiai Rakyat: Traditionalist Islam, Civil Society and Social Concerns (Syu'un İjtima'iyah ve Halk Hatibi: Geleneksel İslam, Sivil Toplumu, ve Sosyal Kaygıları)*, Yogyakarta: Pustaka Pelajar, 2006, s. 205-248.

³²⁸ Nahdlatul Ulema yönetmeliği, Örgütün yapısal seması ile ilgili 5. Bölüm 17. Madde 6J bendi.

³²⁹ İdem.

³³⁰ Nahdlatul Ulema sağlık kurumu hakkında. <http://cepat-lknu.org/about/lknu/> (22 Mayıs 2016).

LKNU, sağlıklı ve temiz hayat geleneğinin yaygınlaşması (PHBS); kaliteli DOTS ile halkın sağlık alanında geliştirmesinde hızlandırma; Kalimantan ve Sulawesi bölgesinde dengi hastalığı durdurma ve tedbiri alma faaliyeti, HIV virüsüne karşı topluluğu güçlendirme ve bilgilendirme programı; hastanelere rehberlik ve danışma servisi; medreselerde sanitasyon ve diğer inşaat faaliyeti oluşturmak, İslam öğretilerine göre uygun aşılama kitapçığı hazırlamak gibi faaliyetler yürütmektedir. LKNU ayrıca klinik, hastanelere, Cirebon Nahdlatul Ulama Üniversitesine danışmanlık hizmetinde bulunmakta ve halka sağlık arabası oluşturarak hizmet vermektedir.

3. Doğal ve Affet Koruma Kurumu (Lembaga Penanggulangan Bencana, Perubahan Iklim dan Pelestarian Lingkungan-LPBI NU)

NU'nun doğal ve iklim değişikliğinden meydana gelen afetten korunma Birliği LPBINU, NU'nun doğal afetleri önleme ve meydana gelen zararlarından korunma proje ve politikaları gerçekleştirmek için Makasar şehrinde 2010 yılında gerçekleştirilen 32. kongre kararıyla kurulmuştur.³³¹ Kongrede karar alındıktan sonra PBNU günlük genel kurul toplantısında LPBINU'nun kurulduğunu onaylandı. Jombang şehrinde 2015 yılında gerçekleştirilen 33. genel kongreden sonra ³³² LPBINU 2015-2020 dönemi başkanı olarak Ali Yusuf atanmıştır.

LPBI NU'nun doğal afeti önleme ile ilgili çalışma ve araştırma, iklim değişikliği kontrol etme ve çevreyi koruma amaçları vardır. Şimdiye kadar en az 13 kitap basıldığı kayıt altında tutulmaktadır. Doğal afetten korunma programların birkaçı ise: Doğal felaketi Önleme Planı (RPB); Doğal felaketi önleme adına il ve ilçe PRB formu açarak çevreyle koordinasyonu güçlendirmektir. PRB formu doğal afetten meydana gelen zararları aza indirmek için hükümet, halk ve iş dünyası arasındaki koordinasyonu

³³¹ Nahdlatul Ulama yönetmeliği, Örgütün yapısal seması ile ilgili 5. Bölüm 17. Madde 6R bendi.

³³² Nahdlatul Ulama Doğal ve Afet Koruma profile. <http://lpbi-nu.org/tentang-kami/profil-lpbi-nu/> (22 Mayıs 2016).

sağlamaktadır. Doğal felaket ile ilgili workshop ve eğitim vererek Doğal Felaketi Önleme Kurumu güçlendirmek, coğrafya bilgi sistemine dayalı doğal felaketi önleme teknik ve stratejileri (SIG); doğal felaketi uyarma ve merkezi çağrı, özellikle rawan bencana bölgelerdeki iklim değişikliği kontrol etme ve çevreyi koruma; halka doğal felaketi ve afeti önleme eğitimi vermek, iklim değişikliğe ve çevre korumada acil müdahale eğitimi vermek, çöp yönetimi ve iklim değişikliğe adapte olma; iklim değişikliği kontrolü ve deniz kıyıları koruma ve yeşillendirme, halka çöp yönetimi kültürü kazandırma; temel gıda ve ihtiyaçları karşılamak için yardım kampanyası organize etme ve yardım dağıtımı yapma, doğal felaketi yaşayan bölgelerdeki halka psikososyal yardımı ve araştırması yapma; Felaket Riski Azaltılması Ulusal Platformu (PLANAS PRB) gibi ulusal formlara aktif olarak katılma; doğal felaketi önleme ile ilgili ulusal ve uluslararası programlara aktif olarak katılma faaliyetleri yürütmektedir.³³³

D. Ekonomi

NU, 1926 yılında kurulmadan önce, ondan daha evvel kurulan ve daha sonra NU'nun kurulmasına sebep veren üç örgüt bulunmaktadır. Bunlar: Tashwirul Afkar (1914), Nahdlatul Wathan (1924) ve İş adamları ve Tüccarlar Birliği olan Nahdlatul Tujjar'dır (1918).³³⁴

³³³ Nahdlatul Ulama Doğal ve Afet Koruma profile. <http://lpbi-nu.org/tentang-kami/profil-lpbi-nu/> (22 Mayıs 2016).

³³⁴ Martin van Bruinessen and Farid Wajdi, *'Syu'un Ijtima'iyah and the Kiai Rakyat: Traditionalist Islam, Civil Society and Social Concerns (Syu'un Ijtima'iyah ve Halk Hatibi: Geleneksel İslam, Sivil Toplumu, ve Sosyal Kaygıları)*, s. 205-248.

Nu'nun bünyesi altında ekonomi alanında faaliyet gösteren bir kurum olan LPNU, NU topluluğunun ekonomik kalkınması ve geliştirilmesiyle görevlidir.³³⁵ LPNU'nun 2015-2020 dönemi başkanı Ir. Harvick Hasnul Qolbi'dir.

Ma'ruf Amin'nin PBNU Rais Aam olarak NU işadamları güçlendirme programıyla ileriye yönelik olarak ekonomik standartların kalitesini artırma ve süreklilik kazandırmakla görevlidir. Bu çerçevede iş adamlarının işbirliğine, güçlü-zayıf işadamlarının buluşturulmasına önem verilmektedir.³³⁶

E. Fetva

PBNU'nun sosyal, milli ve dini problemlere çözüm bulmak için yürüttüğü bir sistemi vardır. Normalde yaşanan her problem için Bahtsul Masail Nahdlatul Ulema ya da LBMNU olarak tannan NU bünyesi altında bir kurum tarafından kararlar alınmaktadır. Ancak Bahtsul Masail Nahdlatul Ulema ya da LBMNU'nun ana görevi PBNU'nun almış olduğu kararların maudlu'iyah (tematik) ve waqi'iyah (aktüel) problemlere çözüm bulmak için fikir alışverişi ve diyalog kurmaktır.³³⁷ NU ayrıca bünyesi altında felek ve astronomi kurumu yani Lembaga Falakiah Nahdlatul Ulema (LFNU) vardır.³³⁸ Özellikle Endonezya'daki dini meselelerde kararlar alınmasında bu iki kurumun önemli bir yeri vardır.

³³⁵ Nahdlatul Ulema yönetmeliği, Örgütün yapısal seması ile ilgili 5. Bölüm 17. Madde 6R bendi.

³³⁶ NU topluluğu Endonezya ekonomisine olumlu etkiler vermelerini umut edilir. <http://www.republika.co.id/berita/nasional/umum/16/04/02/o50cv5280-umat-nu-diharap-beri-dampak-positif-bagi-perekonomian-bangsa> (22 Mayıs 2016).

³³⁷ Nehdatul Ulema yönetmeliği, Örgütün yapısal seması ile ilgili 5. Bölüm 17. Madde 6L bendi.

³³⁸ Nehdatul Ulema yönetmeliği, Örgütün yapısal seması ile ilgili 5. Bölüm 17. Madde 6O bendi.

1. Lembaga Bahtsul Masail (Fetva) Kurumu³³⁹

NU kurulduğundan beri NU'nun bünyesi altında vardır. İlmi tartışmalar düzenler. Tartışmalara katılanlar belirlenen konuya Kuran-ı Kerim, hadis ve ulemaların vermiş oldukları fetvalara göre yorum yapmaktadır. Din, siyasi, soysal ve milli temaları tartışma konusu olmaktadır. Bahtsul Masail ilk kez 21-23 Eylül 1926 tarihinden düzenlenmiştir. Şimdiye kadar 45 defa Bahtsul Masail programı düzenlenmiştir.

Bahtsul Masail'de tartışılan mevzuların bazıları: müslim ile gayrı müslimin genel manada ilişkisi; din ile devlet ilişkileri, devletin dinde varlığını şart olduğu fetva; Pancasila'yı Endonezya'daki her örgütün tek ana esası olması; İslam'ı yeni tanıyanlar için akide ve ahlak ile ilgili gayri müslim eserleri okuma yasaklığı.³⁴⁰

Bahtsul Masail kurumunda değişik mevzular tartışılır. 2010 yılında Makasar şehrinde gerçekleştirilen 32. genel kongrede tartışılan mevzuların bazıları şunlardır: elektronik cihazla alış veriş yapma; şar'i (İslam) bankacılıkta kar paylaşımı sistemi; telefonu dinletme hükmü; cenaze defnetmede geciktirme hükmü; müslim ve gayrı müslim cenazeleri aynı yerde defnetme hükmü; açık denizde balık hırsızlığı yapmak hükmü; erkek ve kadınlar için evlenebilmek için asgari yaşı, elektronik cihazla nikâh kıydırmak hükmü; kadınlara sünnet hükmü; zekat yasası hükmü; sağlık yasası hükmü; siyaset yasası ile ilgili hükmü; pornografi yasasının gerekli olup olmaması; helal sertifikası ile ilgili yönetmelik hükmü; Hacc yasası ile ilgili hükmü.³⁴¹

³³⁹ Bahtsul Masail Kurum olarak Endonezya İslam hukukun gelişmesinde öok katkıları vardır. Böylece Bahtsul Masail Endonezya İslam topluluğu için dini amellerde dayanak ve rehber konundadır. Bakın: Nadirsyah Hosen, *Online Fatwa in Indonesia: From Fatwa Shopping to Googling a Kyai (Endonezyada Online Fetva: Alışveriş Fetvasından Googling Kyai'ye Kadar)*, Singapore: Institute of Southeast Asia, 2008. s. 160.

³⁴⁰ Luthfi Hadi Aminuddin, *Relasi Muslim dan Non Muslim Menurut Nahdlatul Ulema: Studi Atas Hasil Hasil Keputusan Bahtsul Masail Nahdlatul Ulema (Nahdlatul Ulemaya göre Müslim ile Gayrı Müslim ilişkisi: Bahtsul Masail Nahdlatul Ulema Kararları Üzerinde Çalışma)*, Makale yılı belirsiz.

³⁴¹ Sekertariat Jenderal PBNU, *Keputusan Mukhtar XXXII Nahdlatul Ulema (Nahdlatul Ulema 32. Genel Kongresi Kararları)*, Jakarta: PBNU, 2011. s. 247-252.

2015 Jombang şehrinde gerçekleştirilen en son 33. genel kongrede, Bahtsul Masail kurumu aşağıdaki mevzuları tartışmıştır: hükümetin verdiği sözünü yerine getirmeme hükmü, hükümet tarafından yürütülen (Badan Penyelenggara Jasa Kesehatan-BPJS) sağlık sigortası hükmü; anayasayı ihlal eden hükümeti görevden alınma hükmü; fıkıh açısından avukat, müşteriyi savunmak adına her şeyi helal kılan avukat haramdır, yalnız müşterisi adına adaleti sağlamak için helal olur; tabiatı istismar etme hükmü; ölüm cezası ve insan hakları; serbest pazar hükmü; yabancı ülkelere borç alma hükmü; dinler mensupları koruma; okullarda din dersi; ekonomik ve kaliteli yerel seçim; doğal kaynakları halkın refahı için kullanma; hacı adaylarının bekleme sırasını kısaltma ve hac masrafları yönetimi; yabancı ülkelerdeki işçileri koruma ve onlara yasal nikah kaydı alma.³⁴²

2. Lajnah Falakiah Nahdlatul Ulama

Lembaga Falakiah ayı gözetleme (rukya), takvim hesaplama ve felek alanındaki tüm gelişmeleri ve problemlerin çözümü için görevlidir. Söz konusu kurum NU'ya özellikle Ramazan ve Kurban Bayramı, 10 Zülhacen'in başlaması gibi ibadet takvimi ile ilgili yapmış olduğu çalışmaları rapor etmektedir.³⁴³ Ay ve güneş tutulması namazı bilgilendirme. Söz edilen kurum özellikle astronomi bilminde Hisab ve Ru'yah metodolojisiyle bir çok yenilikler getirmektedir.³⁴⁴

³⁴² Bakın: Bahtsul Masail sonucu, Lembaga Ta'rif Wa Nasr PBNU, *Anggaran Dasar dan Anggaran Rumah Tangga, Hasil Keputusan Mukhtamar Ke-33 NU (33. NU Genel Kongre Sonucu: Tüzük ve yönetmelik)*, Jakarta: LTN PBNU, 2016. s. 269-270.

³⁴³ Hicri takvimi ile ilgili ve özellikle Ramazan, Şevval, ve Zülhice aybaşı belirlemesinde NU, Situbondo şehrinde 1405 H/1984 yılında gerçekleştirilen 27. kongresinde onaylanan 1404 H/1983 yılında gerçekleştirilen Ulusal NU Alimlerin Toplantısı kararına dayanıyor.

³⁴⁴ Hisab yolu, astronomi bilimine göre aybaşı ve takvimi belirleme metodudur. Rukya metodu ise aybaşı astronomi cihazlarıyla gözle ayı bakmak metodudur.

F. Gençlik ve kadın

NU, kurulduğu günden beri gençlik ve kadın konusuna büyük önem vermektedir. Bu NU tabanın devam edebilmesi için şarttır. Böylece NU'nun gençlik ve kadın tabanı otonom kuruluşları NU'ya ilişkileri kuvvetlenmektedir. Söz edilen kuruluşlar şunlardır³⁴⁵: Nahdlatul Ulema Öğrenciler Birliği (IPNU); Nahdlatul Ulema Kadın Öğrenciler Birliği (IPPNU); Ansor Gençlik Hareketi (GP Ansor); Fatayat Nahdlatul Ulema; Muslimat Nahdlatul Ulema; ve Endonezya Müslüman Üniversiteli Öğrenci Hareketi (PMII).

1. Nahdlatul Ulema Öğrenciler Birliği (Ikatan Pelajar Nahdlatul Ulema-IPNU)

Nahdlatul Ulema Öğrenciler Birliği (IPNU), 27 yaşından küçük erkek öğrenci ve medrese talebelerinin oluşturduğu NU'nun otonom kuruluşudur.³⁴⁶ IPNU kurulmadan önce öğrenciler bölgesel öğrenciler birliği kurdular. Söz edilen öğrenci ve talebeler grubu ise NO öğrenciler birliği (Persano) Surabaya şehrinde 1939 yılında kurulmuştur. NO Malang Öğrenci Birliği (Ikatan Murid NO Malang) 1945 yılında, Subbanu Wathan öğrenci birliği Madura şehrinde 1945 yılında, NU Öğrenciler Birliği (Persatuan Murid NU) 1941 yılında, Talebeler Birliği (Ijtima Tholabiyah) Madura şehrinde 1945 yılında, Non Öğrenciler Birliği (Ijtima Thalabah Non) Sumbawa şehrinde 1946 yılında, Kediri NO Öğrenciler Birliği (Perpeno) 1953 yılında, Medan NO öğrenciler birliği (IPINO) ve Medan IPENO 1954 yılında kurulmuştur.³⁴⁷

³⁴⁵ PBNU'nun bünyesi altında olan otonom kurumu, lajnah, ve NU'nun bünyesi altındaki dairelerin arasındaki farklılıklar var. Otonom kurumu kendine mahsus başkan seçimi yolu izler. Yani periodik olarak başkan seçimi vardır. Lajnah yada daire ise PBNU tarafından bizzat seçilir.

³⁴⁶ Nahdlatul Ulema yönetmeliği, Örgütün yapısal seması ile ilgili 5. Bölüm 18. Madde 6E bendi.

³⁴⁷ Asrorun Niam Sholeh ve Sultan Fathoni, *Kaum Muda NU dalam Lintas Sejarah: 50 tahun Pergulatan dan Kiprah IPNU dalam Mengabdikan Ibu Pertiwi (Tarihler Arası NU Gençleri: 50 yılı IPNU'nun Vatana Hizmeti)*, Jakarta: Lembaga Studi Agama dan Sosial, 2003, s. 4.

IPNU 24 Şubat 1954 tarihinde kurulmuştur. 1966 yılında gerçekleştirilen eğitim kurumları (LP) kongresinde IPNU, LP Maarif'ten ayrılmıştır. IPNU, KH. Tolchah Mansur tarafından kurulmuştur.³⁴⁸

Kurulduğu günde IPNU ismi kısaltmasından Nehdatul Ulema Öğrenciler Birliği olarak açıklanmaktadır. Yalnız öğrencilerin OSIS (Örgün eğitim Öğrenciler Örgütü)'n dışında hiç bir örgüt ve birliğe katılmasına yasaklayan No.8 1985 hükümet yönetmeliği çıktıktan sonra 1988 yılında gerçekleştirilen kongrede IPNU ismini Nehdatul Ulema Gençler Birliği olarak değiştirilmesine karar vermiştir.³⁴⁹ Fakat 2003 yılında gerçekleştirilen Surabaya kongresinde, Yeni Rejim bittikten sonra, IPNU ismini tekrar Nehdatul Ulema Öğrenciler Birliği olarak eski ismine dönmüştür.³⁵⁰

2. NU Kız Öğrenciler Birliği (Ikatan Pelajar Putri NU (IPPNU))

NU Kız Öğrenciler Birliği (IPPNU) 27 yaşından küçük kız öğrenci ve medrese talebelerinin oluşturduğu NU'nun otonom kuruluşudur.³⁵¹ IPPNU, 2 Mart 1955 tarihinde Solo, Orta Cava şehrinde kurulmuştur. Kurulduğu ilk günlerde IPNU olduğu gibi IPPNU, LP Maarif'in bünyesi altındadır. Gelişen süreçte 1966 yılında LP Maarif ayrılıp NU'nun otonom kuruluşu olmuştur.³⁵² Yeni Rejim döneminde IPNU olduğu gibi No.8 1985 halk örgütü ile ilgili öğrencilerin OSIS'in dışından herhangi bir örgüte katılmasını yasaklayan hükümet yönetmeliği çıkınca IPPNU, ismini Nahdlatul Ulema Erkek ve Kadınlar birliği olarak değiştirmiştir. Yalnız 2003 yılında gerçekleştirilen

³⁴⁸ Soelaiman Fadil, Muhammad Subhan, *Antologi NU: Sejarah, Istilah, Amaliah, Uswah (NU Antolojisi: Tarih, Kavramlar, Ameller,ve Örnekler)*, s. 52.

³⁴⁹ Ibid., s. 53.

³⁵⁰ Yeni döneminde Maarif Eğitim Kurumlarında OSIS öğrenci birliği kurması gerektiğinden IPNU ve IPPNU zor anlar yaşar. Ancak Yeni dönemi bittikten sonra IPPNU ve IPNU tekrar LP Maarif eğitim kurumlarına öğrenciler birliği örgütü olarak eski fonksiyonuna döner. Kişisel röportaj, IPPNU Başkanı Puti Hasna (IPPNU Tarihi ve Faaliyeti), 16 Nisan 2016.

³⁵¹ NU tüzük ve yönetmeliği Bölüm V Örgüt Seması ile ilgili 18.Madde 6 F bendi.

³⁵² Soelaiman Fadil, Muhammad Subhan, *Antologi NU: Sejarah, Istilah, Amaliah, Uswah (NU Antolojisi: Tarih, Kavramlar, Ameller,ve Örnekler)*, s. 54.

kongreyle isminin tekrar NU Kızlar Öğrencileri Birliği olarak eski ismine döndürülmesine karar verilmiştir.³⁵³

3. Ansor Gençler Hareketi (Gerakan Pemuda Ansor-GP Ansor)

Ansor Gençler Hareketi (GP Ansor), otonom NU gençler birliği 40 yaşından küçük gençlerle oluşturulmuştur.³⁵⁴ Ansor (Ensar) ismi A. Wahab Chasbullah'ın tavsiyesiyle verilmiştir. Ensar, Medine'ye hicret eden, Hz. Peygamber (sav) ve Mekkelilere yardımda bulunan Medineli halka verilen isimdir.³⁵⁵

Ansor Gençler Hareketi aslından daha önce mevzu olan Ansoru Nahdlatul Oelama (ANO) örgütünün bir devamı niteliğindedir. Söz konusu birlik daha sonra NU tüzük ve yönetmeliğinde Nehdatul Ulema Ansor Gençler Hareketi (Gerakan Pemuda Ansor Nahdlatul Ulema) olarak değiştirilmiştir. GP Ansor, 10 Muharrem 1353 ya da 24 Nisan 1934 yılında Banyuwangi, Doğu Cava şehrinde kurulmuştur.³⁵⁶ Ansor Gençler birliği olarak kurulduktan sonra NU gençler tabanından rağbet artmıştır. Böylece GP Ansor birliği hızlıca gelişmiş ve NU'nun en önemli gençlik ekolu haline gelmiştir.³⁵⁷

4. Fatayat NU

Fatayat NU, 40 yaşından küçük Nehdlatul Ulema kadınları için NU'nun bünyesi altında otonom kadın koludur.³⁵⁸ Bu kadın kolunun kuruluş nedeni kadınların Andorul Nehdatul Ulema'nın hareketinden ilham alarak kadınların da hizmette yer almak istemesidir. 1946 yılında Muslimat NU'nun tohumu nitelikte olan Nehdatul Ulema Muslimat kurulmuştur. Gelişen süreçte NU'nun kadın kolu açıldıktan sonra, NU genç kadınlar tabanı harekete geçirmiştir. Onlar da NU'nun bünyesinde genç kadınları

³⁵³ Soelaiman Fadil, Muhammad Subhan, s. 55.

³⁵⁴ Nahdlatul Ulama yönetmeliği, Örgütün yapısal seması ile ilgili 5. Bölüm 18. Madde 6 C bendi.

³⁵⁵ Soelaiman Fadil, Muhammad Subhan, a.g.e., s. 47.

³⁵⁶ Gerakan Pemuda Ansor Profili. <http://ansor.or.id/gp-ansor/> (22 Mayıs 2016)

³⁵⁷ Soelaiman Fadil, Muhammad Subhan, a.g.e., s. 48.

³⁵⁸ Nahdlatul Ulama yönetmeliği, Örgütün yapısal seması ile ilgili 5. Bölüm 18. Madde 6 B bendi.

hizmete sevk eden genç kadınlar birliğinin oluşmasını istemiş ve Şubat 1950 yılında Fatayat NU kurulmuştur. Nisan 1951 yılında gerçekleştirilen 18. NU genel kongresinde onaylanmıştır.³⁵⁹ Bu yıldan itibaren Fatayan NU'nun bünyesi altında NU genç kadınlar tabanı organize eden ve rehberlik yapan genç kadınlar kolu açılmıştır.

5. Muslimat Nahdlatul Ulema

Muslimat, NU'nun kadınlar koludur.³⁶⁰ Böylece NU kadınlar topluluğu NU bünyesi altında fikir ve görüşlerini ifade etme imkanı bulmuşlardır. NU'nun kadınları organize etmesi ve gücünü yönlendirmesi için NU bünyesi altında kadınlar örgütü kurulmuştur. Söz konusu NU kadınlar örgütü aslında Ansorul Nahdlatul Ulema'nın yapmış olduğu hizmetlerden ilham almıştır.³⁶¹ O zamanlarda kadınlar 1952 yılında gerçekleştirilen kongreye kadar henüz NU genel kongrelerinde kadınlar henüz seçme ve seçilme hakkına sahip değildi. Kadınların NU genel kongrelerine katılması aslında 1938 yılında Menes, Banten şehrinde gerçekleştirilen 13. NU genel kongresiyle başlamaktadır. Kadınların kongrelere katılması daha sonra 1939 yılında Magelang şehrinde gerçekleştirilen 14. genel kongresiyle devam etmiştir. Artık 1940 yılında Surabaya, Doğu Cava şehrinde gerçekleştirilen 15. kongrede kadınlar kongreye alınmaktadır. Kadınların verdikleri mücadeleyi 29 Mart 1946 yılına kadar devam etmiştir. Ki Purwokerto, Orta Cava şehrinde gerçekleştirilen 16. kongrede kadınların bir örgüt kurma ve hizmetlerde bulunma isteği kabul edilmiştir.³⁶²

³⁵⁹ Fatayat NU, *Sejarah Fatayat NU (Fatayat NU Tarihi)*, Jakarta: PP. Fatayat NU, 1984, s. 49-54

³⁶⁰ Nahdlatul Ulema yönetmeliği, Örgütün yapısal seması ile ilgili 5. Bölüm 18. Madde 6A bendi.

³⁶¹ Fatayat NU, a.g.e., s. 49.

³⁶² Pucuk Pimpinan Muslimat Nahdlatul Ulema, *50 Tahun Muslimat NU: Berkhidmat untuk Agama, Negara dan Bangsa (50 Yllin Muslimat NU: Dine, Vatana, Devlete Hizmet)*, Jakarta: PP Muslimat NU, 1996. s. 30.

5. Endonezya Müslüman Üniversiteli Öğrenciler Hareketi (Pergerakan Mahasiswa Islam Indonesia (PMII))

Endonezya Müslüman Üniversiteli Öğrenciler Hareketi (PMII), 30 yaşından küçük üniversiteli öğrenciler için NU'nun otonom olarak kurulan bir örgütüdür.³⁶³ En son kongre olan Jombang şehrinde Ağustos 2015 yılında gerçekleştirilen 33. kongrede, 1972 yılından beri ayrıldıktan sonra bağımsızlığı korumak için PMII, Munarji beyanıyla yeniden NU'nun yapısal bünyesi altında alınmıştır.³⁶⁴

PMII'nin kuruluş nedeni aslında IPNU öğrencilerinin birleştiği örgüt olarak üniversiteli öğrencilere özel yer açılmasından ve Jogjakarta'da okuyan üniversiteli öğrencilerin 1950 yıllardaki hareketinden ayrılamamasıdır. O zamanlarda IPNU tarafından giriştiği Müslüman üniversiteli öğrenciler hareketi fikri ortaya çıktı. Ayrıca 1955 yılında IPNU'nun daha yeni 1954 yılında kurulduğundan varlığını PBNU tarafından reddedilen Nehdatul Ulema Üniversiteli öğrenciler birliği (IMANU) kurulmuştu.³⁶⁵ IPNU dışında çoğu üniversiteli öğrencilerden oluşturulan öğrenci örgütlerinin ortaya çıkması IPNU'nun dışında bir öğrenci örgütü kurulması fikrini ortaya çıkarmıştır. Böylece 17 Nisan 1960 yılında NU üniversiteli öğrenci birliği kurma fikri üzerine bir toplantı düzenlenmiştir. Toplantıda üzerinde karar kılınan öğrenci örgütünün adı Nehdatul Ulema Üniversiteli öğrenciler Hareketi (Gerakan Mahasiswa Nahdlatul Ulema)'dir.³⁶⁶

Gelişen süreçte en son PBNU başkanı olan Dr. Idham Cholid NU yapısal bünyesi

³⁶³ Nahdlatul Ulema yönetmeliği, Örgütün yapısal seması ile ilgili 5. Bölüm 18. Madde 6 D bendi.

³⁶⁴ PMII'nin NU'dan ayrılış nedeni Yeni Rejimin sivil hareketin 1970 yıllarda susturma çabası olmasındandır. Yazarın Ağustos 2015 yılında Jombang şehrinde 33. NU kongresine katılarak yapmış olduğu gözetimi sonucu. Kongrenin kararıyla PMII'yi tekrar NU bünyesi alınması onaylandı.

³⁶⁵ A. Effendy Choiri ve Choirul Anam, *Pemikiran PMII dalam Berbagai Visi dan Persepsi (Çeşitli Vizyon ve Anlayışta PMII Düşünceleri)*, Surabaya: Majalah Nahdlatul Ulema Aula, 1991, s. VII.

³⁶⁶ Asrorun Niam Sholeh ve Sultan Fathoni, *Kaum Muda NU dalam Lintas Sejarah: 50 tahun Pergulatan dan Kiprah IPNU dalam Mengabdikan Ibu Pertiwi (50 Yıllık Muslimat NU: Dine, Vatana, Devlete Hizmet)*, s. 35-41.

altında Yüksek Eğitim bürosu açılması izni verilmiştir. Söz konusu örgüte daha sonra Endonezya Müslüman Üniversiteli Öğrenciler Hareketi ismi verilmiştir.³⁶⁷

Yukarıda söz edilen NU'nun bünyesi altında bulunan gençler ve kadın kollarının Kurtuluş Savaşı'ndan önce ve sonraki dönemlerden şimdiye kadar katkıları hala devam etmektedir. Bilindiği gibi Kurtuluş Savaşı döneminde Ansor Gençliği Hareketi ve Muslimat NU ve Kurtuluş Savaşı'ndan sonra Fatayat NU, IPNU, IPPNU ve PMII örgütler kurulmuştur.

GP Ansor ve Muslimat NU'nun yapmış oldukları hizmetleri tarih sayfalarından anlaşılır. Özellikle Kurtuluş Savaşı'nda ve bağımsızlığı kazandıktan sonraki dönemlerde Endonezya'nın birliğini korumakta GP Andor ve Muslimat NU'nun katkıları büyüktür. Kurtuluş mücadelesi dönemlerde Muslimat NU bizzat askere kuryelik yapmıştır. Satıcı kılıfında ajanlık yaparak hem bilgi hem de askerler için gıda tedarik etmiştir. Bununla kalmayarak *Sabilillah*, *Mujahidin*, Ulema Merkezi ve Endonezya Kızılayı (*Palang Merah Indonesia*) asker ve yardım birliğe katılarak bizzat savaşa giren Muslimat NU üyeleri de vardır.³⁶⁸ GP Ansor ise bizzat Hizbullah ve Sabilillah birliğe girerek savaşa katılmışlardır.³⁶⁹ Ayrıca 1960 yıllarında bu iki örgüt bizzat Endonezya Komünist Partisi ihtilaline karşı fiziki mücadele girmişlerdir.

Gelişen süreçte, özellikle Yeni Rejim döneminde uygulanan partiler birleştirmesi (fusi parti), NU gençlik kolları örgütlerini de etkilemiştir. 1973 yılında mevcut olan tüm gençler birlik ve örgütler Endonezya Gençler Ulusal Komitesi (*Komite Nasional Pemuda Indonesia*) adı altında birleştirilmiştir. Böylece NU'nun gençlik kolları olan

³⁶⁷ A. Effendy Choiri dan Choirul Anam, a.g.e., s. VII.

³⁶⁸ Pucuk Pimpinan Muslimat Nahdlatul Ulama, *50 Tahun Muslimat NU: Berkhidmat untuk Agama, Negara dan Bangsa (50 Yıllık Muslimat NU: Dine, Devlete, ve Vatana Hizmet)*, s. 63.

³⁶⁹ Marten Van Bruinessen, *Ansor Encyclopaedia of Islam (Ansor, İslam Ansiklopedisi)*, Utrecht: University Utrecht, 2007, s.132.

Fatayat, IPNU, IPPNU ve PMII hükümetin geçerli kıldığı gençler örgütüne birleşmek zorunda kalmıştır. Aynı durumda IPNU ve IPPNU, OSIS öğrenciler örgütüne birleşmek zorunda kalmıştır.

NU Gençler Hareketi İletişimi Formu (FKGMNU) da sonunda 1984 yılında gerçekleştirilen kongrede medreselere GOLKAR partisine yer verdiklerinden dolayı ağır eleştiri maruz kalmış ve 1926 Khittah'a dönüş zemin hazırlığa katılmıştır. Böylece artık medreseler partinin güdümünde olup Khittah 1984'ten uzaklaşarak bağımsızlığını kaybetmiştir.³⁷⁰ Suharto'nun devlet başkanlığından indirildiği günlerde genç NU topluluğu Yeni Rejimi kaldırmak hareketine katılmıştır.³⁷¹

Bu günlerde ise NU'nun bünyesi altında tüm örgüt ve birlikler eski dönemdekinden farklı olarak aynı güçlükteki diğer problemle, genç topluluğun fikrini zedeleyen Selefi ve Vehhabi ile karşı karşıya kalmıştır.³⁷²

NU talebe ve öğrencilerin katılımıyla proje ve aktiviteler gerçekleştirmektedir. Başta sosyal yardımlaşma programı, Kuran-ı Kerimi güzel okuma yarışması, klasik kitaplar okuma yarışması, İzci aktiviteleri, Endonezya askeriyle talebe vatana hizmet gibi programlar düzenlenmektedir.³⁷³

Fatayat NU ile Muslimat NU, PBNU'nun bünyesi altında yapıları birbirine çok benzemektedir. İkisi de örgütün merkez ofisi olarak Jakarta şehrinden başlayarak binlerce köy, taşra, ilçe, il ve ulusal genelinde şube ve ofisleri bulunmaktadır. Fatayat ve Muslimatın her şube yönetiminde (1) örgüt ve yönetimi (2) liderlik ve eğitim, (3) ekonomik ve kooperatife birlikler aktiviteler, (4) sağlık ve spor, (5) dava [duyurma ve

³⁷⁰ C. Van Dijk, *Ulama and Politics (Ulema ve Siyaset)*, Bijdragen Tot De Taal, Land En Volkenkunde 152, 1996, s. 111.

³⁷¹ Marten Van Bruinessen, *Ansor Encyclopaedia of Islam (Ansor İslam Ansiklopedisi)*, s. 131.

³⁷² Görüşme Margharet Aliyatul Maimunah Fatayat NU Genel Sekreteri (Fatayat Faaliyetleri) 15 Nisan 2016.

³⁷³ Görüşme KH. Marsudi Syuhud PBNU 2010-2015 Genel Sekreteri (NU Tarihi ve Faaliyetleri) 17 Şubat 2015.

haberleşme (6) Avukatlık ve hukuki yardımlar, (7) sosyal, kültür, ve sanat aktiviteler (8) araştırma ve geliştirme ve (9) uluslararası ilişkiler gibi hizmetleri bulunmaktadır. Böylece her bölüm birkaç kadın kollarından gelen bir kadınlar grubuyla yakından takip edilip yönetilmektedir.³⁷⁴ Ayrıca hükümetin her aile için iki çocuk yeterli olması programı, çok eşlik/poligami ve pornografi ile ilgili hükümetin hazırladığı taslağı hazırlamada aktif rol oynamaktadır.

G. Sosyal-Kültürel

NU, topluma yönelik sosyal ve kültürel faaliyetler organize etmektedir. Aile eğitimi ve rehberliği verme, avukatlık ve hukuk danışmanlığı yapma, tapu ve kadastro işlerinde halka rehberlik yapma alanlarında hizmetler vermektedir. Cami ve cemaat yönetimi, cami inşaatı ve kalkınması, Kuran-ı Kerimi güzel okuma eğitimi ve yarışması düzenleme, ilahi müzik grubu geliştirme gibi değişik sosyal ve kültürel faaliyetlerde bulunmaktadır.

NU'nun yapısal olarak bünyesi altında birkaç sosyal ve kültürel kuruluşları vardır:

1. Lembaga Kemaslahatan Keluarga NU (LKKNU)

Nahdlatul Ulema Ailesi Kalkınma Kurumu LKKNU, NU'nun aile refahı, sosyal, nüfus planlaması ve politikası gerçekleştirmek için görevlidir.³⁷⁵ LKKNU aynı zamanda Reni Rejim'in aile nüfusu kısıtlama programı olan Keluarga Berencana programına aktif olarak destekler.³⁷⁶ 2015 yılında LKKNU Nüfus ve Aile nüfusu kısıtlama programı

³⁷⁴ Christopher Candland and Siti Nurjanah, *Women's Empowerment through Islamic Organisations: The Role of the Indonesia's 'Nahdlatul Ulema' in Transforming the Government's Birth Control Programme into a Family Welfare Programme (İslami Örgütlere Doğru Kadın Güçlendirme: Hükümetin Doğum Kontrolü ve Aile Refahı Programında Nahdlatul Ulema'nın katkıları)*, makale, Subat 2004. s. 6 <http://academics.wellesley.edu/Polisci/Candland/KBIndonesia.pdf> (2 Eylül 2016)

³⁷⁵ Nahdlatul Ulema yönetmeliği, Örgütün yapısal seması ile ilgili 5. Bölüm 17. Madde 6 F bendi.

³⁷⁶ Christopher Candland and Siti Nurjanah, *Women's Empowerment through Islamic Organisations: The Role of the Indonesia's 'Nahdlatul Ulema' in Transforming the Government's Birth Control Programme into a Family Welfare Programme (İslami Örgütlere Doğru Kadın Güçlendirme: Hükümetin Doğum Kontrolü ve Aile Refahı Programında Nahdlatul Ulema'nın katkıları)*, makale, 2004. makale, Subat 2004. s. 7-8

bakanlığıyla işbirliği gerçekleştirerek aile refahı, aile kalkınması amaçlayan faaliyetler gerçekleştirmektedir.³⁷⁷

LKKNU, 7 Aralık 1977 yılında Jakarta şehrinde kurulmuştur. LKKNU'nun kuruluş nedeni 1969 ulemalar fetvasına dayanmaktadır. Söz konusu fetva, aile refahı ve kalkınması için aile nüfusu kısıtlama programını tavsiye etmektedir. Fetvanın tamamını 8 mevzudan oluşur:

1. Aile nüfusu kısıtlama programı hamileliği engellemekle değil doğumu kontrol etmektedir,
2. Aile nüfusu kısıtlama programı fakirliğe karşı bir önlem değil, anne ve çocuğun sağlığının korunmasını amaçlamaktadır,
3. Düşük yapma yasaklanmalı,
4. Kalıcı olarak kadın ya da erkeğin her hangi bir vücudundan kesmek ya da yok etmek yasaklanmalı,
5. Aile nüfusu kısıtlama programı gönüllü olarak yapılmalı,
6. Aile nüfusu kısıtlama programı kadın ve erkek ile aynı mutabakatta yapılmalı,
7. Aile kısıtlama programı İslam hukukuna ve değerlerine uygun olarak yapılmalı,
8. Aile nüfusu kısıtlama programı ahlaksızlığa sebebiyet vermemelidir.³⁷⁸

2. Lembaga Seni Budaya Muslimin NU (LESBUMI NU)

NU İslam Sanat ve Kültür Kurumları (Lesbumi), Nehdatul Ulema'nın kültür ve sanat alanındaki proje ve politikaları hayata geçirmek için görevlidir.³⁷⁹ Söz konusu kurumun

<http://academics.wellesley.edu/Polisci/Candland/KBIndonesia.pdf> (2 Eylül 2016)

³⁷⁷ LKKNU ile BKKBN arasında antlaşma. No. 01.01/004/LKK-PBNU/2015, konu: Nüfus programı uygulaması geliştirmesi, Aile Nüfusu Kısıtlama ile Aile Kalkınma Programı, Aile Kalkınma Programı ile Nahdlatul Ulama Ailesi Kalkınması Programıyla entegreli olmak.

³⁷⁸ Christopher Candland and Siti Nurjanah, *Women's Empowerment through Islamic Organisations: The Role of the Indonesia's 'Nahdlatul Ulema' in Transforming the Government's Birth Control Programme into a Family Welfare Programme (İslami Örgütlere Doğru Kadın Güçlendirme: Hükümetin Doğum Kontrolü ve Aile Refahı Programında Nahdlatul Ulema'nın katkıları)*, makale, Subat 2004. s. 7
<http://academics.wellesley.edu/Polisci/Candland/KBIndonesia.pdf> (2 Eylül 2016)

kuruluş nedeni ise Soekarno döneminde değişik partilerden yaygınlaşan sanat ve kültür kurumların ortaya çıkmasıyla ilgilidir. Söz konusu kültür kurumları ise Ulusal Kültür Kurumu (LKN) Ulusal Parti'ye aittir. Lesbumi, Djameluddin Malik, Asrul Sani ve Usmar Ismail tarafından Endonezya Komünist Partisi'nin kurduğu Halk Kültür Merkezi (Lekra)'ne rakip olarak kurulmuştur.³⁸⁰

LESBUMI, 1962 yılında (Sjamsulridwan 1963) NU entelektüeller tarafından kurulmuştur. Söz edilen entelektüeller de aynı zamanda film endüstrisinde (Djameluddin Malik, başkan olan, Usmar Ismail, Asrul Sani) meşhur olan ve filmi LESBUMI'ye getiren isimlerdir. LESBUMI ayrıca PKI'nın kurduğu Film ve Sanatçı İşçileri Birliği (Serikat Buruh Film dan Seniman) kurumuna rakibi olarak kurulmuştur. LESBUMI, Jakarta şehrinde kurulduğu halde başkent dışındaki şubelerinin de topluma yönelik gerçekleştirdiği kültürel faaliyetler oldukça etkilidir. Örnek olarak LESBUMI'nin Riau şehri şubesi halka Kuran-ı Kerimi öğretme ve güzel okuma eğitimi vererek yabancıların kültürü olan dans ve yerel dansın kötü etkilerinden korumaktır.

1965 yılından sonra Lesbumi düşüş dönemi yaşar ve ancak 2004 yılından sonra Abdurrahman Wahid tarafından aktif hale getirilir. Bu günlerde Lesbumi aktif olarak İslam ve Nusantara yerel kültürünün birleşimi olan İslamiyeti Nusantara'ya yaygınlaştırması bu yolla gerçekleşir.

Nusantara İslam Kültürün yaygınlaştırması da Nehdatul Ulema Hadrah Sanatı Birliği (ISHARINU) hadrah ve mevlit sanatı yaygınlaşarak yapılmıştır.³⁸¹ Ayrıca Jam'iiyyatul Qurra Wal Huffazh (JQH), özellikle güzel Kuran-ı Kerimi okuma becerisi ve hafız olan

³⁷⁹ Nahdlatul Ulama yönetmeliği, Örgütün yapısal seması ile ilgili 5. Bölüm 17. Madde 6 I bendi.

³⁸⁰ Chiorotun Chisaan, *Lesbumi: Strategi Politik Kebudayaan (Lesbumi: Kültürel Politikası Stratejisi)*, Jogjakarta: LKiS, 2008. s. 133-146.

³⁸¹ Nehdatul Ulema yönetmeliği, Örgütün yapısal seması ile ilgili 5. Bölüm 18. Madde 7 H bendi.

Nu üyelerine yönelik olarak aktif faaliyetler gerçekleştirmektedir.³⁸² Söz konusu kurum Endonezya genelinde Kuran-ı Kerimi okuma, güzel okuma ve ezberleme eğitimi vermek için 1970 yılında kurulmuştur.³⁸³

3. Pagar Nusa NU

Pagar Nusa, Nehdlatul Ulema bünyesi altında halka spor ve savunma sanatı eğitimi vermek için kurulmuştur.³⁸⁴ Pagar Nusa, özellikle genç NU tabanında yaygınlaşan bir kurumdur. NU'nun bünyesi altında otonom kurum olarak Solo, Orta Cava şehrinde 2004 yılında gerçekleştirilen 31. kongrede onaylanmıştır. Buna rağmen 1985 yılından beri örgüt olarak oluşturma zemini hazırlanmıştır. Öte yandan 1986 yılında Pençak Silat Nahdlatul Ulema Pagar Nusa kurulmuştur. Pagar Nusa kelimesi Pagar Nusa ve Bangsa anlamındadır.³⁸⁵

Pagar Nusa aktif olarak Endonezya Pencak Silat Birliği tarafından düzenlenen müsabakalara katılır. Ayrıca Nehdatul Ulema topluluğunda bulunan tüm pencak silat grupları halkın sağlığını koruma ve spor yapma kültürü edindirme, güvenliği, disiplini sağlama ve halkın birliği koruma çalışmaları yapmaya çağrıda bulunmaktadır. Bununla kalmayarak halkın sağlığını koruma ve spor yapma kültürü edindirme, güvenliği, disiplini sağlama, ve halkın birliği korumaya yönelik hükümetin politikaları sağlamaya yönelik faaliyetler yapmaktadır.³⁸⁶ Pagar Nusa'dan özellikle NU kongreleri ve NU ulemalarının Ulusal toplantılarında güveliği sağlamada görev almaktadır.³⁸⁷

³⁸² Nehdatul Ulema yönetmeliği, Örgütün yapısal seması ile ilgili 5. Bölüm 18. Madde 7 B bendi.

³⁸³ Görüşme Itho Athoillah Jam'iyyatul Qurra Wal Huffadz Üyesi (JQH Tarihi), 20 Mayıs 2016.

³⁸⁴ Nehdatul Ulema yönetmeliği, Örgütün yapısal seması ile ilgili 5. Bölüm 18. Madde 7 E bendi.

³⁸⁵ Pagar nusa tarihi <http://pagarnusa.or.id/sejarah/> (22 Mayıs 2016)

³⁸⁶ Pagar nusa vizyon ve misyon <http://pagarnusa.or.id/visi-dan-misi/> (22 Mayıs 2016)

³⁸⁷ 2015 yılında Jombang şehrinde gerçekleştirilen 33. kongresi gözlemi.

4. Lembaga Penyuluhan dan Bantuan Hukum NU (LPBHNU)

Nehdatul Ulema Avukatlık ve Hukuk Eğitimi (LPBHNU)³⁸⁸ avukatlık, hukuk eğitimi vermek, hukuk danışmanlığı, hukukla ilgili tartışma ve araştırmakta görevlidir.³⁸⁹

Ayrıca NU'nun bünyesi altında NU Tapu ve Vakıf Malları Kurumu (LWPNU)³⁹⁰ NU'nun vakıf malı ve diğer NU'nu malvarlığını korumakla görevlidir.³⁹¹

Lirboyo, Endonezya hukuk sisteminin geliştirmesi ve hukuku korumaya yönelik NU'nun görüş ve fikirlerini ifade etmek için kurulmuştur. Bu fikirler 1999 yılında Doğu Cava şehrinde gerçekleştirilen 30. kongresinden beri ortaya atılır. Bu kongre aynı zamanda Soerharto'nun devlet başkanlığından indirildikten sonra ilk kez gerçekleştirilen kongredir. Bu yüzden kongrenin ana mevzuu daha çok Soerhato'nun indirildiği sırada sık sık yaşanan hukuk ve insan hakları ihlalleri ile ilgilidir.³⁹² Daha sonra 2010 yılında Makasar şehrinde gerçekleştirilen 32. kongre LBNHNU ve NU Vakıf Kurumu koruma ve güçlendirme kararı alınmıştır.

5. Lembaga Ta'mir Masjid Nahdlatul Ulema (LTMNU)

Nehdatul Ulema'nın cami inşa etme ve koruma proje ve politikaları hayata geçirmek için görevlidir.³⁹³ Kurum Makasar şehrinde 2010 yılında gerçekleştirilen 32. kongre kararıyla kurulmuştur. LTM NU kurulmadan önce Haiah Takmir Masjid Indonesia (HMTI) kurumu vardı. Yalnız bu kurumun varlığı pek gözükmediğinden dolayı daha sonra kapatma kararı alınmıştır. Fakat Makasar kongresinden sonra tekrar kurulma ve

³⁸⁸ NU topluluğunda avukatlık faaliyeti 1980 yıllardan beri vardır. Yalnız varlığını 2010 yılında resmi kuruluş olarak onaylandı. Bakın: lihat <http://dpp-hapi.org/artikel/19/bantuan-hukum-dalam-organisasi-keagamaan> (22 Mayıs 2016).

³⁸⁹ Nehdatul Ulema yönetmeliği, Örgütün yapısal seması ile ilgili 5. Bölüm 17. Madde 6 H bendi.

³⁹⁰ LBHNU Makassar 2010 XXXII kongre kararlarıyla güçlendirme yapısı bulunmaktadır, bakın Lajnah Ta'lif Wa Nasyr, *Hasil Hasil Muktamar XXXII NU (Nahdlatul Ulema 32. Genel Kongresi Kararları)*, Jakarta: LTFNU, 2010 s. 103.

³⁹¹ Nehdatul Ulema yönetmeliği, Örgütün yapısal seması ile ilgili 5. Bölüm 17. Madde 6 K bendi.

³⁹² PBNU Genel sekreterliği, *30. NU kongresi sonuçları*, Jakarta: PBNU, 2000 s. 74.

³⁹³ Nehdatul Ulema yönetmeliği, Örgütün yapısal seması ile ilgili 5. Bölüm 17. Madde 6 M bendi.

yenileme kararı alınmıştır.³⁹⁴ LTM'in zemini 9 Şubat 1971 yılında KH. Ahmad Syaikh tarafından hazırlanmıştır ve 1976 yılında PBNU bünyesi altında bir bölüm olarak kabul edilmiştir. 2004 yılında gerçekleştirilen 31. kongrede HTMI Endonezya Cami Yönetimi (LTMI) olarak değiştirilmiştir. 2010 yılında gerçekleştirilen 32. kongrede ise LTMI'den LTM-NU olarak ismi yeniden değiştirilmiştir. Kurulan bölümün ana amacı NU camilerde yapılan amel ve ibadetleri Nu öğretilerine göre yapılmasını sağlamak, camileri korumak ve camide topluma yönelik ibadetler dışında faaliyetler gerçekleştirmekle görevlidir.³⁹⁵

Endonezya Dinişleri Bakanlığından alın verilerine göre Endonezya Cumhuriyeti genelinde 1.070.000'den fazla cami bulunmaktadır. Bu camilerin %80'inde NU öğretilerine göre ibadet yapılır.³⁹⁶ LTM NU'nun varlığıyla Endonezya genelindeki cami yöneticileri halka kaliteli dini hizmetler verebilmeleri için değişik eğitim ve iletişim hizmetleri verilmektedir. Öte yandan ibadetlerin yanı sıra, halkın sağlığını korumak, birliğini sağlamak, halkın kalkınması ve Ehli Sünnet ve Cemaat dava ve öğretilerini korumak ve yaygınlaştırmak gibi hizmetler de sağlamaktadır.³⁹⁷

H. Araştırma

NU İnsan Gücü Geliştirme ve Araştırma (LAKPESDAM NU), insan gücü geliştirme ve araştırmadaki proje ve politikaları gerçekleştirmek için görevlidir.³⁹⁸ Tashwirul Afkar bu

³⁹⁴ Görüşme Ali Shobirin, PP LTM NU Başkan Yardımcısı (LTM NU Tarihi ve Faaliyetleri) 23 Mayıs 2016.

³⁹⁵ LTM NU, Ta'mir Masjid Nahdlatul Ulema 2010-2015 Dönemi Tarihsel Raporu, Jakarta: LTMNU, 2015.

³⁹⁶ Tim Penyusun LTM NU dan PP Lakpesdam, *Buku Saku Muharrik Masjid: Pedoman bagi Penggerak Masjid (Muharrik Masjid Cep Kitab: Cami Yöneticileri İçin Cep Kitabı)*, Jakarta: LTM NU dan PP Lakpesdam NU, 2013 s. 15.

³⁹⁷ Ibid, s. 20.

³⁹⁸ Nahdlatul Ulema yönetmeliği, Örgütün yapısal seması ile ilgili 5. Bölüm 17. Madde 6 G bendi.

kurumdan çıkartılan jurnaldır. İsmi A. Wahab Chasbullah'ın kurduğu NU tartışma grubundan gelmektedir.³⁹⁹

Lakpesdam Situbondo şehrinde 1984 yılında gerçekleştirilen 27. kongre kararıyla kurulmuştur. Lakpesdam'ın kurulması, NU'nun 1926 Khittah'a dönüşüne somut bir aksiyonu olarak algılanmaktadır. Çünkü o dönemlerde NU'nun siyasete odaklanması halkı kalkındırma ve eğitime görevi bir nebze ihmal edildi. Lakpesdam ayrıca tabanların eğitim ve geliştirme proje ve politikaları planı hazırlamada görevlendirilir.⁴⁰⁰

Lakpesdam NU'nun faaliyeti şunlardır: Milli ve dini stratejik konular üzerinde çalışma yapma, halkın eğitim, sağlık, ekonomi, sosyal gibi temel ihtiyaçlarını temin etmelerinde takip etme; PBNU'nun alacağı karar ve politikalarında alternatif çözüm, görüş, fikir ve somut veriler sağlamak; ılımlı, tolerans, diğer insanlara saygı, değer veren ve adaletli olan Ehli Sünnet ve Cemaat öğretilerinin uygulanmasını takibini yapmak (İslam Nusantara); insan gücünün gelişmesini sağlamak; NU tabanı geliştirmek ve yaygınlaştırmak; bilim ve insan gücünü mümkün mertebede insanların iyiliği ve menfaati için kullanmak.⁴⁰¹

³⁹⁹ Tashwirul Afkar dergisi, ismi A. Wahab Chasbullah girişimiyle kurulan çalışma gurubun isminden ilham alır. İsmi duyunca benim Osmanlı son döneminde yani 1862 yıllarda çıkan Teşvir-i Efkar dergisi aklıma gelir. Söz edilen dergi birkaç kez yayın faaliyetinde duraksamalar yaşandı ve en sonunda 1946 yılında tamamen yayın faaliyetini durdu. Teşvir-i Efkar'ın Kyai Wahab üzerinde etkisi olup olmadığı tespit etmek için 1929 yılında çıkan Oetoesan Nahdlatol Oelama, 1937 yılında çıkan Swara Nahdlatol Oelama yazıları İbrahim Sina, Kemal Namik, Recaizade Ekrem, Velid Ebuziyya yazarların çıkarttıkları Teşvir-i Efkar yazılarıyla karşılaştırmak gerekir. Bu konu ile ilgili daha derin araştırmaların devamını yapılması gerekir.

⁴⁰⁰ Mahrus El Mawa, M. Imdadun Rahmat, Izzudin Washil, *Memberdayakan Warga NU: 20 Tahun Perjalanan Lakpedam (NU Halkı Güçlendirmek: Lakpedamın 20 Yıllık Geçmişi)*, Jakarta: Lakpesdam NU, 2005, s. 1-4.

⁴⁰¹ Nahdlatul Ulama Araştırma ve İnsan Gücü Merkezi hakkında <http://lakpesdam.or.id/tentang-lakpesdam/> (22 Mayıs 2016)

I. Tasavvuf

NU'nun bünyesi altında NU topluluğun tarikat ibadetlerinde Ehli Sünnet ve Cemaat öğretilerine uygunluğu denetimi ve rehberliği yapan Jam'iyyah Ahli Thariqah Al-Mu'tabarah An-Nahdliyyah (JATMAN)⁴⁰² kurumu 10 Ekim 1985 tarihinde kurulmuştur.⁴⁰³

J. Çevre⁴⁰⁴

NU'nun bünyesi altında çevreyi koruma ve çevre ile ilgili konu ve sorunlara karşı sorumluluğu sağlamak, NU'nun çevre, tarım, orman projesi ve politikalarını hayata geçirmek üzere Nehdatul Ulema Tarımı Geliştirme Kurumu (LPPNU) kurulmuştur.⁴⁰⁵

Kavramsal olarak NU'nun çevre ile ilgili çalışmalarında Ali Yafie'nin (NU uleması) tarafından yazılan Çevre Fıkhi kitabı referans olarak alınmıştır. LPPNU kurulmadan önce NU bünyesi altında bulunan Ulusal Orman ve Çevre faaliyetlerinin birleştiği yeri olarak (GNKLH) ve Doğal afeti ve iklim değişikliği Önleme Kurumu (LPBPI) kurulmuştur.⁴⁰⁶ Söz edilen bu iki kurum özellikle okul ve medreselerle birlikte din derslerinde çevre eğitimi ve çevre duyarlılığı kazandıran topluma yönelik faaliyetler gerçekleştirmektedir.⁴⁰⁷

⁴⁰² Nehdatul Ulema yönetmeliği, Örgütün yapısal seması ile ilgili 5. Bölüm 18. Madde 7A bendi,

⁴⁰³ Bir önceki bölümde Endonezya'daki tasavvuf hareketi anlatıldı.

⁴⁰⁴ NU, Lirboyo şehrinde 1999 yılında gerçekleştirilen 30. kongresiyle açıkça çevre ve tarımı koruması vurgular, bakın: PBNU sekreterliği, *NU kongresi sonuçları*, s. 83-90.

⁴⁰⁵ Nehdatul Ulema yönetmeliği, Örgütün yapısal seması ile ilgili 5. Bölüm 17. Madde 6E bendi

⁴⁰⁶ Ulil Amri, *From Theology to a Praxis of 'Eco Jihad': The Role of Religious Civil Society in Combating Climate Change in Indonesia (Çevre Cihadı Teolojiden Uygulamaya Kadar: Endonezya'da İklim Değişikliğe Mücadelesi Din Hareketi Rolünü)*, kitabında, Robin Globus Veldman, Andrew Szasz and Randolph Haluza-DeLay, *How the World's Religions Are Responding to Climate Change Social Scientific Investigations (Dinlerin Nasıl İklim Değişikliğe İlgili Duyar Sosyal Bilimsel Araştırma)*, London: Routledge, 2014, s. 75-93.

⁴⁰⁷ Monica Arnez, *Shifting of Nature and Environmentalisme in Indonesia (Endonezyada Çevrecilik ve Doğal Değişikliği)*, kitabında, Barbara Schuler, *Environment dan Climate Change in South and South East Asia: How Are Local Culture Coping (Güney ve Güneydoğu Asya'da Çevre ve İklim Değişikliği: Yerel Kültürü Tepkisi)*, Leiden: BRILL, 2014 s. 75-90.

Yukarıda anlatılan program ve projeler dışında NU, çoğunluğu çiftçi olan üyeleriyle ulusal gıda yeterliliğini sağlamakta aktif olarak hükümetin projelerini desteklemektedir.⁴⁰⁸ LPPNU de ayrıca çiftçilere daha kaliteli ve verimli ürün elde edebilmek için tarım eğitimi ve rehberliği yapmaktadır.⁴⁰⁹

K. Mesleki Kuruluşlar

NU, sahip olduğu potansiyel insan kaynağının becerilerini geliştirmek için bünyesi altında lisans mezunu, işçi, öğretmen, dini hocası, balıkçı gibi mesleki kuruluşlar kurmuştur.

1. Lisans Mezunu Teşkilatı (Ikatan Sarjana NU-ISNU)

Nehdatul Ulema Lisans Mezunu Teşkilatı (ISNU), NU'nun bünyesi altında lisans mezunu ve entelektüel NU topluluğu ile ilgili NU proje ve politikası uygulamakta görevli kılınan otonom teşkilatıdır.⁴¹⁰ ISNU 1999 yılında kurulduktan sonra 2010 yılında Makasar şehrinde gerçekleştirilen 32. kongresiyle NU'nun otonom teşkilatı olarak onaylanmıştır.

ISNU'nun faaliyetleri ise: NU çevresindeki bilim adamları ve profesyonellerin katkılarını sağlamak; Globalleşme dünyasında geleceğin ekonomisi sağlamlaştırabilmesi, ahlaklı ve özellikle NU topluluğu için güvenilir ve menfaati olan neslin yetiştirilmesi için ekonomi ve eğitimde geliştirmesinde aktif rol oynamak; Bilimsel topluluğu oluşturmak; inovatif, stratejik araştırmalar yapmak; NU örgüt olarak ve NU halkla arasında ilişki ve iletişimi sağlamakta aracı olmak; toplumun geliştirilmesi

⁴⁰⁸ Nahdlatul Ulama ulusal gıda merkezi inşa edebilmesini destek Verdi. <http://m.rmml.co/read/2016/04/15/243423/NU-Dorong-Pembentukan-Badan-Pangan-Nasional-> (22 Mayıs 2016).

⁴⁰⁹ Nehdlatu Ulama gıda üretmek için savundu. <http://www.nu.or.id/post/read/67127/lppnu-kraksa-an-advokasi-budidaya-tanaman-hortikultura-dan-pangan> (22 Mayıs 2016).

⁴¹⁰ Nahdlatul Ulama yönetmeliği, Örgütün yapısal seması ile ilgili 5. Bölüm 18. Madde 7C bendi.

ve kalkınması adına bağış ve maddi yardımlar toplamak.⁴¹¹

2. İşçiler Sendikası

Endonezya Müslüman İşçiler Sendikası (SARBUMUSI), NU'nun bünyesi altında işçi olarak çalışan NU topluluğu için NU'nun proje ve politikaları doğrultusunda faaliyet gösterdikleri kuruluştur.⁴¹² İlk olarak 27 Eylül 1955 yılından Sidoarjo Şeker Fabrikası, Doğu Cava bölgesinde kuruldu. Pancasila ve 1945 Anayasası örgütün tüzük ve yönetmeliği ana esasıdır. Ayrıcı örgüt Endonezya Komünist Partisi'nin kurduğu Endonezya İşçiler Merkez Sendikası'na (SOBSI) bir tepki ve rakibi olarak kurulmuştur. Söz edilen sendika sadece NU işçilere değil diğer işçilere haklarını korumada avukatlık yaptı. Bunlarla kalmayarak Sarbumusi de ayrıca hükümetin işçilere uygulayacağı yönetmelik ve politikalarına işçilerin haklarını savunarak görüş ve fikirlerini ilgili makam ve kuruluşlara aktarıyor.

3. Öğretmenler Sendikası

Nahdlatul Ulama Öğretmenler Sendikası (PERGUNU), NU'nun bünyesi altında otonom olarak kurulan NU üyesi öğretmen ve hocaların sendikasıdır.⁴¹³ PERGUNU, 1952 yılında kuruldu ve şimdiye hala aktif olarak faaliyet göstermektedir. Aslında sendikanın Endonezya Ma'arif kongresine katılan öğretmenlerin tavsiyesiyle kurulmuştur. Kongre daha sonra Ma'arif Surabaya şubesine sendikanın kurulması için hazırlıklar yapılması görevini vermiştir. Böylece 1 Mayıs 1958 yılında Ma'arif Surabaya şubesi PERGUNU sendikasını açmayı başardı. Ma'rif Surabaya şubesi de aynı zamanda sendikanın merkez ofisidir. Gelişen süreçte PERGUNU'nun ikinci kongresinde merkez ofisini

⁴¹¹ Nahdlatul Ulama Lisan mezunları profile. (<http://isnu-sumedang.blogspot.com.tr/2013/04/profil-ikatan-sarjana-nahdlatul-ulama.html>) (22 Mayıs 2016)

⁴¹² Nahdlatul Ulama yönetmeliği, Örgütün yapısal seması ile ilgili 5. Bölüm 18. Madde 7D bendi.

⁴¹³ Nahdlatul Ulama yönetmeliği, Örgütün yapısal seması ile ilgili 5. Bölüm 18. Madde 7F bendi.

Surabaya şehrinden Jakarta'ya taşınması kararı alındı. 1958-1960'lı yıllara kadar PERGUNU özellikler 20.000 öğretmeninin devlet memuru olarak atanması gibi çok önemli başarılarla imza atmıştır. Yalnız Yeni Rejim döneminde PERGUNU sanki ortadan kaybolur. Bununla birlikte NU o dönemlerde 1926 Khittah'a dönüş kararı almıştır. Böylece PERGUNU, sanki NU'dan ayrılmış gibi olur. Bu durum PERGUNU'nun NU otonom teşkilatı olarak 2009 dönemine kadar tüzük ve yönetmeliğinde yer almamasıyla güçlendirilir. Makasar şehrinde gerçekleştirilen 32. kongresinde PERGUNU, NU bünyesi altında otonom teşkilatı olarak onaylandı.⁴¹⁴

PERGUNU'nun faaliyetleri başta Ehli Sünnet ve Cemaat görüşlü öğretmenler yetiştirmekle birlikte, NU çevresindeki öğrencilerin becerilerini geliştirmek, NU bünyesindeki eğitim kurumların daha iyi yönetilebilmesi ve geliştirmek için gayret etmektedir.

4. Balıkçılar Sendikası

Nahdlatul Ulema Balıkçılar Sendikası NU bünyesi altında balıkçıların otonom sendikasıdır.⁴¹⁵ Sendika NU'nun Jombang şehrinden 2015 yılında gerçekleştirilen 33. kongresinde otonom kuruluşu olarak onaylandı. Sendikanın kuruluş sebebi balıkçıların çok düşük bir gelire sahip olması ve balıkçı ailelerin refah bir ortamdan uzak olmasıdır.⁴¹⁶

⁴¹⁴ Nahdlatul Ulema öğretmen sendikası hakkında. <http://www.pergunu.org/tentang-pergunu> (22 Mayıs 2016).

⁴¹⁵ Nahdlatul Ulema yönetmeliği, Örgütün yapısal seması ile ilgili 5. Bölüm 18. Madde 7 G bendi.

⁴¹⁶ Helmi Faishal Zaini, *Khittah Ekonomi Kerakyatan NU (NU Halk Ekonomisi Khittahı)*, Sindo Gazetesi 25 Nisan 2016.

L. NU'nun Uluslararası Halka Hizmeti

Dünya genelinde globalleşme ve özellikle İslam ismiyle özdeşleştirilerek şiddetin yaygınlaşması NU'yu harekete geçirdi. NU artık çalışmalarını sadece ulusal çapta değil uluslararası platformlarda da gerçekleştirmek ve uluslararası platformlarda söz sahibi olup fikir ve görüşlerini dünyaya duyurma ihtiyacını hissetmiştir. Ayrıca NU uluslararası çapta Conference on Islamic Scholar (ICIS), Internasional International Summit on Moderate Islam Leader (ISOMIL) gibi uluslararası konferans ve programlar düzenler.⁴¹⁷

Bununla kalmayarak PBNU'nun Türkiye hükümetiyle barış işbirliği yapıp Afganistan Nehdatul Ulema kurarak Afganistan'ın güvenliğini sağlamakta gayret etmektedir. PBNU, *Tawassuth*, *Tawazun*, *I'tidal*, ve *Tasamuh* prensipleri Endonezya ve Türkiye'de gerçekleştirilen Multaqa Sufiyle Afganistan güvenliğini teşvik etmektedir.⁴¹⁸ NU ayrıca Pattani, Thailand ve Afganistan'dan gelen üniversiteli talebelere burs vermektedir.

PBNU, Türkiye ile eğitim alanında işbirliği programları gerçekleştirmektedir. Özellikle ÖNDER İmam Hatipliler Derneği ile öğrenci ve öğretmen değişimi ve eğitim alanında araştırmalarla ilgili çalışmalar yapmaktadır. Söz konusu işbirliğinin imzası Aralık 2015 yılında atılmıştır.⁴¹⁹ Ayrıca Nahdlatul Ulema Üniversitesi ve İstanbul Medeniyet Üniversitesi ve Sultan Fatih Mehmet Vakıf Üniversitesi ile eğitim alanında araştırmalarla ilgili çalışmalar yapmaktadır, söz konusu işbirliğinin imzası 23 Ağustos 2016 yılında atılmıştır.⁴²⁰ Türkiye'nin dışında PBNU Mısır, Sudan, Tunus, Fas, Amerika Birleşik

⁴¹⁷ ICIS 23-24 Şubat 2004; 20-22 Haziran 2006; Temmuz, 30- 1 Ağustos 2009, ve 23-25 Kasım 2015 olmak üzere Malang şehrinde dört kere uluslararası buluşmaları düzenledi. ISOMIL ise ilk kez 9-11 Mayıs 2016 tarihinde konferans düzenledi.

⁴¹⁸ PBNU 2010-2015 dönemi yöneticileri görev bitimi raporu.

⁴¹⁹ Yazar, NU ile Onder'in gerçekleştirilen işbirliğine bizzat katıldı. Aralık 2015.

⁴²⁰ NU <https://twitter.com/WartaNU> (23 Ağustos 2016).

Devleti ve Avustralya ülkeleriyle de işbirliği yaparak bu ülkelere 300'e yakın NU üniversiteli talebe göndermektedir.⁴²¹

Ayrıca, NU Almanya, Güney Kore, İtalya ve Belçika'da gerçekleştirilen uluslararası barış zirvesi gibi uluslararası formlara katılmaktadır.

⁴²¹ PBNU 2010-2015 dönemi yöneticileri görev bitimi raporu.

BÖLÜM V

NU SİYASAL İLİŞKİLERİ

A. Ana Siyasal Söylemi

NU'nun siyasi düşünceleri, gelişen Endonezya tarihi süresince kurtuluş mücadelesi, Endonezya cumhuriyeti kuruluş dönemi, Eski Rejim Dönemi, Yeni Rejim Dönemi ve reform dönemi gibi önemli siyasi dönemlerden etkilenecek ve geçerek oluşmaktadır.

NU, dini ve sosyal eğilimlerle kurulurken, gelişen siyasi süreçte Ehli Sünnet ve Cemaat akımından etkilenir. Zamanla Ehli Sünnet ve Cemaat çizgisi giderek NU'nun ruhu, yolu, ve siyasi düşüncelerini etkileyen örgüt doktrini olur.⁴²²

Yukarıda anlatılan durumlardan dolayı NU, karşılaştıkları siyasi ve sosyal problemleri fıkıh kaideleri açısından anlamaya çalışır.⁴²³ Fıkıh kaidelerinden birincisi, tamamıyla eda edilmeyen bir sorumluluk, yine tamamıyla terkedilemez. (Sorumluluğun en önemli kısmını eda edilmişse korunması şarttır anlamına gelen *ma la yudraku kulluh la yutraku kulluh*).

Bu anlamda Endonezya Cumhuriyeti çoktan kurulmuştur. Dolayısıyla kurulmuş olan Endonezya Cumhuriyetinin en önemli parçası olan hükümetin herkes tarafından var gücüyle kabul edilmesi gerekir.

Fıkıh kaidelerden ikincisi, *büyük tehlike yada zararın önlemesi, ondan daha büyük menfaati getiren bir iş yapmaktan öncelik tanınması gerekir* anlamında *dar al-mafasid muqaddam ala jalb al masali*. Bu kaideden hareket ederek NU, devletin parçalanmasını önlemek için herkesimin kabul ettiği barış ve meşveret yolunu tercih etmiştir.

⁴²² Ali Maschan Moesa, *Memahami Nahdlatul Ulama: Urgensi Besar Membangun Kembali Jembatan Putus (Nahdlatul Ulemayı Anlama: Köpmüş Köprünün Yeniden Bağlanma Önemi)*, Surabaya: Pesantren Luhur Al-Husna, 2010, s. 160.

⁴²³ M. Ali Haidar, *Nahdlatul Ulama dan Islam di Indonesia: Pendekatan Fiqih dalam Politik (Nahdlatul Ulema ve Endonezyadaki İslamiyet: Fıkıh Yaklaşımından Siyaset)*, Jakarta: Kompas, 1998, s. 321-323.

Fıkıh kaidelerinden üçüncüsü, *bir olay yada bir durum sebebine göre hükmedilir* manasında olan *al hukmu yaduru ma'a illatihi wujudan wa'adaman*. Bu bakımdan NU, dini ve sosyal örgütten siyasi örgüte dönüşür ve daha sonra tekrar siyasi örgütten dini ve sosyal örgüte döner. NU topluluğunun siyasi görüşünü aktardığı yer olarak siyasi parti kurdu. Dördüncü kaide, *birden fazla tehlikeyle karşılaşınca, en çok tehlikeli fakat en az riskli olana öncelik tanınmalı* anlamında *idza ta'aradha ma'fsadataani ru'iya a'zhamuha dhararan bi irtikabi akhaffihima* kaidesidir. Bu kaideye göre NU, sosyal ve siyasi problemlere alternatif çözüm arar. Dolayısıyla halkın mefaati için en sağlıklı ve riski en az olanı seçmek gerekir. Beşinci kaide ise 'her bir vecibin eda edilebilmesi için şartları neyse, bu şartları –en önemlisini, yerine getirmek de veciptir' anlamında *ma la yatimm al wajibu illa bihi fa huwa wajibun* kaidesidir. Örnek olarak demokratik hakları korumak vacip olduğundan, demokrasinin kurulması da vaciptir.⁴²⁴

Yukarıda anlatılan fıkıh kaidelerden NU üç çeşit siyasi düşünceyi tanır. Yani ulusalcılık, vatandaşlık ve hakimiyetçilik siyasi düşünceleridir. Bu üç çeşit siyasi düşünceden sırasıyla en altta hakimiyetçilik ve en üstte ise ulusalcılık yer alır. Böylece bazı NUcular hakimiyetçilik siyasetinin aslında ulusalcılık ve vatandaşlık siyasetini kazanmak için kullanılan bir araç olduğunu anlar.⁴²⁵ Fakat bu üç çeşit siyasi düşünceye bir bütün olarak baktığımızda birbirlerine bağlı olduğu görülür.

Yine yukarıda anlatılan siyasi düşünce çeşitlerinden hareket ederek, NU'nun Endonezya bağımsızlığı kazanmadan bir önceki dönemi ve 1945 bağımsızlığımızı kazandıktan sonraki dönemdeki ulusalcılık doktrinlerini gözlediğimizde, NU'nun milli yaşayışında birkaç

⁴²⁴ H. Rozikin Daman, *Membidik NU: Dilema Percaturan Politik NU Pasca Khittah (NU'yu Hedefe Almak: NU'nun Khittah'tan sonra Siyaset Arenasında Yaşadığı İkilemi)*, Jogjakarta: Gama Media, 2001, s. 228-229.

⁴²⁵ Syafiq Hasyim, *Tiga Jenis Politik NU (NU'nun Üç Tane Siyaset Kısmını)*, kitap halinde, Khamami Zada, *Nahdlatul Ulama: Dinamika Ideologi dan Politik Kenegaraan (Nahdlatul Ulema: İdeoloji ve Devlet Politikasının Dinamikleri)*, Jakarta: Kompas, 2010, s. 1-5.

önemli karar vardır. Bu kararlar Nahdlatul Ulemanın kurulduğu günden bugüne kadar çıkartılan milli kararnamelerinde de anlaşılabilir:

a. Endonezya Ulusal Devlet Kararnamesi 1936

‘Bil ki Endonezya devletimiz, İslam devleti olarak anılır. Çünkü bir zamanlar tamamıyla müslümanlar tarafından yönetildi. Her ne kadar daha sonra gayri müslim bir devlet (Holanda) tarafından işgal edilse de, İslam devleti ismi kalıcıdır..⁴²⁶

b. Mabadi Khairo Ummah Bildirisi 1939⁴²⁷

‘*Mabadi khairo ummah* prensibin yeniden uyanması, aslında NU ve genel itibariyle devletin duyduğu öz ihtiyacı ve karşılaştığı fakirlik ve insan kaynağının yetersizliği, kültürün düşüş yaşanması, birlik ve beraberliğin sarsılması gibi problemlerdendir. *Böylece mabadi khairo ummah* ana görüş ve prensipleri devletin karşılaştığı sosyal problemlere alternatif çözüm olarak kullanılabilir..⁴²⁸

c. Cihad Bildirisi 1945

‘Endonezya Cumhuriyeti Devletin bağımsızlığını, dini ve milli yaşamı tehdit eden her türlü eylemlere ve özellikle Hollanda ve müttfiklerine karşı duruş ve somut eylemler göstermek zorundadır. Böylece din ve Endonezya, Cumhuriyetin bekası için fisebilillah olan fiziki mücadele yapılması emrinin verilmesini şiddetle talep eder.....⁴²⁹

d. Waliyul Amrinamesi 1954

‘Devlet bu durumdan dolayı, bir lider olarak olması gereken sorumlulukları yerine getirdiği takdirde Soekarno’ya itaat etmemizi şart koşar. Fakat namaz kılmaktan men ediyorsa, o zaman biz de bir bütün olarak ihtilal etmemizzorunlu hale gelir..⁴³⁰

⁴²⁶ Abdul Mun’im DZ. *Piagam Perjuangan Kebangsaan (Ulusal Mücadele Vesikası)*, Jakarta: Setjen PBNU, 2011, s. 54.

⁴²⁷ Mabadi Khairo Ummah, en iyi ümmeti yetiştirmek için temel prensipler.

⁴²⁸ Mabadi Khairo Ummah beyanı yazısı, Magelang 1939, kitap halinde, Abdul Mun’im DZ, *Piagam Perjuangan Kebangsaan (Ulusal Mücadele Vesikası)*, s. 59-61.

⁴²⁹ NU Cihad fetvası, 22 Ekim 1945.

⁴³⁰ *Waliyul Amri Ad dloruri Bissyaukah* Vesikası, Cipanas Bogor 1954, kitap halinde, Abdul Mun’im DZ, *Piagam Perjuangan Kebangsaan (Ulusal Mücadele Vesikası)*, s. 75-79.

e. Demokrasi Pancasilanamesi 1967

‘Siyasi parti ve diğer örgütler kendi ideolojileri için mücadele vermeleri onların hak ve sorumluluğu, aynı zamanda Endonezya halkının refahı için Pancasila ideolojisi adına mücadele vermek her vatandaşın sorumluluğudur’⁴³¹

f. Din ve Pancasila ilişkisi Bildirisi 1983

‘Nahdlatul Ulema için İslam, Allah ile insanlar arasındaki ilişkiyi düzenleyen akide ve şariat öğretileridir. Pancasila’ı kabul etmek ve uygulamak İslam şariatı uygulanmasından ibarettir. Böylece Nahdlatul Ulema, Endonezya müslümanlarının yukarıdaki anlayışı benimsemesi ve Pancasila’ı katıksız üst sorumlulukla uygulaması gerektiğini bildirir.’⁴³²

g. 1984 Khittah Nahdliyin

‘Nahdlatul Ulema, aktif olarak kurtuluş mücadelesi ve ayrıca UUD 1945 Anayasası oluşturmada yer alır. Böylece Nahdlatul Ulema daima milletin mücadelesiyle bütünleşmiş adaletli, refahlı ve Allahın rızasını kazanan bir milleti yetiştirmede aktif olarak mücadelelerde yer alır. Bu yüzden her Nahdlatul Ulema topluluğu Pancasila ve UUD 1945 Anayasasına üstün gayretle destek vermeli. Sosyal ve dini örgüt olarak Nahdlatul Ulema, daima kardeşlik (ühüvvet) prensibini sıkı tutar; böylece tolerans (et-tasammuh), diğer din/inanç mensuplarıyla yanyana barış içinde yaşamak Endonezya Milletinin birlik ve beraberliğinin gerçekleştirilmesi adına müslüman topluluğun ayrılmaz bir kişiliğidir.’⁴³³

h. NU Halkı Siyaset Rehberi 1989

‘Nahdlatul Ulema için siyasete girmek demek vatandaşın geniş anlamda Pancasila ve UUD 1945’a uygun olarak vatan ve millete hizmet etmek demektir. Böylece Nahdlatul Ulema siyasi görüşünde vatan ve milletin birlik ve beraberliğini koruyarak herkesin amacı olan milletin refahı ve devletin adaletli olması için sarf edilen gayretler ayrıca dünya ve ukba saadeti kazandıran ibadettir’⁴³⁴

⁴³¹ Demokrasi Pancasila Vesikası, Bandung 10 Temmuz 1967, kitap halinde, Abdul Mun’im DZ, *Piagam Perjuangan Kebangsaan*, s. 90.

⁴³² Pancasila ve İslam arasındaki ilişkisi ile ilgili Beyanı Yazısı, Sukorejo 21 Aralık 1983, kitap halinde, Abdul Mun’im DZ, *Piagam Perjuangan Kebangsaan (Ulusal Mücadele Vesikası)*, s. 95-96.

⁴³³ 1984 Khittahname.

⁴³⁴ NU topluluğu için siyasi rehberliği, Jogjakarta 28 Kasım 1992, kitap halinde, Abdul Mun’im DZ, *Piagam Perjuangan Kebangsaan*, s. 116-118 .

i. Nahdlatul Ulama Emri 2006

‘Endonezya Cumhuriyeti Birleşik Devleti birliği altında Pacasila ve UUD 1945 Anayasası korumaya devlete ve millete bağlı kalmamızı ve yine Nahdlatul Ulema, Pancasila, UUD 1945 Anayasası, ve Endonezya Cumhuriyet Birleşik Devletine uygun olarak taahhütümüzü yeniden sağlamlaştırmalı.’⁴³⁵

j. NKRI’i Kurtarmak Emri 2011

‘...bu yüzden, NU’nun 85.yıl dönümü münasebetiyle diğer milletin de kuvvetiyle tüm fikir ve gücümüzü bu vatani çöküşünden kurtarmak için sarfetmeliyiz.’⁴³⁶

k. Nahdlatul Ulama Bildirisi 2016

‘İslam Nusantara bakış açısından, din ile millet birbirlerine karşı değildir. *Hubbul watan minal iman*: “Vatan sevgisi imandandır.” Bu yüzden kimin milletiyeçiliği yoksa, onun ana vatani da yoktur. Kimin ana vatani yoksa, onun tarihi de yoktur.’⁴³⁷

NU’nun milli siyasi anlayışı Endonezya birliği ve beraberliğin rehberi niteliktedir. Bu konuda Said Aqiel Siradj, Hasyim Asyari’yi atıfta bulunarak şunu der:

‘İslam olmadan milliyeçilik de olamaz. Ayrıca milliyetçilik olmadan da İslam tam kamil manada ifade edilemez. Bu yüzden ümmet-i İslam kolaylıkla İslam devleti değil de Pancasila’ya dayanan devlet sistemini kabul eder. Çünkü Ehli Sünnet ve Cemaat ulemalarına göre, özellikle NU bünyesi altında olan ulemalar, devletin temel esası olan Pancasila Ehli Sünnet ve Cemaat öğretilerinin bir yansıması niteliğindedir. Pancasila’nın birinci fıkrası olan Tek Tanrıya olan inanç tevhid öğretisinin bir yansımasından başka bir şey değildir. Ayrıca Pancasila’nın diğer dört ilkesi *emanu ve amilush shalihat* yani salih amelin hayata uygulanmasından başkası değildir. Bu açıdan ulemalara göre Pancasila’yı uygulamak İslam şeriatını uygulamak demektir’’⁴³⁸

Said Aqiel Siradj’in anlatmış olduğu gibi sonuçta Endonezya müslümanlar için Pancasila, devletin final ideolojisidir. Bu anlayış aynı zamanda 1984 yılında Situbondo

⁴³⁵ Nahdlatul Ulema Emri yazısı, Surabaya 30 Temmuz 2006.

⁴³⁶ NKRI’i Kurtarmanamesi, Cakarta 19 Mayıs 2011.

⁴³⁷ Nahdlatul Ulema Beyanname, Cakarta 10 Mayıs 2016.

⁴³⁸ Said Aqiel Siradj, *İslam Sumber Inspirasi Budaya Nusantara: Menuju Masyarakat Mutamaddin (Nusantara Kültürü İlham Kaynağı Olan İslam: Medeniyetin bir Millete Doğru)*, Jakarta: LTNU, 2014, s. 95

şehirinde gerçekleştirilen NU kongresinde almış olduğu 1926 Khittah’a dönüş kararıdır.

Sözü edilen kararın bir fıkrası şöyledir:

‘Nahdlatul Ulema daima milletin mücadelesiyle bütünleşmiş, adaletli, refah ve Allahın rızasını kazanan bir milleti yetiştirmede aktif olarak mücadelelerde yer alır. Bu yüzden her Nahdlatul Ulema topluluğu Pancasila ve UUD 1945 Anayasasını üstün gayretle destek vermeli. Sosyal ve dini örgüt olarak Nahdlatul Ulema, daima kardeşlik (ühüvvet) prensibini sıkı tutar; böylece tolerans (et-tasammuh), diğer din/inanç mensuplarıyla yanyana barış içinde yaşamak Endonezya Milletinin birlik ve beraberliğinin gerçekleştirilmesi adına müsluman topluluğun ayrılmaz bir kişiliğidir.’⁴³⁹

1999 yılında gerçekleştirilen 29. Kongresinde NU ulusal görüşlerinde milli siyasetin formülasyonunu açıklar:

‘NU, millet ve devleti belirli bir yerde yaşayan, aynı kültürü benimseyen ve daha sonra belirli bir sistem ve yaşam düzenine kendilerini bağlayan bir insan topluluğun eğilimi ve fitri ihtiyacı olduğunu anlıyor.

Millet ve devlet yaşamı yer üstünü mamur ettiren ve Allahın emanetini yerine getiren, bulunduğu yerin örf, adet, ve kültürüyle içiçe yaşayabilen İslamın evrenselliğinin bir yansımasıdır; böylece millet ve devlet yaşamı insanın yerin halifesi olarak tüm insanlığın hayatı adına üstün sorumluluğunu geliştiren, Allahın emaneti yerine getirmek, adaleti sağlamak, halkın dünya ve ukba, ruhen ve maddeten refahını gerçekleştirmek adına önemli bir adımdır.’⁴⁴⁰

Yukarıda anlatılan millet siyaseti NU’nun Endonezya Cumhuriyeti Birleşik Devleti milli mücadelesinin final sonucu olduğu beyanıyla güçlendirilir. Daima geliştirilen taahhüt ise dinsel ve İslamın evrenselliğine dayanan milli taahhüttür.⁴⁴¹

Milliyetçilik siyaseti, NU’nun örgüt olarak işleyişinde en önemli etkenlerinden biridir.

Ulemalar cemiyeti olarak NU, halkın bağlılığı ve sadık kalmasında ulemaların etkin rolunu

⁴³⁹ 1984 NU Khittahname.

⁴⁴⁰ Sumanto Al Qurtubi, *Nahdlatul Ulama: Dari Politik Kekuasaan Sampai Pemikiran Keagamaan (Nahdlatul Ulama: Siyasi İktidarından Dini Düşünceye Kadar)*, Semarang: Elsa Press, 2014 s. 113.

⁴⁴¹ PBNU Sekreterliği, *Hasil Hasil Muktamar XXX Nahdlatul Ulama (30. Nahdlatul Ulama Kongresi Sonucu)*, Jakarta: PBNU, 2000 s. 36.

unutmaz. NU'nun siyasi görüşü Sahal Mahfudz'nun 2010 yılında gerçekleştirilen 32. NU

Kongresi açılış konuşmasındaki söylediklerinden anlaşılır:

‘Endonezya Cumhuriyeti Devlet Başkanının *Waliy al-Amri al dharuri bi al-syaukah* yani güç ve kuvvetiyle hükümetin zaruri sahipleri olarak atanmasından Pancasila ve NKRI (Endonezya Cumhuriyeti Birleşik Devleti)n ümmet-i İslamın mücadelesinin nihai amacı olarak kabul edilmesi NU'nun vatanın geliştirmesindeki en somut katkılarıdır. Ayrıca NU'nun vatani geliştirmesindeki en belirgin özellikleri ve ana rolü ise varlıkların özellikle insanların yararlılarını iyi tanınması ve anlamasıdır (*faqih fi mashalih khalqi*).⁴⁴²

NU'nu milliyetçilik siyaseti ile ilgili görüşü reform döneminden önce düzenlenen kongreden yani 1996 yılında düzenlenen 29. Kongresi, 1999 yılında düzenlenen 30. Kongresi, 2004 yılında düzenlenen 31. Kongresi ve 2010 yılında düzenlenen 32. Kongresinden anlaşılır. Bu dört kongre her nekadark açık olarak bölücü topluluğun ismini belirtmesine rağmen, 30. Kongre Aceh'in Endonezya'dan ayrılmak istediklerine saygı gösterir fakat kesinlikle Aceh'in Endonezya'ya bağlılığının devam etmesini ister.⁴⁴³

Gelişen süreçte NU, bölücü hareketlere karşı şiddetle karşı çıkar. Çünkü son zamanlarda, 1998 reformundan sonra Endonezya'nın birliğini tehdit eden tran-nasyonel hareketler ortaya çıkmaya başlar. Böylece NU, 33. Kongresinde net olarak:

‘Hükümet, milliyetçilik yaşamının zemini olan ulusun birliğini bozan (Muahadah Vataniyah) topluluk ve hareketlerine karşı kesin karar almalı ve duruşunu sergilemeli. Ayrıca NU, Pancasila ve Endonezya Cumhuriyeti Birleşik Devleti (NKRI) azar azar bozan kötü nitelikte olan grup ve hareketleri her dinden çıkabilme ihtimali olduğunu da hükümete ikaz eder.’⁴⁴⁴

⁴⁴² Lajnah Ta'rif wa Nasyr, *Hasil Hasil Muktamar XXXII Nahdlatul Ulama (32. Nahdlatul Ulama Kongresi Sonucu)*, Jakarta, LTF NU, 2010, s. XV.

⁴⁴³ PBNU Genel sekreterliği, *Hasil Hasil Muktamar XXX Nahdlatul Ulama (30. Nahdlatul Ulama Kongresi Sonucu)*, Jakarta: 2000, s. 71.

⁴⁴⁴ Lajnah Ta'rif wa Nasyr, *Hasil Hasil Muktamar XXXIII Nahdlatul Ulama (33. Nahdlatul Ulama Kongresi sonucu)*, Jakarta: LTF NU, 2016, s. 377.

Tarikatçılık ve tolerans dışı hareketlerin gündemde olması ve ayrıca radikal hareketlerin yaygınlaşmasına, NU şiddetle karşı çıkar ve hükümete kesin kararı ve duruşunu sergilemesini söyler. Çünkü bahsedilen grup ve hareketler Endonezya'daki birlik yaşamı tehdit eder.

NU'nun vatandaşlık siyaseti, vatandaşlık ile ilgili görüş ve gayretinden anlaşılır. Ayrıca NU, 70 milyondan fazla üyesiyle sadece NU topluluğu adına, fakat tüm Endonezya halkı adına da vatandaşlık mevzularında gayretini gösterir. NU'nun önem verdiği vatandaşlık mevzularının bazıları şunlardır:

- a. Halkın ekonomik kalkınması, adaletli ve demokratik bir yaşamın gerçekleşmesi için çok önemlidir. Çünkü ekonomide adalet sağlanması adına şimdiye kadar problemi yaşayan Endonezyanın en ücra köşelerine kadar dağıtım dengesi problemin hemen halledilmesi gerekir. Böylece Nu, programlarında tarım ve küçük sanayilerin ürünlerini dağıtım bağlantıları kurar; köylerdeki iş gurubu ve özellikle kooperatif iş grupların geliştirmesini sağlamak; özellikle çiftçilere, küçük esnaflara ekonomi olanak ve erişimini sağlamak.⁴⁴⁵
- b. Sosyal hizmetleri, sağlık ve işçi ile ilgili mevzuları; fakir halkın sağlık hizmeti güvencesi, ulusal sosyal sigortası, çatışma ve doğal afete maruz kalanlara yardımların ulaşması, işçi ve işgüçlerine avukatlık.⁴⁴⁶

Yukarıdaki örneklerde gösterildiği gibi NU sadece devlet gündemleriyle ilgilenmez. Bilakis bu bölümde NU, sosyal fıkıh prensiplerine göre halk ve milletin gündemleri için görüş ve alternatif çözümler verir. NU'nun görüşünde din sadece Allah ile kul arasındaki

⁴⁴⁵ PBNU Genel Sekreterliği, *Hasil Hasil Muktamar XXX Nahdlatul Ulama (30. Nahdlatul Ulama Kongresi Sonucu)*, s. 49-51.

⁴⁴⁶ Ibid., s. 107-108.

ilişkiyi düzenler. Fakat din aynı zamanda insanlar arasında ve hatta tüm alemlerle ilişkiden söz eder.

Üçüncü bakış açısından NU, kendi elindeki taban gücüyle sık sık devlet gücünü kazanmak için aktif olarak siyasete girer. Yalnız bu konudaki siyasi faaliyet gelişen süreçte değişken olup, iniş çıkışlar yaşanır.

Devlet gücünü kazanma siyasetinde, özellikle 1984 Khittah döneminde, NU'nun görüş ve duruşu çok nettir. Tüm NU topluluğunun oyunu nereye kullanacakları kendi isteklerine bırakılır;

‘Nahdlatul Ulama, cemaat olarak hiçbir siyasi ve diğer sosyal örgütlere bağlı değildir. Her bir NU topluluğu diğer vatandaşın olduğu gibi Anayasanın koruması altında siyasi haklara sahiptir. Bu yüzden her bir NU topluluğu kendi siyasi hakkını tam manada sorumluluğu altında kullanması gerekir ki demokratik, anayasaya dayalı, hukuk ve yönetmeliğe itaat, daima meşveret yoluyla çözüm arayan yaşam tarzı ve dürüşü sergileyebilsin.’⁴⁴⁷

NU'nun kendini hiç bir siyasi partiye alet etmemesi konusunda sıkı tedbirler alması, artık gelişen süreçte ve özellikle 1998 yılında Soeharto indirildikten sonra giderek değişir. NU artık halkın siyasi hakkını kullanmakta serbest bırakmaz. Bu konuda 1999 yılında gerçekleştirilen 30. NU kongresi kararıyla NU topluluğunun oyunu kullanmak için ona alternatif seçenek verir:

‘NU halkın oy hakkını kullanmakta serbestliği, bilinçli, kendi iradesine göre kullanmasına saygı duyarak, özen göstererek NU 1926 Khittahın prensiplerine ve NU halkı için Jogjakarata şehrinde düzenlenen 28.Kongresi kararı olan dokuz siyasi rehberi ve ayrıca PBNU tarafından kurulan ve NU ile tarihi ilişkisi olan siyasi partisine oy kullanmalarını tavsiyede bulunur.’⁴⁴⁸

Yukarıda anlatıldığı gibi NU, açık olarak halkın siyasi tercihini kullanmalarında kendi tercihlerine göre hangi siyasi partiye oy verecekleri serbest bıraktığını açıklar. Fakat bir diğer açıdan NU, not bırakarak halkın PBNU'nun girişimiyle kurulan ve NU ile tarihi bağa

⁴⁴⁷ 1984 NU Khittahname.

⁴⁴⁸ PBNU Genel Sekreterliği, a.g.e., s. 70.

sahip olan siyasi partiye oy vermelerini tavsiye eder. NU'nun bahsettiği siyasi parti PBNU'nun bünyesi altında olan Beş Kişilik Ekibe ait PKB partisinden başkası değildir.

31. Kongresinde NU, tekrar siyasi görüşünde değişiklik yaşıyor. Bir önceki siyasi görüşünde belirli bir siyasi partiye tavsiye ederken, 31. kongresinde NU, halkı kendi tercihlerine bırakarak, taban yetiştirmesine odaklanacak ve Nu için fayda getirecek tüm siyasi parti ve sosyal örgütlerle iyi ilişki kuracaktır.

‘Siyasi eğitimi konsepti, rehberliği oluşturmak, ve tüm NU bünyesi altındaki örgüt, kuruluş, ve eğitim kurumlarında uygulanmak, bölgelerdeki meclis üyelerinden merkez meclis üyelerine kadar çalışmalarının denetimi yapmak, ve NU halkın fikir ve görüşlerini aktarmak için NU'nun faydası olan tüm siyasi partilerle ilişki kurmak.’⁴⁴⁹

Yukarıda gösterilen karar tamamen NU'nun halkın oy hakkını nasıl kullanması gerektiği kararına terstir. PKB artık NU'nun halkın oyunu kullanmasında tavsiye ettiği siyasi parti değildir. Bu durum da PKB partisinin 2009 ve 2004 genel seçiminde oylarında düşüş yaşanmasına neden olur.⁴⁵⁰

Tablo 7. 1999-2014 PKB Kazanma Oy Sayısı ve Oy Oranı

Yıl	Aldığı oy sayısı	Oy oranı	Meclisteki sandalye sayısı
1999	13.336.982	12.61%	51
2004	11.989.564	10.57%	52
2009	5.146.122	4.94%	27
2014	11.198.957	9.04%	47

Kaynak: Genel seçim Komisyonundan alınan veri www.kpu.go.id

2010 yılında Makasar şehrinde gerçekleştirilen 32. Kongresinin sonuçlarından anlaşıldığı gibi NU'nun siyasi düğüşünde pek değışiklik yaşanmadı. NU, tabanını yetiştirmeye odaklanıyor. Böylece her ne kadar PKB'nin 2009 genel seçiminde oy düşüş yaşandığı

⁴⁴⁹ Ibid., s.110.

⁴⁵⁰ NU'nun 30.Kongresi 28 Kasım-2 Aralık 2004 tarihinde gerçekleştirilerek sadece 5 Nisan 2004 tarihinde düzenlenen genel seçinden birkaç ay sonrasında düzenlendi. Böylece NU'nun siyasi kararı 1999 yılındaki 30.Kngresinde alınan kararlara dayanır.

halde⁴⁵¹, taban yetiştirme konusunda NU gayet başarılıdır.

NU'nun devlet siyasetindeki yaklaşımı tek değildir. Bilakis NU, daha çok birkaç fıkıh kaidelerine dayanarak siyasi dürüşüncesini belirliyor. Örneğin NU 1984 yılında siyasetten uzak durması kararı yanında 1999 yılında tam aksine olarak NU siyasi parti kuruyor. Gelişen süreçte ise NU, özellikle 2004 yılından itibaren tabanın siyasi görüş ve fikrini geliştirme çabasına odaklanıyor. Böylece NU'nun siyasi görüşü çok dinamiktir.

NU'nun dinamik siyasi görüşü, özellikle 2004 yılı kongresinden sonra aslında daha çok faydalar getirir. Ayrıca belediye başkanlarının direk halk tarafından seçilmesi NU için olumlu etkiler getirir. Böylece NU, değişik partilerde kadrosu bulunur. Bu durum ile ilgili Marsudi Syuhud şöyle anlatıyor:

‘Şimdi NU artık siyasi partilerde bir çok belediye başkanı var. Her nekadar NU siyasi parti olmamasına rağmen tabanından gelen birçok bakan var. NU taban yetiştirir. Bu günlerde herkes NU’ya kimisi il belediye başkanı kimisi büyük şehir belediyesi başkanı adayları isterler. Neden? Çünkü NU insanın doğumdan vefatına kadar herşeyiyle ilgilenir. Hatta Muhammediye’in vagonu olan Amanat Nasional Partisi, NU için belediye başkanı aday istiyor.’⁴⁵²

B. NU’nın Siyasi Partiler ve Hükümetle İlişkisi

NU'nun siyasi parti ve hükümetle olan ilişkisi birkaç önemli dönemlere ayrılabilir. Çünkü NU tek bir siyasi görüşüne bağlı değildir. Böylece NU, sadece ulusal politikada duraklama yaşıyor. Fakat siyasi partiler ve hükümetle olan ilişkisi hiçbir zaman tıkanma yaşamaz.

NU'nun siyasi partiler ve hükümetle olan ilişkileri birkaç döneme ayrılır: Kurtuluş

⁴⁵¹ PKB partisinin 2009 genel seçiminde aldıkları oyun düşüş yaşaması, 2004 yılında gerçekleştirilen 31.Nu Kongresinin açık olarak PKB Partisine destek vermemesi ve ayrıca uzun süren iç çatışma partinin 2009 seçim hazırlığı yapamadığından kaynaklanır. Ayrıntılı bilgiler için bakın: Ichwan Arifin, *Kiai dan Politik: Studi Kasus Perilaku Politik Kyai Dalam Konflik Partai Kebangkitan Bangsa (PKB) Pasca Muktamar II Semarang Semarang (Kyai ve Siyaset: Kyailerin Semarang 2. kongresinden sonra Vatan Kalkınma Partisinde (PKB)*, Master Tezi, Universitas Diponegoro, 2008. s. 4

⁴⁵² Görüşme Marsudi Syuhud PBNU 2010-2015 dönemi Genel Sekreteri (NU Tarihi ve Faaliyetleri), 17 Şubat 2015.

mücadelesi (1926-1945); Eski Rejim dönemi (1945-1967) ve Yeni Rejim Dönemi (1967-1998)

1. Kurtuluş Mücadelesi Dönemi (1926-1945)

Kurtuluş mücadelesi dönemindeki NU'nun güç sahibi kesimlerle olan ilişkisi, NU'nun Endonezya bağımsızlığını kazanabilmesi için neler yapması gerektiği konusundadır. Bu konuda NU'nun işgalci Hollanda'ya karşı olan duruş ve tepkisi 1935 yılında Banjarmasin şehrinde gerçekleştirilen kongresinde çok nettir.⁴⁵³ Yani NU, vatani koruyup Endonezya milletinin bağımsızlığını elde etmek için düşmana karşı savaşmak kararını alır. O dönemde Endonezya, Hollanda'nın işgali altında olsa da NU'nun böyle bir kararı almaktan çekinmez. Çünkü Endonezya milletinin çoğu müslümandır. Müslümanlar ise hür ve ayrıca bu kararın alınmasını zorunlu kılan da dinin öğretiklerini yaşamayı engel olanları bertaraf edilmesinin şart olduğudur.⁴⁵⁴

NU'nun Hollanda'ya karşı çıkması, halkı savunmasından anlaşılır. NU çiftçilerin saflarında yer alıp onların haklarını savunuyor. Ayrıca dini örgüt olarak NU, Hollanda'nın din işlerine müdahale etmesine şiddetle karşı çıkar. O zaman Hollanda, özellikle nikah ve boşanma usulü ile ilgili konuları Hollanda yönetmeliğiyle yürütülmesi gerektiğini savunur. NU ise bu uygulamaya şiddetle karşı çıkar.⁴⁵⁵

Japon işgali dönemi, yani 1940-1945 yılları arasında, NU'nun durumu biraz farklıdır. Bu dönemde Japonya KH. Hasyim Asyari'ye dinişleri ofisi başkanı tayin ediyor. Ayrıca Japonya, NU ve Muhammediye örgütlerinin dini ve soysal faaliyetleri için Majelis Syuro Muslimin (Masyumi)'i kurmasına izin veriyor. O dönemde Masyumi'nin

⁴⁵³ Endonezya Milliyetçilik Devletnamesi 1936 çıkartan NU Kongresi.

⁴⁵⁴ M. Ali Haidar, *Nahdlatul Ulama dan Islam di Indonesia: Pendekatan Fiqih dalam Politik (Nahdlatul Ulema ve Endonezyadaki İslamiyet: Fıkıh Yaklaşımından Siyaset)*, s. 319.

⁴⁵⁵ Zainal Abidin dan Imam Anshori Saleh, *Soekarno dan NU: Titik Temu Nasionalisme (Soekarno ve NU: Milliyetçiliğin Buluşma Noktası)*, Jogjakarta: LKiS, 2003, s. 91.

programları daha çok sosyal ve sadaka toplayarak ihtiyacı olanların geçimine yardımcı oluyor. Fakat gelişen süreçte Masyumi’I Japon tarafından alet edilerek özellikle tarım ürünü katlanabilmeleri için Japon propagandalarını halka yaygınlaştırmak için alet ediliyor. Wahid Haşim bu durumdan oldukça endişe ediyor. Bu yüzden gelişen süreçte Wahid Hasyim, Faqih Usman ve Ghafar Ismail’i Masyumiye katılmaları davet ediyor. Böylece Masyumideki dengeyi sağlamış olup Japonya tarafından alet edilme ihtimali aza indirip halk adına yani *beytul mal* için para yardımı toplayabiliyor.⁴⁵⁶ Bunlarla birlikte bu grup da daha sonra bağımsızlık mücadelesi zeminini hazırlar.

Endonezya bağımsızlık hazırlığı yaptığı günlerde Wahid Hasyim de devletin dayanağı olarak Pancasila’yı oluşturmada aktif rol oynar. Hatta Wahid Hasyim, BPUPKI meclisi 18 Ağustos 1945 tarihindeki toplantıda⁴⁵⁷ İslamcılar ve Milliyetçiler arasındaki anlaşmazlığa arabulucuk yaparak Pancasila’nun İslama uygun olduğunu savunarak Pancasila’nın ‘İslam dini mensupları şeriatı uygulamak zorunluluğuyla Tek Tanrıya inanç’ birinci fıkrası ‘Tek Tanrıya inanç’ fıkrasıyla değiştirir.’⁴⁵⁸

NU’nun kurtuluş mücadelesi dönemindeki hükümetle olan en belirgin ilişkisi ise çıkartmış olduğu birinci ve ikinci 1945 Cihad Kararı’dır (Resolusi Jihad I dan II). Sözü edilen karar, NU’nun hükümetin Hollanda ve İngiltere’ye karşı savaşma kararına verdiği destektir. Bununla kalmayarak NU ulemalar ve medrese telebeleri de 10 Kasım 1945 tarihinde Surabaya şehri İngiltere’den tekrar alınabilmesi için bizzat savaşa katıldılar.

⁴⁵⁶ Zainal Abidin ve Imam Anshori Saleh, s. 92-93.

⁴⁵⁷ Wahid Hasyim ve KH Masykur, NU’nun Bağımsız İşlemleri Hazırlama Kurumunda (BPUPK) iki temsilcisidir.

⁴⁵⁸ Ali Maschan Moesa, *Memahami Nahdlatul Ulama: Urgensi Besar Membangun Kembali Jembatan Putus (Nahdlatul Ulemayı Anlama: Köpmüş Köprü’nün Yeniden Bağlanma Önemi)*, s. 144.

2. Eski Dönemi

Sukarno dönemi NU için en zor olduğu dönemdir. Çünkü NU sadece reformcu kesimlere değil ayrıca Endonezya Komünist Partisiyle de karşı karşıya kalmak zorunda kalır. Bu dönemde de NU, Soekarno'nun İslam Devleti ve Endonezya Müslüman Askeri'nin ihtilaline karşı almış olduğu kararı ve duruşu destekler. NU, Masyumi'den ayrılmak kararı almak zorunda kalıp 1952 yılında NU partisi kurdu.

Tarihsel olarak NU'nun Soekarno başkanlığındaki Endonezya Cumhuriyeti hükümetine olan desteği ve sadık kalması, 1948 yılında Soekarno ile İslam Devleti ve Endonezya Müslüman Askeri (*Darul Islam ve Tentara Islam Indonesia*) karşı çıkmakta. NU, Soekarno'yu destekler. Ayrıca o dönemde de NU, Soekarno'yu Endonezya Cumhuriyet Birleşik Devletin başkan ve başkan yardımcısı olarak kabul eder.⁴⁵⁹

NU'nun Soekarno ile ilişkisi 1953-1955 dönemi dinîşleri bakanı NU'ya verilmesiyle daha da yakınlaşır. Hatta bu yakınlıktan NU, Ulusal Partisi iktidarlığına da yaklaşıyor. Böylece NU, İslamcı parti ve örgütlerden en çok Ulusal Partisine (Soekarno'nun partisi) destek verir. Bunlarla kalmayarak 1954 yılında Soekarno'ya *Waliyul Amri Ad Dlaruri Bissyaukah* ünvanını verir.⁴⁶⁰

Ayrıca bu dönemlerde NU, İslamcı kesim ve örgütlerden en çok arası açık olduğu dönemdir. Bu yüzden gelişen süreçte NU, kendi partisini kurdu. Palembang şehrinde 1952 yılında gerçekleştirilen 19. Kongresinin sonucunda NU, Masyumi'den ayrılıp kendi partisini kurmak kararı aldı. Böylece NU ilk siyasi partisini kurma kararını aldı. Sözü edilen kongrede ayrıca genel seçimin hemen düzenlenmesi gerektiğini hükümetten

⁴⁵⁹ Andree Feillard, a.g.e., s. 43.

⁴⁶⁰ Greg Fealy, *İjtihad Politik Ulama: Sejarah NU 1952-1967 (Ulemaların Siyasetteki İctihadları: 1952-1967 NU Tarihi)*, Jogjakarta: LKiS, 2003, s. 167-175.

talepte bulundu.⁴⁶¹ Gelişen süreçte NU ilk olarak 1955 yılında genel seçime katıldı. Ve 1955 yılında gerçekleştirilen bu genel seçimde üçüncü parti olarak çıktı.

Karen Christensen ve David Levinson'a göre NU, sırf siyasi çıkarları adına NU Partisi'ni kurduğunu ifade eder:

'1952 yılında NU, Masyumi'den ayrılıp bağımsız olarak kendi siyasi partisini kurdu. Hatta 1955 genel seçimlerinde NU beklenmedik büyük bir başarıyı yakalamıştır. Ayrıca NU, diğer İslamcı örgütlerden farklı kalarak, Pacasila'yı kabul eden ilk İslamcı örgüt oldu. Bunlarla kalmayarak NU ayrıca tek Tanrıya inanç ilkesinin Pancasila'nın ilk fıkrası olmasını da kabul etti. NU'nun sergilemiş olduğu tutumundan dolayı Masyum partisinden sert tenkitler aldı ve menfaatçi olmakla itham edildi.'⁴⁶²

1955 yılından sonra Soekarno ve PNI daha çok Endonezya Komünist Partisine (PKI) yakınlık kurdu. Bu durumda NU, Soekarno ile PKI arasındaki yakınlığa dengeyi sağlamak adına girmeye çalışır. Her ne kadar yapmış olduğu çabasından NU, Soekarno'nun daha sonrada Cumhurbaşkanı olan Dekrit Presiden 5 Temmuz 1959 ile meclisi dağıtmasından gönlü kırıldı.

Soekarno'nun 1967 yılında indirildiği esnada NU, halk örgütleri ve kuruluşları oluşturmasında PKI'ye rakip çıkıyor. Böylece 1960-1964 NU, bünyesi altında Endonezya Müslüman Üniversiteli Öğrenciler Hareketi (PMMI), Misi İslam, Endonezya Müslüman Kültür ve Sanatçı Kurumu (Lembaga Seniman dan Budayawan Muslimin Indonesia), Endonezya Müslüman Balıkçı Sendikası (Serikat Nelayan Muslimin Indonesia), Endonezya Müslüman İşadamlar Birliği (Himpunan Pengusaha Muslimin Indonesia) gibi birçok örgüt ve sendika kurdu. NU'nun büyük gücünü nazara

⁴⁶¹ Zainal Abidin ve Imam Anshori Saleh, *Soekarno dan NU: Titik Temu Nasionalisme (Soekarno ve NU: Milliyetçiliğin Buluşma Noktası)*, s. 113-114.

⁴⁶² Karen Christensen and David Levinson: *Nahdlatul Ulama (Nahdlatul Ulema)*, Ensiklopedia of Modern Asia Vol. 4. New York: Charles Scribner's Sons, 2002, s. 279.

alarak Soekarno, daha sonra Nasakom (ulusalcılık, Din,ve Komünist) üçlüsünü kurdu.⁴⁶³

Birkaç üst düzey komutanları şehid eden 30 Eylül 1965 olayından sonra NU ile PKI'nin arası giderek fiziki çatışmaya vardı. 200 binden fazla insan hayatını kaybetti. Bu olaydan Soekarno PKI'ı kapatmadığından dolayı NU ile olan ilişkisi giderek kötüye dönüştü. Ve NU içinde PKI'ı şiddetle rededen kesim ve ılımlı kesim olmak üzere ikiye bölünüyor. İlimli kesimi NU partisi yönetimini devam edip Soekarno'yu en sonunda tekrar kabul edebilir fikrini savundu. Gelişen süreçte Soekarno, 11 Mart 1966 tarihinde Soeharto'ya Soekarno dönemi sona ermesini vurgulayan bir mektup yazdı.⁴⁶⁴

3. Yeni Dönemi

Yeni Dönemi, NU için Soekarno hükümeti altındaki Eski Döneminden daha iyi değildir. Çünkü 1955 ve 1971 genel seçimlerinde üçüncü çıkan NU partisi, Soeharto döneminde kendini diğer İslami partilerle Persatuan Pembangunan Partisi altında birleştirmek zorunda kaldı; Ayrıca NU, yeni çıkan tartışmalı nikah yönetmeliği ve Pancasila'yı örgütün tek ana esası olarak kabul etmek zorunda kaldı. Gelişen süreçte NU, PPP partisinin içindeki çağdaş İslamcı gurubun yapmış oldukları eylemleriyle hayal kırıklığına uğrattı. Ve en sonundan 1984 yılında NU, PPP partisinden ayrıldı. NU'nun ayrılışı da sorunları tamamıyla çözmedi. Khittah'a dönüşü partinin içinde sorunlar yarattır ve ayrıca NU'nun PPP, Golkar, ve PDI partilerle olan ilişkisi özellikle NU'nun Endonezya Müslüman Bilimadamları Bağları (İCMI) kurulmasına karşı çıkmasından sonra kötüye gider.

⁴⁶³ Greg Fealy, a.g.e., s. 303.

⁴⁶⁴ Ibid., s. 343-345.

Soekarno indirilip onun yerine Soeharto Cumhurbaşkanı olarak atandıktan sonra, NU yeni dönem hükümetiyle de pek iyi geçinemedi. Çünkü NU, Soeharto'yu pek iyi tanımıyordu. Bu durum ile ilgili Bandung şehrinde 1967 yılında gerçekleştirilen 29. NU kongresi sonuçlarından anlaşılır. Değişim dönemi olarak tanınan bu kongre, Greg Frealy'e göre NU'nun Eski Dönem ve başlayacak olan Yeni Dönem not verme kongresidir. Sözü edilen kongrede NU, Soekarno'yu destekleyenler ve karşı çıkanlar olmak üzere ikiye bölünür. Böylece kongre Soekarno'yu destekleyen ve ona karşı çıkan iki grup arasında bir tartışma arenasına dönüşür. Fakat kongrenin sonucunda Soeharto 4 Temmuz 1967 tarihinde kongrenin açılış konuşması yaptığına göre kendini desteklediklerini anlaşılabılır.⁴⁶⁵

Yeni dönemde, 1973 yılında partilerin birleşmesinden önce 1971 yılında genel seçim düzenledi. 10 siyasi partinin katılımıyla gerçekleştirilen genel seçimde NU, Golkar Partisinden sonra ikinci çıktı.

10 siyasi partinin genel seçimlere katılması, aslında Soekarno'nun partilerin sadeleştirme politikasının bir devamıdır. Yani 1960 yılında Soekarno mevcut olan 25 siyasi partiyi (PNI, Partindo, IPKI, NU, PSII, Perti, Parkindo, Partai Katolik, PKI ve Murba), partiler Ulusalçı, Milliyetçi, İslami, Hristiyan, Marxizm temsil eden partileri olmak üzere 10 siyasi partiye azaltıldı. Sözü edilen uygulamayı yürürlüğe geçirmeden önce Soekarno, Batı Sumatra'daki PRRI ihtilaline katılması gerekçesiyle Masyumi partisini kapattı. 1966 yılında hükümet değişimi yapıldıktan sonra da Endonezya

⁴⁶⁵ Ibid., s. 351-357.

Komünist Partisi (PKI) kapatıldı ve Partindo Partisi de yok edildi. Ayrıca gelişen süreçte İslam partisi olan Parmusi’i, 1968 yılında kuruldu.⁴⁶⁶

1971 yılında gerçekleştirilen seçimin sonucu ise aşağıdaki tabloda gösterilir:

Tablo 8. 1971 Seçim Sonucu

Sıra No.	Siyasi Parti	Aldıkları oyu	Sandalye sayısı
1.	Partai Katolik (Indonesia)	607	3
2.	Partai Syarikat Islam Indonesia (PSII)	1.308.237	10
3.	Nahdlatul Ulama 1971 (NU)	10.213.650	58
4.	Partai Muslimin Indonesia	2.930.746	24
5.	Partai Golongan Karya	34.348.673	236
6.	Partai Kristen Indonesia	733.359	7
7.	Partai Musyawarah Rakyat Banyak	49.000	0
8.	Partai Nasional Indonesia-Massa Marhaen	3.793.266	20
9.	Persatuan Tarbiyah Islamiyah	381309	2
10.	Ikatan Pendukung Kemerdekaan Indonesia	338403	0

Kaynak: 1971 Endonezya genel seçimi tarihi (22 Mayıs 2016) Endonezya Cumhuriyeti Ulusal Kütüphanesi http://kepuustakaanpresiden.perpusnas.go.id/election/directory/election/?box=detail&id=20&from_box=list&hlm=1&search_ruas=&search_keyword=&activation_status=

1971 genel seçimlerinden önce Suharto, tam olarak Şubat 1970 yılında yani Yeni Rejimde gerçekleştirilen ilk genel seçimlerden önce, partilerin birleştirilmesi fikrini ortaya attı. Suharto, parti liderleri davet edip hükümetin partileri birleştirme planını aktardı. Gerçekleştirilen toplantı mecliste PNİ, İPKİ, Murba, Parkindo ve Partai Katolik üyeleriyle Demokrasi Pembangunan gurubu ve NU, Parmusi, PSİİ, siyasi parti üyeli Persatuan Pembangunan gurubu olmak üzere iki partiler grubu kurma kararı alındı⁴⁶⁷

Partilerin birleşmesi uygulaması, NU’nun zararına oldu. Çünkü 1971 genel seçiminde ikinci ve 1955 genel seçiminde üçüncü çıkan ve ayrıca 1952 yılında kendilerinden

⁴⁶⁶ 1971 Endonezya genel seçimi tarihi Endonezya Cumhuriyeti Ulusal Kütüphanesi http://kepuustakaanpresiden.perpusnas.go.id/election/directory/election/?box=detail&id=20&from_box=list&hlm=1&search_ruas=&search_keyword=&activation_status= (22 Mayıs 2016).

⁴⁶⁷ 1973 Endonezya genel seçimi tarihi. Bakın: Endonezya Cumhuriyeti Ulusal Kütüphanesi http://kepuustakaanpresiden.perpusnas.go.id/election/directory/election/?box=detail&id=20&from_box=list&hlm=1&search_ruas=&search_keyword=&activation_status= (22 Mayıs 2016).

ayrılan NU, diğer çağdaş İslamcı kesimlerin küçük İslamci partileriyle birleşmek zorunda kaldı.

5 Ocak 1973 Pancasila ve UUD 1945 Anayasa'ya dayanan Endonezya Cumhuriyeti Devletin bekası ve gelişmesi, Allahın rızasını kazanan halkın adaleti ve refahı için tarihinde Partai Persatuan Pembangunan partisi kuruldu. Pembangunan ismi de 'İslam' kelimesi yerine hükümetin tavsiyesiyle kullanıldı.⁴⁶⁸

NU'nun PPP partisine katılmasıyla aslında uzun vadeli pek fazla olumlu gelişmeler yaşanmadı. Ayrıca NU, gerek partinin içinde gerek hükümette siyasi konumuna önemli yer verilmezdi. Özellikle 1973 yılından sonra hükümetin uyladığı nikah yönetmeliğe, yerel inancın hükümet tarafından resmi din olarak kabul edilmesine şiddetle karşı çıkmasından dolayı NU'nun PPP partisi içindeki konumu çağdaş İslamcı kesimler tarafından gasp edildi. Hatta PPP partisi başkanlığı da İslamcı olan Mintaredja'ya tayin edildi.⁴⁶⁹

1980 yıllarında Endonezya'nın siyasi hayatında Pancasila sadece partilere değil ayrıca tüm örgüt ve kuruluşların tek ana esası olması uygulaması hakimdi. Bu durum ile ilgili Salahuddin Wahid, Pancasila'yı örgütün tek ana esası uygulanması olarak görmesinin önemli bir nedeni vardır. O da hükümetin örgüt ve partilerin İslam Devleti kurma mücadelesinin hala sürdürmesine korkmasından kaynaklanıyor.⁴⁷⁰ Hükümetin duyduğu endişeye karşı NU Ulemalar, 21 Aralık 1983 tarihinde Situbondo şehri, Sukorejo Medresesinde toplantı düzenledi. Toplantı Pancasila'yı tek ana esas olmasını kabul etti ve NU Khittah 1926'a göre dini örgüt olarak eski haline döndü.

⁴⁶⁸ Andree Feillard, a.g.e., s. 174-175.

⁴⁶⁹ Andree Feillard, a.g.e., s. 187.

⁴⁷⁰ Salahuddin Wahid, *Nahdlatul Ulama dan Pancasila (Nahdlatul Ulama ve Pancasila)*, kitap halinde, Khamami Zada, *Nahdlatul Ulama: Dinamika Ideologi dan Politik Kenegaraan (Nahdlatul Ulama: İdeoloji ve Devlet Politikasının Dinamikleri)* s. 78.

NU ulemalar toplantısı sadece NU ile Pancasila ilişkisi değil, ayrıca o dönemdeki NU'nun aktif olarak siyasetten çekilmesi ve NU'nun PPP partisi içindeki konumuna tekrar çeki düzen yapılması gerektiği gibi önemli konular da konuşuldu. Situbondo şehrinde, 1984 yılından alınan 'Khittah NU', NU topluluğunu siyasi tercihinde sebest bırakır;

'Nahdlatul Ulema cemaat olarak örgüt yürütmesinde hiçbir siyasi yada diğer dini sosyal örgütlere bağlı değildir. Böylece Nahdlatul Ulema takipçileri Endonezya yasaları altında korunan siyasi hakları sahip vatandaşdır.'⁴⁷¹

Aktif olarak siyasete katılma süresince NU, örgüt içinde birçok yanlış uygulamalar yaşamaya başlıyor. Dolayısıyla NU örgütü içinde temel problemler ortaya çıkar. Sözü edilen temel problemler ise *bir*; NU'nun aldıkları duruş ve eylem hep siyasi çıkarlarına göre alınır. *İki*, NU siyasi parti olarak bu dini örgütü sadece siyasi hukukuna tanıtır. Bu da NU'nun şimdiye kadar tabii olduğu öğretilerine aykırıdır. *Üç*, NU'nun yapısal örgütü içinde büyük değişiklikler yaşanır. Özellikle kyailerin NU içindeki rolü azalır ve tam aksine siyasetçilerin rolü iyice belirgin olur. *Dört*; dava, eğitim, sosyal ekonomi, ve kültür gibi NU'nın hizmet etmesi gereken dini ve sosyal alanlarındaki faaliyetleri ihmal edilmiştir. Ve hatta NU'nun dini ve sosyal alanlarındaki faaliyeti hükümet tarafından güvenlik ve siyasi nedenlerden dolayı zorluklar çıkartılır. *Beş*, NU'nun 1970-1980 yılları arasında Yeni Rejim hükümetinden karşıt olarak tepki alması özellikle dini faaliyetlerinde zorluklar getirir. Ayrıca siyasi faaliyetlerini sadece PPP partisi içinde sınırlı kalır. Böylece NU, hem hükümete hem de PPP içindeki gruplara karşı çıkmak zorunda kalır.⁴⁷² Yukarıdaki beş zararından dolayı Rozikin Daman'a göre Abdurrahman Wahid gibi NU genç toplulukların girişimiyle, içinden çıkılmaz

⁴⁷¹ 1984 NU Khittahname.

⁴⁷² Ibid., s. 163.

problemlerine çözüm için 1926 yılındaki dini örgüt kuruluş felsefesine dönme fikri öne çıkar.⁴⁷³

1984 Khittah, NU'ya çok zarar getiren partiler birleşmesi uygulamasından verdiği tepkiden ibarettir. NU'nun PPP partisi içinde kaldıkları sürece almış oldukları zararları hakkında Marsudi Syuhud şöyle der;

‘NU, 1955 ve 1971 genel seçimlerinde üçüncü çıkan bir parti olarak diğer küçük partilerle birleşmesi istenir. Halbuki NU'nun bünyesi altında okul, medrese, din okulu, hastane gibi kurumları var. Yaşanan durumlardan dolayı bu kurumlar ismini değiştirmek zorunda kalır. Böylece NU bünyesi altındaki kurumların ismi artık NU okulu, Nu medresesi, Nu din okulu, yada Nu Hastanesi değildir. Çünkü bu tür isimleri taşıyan kurumlar sık sık hükümet tarafından zorluklarla karşılaşır. Bu durumdan dolayı NU en sonunda partiden ayrılma kararı aldı.’⁴⁷⁴

NU'nun 1984 yılındaki Khittah kararıyla durumuna çeki düzen vermesi ve aktif olarak siyasetten çekilmesi Nazaruddin Umar'a göre örgüt olarak birçok faydaları vardır:

‘NU'nun siyasetten aktif olarak çekilmesindeki kararın araştırılması ve öğrenilmesinde fayda vardır. NU ulemalarının sadece kitap bilgilerinden kalmayarak ayrıca siyaseti de iyi okumalarından dolayı bu günlerde NU kültürünü benimseyip yaşayan birçok bakan, lider, siyasi lider, örgüt lideri, İslamı siyasi parti lider ve hatta ulusal siyasi parti liderleri bulunur.’⁴⁷⁵ Şimdiki hükümet içinde de birkaç NU bakan vardır. NU siyasi parti değildir. Fakat kabinedeki NU bakan sayısı partiden gelen bakanlardan daha fazladır.’⁴⁷⁶

Khittah aslında NU'nun siyasi partilerden tamamen ilişkisinin kesilmesi manasına gelmemektedir. Çünkü NU halkının arasında Khittah ile ilgili farklı bakış açıları vardır. Bu konuda Abdurrahman Wahid'e göre Khittah ile ilgili NU halkının arasında üç farklı görüş vardır. *Biri*, Katıksız olarak Khittah isteyen grup, şahsi çıkardan uzak kalarak şartsız olarak Khittah'ı olduğu gibi kabul eder ve günlük hayatında uygular. Bu grup

⁴⁷³ H. Rozikin Daman, *Membidik NU: Dilema Percaturan Politik NU Pasca Khittah*, s. 163.

⁴⁷⁴ Görüşme KH. Marsudi Syuhud 2010-2015 dönemi PBNU Genel Sekreteri (NU Tarihi ve Faaliyetleri), 17 Şubat 2015.

⁴⁷⁵ Mevlid, Yasin, Tehlil duası okumak, Regaip ve diğer kandil bayramı kutlamak gibi dini ibadetleri kılmak.

⁴⁷⁶ Görüşme Nasaruddin Umar PBNU 2015-2020 Dönemi Müsteşarı (İstiklal Cami Büyük İmamı), (NU Kadroları Rolunu), 15 Mart 2015.

genellikle baştan itibaren siyasi arenadan ve özellikle PPP partilerden ilgisi olmayan NU ulemaları ve bilim adamlarından oluşur; *İkincisi*, Arlı Khittah denen Khittah'ı fazlasıyla kabul eden ve uygulayan NU halkıdır. Bu grup bazen aşırı kabullenmelerinden dolayı yasak olmayanların yasak olarak sapmı durumunda kalır; *Üçüncüsü*, *eksik Khittah grubu*, Khittah'ı bir bütün olarak anlamayan ve açıklamayan, Khittahın bazı gerçekleri ve hakiki anlamları örterek kendilerine yada partisine zarar gelmesinden endişe eden NU halkıdır.⁴⁷⁷

Abdurrahman Wahid'in Khittahı kabullenmesi ile ilgili görüşünde üç grup anlatıldığı gibi NU halkı arasında da hakimiyetçilik siyasetine karşı üç farklı grup ortaya çıkar. *Biri*, siyasetçi gurubudur. Bunlar aktif olarak siyasete katılan NU siyasetçi ulema, lider, yada halk adamlarından oluşur. Onlar aktif yada dolaylı olarak siyaset arenasına katıldılar. Böylece bu grup siyasetle ilgili gerek PPP, Golkar, PDİ yada siyasi partileri destekleyen diğer halk örgütlerindeki faaliyetlerini de hala sürdürmek isterler. *İkincisi*, tarafsız guru diye adlandırılır. Bunlar kesin olarak siyasetten uzak duran NU ulemaları, halk adamları ve NU halkından oluşurlar. Onlar daha çok NU örgütü içinde il, ilçe, yada merkez yönetiminde aktif olmayı isterler. Onların tek amacı Ehli Sünnet ve Cemaat öğretilerini yaygınlaştırmak ve halka hizmet etmektir. Böylece onlar her hangi bir siyasi partiye bağlı değildirler. Bilakis onların görüşünde halk sevdası vardır. *Üçüncüsü*, bağımsız yada serbest gruplardır. NU yapısal örgüt yönetimi içinde bulunmayan NU ulemaları, halk adamı, ve NU halkından oluşurlar. Bu grup daha çok medrese yada cami

⁴⁷⁷ Laode Ida, *Anatomi Konflik: NU, Elite Islam dan Negara (Anatomisi: NU, Seçkin Müslümanlar ve Devlet)*, Jakarta: Pustaka Sinar Harapan, 1980, s. 98-99.

inşa ederek eğitime hizmet edenlerden meydana gelir. Onlar örgüt faaliyetlerinde ilgisiz kalırlar. Fakat halk arasında çok etkilidirler.⁴⁷⁸

Khittah, NU'nun yapmış oldukları siyasi faaliyetleri ve tutumlarını ulusal siyasi dinamiklerindeki artışı eksiğiyle tekrar gözden geçirme ve kendini öteki düzen yapma imkanı sağlar. Bu konuda yapılması gereken iki önemli iş vardır. Biri, NU ulemaların konumu ve işleyişi tekrar NUnun yapısal yönetiminde aktif hale getirmek. Böylece NU ilçe şubelerinden, il ve merkez yönetiminde görev alanlar ayrıca Syuriyah yönetimi olması şartı öne çıkar.⁴⁷⁹ İkincisi, NU örgüt olarak hiçbir siyasi parti yada halk örgütlere bağlı kalmaması vurgu yapılmalıdır.⁴⁸⁰

Yeni Rejimle olan ilişkisinde iniş ve çıkışlar yaşar. Değişik programlarda NU, hükümetin birkaç uygulamalarına ve özellikle Yeni Rejimin 1990 yılında Endonezya Müslüman Bilimadamları Birliği (ICMI)'nin kurulmasına şiddetle karşı çıkar. ICMI'nin kurulma amacı aslında Yeni Rejimin müslüman halkı çağdaş İslamcı kesimden kendi elinde yönetmek isteklerinden ibarettir. NU ise NU'nun sergilediği tutumundan dolayı kendini askere daha yakın mesafede tutar. Çünkü Yeni Rejim giderek askerden destek alamaz oldu. Aslında NU daha çok Soeharto'nun 1975 yılında Endonezya Ulemalar

⁴⁷⁸ Ali Maschan Moesa, *Memahami Nahdlatul Ulama: Urgensi Besar Membangun Kembali Jembatan Putus (NU'yu Hedefe Almak: NU'nun Khittah'tan sonra Siyaset Arenasında Yaşadığı İkilemi)*, s. 192-196.

⁴⁷⁹ H. Rozikin Daman'nın görüşü PBNU (Tanfidziyah) ile PB Syuriyah NU arasında hedef ve amaçlarında aynı fikirde bulunmadığından yaşayan uzun süreli iç çatışmaya bakarak ortaya atılır. Bu durum ve özellikle NU'nun siyasi olarak üç guruba bölünmesi ister istemez NU halkın fikirlerinde dağınıklık bırakır. Böylece bu durumu sonlandırmak için Situbondo şehrinde 27. NU kongresi düzenlendi. Söz edilen kongre NU'nun her şubelerinden merkez yönetime kadar Syuriyah en üst yetkisi sahiptir. Tanfidziyah ise Syuriyah'ın almış oldukları kararları hayata geçirmek için görevli ve yetki sahibidir. Ayrıntılı bilgi için bakın: *Membidik NU: Dilema Percaturan Politik NU Pasca Khittah (Nahdlatul Ulemai Anlama: Köpmüş Köprünün Yeniden Bağlanma Önemi)*, s. 166.

⁴⁸⁰ H. Rozikin Daman, a.g.e., s. 166.

Meclisi (MUI)⁴⁸¹ kurması gibi müslüman halkın susturulması ve siyasi çıkarı için alet edilme imkanını mümkün olduğunca engellemektir.

Suharto'nun devlet başkanlığından indirilme sürecinde NUnin genç kolu aktif olarak Soeharto'yu indirme hareketine katılır. 1984 yılından beri Khittah kararıyla medrese ve NUnun din okulları Golkar Partisine yaklaştırma uygulamalarıyla siyasete alet edilmesine şiddetle karşı çıkan Gençler İletişim Formu, 1990 yıllarında aktif olarak Soeharto'ya protesto düzenler. Bir diğer açıdan NU, Abdurrahman Wahid'i 1994 yılında Cipasung şehrinde gerçekleştirilen NU Kongresiyle PBNU başkanı olarak seçilmesini istemeyen hükümete karşı çıkmak zorunda kaldı.⁴⁸²

Yukarıda anlatılmış olduğu gibi meclis tarafından 10 Mart 1998 tarihinde Cumhurbaşkanlığı gerçekleştirilmeden önce Ansor (NU genç kolu) Fatayat NU (NU bayanlar kolu), Üniversite öğrenciler kolu (PMII), IPNU ve IPPNU'nun (orta okul öğrenci birliği) birleşmesi olan GMNU aktif olarak Yeni dönem hükümetine protesto düzenler.⁴⁸³

Ekonomik krizi ve insan hakları ihlali halkı, sivil topluluğu, işçi sendikalarını ve özellikle üniversiteli öğrencileri harekete geçirdi.⁴⁸⁴ Soeharto'nun devlet başkanlığını bırakmalarını istediler.

⁴⁸¹ Endonezya Ulemalar Meclisi ile Yeni Dönem arasındaki ilişki ve görüşleri için bakın: Syafiq Hasyim, *State and Religion: Considering Indonesian Islam as Model of Democratisation for the Muslim World (Devlet ve Din: İslam Dünyasının Demokratikleşmesinde Endonezya Model)*, Colloquium on Models of Secularism, the Friedrich Naumann Stiftung, Berlin, 31 Temmuz, 2013, Mirjam Künkler söylediğine göre MUI aracılığıyla hükümet İslam örgütlerine müdahale etti. *Mirjam Künkler, Democratization, Islamic Thought and Coalitional Success and Failure In Indonesia and Iran (Endonezya ve İran'daki Demokratikleşme, İslami Düşünceleri ve Koalisyonun Başarı ve Başarısızlıkları)*, s. 25.

⁴⁸² C. Van Dijk, *Ulama and Politics (Ulema ve Siyaset)*, Bijdragen tot de Taal-, Land- en Volkenkunde 152 no: 1, Leiden: KITLV, 1996, s. 109-143.

⁴⁸³ Robin Bush, *Nadhlatul Ulama and The Struggle For Power Within Islam and Politics in Indonesia (Nadhlatul Ulema ve Endonezyadaki İslam ve Siyaset Arasındaki İktidar Mücadelesi)*, Singapore: Institute of Southeast Asian Studies, 2009 s. 112.

⁴⁸⁴ 1998 yılındaki değişik ideoloji ve hatta İslamcı, Milliyetçi ve diğer kesimlerden oluşturulan üniversiteli öğrenciler hareketi hepsi Soeharto'yu Cumhurbaşkanlığından indirme konusunda aynı gündem ve fikirdeydiler. Bakın: Richard Gordon Kraince, *The Role of Islamic Student Activist In Divergent Movement for Reform*

NU'nun genç kolları ve üniversiteli öğrenciler gurubu Soeharto'yu indirme ayaklanmalarında aktif rol oynar. NU genç kolları ve üniversiteli öğrenciler gurubunun ayaklanmalara katılması ayrıca NU içinde o zamanlarda Abdurrahman Wahid'in hastaneye kaldırılmakla güçlü lider yokluluğundan da kaynaklanır. Abdurrahman Wahid, 20 Ocak 1998 tarihinde kendisini yarı kör eden felce yakalandı. 23 Mart 1998 tarihine kadar hataneye yatırıldı.⁴⁸⁵

Mayıs 1998 ayaklanmasından dolayı asker ayaklamaya katılan üniversiteli öğrencilere silahlı saldırıda bulunarak Trisakti Üniversitesi öğrencilerinden dört öğrenciyi 12 Mayıs 1998 tarihinde şehit etti. Ayaklanma olayından dolayı Cakartanın her terafı felç olup, güvenliği tehlike durumunda kaldı. Ayrıca bu zamanlarda artık halkın polise olan güveni kayboldu. Böylece asker yola indirildikten sonra güvenliği ancak bir müddet sağlayabildi.

Endonezya'nın genelinde mevcut olan gerginlikten Soeharto, 21 Mayıs 1998 tarihinde devlet başkanlığından istifa etmeden önce 19 Mayıs 1998 tarihinde, PBNU başkanı olan Nahdlatul Ulama Abdurrahman Wahid, sanatçı Emha Ainun Nadjib, Paramadina Vakfı Başkanı olan Nurcholish Madjid, Endonezya Ulema Meclisi başkanı olan Ali Yafie, Prof Malik Fadjar (Muhammediye), Endonezya Üniversitesi profesörü olan Yusril Ihza Mahendra, KH Cholil Baidowi (Muslimin Indonesia), Sumarsono (Muhammediye), Achmad Bagdja dan Ma'aruf Amin (NU) gibi ulema ve liderlerle görüşme yaptı.⁴⁸⁶

Her ne kadar Endonezya genelinde siyasi durum kaynıyorduysa da Emha Ainun Nadjib'in anlatıkları gibi Soeharto ile dokuz ulema ve liderlerle buluşması olumlu

During Indonesia's Transition From Authoritarian Rule 1998-2001 (İslami Öğrenciler Hareketin 1998-2001 Otoriter hükümetinden Reform Dönemine Geçiş Süresindeki Rolü), PhD Disertation University Ohio, 2003. s. 1.

⁴⁸⁵ Robin Bush, a.g.e., s.113.

⁴⁸⁶ NU Türkiye Özel Şubesi tarafından düzenlenen tarihi yaşayan Emha Ainun Nadjib ile fikir alış veriş, İstanbul, Türkiye, 17 Haziran 2013.

sonuçlar getirdi. Hatta sözü edilen görüşmede NU uleması ve MUI bakanı olan Kyai Ali Yafie, Suharto'ya şöyle der, 'Harto Bey, üniversiteli öğrencilerin demek istedikleri reform, sizin istifa etmenizmiş.' Suharto da gülümseyerek karşılık verir.⁴⁸⁷

Ayaklanma olayından sonra Suharto'nun siyasetteki durumu iyice zayıflamıştır. Bu zamana kadar hep Soeharto'nun arkasında duran asker artık destekleyemez oldu. Endonezya Askeri komutanı olarak Wiranto, ulema ve liderlerle buluşmasından bir sonraki akşamında Soeharto'nun huzuruna çıkarak 'başka tercihin olmadığını' ifade ettiler. Askerin vermiş olduğu görüşden sonra 21 Mayıs 1998 tarihinde Soeharto devlet başkanlığından istifa etti. Onun yerine devlet başkan yardımcısı konumunda olan Habibie Cumhurbaşkanı olarak oldu.⁴⁸⁸

C. NU ve Reform Dönemindeki Siyaset

Habibie dönemi siyaset alanında yenileme paketiyle başlıyor. Bu yenilemeden bir tanesi siyasi partinin kurulabilmesidir. Soekarno ve Soeharto dönemindeki siyasi parti sadeleştirme politikası artık Habibie döneminde görülemez oldu. Böylece Habibie siyaset alanında siyasi tutukluların serbest bırakılması, yayın izninin kaldırılması (medya serbestliği), 1999 yılında düzenlenecek şekilde genel seçimin erkene alınması; siyasi parti yönetmeliği, genel seçim yönetmeliği, meclis ve halk meclisi temsilciliği yönetmeliği gibi siyasi alanda yönetmenlik paketi çıkardı; Doğu Timor meselesi referandumla sonuçlanan meselenin bitirilmesi; reform olayında vefat eden üniversiteli öğrencilere

⁴⁸⁷ NU Türkiye Özel Şubesi tarafından düzenlenen tarihi yaşayan Emha Ainun Nadjib ile fikir alış veriş, İstanbul, Türkiye, 17 Haziran 2013

⁴⁸⁸ NU, yasa gereği olarak Habibie'yi Suharto yerine devlet başkanı olması destekler. Ayrıntılı bilgi için bakın: Robin Bush, *Islam and Civil Society in Indonesia: The Case of Nahdlatul Ulama, (Endonezya İslam ve Sivil Toplumu: Nahdlatul Ulema Üzerinde Çalışma)*, Washington: P.hD Disertation University of Washington, 2002 s. 212.

devlet kahramanı ünvanı vermesi; ve Soeharto, ailesi ve adamların yolsuzlukten kazandıkları mal varlığının araştırılması gibi temel yenileme ve kalıcı kararlar alındı.

Habibie'nin yapmış oldukları özellikle siyasi alandaki temel yönetmenliğin çıkarılması, NU yönetimini harekete geçirdi. Siyasi parti kurmanın sebest bırakılması, NU'nun Abdurrahman Wahid önderliğiyle Haziran 1998 yılında PKB partisini kuracak Beş Kişilik Ekib'i (Panitia Lima) kurdu.⁴⁸⁹

Robin Bush'un anlatıklarına göre Beş Kişilik Ekibi kurulmadan önce aslında iki ekibi harekete geçiren iki önemli toplantı düzenlenmişti. Bu iki toplantıdan *biri Jombang, Doğu Cava şehrinde 5 Haziran 1998 tarihinde* KH. Hasib Wahab tarafından Nahdlatul Ümmet'in NU'nun halkın siyasi görüşlerinin toplandığı yer olarak ilan edilmesi; ikincisi Kalimantan, Cava ve Aceh ulemalarının Pondok Pesantren Rembang medresesinde buluşup toplantı yapmaları ve Cholil Bisri'nin NU'nun 30 yıllık siyasi orucundan iftar yapmaları gerektiğini söylemesiydi.⁴⁹⁰

Her ne kadar Kebangkitan Bangsa Partisi, Beş Kişilik Ekip (Tim Lima) tarafından kurulsada Abdurrahman Wahid'in katkıları yok sayılmaz. Çünkü 1980-1990 yılları arasında Gus Dur, NU topluluğu içinde anahtar kişiliktir. Böylece Abdurrahman Wahid zaten 1984 Khittah'I ortaya atan kişi olduğundan NU'nun parti kurması herkesin kabul ettikleri bir durumdur.

NU'nun PPP partisinden ayrılıp tekrar kuruluş amaçlarına yani halka hizmet eden dini sosyal örgüt olarak yürütmesi Gus Dur'un gayret ve fikirlerinden ibarettir. Bu yüzden

Robin Bush'un anlatıklarına göre 1980 yıllarından 1990 yıllarının ortasına kadar NU'nun

⁴⁸⁹ Millet Kalkınma Partisi (PKB) Nahdlatul Ulema'yı benimseyen tek siyasi parti değildir. Ümmet Kalkınması Partisi (Partai Kebangkitan Umat), Nahdlatul Ümmet Partisi (Partai Nahdlatul Umat), ve Endonezya Ulusal Bağları (Solidaritas Uni Nasional Indonesia) da Nucu partilerdir. Fakat PKB partisi NU örgütü içinde anahtar kişi konumunda olan Gus Dur tarafından kurduğundan 1999, 2004, 2009 ve 2014 dönemlerde mecliste sandalye alan tek Nucu partisi oldu.

⁴⁹⁰ Robin Bush, a.g.e., s. 23.

değişken durumu daha çok NU'nun siyasi çıkarlarından ve ister istemez de Abdurrahman Wahidin görüşlerindendir.⁴⁹¹ Böylece alaşıyor ki NU'nun 1984-1999 yıllarındaki duruşu ve almış oldukları kararlarında Gus Dur'un varlığı, fikir ve görüşleri anahtar konumundadır.

NU'nun tekrar siyasi parti kurmak istemesi aslında Fajrul Falakh, Muhammad AS Hikam ve Ulil Absar Abdalla gibi NU örgütü içinden de tenkit edilir. Tenkit edenlerin görüşlerine göre NU, siyasi parti kurduktan sonra sosyal ve dini hizmetlerini ihmal edecek. Böylece özellikle gençler tabanından tendkid aldıkları halde KH. Munasir Ali, KH. Mustafa Bisri, KH. Muchit Muzadi, KH. Ilyas Ruchiyat ile birlikte Gus Dur, 23 Temmuz 1998 tarihinde Gus Dur'un Çiganjur'daki evinde Halk Kalkınma Partisi (PKB)'nin kurulduğunu ilan ettiler. Ayrıca parti yapısal seması da PBNU, Dewan Syuro (Syuriyah) ve Genel Başkanı (Ketua Umum-Tanfidziyah) yapısal semasına benzer. Parti genel başkanı olarak Matori Abdul Djaliil ve genel sekreteri olarak Muhaimin Iskandar'I tayin edildi.⁴⁹²

Yukarıda anlatıldığı gibi Habibie, genel seçimin erken alınması kararı aldı. Böylece 7 Haziran 1999 tarihinde refom döneminde ilk genel seçimi düzenlendi. Genel Seçim Komisyonu, PKB partisi 48 partilerle genel seçime adaylığını kabul etti. Bu seçimden PKB, 13.336.982 oyla %12,61 oranıyla seçimi kazandı.⁴⁹³

Cumhurbaşkan Habibie'nin 1999 yılında genel seçimin düzenlenmesi kararına normal süreyle iki yıl erkenden düzenlendi. Habibie'nin almış oldukları bu kararı aslında halkın kendisine sorulan 'Gelecekte devlet başkanın devlet gücü handikabından düşmemesi için

⁴⁹¹ Ibid., s. 187-188.

⁴⁹² NU'nun PKB partisine verdiği desteği Said Aqiel Siradj (Katib Amm PBNU yardımcısı)'ın konuşmasından anlaşılır. 'Siyaset katılmak isteyen her bir NU halkı PKB partisene katılmayı şarttır. Robin Bush, *Islam and Civil Society in Indonesia: The Case of Nahdlatul Ulama (Endonezya İslam ve Sivil Toplum: Nahdlatul Ulema Üzerinde Çalışma)*, s. 214-218.

⁴⁹³ 1999 genel seçimi tarihi. Soeharto dönemi bittikten sonra ilk düzenlenen ve ayrıca refom döemin başlanması işaret eden genel seçim. <http://www.kpu.go.id/index.php/pages/detail/2008/11/Pemilu-1999> (22 Mayıs 2016).

ne yapmalı?’ sorusuna cevap olarak erkenden seçim kararı aldı. Ayrıca Meclisin (MPR) Cumhurbaşkanı olarak onların huzurunda yaptığı yıllık raporunun reddetmesiyle devlet başkanlığını sonlandırdı. Gelişen süreçte Abdurrahman Wahid, Meclis tarafından Cumhurbaşkanı olarak seçildi.⁴⁹⁴ Cumhurbaşkan yardımcısı ise Meclis Megawati Sukarnoputri’yi seçti. (Soekarno’nun kızı ve Endonezya Demokratik Partisi başkanı (PDI-P)).⁴⁹⁵

NU’nun PKB partisinin kurulması ve Gus Dur’un Cumhurbaşkanı olarak seçilmesini desteklemesi Gus Dur’un Cumhurbaşkanı olarak seçildikten bir ay sonra yani 21-26 Ekim 1999 tarihinde 30. NU kongresinde net olarak anlaşılır. Kongre, Abdurrahman Wahid’in hükümetine daha çok halkın siyaset eğitimi verilmesi, halkın temel haklarının korunması, ve ahlaksız siyasetin sonlandırılması için tavsiyelerde bulundu.⁴⁹⁶ Kongre ayrıca NU halkına oyu ve siyasi görüşüyle PBNU tarafından yeni kurulan PKB partisine desteklemeleri çağrıda bulundu.

Gus Dur’un devlet başkanlığı tutması herkesin tahmininden sapmış olarak daha kısa sürdü. 23 Temmuz 2001 tarihinde Meclis devlet gıda depolamasından ve Brunei Sultan’ının vermiş olduğu yardımında yolsuzluk gerekçesiyle Abdurrahman Wahid’in devlet başkanlığından indirildi. Sözü edilen skandal şimdiye kadar Gus Dur’un olayda parmağı olduğu hakkında henüz mahkemeden karar çıkmadı. Gelişen süreçte yasa gereğince Megawati, Gus Dur’un yerine devlet başkanlığına geçti. Böylece Gus Dur’u devlet

⁴⁹⁴ 20 Ekimde gerçekleştirilen meclis tarafından seçilen Cumhurbaşkan seçiminde Gus Dur ve Megawati adalığa katılır. Gus Dur 373 oy alarak Cumhurbaşkanı olarak seçildi. Megawati ise 313 oy alabildi. 5 oy tarafsız.

⁴⁹⁵ Taufik Abdullah, *Islam, State and Society in Democratising Indonesia: A Historical Reflection (Endonezya Demokratikleşme, İslam, Devlet ve Toplumu: Tarihi Bakışı)*, kitap halinde, Jajat Burhanudin and Kees van, *Dijk Islam in Indonesia Contrasting Images and Interpretations (Endonezyadaki İslam, Görüntü ve Yorumları Farklı)*, Amsterdam: Amsterdam University Press, 2013 s. 84.

⁴⁹⁶ General Sekreterliği, *Hasil hasil Muktamar Nahdlatul Ulama XXX (30 Nahdlatul Ulema Kongre Sonucu)*, s. 69-70.

başkanlığına getiren ‘Poros tengah’⁴⁹⁷ gelişen süreçte tam tersini olarak Gus Dur’u da devlet başkanlığından indirdi.

Gus Dur’u indirildikten sonra siyasi durumu karıştı. Gus Dur’u indiren Poros Tengah’a hayal kırıklığına uğrayan gruplar ortaya çıkmaya başladı. Ayrıca Hasyim Muzadi başkanlığında PBNU, özellikle NU alimleri ile hükümet tekrar birleşmesi gerektiği çağrıda bulundu.⁴⁹⁸ Bir diğer taraftan Hasyim Muzadi, Gus Dur’un Cumhurbaşkanlığını koruyamayan PKB partisinden umduğunun kesildiğini de açıkladı.⁴⁹⁹

Gelişen süreçte Megawati devlet başkanlığında NU, zor durumu yaşadı. Megawati, ister istemez Gus Dur’un yokluğunu hissettirdi. Fakat dinîşleri bakanı Said Aqiel Anwar ve Savunma bakanlığı Matori Abdul Djilil’i olmak üzere NU büyüklerinden tayin etmesiyle Megawati bir nebze NU halkın acısını dindirdi.⁵⁰⁰

1. NU ve 2001 yılından sonraki siyaset

Gus Dur devlet başkanlığından indirildikten sonra, Hasyim Muzadi’nin 1999-2004 PBNU genel başkanı olarak PKB’ye ümit bağlayamadığı ve tüm NU Ulemalarının tekrar birleşmesi gerektiğini çağrıda bulunmasıyla NU, PKB partisinden uzaklaşmaya başladı. Böylece PKB partisi artık NU’nun bir parçası değildi. Fakat 31. Kongresinden önce NU, 2004 genel seçimiyle karşı karşıya kaldı. Bu seçimden PKB 1999 yılında yakaladığı başarıyı elde etti. PKB partisi 11.989.564 oy ve % 12,61 oy oranıyla seçimden Golkar ve PDİ-P’den sonra üçüncülük çıktı. Bu başarıyı biraz NU

⁴⁹⁷ Orta Ekseni (Poros Tengah) meclis içinde İslamcı ve Ulusalıcı İslam partilerin PDIP partisinden aday olan Megawati’ye verilecekoyu bloke etmek için kurdukları koalisyonudur.

⁴⁹⁸ Nahdlatul Ulema merkez ofisi genel seçim hızlandırılması/erken seçimi kabul etti. <https://www.library.ohiou.edu/indopubs/2001/04/15/0036.html> (22 Temmuz 2016)

⁴⁹⁹ PKB ve Nahdlatul Ulema memorandumdan sonraki bağlantısı. <http://arsip.gatra.com/artikel.php?id=5107> (22 temmuz 2016).

⁵⁰⁰ Robin Bush, a.g.e., s. 262.

topluluğunun genelinde hala PKB'nin desteklenmesi gerektiğini duyuran 1999 yılındaki çağrıyla altında kalmasındandır.

5 Nisan 2004 genel seçiminden sonra NU, çok zor durumda kaldı. Çünkü PBNU eski başkanı olan Hasyim Muzadi (1999-2004 dönemi NU genel başkanı) ile Selaheddin Wahid (Gus Dur'un küçük kardeşi ve 1999-2004 PBNU başkanı) yeni uygulama olarak halk tarafından direk seçilen 5 Nisan 2004 tarihindeki Cumhurbaşkaniseçimini adaylığıyla katıldı.⁵⁰¹ Seçimde Hasyim Muzadi, Megawati ile birlikte Cumhurbaşkaniyardımcılığına (PDIP), Selaheddin Wahid de Wiranto'nun (Partai Golkar) partisinden Cumhurbaşkaniyardımcısı adaylığına katıldı. Yönetmelik gereğince Hasyim Muzadi, PBNU genel başkanlığını bırakmak zorunda kaldı.

2004 Cumhurbaşkaniseçimi ile ilgili NU'nun görüş ve dürüşü Rais Aam (NU'nun en üst düzey makamı) olarak Sahal Mahfudz, 30 Haziran 2004 seçiminden tam bir hafta öncesinde, Hamdalah Kemadu Sulang Rembang medresesinde silahi Rahim ve dua programı münasebetiyle NU'nun 2004 Cumhurbaşkaniseçimi ile ilgili altı görüşünü açıkladı.⁵⁰²

- a. Her aday Endonezya vatandaşı olarak iyi niyetle seçilme hakkını kullanarak adaylığa (kazanma yada kaybetme ikisini kabul edeceğine dair yemini imzaladıktan sonra) resmen katıldılar.
- b. Ulusalçılık ve milliyetçilik siyaseti, vatandaşlık siyaseti ve hakimiyetçilik siyaseti olmak üzere üç tür siyaset vardır. Ulusalçılık ve milliyetçilik siyasetinde NU yeterince imtihandan geçti. Fakat vatandaşlık siyasetinde NU daha çok kendini

⁵⁰¹ Endonezya Cumhurbaşkanı ve Yardımcı direk seçimi 2004 başlamıştır. Bu seçimi üçüncü Anayasa değişikliği Undang Undang Dasar 1945 üçüncü bölüm Devlet Hükümet Yönetmeni madde 6A.

⁵⁰² Nahdlatul Ulema Reisi 7 karar verdi <http://news.detik.com/berita/170442/redakan-keresahan-nahdliyin-rais-aam-pbnu-serukan-7-sikap> (22 Temmuz 2016).

geliştirmesi gerekir. Bundan daha beteri ise NU'nun halklar arasında çatışma ve ayrılma konusu olan hakimiyetçilik siyasetine daha çok ilgi göstermesidir.

- c. Her adayın başarma çabasında bulunan adaylarını desteklenmelerinde normal nitelikte dengeli olmaları gerekir.
- d. NU halkına önderliği ve rehberliğini yapan Kiailer de kendileri de temkinli davranmaları gerekir ki 1926 Khittah'ı ihlal etmesinler ve dahası NU'u alet ederek zarar vermesinler.
- e. NU halkı genel seçimde gösterdiği gibi temkinli ve olgun davranmalı. Ayrıca NU halkı ve Endonezya halkının genelinde seçim trafiği olduğu halde günlük işlerini sürdürmeli.
- f. Hep birlikte Cenab-ı Allah'a duada bulunmalı. Siyasi tercih halkın ve devletin daha iyi olması için Allah'tan istemeli. Bu beyanla ümit edilir ki özellikle NU halkı arasında NU, millet, devlet, hakimiyet konusunda hiçbir kargaşa ve endişelenme yaşanmamalı.

Yukarıda gösterilen altı ilkeden oluşan beyan gösteriyor ki NU örgüt olarak siyaset alanında tarafsızdır. Ayrıca Khittah kelimesi vurgulanması da NU halkının Cumhurbaşkanı ve başkan yardımcısı seçimindeki siyasi tercihini yine halka sebest bırakıldığıdır.

Rais Amm PBNU'nun 2004 Cumhurbaşkanı seçimindeki dürüşü, Gus Dur'un 2001 yılındaki yaşadığı olayı ve NU tabanlarının 2004 yılındaki Cumhurbaşkanı ve Cumhurbaşkanı yardımcısı seçimindeki güç potansiyeli nazara alarak 2004 yılında gerçekleştirilen 31. kongresinde NU, artık halka PKB partisine destek verenlere çağrıda bulunmayacaktır. Kongre sadece NU halkının siyasi eğitimine önem verilmesi

gerektiği ve PBNU halka hiçbir siyasi partisine desteklenmesine çağrıda bulunmayacaktır.⁵⁰³

NU'nun durum ve konumuna tekrar çeki düzen vermesinde ve 1998 yılında PKB partisi kurulduktan sonra NU'nun anahtar konumunda olan Sahal Mahfudz ve Bogor Batı Cava şehrinde düzenlenen PBNU toplantısında yaptığı konuşmasında şöyle der:

‘Her ne kadar NU, aktif olarak siyasetten çekilsede ulusun siyasi akımı ve yönüne müdahalede bulunmaları gerekir. İşte bu demek istediğimiz kültürel siyasettir. Bu yüzden Kyai Sahal diyorki kültürel siyaset ancak özellikle partizan siyasi partileri yanlarında eşlik edebilmeleri takdir iyi yüyüeyebilir.’⁵⁰⁴

NU'nun sergilediği duruşu ile birlikte PKB partisinde 2001-2006 yılları arasında uzun süreli iç çatışma yaşadı. PKB partisi başkanı olarak Matori Abdul Djalil, Gus Dur'a sadık kalması gerektiği yerine Megawati'yi destekledikleri gerçeğiyle başkanlıktan indirildi.

Bunlarla kalmayarak alternatif çözüm çıkması ümit edilen Semarang şehrinde, 2004 yılında gerçekleştirilen 2. parti kongresi tam tersi olarak partinin ikiye bölünmesine neden oldu. Semarang'dan başlayan iç çatışma iyice büyüyüp Gus Dur -Muhaimin İskandar ile Alwi Shihab'dan Syaefullah Yusuf yanlıları olmak üzere parti ikiye bölündü. Semarang kongresinden birkaç ay sonra Alwi-Saeful yanlıları Surabaya şehrinde kendi parti kongresi düzenledi. Söz edilen kongre KH Abdurahman Chudori'yi Dewan Syuro başkanı ve Choirul Anam'ı Tanfidz başkanı olarak PKB Parti yöneticileri oluşturulmasına sonuçlandı. Böylece çatışma mahkemeye kadar devam eder. Uzun

⁵⁰³ PBNU Genel Sekreterliği, *Hasil hasil Mukhtamar Nahdlatul Ulama XXXI (Nahdlatul Ulema 31. Kongresi Sonuçları)*, Jakarta: Sekjen PBNU, 2005. s.70-75.

⁵⁰⁴ Nahdlatul Ulema kültürel siyasetini devam etmeye karar verdi. <http://www.nu.or.id/post/read/3510/kh-sahal-mahfudznu-akan-terus-kembangkan-politik--kultural> (22 Temmuz 2016).

sürelî çatışma ancak 2006 yılındaki Güney Cakarta Mahkemesinin 5 Haziran 2006 kararıyla Semarang Kongresi kazandırarak çatışmayı sonlandırıldı.⁵⁰⁵

Aradan iki yıl geçtikten sonra tekrar PKB iç partisinde çatışma yaşandı. Bu sefer Abdurrahman Wahid ile Muhaimin Iskandar arasında yaşandı. Çatışmanın ana sebebi Abdurrahman Wahidin Dewan Syuro başkanlığından indirileceği haberin yayılmasındandır. Gelişen süreçte Abdurrahman Wahid'in başkanlığında Dewan Syuro 28 Mart 2008 tarihinde toplantı düzenleyerek Muhaimin Iskandar'ı başkanlıktan indirme kararı aldı. Gelişen süreçte Muhaimin maruz kaldığı durumdan 14 Nisan 2008 tarihinde Güney Cakarta Mahkemesine başvurarak Dewan Syuro Başkanı olan Gus Dur'u kendisi başkanlıktan indirilmesine dava açtı.

Gelişen süreçte iki taraf daha sonra kendilerine göre Nisan 2008 son günlerinde ve Mayıs 2008'in ilk haftasında olağanüstü kongre düzenlendi. PKB partisinin mevcut olan hukuki durumu ancak Yargıtay'ın 441/kasus kasasi/Pdt/2008 numaralı kararıyla Semarang 2005 yılındaki kongresinin yapısal yönetimine dönmesi yani Abdurrahman Wahid Dewan syuro başkanı ve Muhaimin Iskandar'ı Tanfidz başkanı olarak eski durumuna dönmesi gerektiği kararı aldı.⁵⁰⁶

2001-2008 uzun süreli iç çatışmadan dolayı PKB'nin 2009 genel seçiminde düşük oy alabilmesine neden oldu. Sözü edilen genel seçimde PKB 5.146.122 (4,94%) oy oranıyla mecliste 28 sandalye kazanabildi. Ayrıca NU'nun aktif olarak siyasetten çekilmesi de PKB partisinin genel seçimde kaybetmesine de neden oldu.

⁵⁰⁵ Ichwan Arifin, *Kiai dan Politik: Studi Kasus Perilaku Politik Kyai Dalam Konflik Partai Kebangkitan Bangsa (PKB) Pasca Muktamar II Semarang Semarang (Kyai ve Siyaset: Kyailerin Semarang 2. kongresinden sonra Vatan Kalkınma Partisinde (PKB) yaşanan iç çatışmada Siyasetteki davranışları)*, s. 24-25.

⁵⁰⁶ PKB uzun yolu çatışması. <http://nasional.kompas.com/read/2008/07/19/03164441/jalan.panjang.konflik.pkb> (22 Temmuz 2016).

PKB partisi içinde yaşanan çatışma ve gerginliklere karşı PBNU 2004-2010 dönemi başkanı olan Hasyim Muzadi ‘PKB parpartisi içindeki meseleyi yine iç partied kalması ve partiye bırakması gerektiğini açıkladı.⁵⁰⁷ Hasyim Muzadi’nin sergilediği duruşu da Marsudi Syuhud tarafından gösterildi:

‘Parti içindeki çatışma partinin mevcut olan yönetmeliğiyle yine parti tarafından halletmesi gerekir. Bu konu NU, sadece mevcut olan meseleye karşı Endonezya devletinden yürürlükte olan hukuka göre halletmesi gerektiği ve kesinlikle şiddetten uzak durması gerektiği tavsiyelerinde bulundu.’⁵⁰⁸

2009 Cumhurbaşkaniseçimindeki NU tutumu, 2004 Cumhurbaşkaniseçiminkinden farklı değildir. Her ne kadar Golkar Partisinden aday olan Jusuf Kalla, kişisel olarak NU’ya yakınlığı olduğu halde PBNU başkanı olarak Hasyim Muzadi, NU tarafsız olduğunu açıkladı.⁵⁰⁹

2009 yıldan sonra Makasar şehrinde gerçekleştirilen 32. NU kongresiyle PBNU genel başkanı olarak seçilen ve aynı zamanda PKB partisinin kurulmasına zemin hazırlayan Beş Kişilik Ekibin üyesi olan Said Aqiel Siradj’la NU’nun PKB içindeki siyasi gerginliğine karşı bakış giderek değişir. Bu konuda Said Aqiel Siradj’ın özgeçmişi etkin rol oynadı.

PKB partisi içindeki çatışmalara barış sağlama adına Said Aqiel Siradj PKB partisi içindeki çatışan gruplarla 2008 yılından beri devamlı görüşme içinde olduğunu söyledi.⁵¹⁰ Said Aqiel daha sonra NU ve PKB partisi arasında barış ve birliği sağlaması adına önemli adımlar attı. Ayrıca PKB partisi yöneticilerine de PBNU 2010-2015

⁵⁰⁷ PKB içinde siyaset çatışması kendisi düzeltmesi gerekir. <http://news.detik.com/berita/432286/hasyim-muzadi-biarkan-konflik-pkb-diselesaikan-sendiri> (22 Temmuz 2016).

⁵⁰⁸ Görüşme KH. Marsudi Syuhud PBNU 2010-2015 Dönemi Genel Sekreteri (NU Taihi ve Faaliyetleri), 17 Şubat 2015.

⁵⁰⁹ 2009 seçimi Nahdlatul Ulema tarafsız oldu. <http://www.antaraneews.com/berita/144810/nu-tetap-netral-dalam-pilpres-2009> (22 Temmuz 2016).

⁵¹⁰ <https://nasional.tempo.co/read/news/2011/01/14/078306166/said-aqil-yakin-pkb-segera-lakukan-islak> (22 Temmuz 2016).

dönemi yöneticiliğinde yer verildi.⁵¹¹ Bu şekilde özellikle 2014 yılındaki genel seçiminde PKB partisine oy kazandırdı. Söz edilen seçimde PKB 11.198.957 (9,04%) oy alarak meclisten 47 sandalye kazandı.

PBNU yöneticiliği içinde bazı PKB partisi yöneticilerine yer verilmesi aslında NU'nun partiye dolaylı olarak verilen bir desteğinden ibarettir.⁵¹² NU de zaten NUculara diğer partilerde yönetici olmaları serbest bırakır.⁵¹³

NU'nun 2014 Cumhurbaşkaniseçimindeki siyasi tutumu ve dürüşü 2004 ve 2009 Cumhurbaşkaniseçiminkinden farklıdır. 2014 Cumhurbaşkanive başkan yardımcısı seçimi Prabowo Subianto ile Hatta Rajasa ve Joko Widodo ile Muhammad Jusuf Kalla çift adayların katılmasıyla düzenlendi. Seçimde iki adayın bulunması NU'nun tarafsız tutumunu rahatlıkla sergileyebilir. Fakat NU yöneticilerin içinde Said Agiel Siradj (PBNU genel başkanı) kişisel olarak Prabowo ile Hatta Rajasa çift adayları,⁵¹⁴ Asad Said Ali (başkan yardımcısı) Jokowi Widodo ile Muhammad Jusuf Kalla adayların ekibinde yer almakla değişik strateji uyguladı.⁵¹⁵

10 yıla yakın süren iç çatışmadan kurtulduktan sonra PKB, 2014 genel seçimlerinden %9,04 oy oranıyla Harika Endonezya Koalisyonun (KIH) şunlar yer aldı: Joko Widodo ile Muhammed Jusuf Kalla çift adayları destekleyen Harika Endonezya Koalisyonu

⁵¹¹ Genç tabanları PKB partisine aktif olarak katılmalarına desteklemekle kalmayarak NU, Ulil Absar Abdalla'ı Demokrat Partisine, Zuhairi Misrawi'yi PDI-P partisine ve Nusron Wahid'i Golkar Partisine aktif olarak katılmaları destekler.

⁵¹² NU yönetiminde bulundan PKB partisi yöneticiler başta Helmi Faishal Zaini (PBNU 2015-2020 Genel Sekreteri – daha önce Mecliste PKB partisi başkanı ve DPR PKB partisi grup başkanı), Marwan Djafar (NU Tarım Geliştirme Kurumu Başkanı- Gelişmemiş Bölgeleri Geliştirme Bakanı- PKB partisi üyesi), Ida Fauziyah (NU Aile Refahı Başkanı – PKB partisinden Meclis Üyesi), Hanief Dhakiri (NU İnsan Kaynakları Sorumlusu- İşçi Bakanı).

⁵¹³ Nusron Wahid, PBNU Başkanı ve aynı zamanda Golkar Partisi aktif üyesidir.

⁵¹⁴ Said Agiel Prabowo'ya destek verdi.

<http://nasional.kompas.com/read/2014/05/16/0911536/Said.Aqil.Dukung.Prabowo> (22 Temmuz 2016)

⁵¹⁵ Tim Penyusun Komisi Pemilihan Umum, *Buku Data dan Infografik Pemilu Presiden dan Wakil Presiden 2014 (2014 Cumhurbaşkanive Başkan Yardımcısı Genel Seçimi Veri Kitabı ve Grafik Bilgileri)*, Jakarta: Genel Seçim Komisyonu, 2014. s. 29.

içine Joko Widodo'nun partisi Endonezya Demokratik Partisi (PDİ-P, Halk Vicdani Partisi (Partai Hanura), Ulusal Demokrat Partisi (Partai Nasdem) ve Halk Kalkınma Partisi (PKB).

2. NU'nun SBY Hükümetiyle İlişkisi

NU'nun Susilo Bambang Yudhoyono (SBY) ile ilişkisi gayet iyidir. Bunlar daha çok SBY'nin her kesimiyle ilişki kurup mümkün merteye hükümetle birlikte Endonezya'nın gelişmesinde yer almaları sağlanır. NU halkının kendi siyasi tercihini serbest bırakıp örgütün birliğini koruması, 2004 yılında gerçekleştirilen 31. kongresiyle⁵¹⁶ SBY hükümetiyle iyi ilişkisine zemin hazırladı.

10 yıllık süren SBY hükümeti, NU taraftarlarına hükümetinde genişçe yer verilir. 2004-2009 dönemi SBY hükümetinde Alwi Shihab (Halk Refahı Kordinatör Bakanı olarak Ekim 2004-7 Aralık Desember 2005 yılına kadar), Maftuh Basyuni (Dinişleri bakanı), Suryadharma Ali (Halk kooperatif Küçük ve Orta Ölçekli Esnaf), Syaifullah Yusuf (Gelişmemiş bölgeleri geliştirme bakanı 2004-2007, Lukman Edi (Gelişmemiş bölgeleri geliştirme bakanı 2007-2009), Muhammad Nuh (İletişim ve Haberleşme Bakanı) olmak üzere bir çok NU bakanları bulundu.

2009-2014 dönemi SBY hükümetinde ise Muhaimin Iskandar (İşçi ve Nüfus dağıtımı Bakanı), Muhammad Nuh (Milli Eğitim ve Kültür Bakanı), Suryadharma Ali (Dinişleri Bakanı Ekim 2004-Mayıs 2014), Lukman Hakim Syaifuddin (Dinişleri Bakanı Haziran-Ekim 2014), Helmi Faishal Zaini (Gelişmemiş bölgeleri geliştirme bakanı), Djan Farid (Halk Konutu Bakanı), Nasaruddin Umar (Dinişleri Bakanı Yardımcısı 2011-2014) NU bakanları yer aldı hükümette.

⁵¹⁶ PBNU Genel Sekreterliği, *Hasil Hasil Mukhtar XXXI Nahdlatul Ulama (31. Nahdlatul Ulama Kongresi Sonucu)* s. 162.

11 Eylül 2001 olayından sonra NU, SBY ile birlikte müslümanların eğitimi ve çağdaşlaşması sadece ulusal çapta değil fakat uluslararası düzeyde de destekler. Ayrıca SBY, 2004 yılında International Conference on Islamic Scholar (ICIS) düzenlenmesine katkı sağladı.⁵¹⁷ ICIS, PBNU tarafından Cakarta şehrinde 23-25 Şubat 2004 tarihi arasında düzenlediği uluslararası müslüman bilimadamları buluşmasından başladı. Sözü edilen buluşmadan sonra NU devamlı olarak 2015 yılı kadar konferanslar düzenledi. İlk ICIS konferansı 22-29 Haziran 2006de , ikinci ICIS konferansı 20-22 Haziran 2008 tarihinde, üçüncü ICIS konferansı 30 Temmuz -1 Ağustos 2009 tarihinde ve dördüncü ICIS konferansı ise⁵¹⁸ 23-25 Kasım 2015 tarihinde düzenlendi.⁵¹⁹ Arif Zamhari'nin anlattığı gibi ICIS İslamiyetin alemlere rahmet olmasının somut uygulamalarındandır.⁵²⁰ Böylece ICIS, Endonezya diplomasisi doğrultusunda dünyaya *Islam Washatiyyah* ve *Pancasila konseptini* değişik dinleri barındıran hükümetin dini yaşamı sürdürmesinde alternatif çözüm olarak tanıttı.⁵²¹

11 Eylül saldırısından sonra İslam konularında halklar arası diplomasi olarak ICIS'i⁵²² desteklemekle kalmayarak SBY hükümeti⁵²³ ayrıca Orta Doğu'da barışın

⁵¹⁷ Hasyim Muzadi'nin anlatıklarına göre ICIS, Ibu Megawati tarafından 2002 yılında kuruldu. ICIS'in iç ve dış olmak üzere iki önemli görevi vardır. İçe dönük görevi ise özellikle ideoloji farklılıklardan kaynaklanan Endonezya genelindeki iç çatışmaları dindirmek. Dışa dönük görevi ise Endonezya Cumhuriyeti Dış İlişkiler Bakanlığından sonra İslam alemlere rahmet olarak, Ekonomi, Hukuk, sosyal alanında ılımlı tutum sergileyen İslam topluluğu olarak dünyaya tanıtmak ve ilişki kurmaktır. <http://pba.uin-suka.ac.id/index.php/page/berita/detail/9/4th-international-conference-of-islamic-scholars-2015> (22 Mayıs 2016).

⁵¹⁸ Dördüncü ICIS, Joko Widodo hükümetinde düzenlendi.

⁵¹⁹ ICIS Profili

⁵²⁰ Kişisel röportaj Arif Zamhari, ICIS Direktörü, (ICIS Misyonu) 29 Mayıs 2016.

⁵²¹ Hasyim Muzadi'nin 2015 yılında düzenlenen 4. Internasional Conference on Islamic Scholar açılış konuşması, <https://www.youtube.com/watch?v=KngDPcOjrEQ> (22 Mayıs 2016).

⁵²² ICIS, SBY'nin İslami örgütlere hükümetiyle halkle iletişim kurmakta aktif rol oynamaları çağrıda bulunmasıdır.

⁵²³ SBY hükümetin İslami örgütleri yenileme ve çağdaşlaştırma adına NU'ya vermiş oldukları destek ve yardımları çok isabetlidir. Çünkü Kumar Ramakrishna'nın anlatıklarına göre Endonezya dahil eden Güneydoğu Asya ülkeleri teroristler için cennettir'. Kumar Ramakrishna and See Seng Han, *The Threat of Terrorism Southeast Asia (Güneydoğu Asya Terör Tehdidi)*, Singapore: Institute of Defence Strategic Studies Nanyang Technological University, 2003. s. 2-3.

sağlayabilmesi adına Bogor şehrinde 3-4 Nisan 2007 tarihinde gerçekleştirilen International Conference on Sunni and Shiite Islam⁵²⁴ konferansını düzenledi. Burada özellikle Irak ve İranda yaşanan Suni-Şii çatışmalarına alternatif çözüm aramakta NU'nun girişimiyle fikir alış verişinde bulunmaları da desteklenir.

Gus Dur'un 2001 tarihinde devlet başkanlığından indirilmesi acı tarihi yaşayan NU, SBY'ye 2013 yılında aynı acı olayı tattırmak istemez. Bilakis NU Endonezya'da geçerli olan yasalara boğun eğme bilinci altındadır. Bu konuyla ilgili Marsudi Syuhud şöyle der:

‘SBY’i indirme çatışması ortaya çıktığı zaman NU, kesin kararıyla Cumhurbaşkaniseçiminde beş yıllık olarak seçilen Cumhurbaşkanıine beş yıllık görev alması lazım.’

Nu'nun kesin kararından sonra SBY'ı indirme hareketi devam edemez oldu.

Khittah 1984 emaneti olarak NU tabanının eğitim ve insan kaynaklarını geliştirmelerinde NU, Muhammad Nuh'un SBY hükümetinde milli eğitim bakanı olarak görev alması bir nebze başarıyı yakalayabildi. Çünkü milli eğitim bakanı, NU tabanından gelmesiyle NU'nun 230 yüksek eğitim kuruma olumlu etkiler getirir.

Gus Dur ve Megawati döneminden sonra NU, kendini hükümetle nasıl ilişki kurması gerektiğini iyi anladı ve bu doğrultuda iyi ilişkiler geliştirdi. NU'nun 2004 yeniden düzenleme yapması birçok fayda getirir. Bu dönemde de NU, din ve inanç farklılıklar arasında barış ve Endonezya'daki İslam everenselliği neredeyse 1926 yılında kurulan Hijaz Komitesinden 80 yıl sonra dünyaya tanıtmak ve dünya meselelerine çözüm arayışında katkıda bulunmak imkanını elde edebildi.

⁵²⁴ Ahmad Fuad Fanani, *SBY and The Place of Islam Indonesian Foreign Policy (SBY ve Endonezya İslam Dış Politikası)*, Adelaide: Master Tezi Flinders University, 2012, s. 94.

3. NU'nun Joko Widodo (Jokowi) Hükümetiyle İlişkisi

Her ne kadar Cumhurbaşkanı seçiminde NU ikiye bölünse de Joko Widodo (Jokowi),⁵²⁵ hükümeti döneminde NU ile hükümet arasındaki ilişkiler gayet iyidir. NU, genel itibarıyla Jokowi ve hükümetiyle devlet ilgili konularda aynı fikirde bulunmaktadır. Böylece Jokowi hükümeti döneminde NU örgüt olarak siyasi görüş ve duruşlarında pek değişiklik yaşamadı.

Jokowi net olarak *Islam Nusantara*⁵²⁶ İslam dünyası için alternatif ve çözüm olabildiğini anlatır.⁵²⁷ Nusantara kelimesi de aslında NU topluluğu için yabancı değildir. Hatta Jombang, Doğu Cava şehrinde Ağustos 2015 yılında gerçekleştirilen 33. Kongresinin ana konusu 'Dünya Medeniyetin İnşasına Nusantara İslamı sağlamlaştırmak'.⁵²⁸

Jokowi 2014-2019 dönemi hükümetinde Hanief Dhakiri (İşçi Bakanı), Muhammad Nasir (Araştırma, teknoloji, ve yüksek eğitim bakanı), Khofifah Indar Parawansa (Sosyal Bakanı), Lukman Hakim Saifuddin (Dinişleri Bakanı), Imam Nahrawi (Gençlik ve Spor Bakanı) ve Marwan Djafar (Gelişmemiş bölgeleri geliştirme bakanı) olmak üzere birkaç NUcu bakan bulunur.⁵²⁹

⁵²⁵ Joko Widodo, Endonezya siyasetinde ortaya çıkan yeni siyasetçidir. Siyasete katılmadan önce Jokowi, mobilya ithalatçılık yaptı. Siyasi kariyeri Surakarta belediye başkanlığıyla başladı, 2005-2012, Jakarta Büyükşehir belediye başkanı 2012-2014. Tim Penyusun Komisi Pemilihan Umum, *Buku Data dan Infografik Pemilu Presiden dan Wakil Presiden 2014 (2014 Cumhurbaşkanı Başkan Yardımcısı Genel Seçimi Veri Kitabı ve Grafik Bilgileri*, s. 13.

⁵²⁶ İslam Nusantara, Nusantara bölgelerdeki özellikle Güney Doğu Asya kültürüyle iç içe yaşayabilen alemlere rahmet olan İslam'dır. Çünkü Güney Doğu Asya bölgelerde özellikle Singapur, Patani, Malezya ve Malaka bölgelerdeki İslami yaşamı genel itibarıyla Ehli Sünnet ve Cemaat öğretilerindedir. Ahmad Baso, *Islam Nusantara: Ijtihad Jenius dan Ijma Ulama Indonesia (Nusantara İslamiyeti: Endonezya Ulemaların Üstün İctihat ve İcması)*, Tangerang: Pustaka Afid, 2015. s. 1-10.

⁵²⁷ Cumhurbaşkanı Jokowi 'Biz İslam Nusantara' <http://www.jpnn.com/read/2015/06/14/309550/Jokowi:-Alhamdulillah-Islam-Kita-Islam-Nusantara-/page2> (22 Temmuz 2016).

⁵²⁸ 33. NU Kongresi gözlemleri, Ağustos 2015.

⁵²⁹ 2014-2019 bakanlar kurulu (22 Temmuz 2016) <http://www.indonesia.go.id/in/kabinet-kerja/menteri-negaraNU> yapısal yönetimi içinde Hanief Dhakiri (Lakpesdam NU 2015-2020 dönemi başkan yardımcısı) Muhammad Nasir (NU yüksek eğitim kurumları 2015-2020 dönemi başkanı) Khofifah Indar Parawansa (Muslimat NU 2015-2020 dönemi başkanı) Imam Nahrawi (NU Cami İdaresi Kurumları 2015-2020 dönemi

Joko Widodo'nun NU ile yakınlığı NU ile Endonezya Demokrasi Mücadelesi Partisi özellikle Gus Dur'un 2001 yılında indirildikten sonra tekrar kaynaşmasına neden olur. Megawati, 2015 yılında gerçekleştirilen 33. NU kongresine özel konuk olarak davet edilen tek emekli devlet başkanıdır.⁵³⁰ Ayrıca Megawati de Mayıs 2016 yılında düzenlenen Uluslararası İlimli Liderler Zirvesine özel konuk olarak davet edildi.

ICIS'in dışında NU, hükümetin desteğiyle Mayıs 2016 yılında International Summit on Islamic Leader (ISOMIL) buluşma programı düzenledi. ICIS olduğu gibi ISOMIL'in düzenlenmesinin amacı İslam dünyasında yaşanan problemleri ve özellikle Orta Doğuda yaşanan iç savaşın dinmesi ve barışın sağlanması için alternatif çözüm olarak İslam Nusantara'yı dünyaya tanıtmaktır.⁵³¹

NU'nun reform döneminden sonra siyasi görüş ve duruşlarındaki temel dayanağı olarak 1984 yılında Khittah'tır. Böylece NU, Lirboyo şehrinde 1999 yılında düzenlemiş olduğu 30. NU kongresinden sonra çok önemli başarı ve gelişmeler yaşadığı anlaşıldı. Bu durum net olarak NU halkın siyasi tercihinin PBNU tarafından kurulan siyasi partisine kullanması çağrısından farklı olarak 1984 Khittah olduğu gibi NU halkın siyasi tercihinin kendilerine serbest bıraktığındandır.

başkanyardımcısı) Marwan Djafar (NU Ziraatı Geliştirme Kurumu 2015-2020 dönemi başkanı) Lukman Hakim Saifuddin (eski Lakpesdam yönetim üyesi).

⁵³⁰ Megawati, Endonezya siyasetinde pek fazla konuşmayan siyasi liderdir. Beden dilini kiminle yakınlık kurması anlatır.

⁵³¹ Nahdlatul Ulema Beyannamesi Mayıs 2016.

D. NU İç ve Dış Gelen Tartışmaları

1. NU İç Tartışma

NU Eğitimi reformasyonu ve NU'nun 1984 Khittah'tan sonra siyasetten uzaklaşması NU Genç tabanı yetiştirmede olumlu etkiler getirir. Bu süreçten sonra NU içinde hümanizm, insan ve kadın hakları gibi konular artık garipsenecek bir mevzu değildir.

Bununla birlikte görüş ve fikir bağımsızlığı artık medreselerde konuşulması normal karşılanır. Böylece medreselerde tartışılan mevzular sadece dini mevzularla sınırlı değildir. Batı ilimleri, Karl Marx'ın görüşleri, Habermas, Hegel ve Batı felsefecilerin görüşleri de artık medreselerdeki talebeler için çok meşhurdur.

2000 yılların başlangıcında NU genç tabanında yaygınlaşan görüş ve fikir özgürlüğü medrese telebesi ve Cakarta'da Suudi Arabistan Eğitim Kurumundan mezun olan Ulil Abshar Abdalla'nın kurduğu Liberal İslami Ağın (JİL) ortaya çıkmasına neden oldu.

JİL'in ortaya çıkması NU içinde görüş ayrılıkları ortaya çıkmasına neden oldu. Liberal İslami Ağın yaygınlaşmasına karşı, NU kendi içinde en az üç ayrı gruba ayrılır. İlk grup JİL'i destekleyen gruptur. Onlara göre İslam, görüş ve fikir özgürlüğü destekler. Böylece başta İslam zaten desteklediklerinden dolayı bu grup da Liberal İslamcılığı destekler.

İkinci grup ise Liberal İslama açıkça karşı çıkar. Bu grup daha çok muhafazakar kişilerden oluşturulur. Onlara göre İslamda fikir ve görüş özgürlüğü Kuran-ı Kerimin ve Hadisi Şerifin belirlediği sınırları içinde ve eskiye dayanan İslami ilimi gelenekleriyle uyum içinde tutmaları gerektiğini savunurlar. Bu bakımdan Liberal İslam anlayışı dinin belirlenmiş olduğu sınırlarını çoktan ihlal etmiş durumdadır.

Üçüncü grup ise Liberal İslama ne karşı çıkar ne de destekler. Bu grup daha çok yaşlı alimler ve tasavvuf mensubu ulemalardan ibarettir.

Tartışmalar da NU siyasete aktif olarak girdiklerinde ortaya çıkar. Bu durumda NU, üç ayrı guruba ayrılır. Birinci grup NU'nun siyasete aktif olarak katılmaları gerektiğini dolayısıyla hükümetle ilişki kurabilmiş olup ihtiyaç ve menfaatinı karşılayabilmiş olsun. İkinci grup ise siyasetten uzaklaşmış olup medrese ve din okullarında talebe yetiştirmekle odaklanmış gruptur. Bu grup genellikle kendilerini siyaset çıkarlarına alet etmek isteyenlerden de uzak dururlar.

Üçüncü grup ise medrese ve din okulunu siyasetteki itibar ve çıkarları için kullanan gruptur. Onlar genellikle Cumhurbaşkanı, belediye başkanları ve meclis üyesi seçimlerinde çok aktif olarak siyasete girerler.

2. Dış tartışmalar

NU, kuruluş yılından beri reformcu İslami kesimlerle hep çatışma halindedir. Hatta bu günlerde de bu çatışma hala devam eder. Fakat Abdurrahman Wahid ve Amin Rais liderliğinde NU ile Muhammediye arasındaki görüş ayrılıkları pek çok değildir.

Ayrıca Liberal İslami kesimlere karşı çıkanlar sadece NU iç kesiminden gelmezler. Bilakis radikal İslamcı kesimler ve özellikle İslami Koruyan Birliği (FPI), Ulil Abshar'ın kanı helal olduğuna fetva çıkardılar. Fakat bu konuda her ne kadar görüş ayrılığı olursa olsun NU asla radikal ve şiddete varan fetva çıkartmaz. Ayrıca JİL'in Ahmadiye ve Şi'i görüşü, FPI'nin şiddet eylemlerini tetikleyen sebeplerdendir. NU'nun teröristlerin tamamen bitirilmesini desteklemesi de birkaç İslam liderlerinden tenkit alır.

SONUÇ

Endonezya'daki İslami hareketler, demokrasi alanında hükümetle olan ilişkilerine göre her an değişebilirler. Özellikle güç mücadelesi yada bir makamı elde etmek için İslami hareketler birbirleriyle rekabet ederler. Bu durumda siyasi tutumlarının değişiminde iç ve dış etkenler var. Ayrıca İslamcı hareketlerin siyasi görüşü ve duruşunun değişiminde daima dini kanıtları vardır.

Siyasi parti olarak NU, Masyumi'den ayrılıp 1952 yılında kendi siyasi partisini kurmakla ilk siyasi değişikliği yaşıyor. Böylece dini ve sosyal örgütken siyasi parti oldu. Ayrıca 1955 ve 1971 genel seçimlere katılan NU, dini sosyal örgütken başarıyla kendisini siyasi partiye dönüştürdü. 1955 ve 1971 genel seçimlerinde NU, üçüncü ve ikinci olarak olarak başarıya ulaştı. Fakat NU, seçimden ikinci olarak çıktığı halde 1973 yılında yüürlüğe giren parti birleşmesi uygulamasında kendini kurtaramadı. NU, Soeharto hükümetinin kararı aldığı parti birleşmesi yönetmeliğini ister istemez kabul etmek zorunda kaldı. Parti birleşme uygulaması NU'ya zarar getirdi. Çünkü NU, hem PPP partisi içindeki gruplara hem de Yeni Düzen hükümete karşı çıkmak zorunda kaldı.

Yukarıda söz edilen durumu nazara alan NU, ister istemez parti içindeki varlığı ve katılımı tekrar düşmesine neden oldu. Bu yüzden Abdurrahman Wahid, NU içindeki merkez konumuyla 1984 yılında NU'nun 1926 Khittah'a, yani tekrar dini ve sosyal gruba dönmesine çağrıda bulundu. Böylece NU, Persatuan Pembangunan partisinden ayrıldı ve NU tabanı siyasi tercihlerinde serbest bırakıldı.

1984 yılında Khittah'a geri dönmek, dini sosyal örgüt olarak NU'nun gelişmesinde büyük etki yarattı. NU, pesantrenlerdeki ana faaliyetlerini ihmal etmeden halkı yetiştirmede aktif rol oynadı. Ayrıca Khittah kararıyla insan kaynakları geliştirmesine odaklandı. Böylece özellikle

genç tabanıyla büyük avantajlar elde edebildi.

Fakat yine de Khittah'a dönmek demek tüm problemleri çözülmüş olmak demek değildi. NU'nun PPP partisinden ayrılmakla NU tabanlarını zor durumda bıraktı. NU, PPP partisi içindeyken siyasetçileri köşeye sıkıştırılırken partiden ayrıldıktan sonra daha da köşeye sıkıştırıldı. Ayrıca NU siyasetçilerinin Golkar partisiyle ilişki kurmaları, pondok pesantrenin Golkar partisinin yetiştirme merkezi haline geldi. Ayrıca her ne kadar NU'nun Golkar partisiyle yakınlığı olsa da, dini sosyal örgüt sıfatıyla NU sık sık hükümetten görüş ayrılığı yaşadı. Hatta NU, arasıra Yeni Düzen hükümetinin uygulamalarına ve politikalarına sert tenkitler eder.

Soeharto indirildikten bir sonraki süreçte, 1980-1990 yılları arasında NU'nun anahtar kişisi Abdurrahman Wahid, Khittah 1926'a dönme çağrısıyla tekrar değişiklik yaptı. Bu sefer NU, PKB isminde siyasi partinin kurulmasına zemin hazırladı. PKB şimdiye kada hala aktif olup meclis ve hükümette temsilcisi vardır.

PKB partisi kurulduktan sonra NU, genel seçimde PKB partisine destek verdi, daha sonra Gus Dur'u indirilme olayı yaşandı. Sonuçta PKB partisi içinde iç çatışma yaşandı. Bu yüzden NU, tekrar dini sosyal örgüt olarak eski haline döndü. Bu dönemde, Sahal Mahfudz'un NU'yu parçalanmaktan koruması çok önemlidir.

PKB partisi içinde uzun süreli iç çatışma yaşadığından dolayı NU, araya girerek çatışmanın dinmesine yardımcı oldu. Bu konuda Said Aqiel'in ara buluculuk yapması, kendisi PKB partisi kurulmasına zemin hazırlayan Beş Kişilik Ekip'e Abdurrahman Wahid tarafından seçilmesi çok önemlidir.

Gelişen süreçte NU'nun siyasi görüşü, siyasi partilerle ilişkisi ve hükümetle olan yakınlığı giderek değişiyor. Bu değişiklikler mutlaka NU'nun kendine göre belli bir fıkıh anlayışına dayanır. NU'nun tarih boyunca tek değişmeyen siyasi görüşü ise vatandaşlık ve milliyetçilik

siyasetidir. NU'nın vatan ve milletin birliğini korumak için güçlü tabanı vardır.

Her ne kadar kurtuluş mücadelesinde, anayasa oluşturma döneminde, Soekarno ve Soeharto döneminden beri varlığı sıkıştırılmışsa da vatan ve milletin birliği konusundaki kararında hiç bir zaman değişiklik yaşanmadı. Bu NU'nun Endonezya Cumhuriyeti Birleşik Devleti'ne bağlılığının bir göstergesidir.

Ehli sünnetin dini görüşünde *Tawassuth*, *Tawazun*, *I'tidal*, dan *Tasamuh* boyutuolduğuna inanır NU. Bu görüş sadece dini uygulamalarında Endonezya'daki dini farklılıklara saygı göstermekle değil ayrıca NU'nun ulusalcılık siyasetindeki görüşüne de farklı bir boyut katar.

NU'nun devletle olan ilişkisi, siyasi ve milli görüşü halkı geliştirme faaliyetleriyle güçlendirilir. Pondok Pesantren eğitimi modeliyle tabanı oluşmuş NU, halkı yetiştirme faaliyeti İslamın alemlere rahmet olan misyonuyla pekiştirir. Böylece halkı yetiştirmedeki programı Pondok Pesantren eğitim modeliyle ana faaliyeti olur.

NU'nun siyasi görüşündeki değişikliğinde daima belli kişilikler (tokoh sentral) etkin rol oynar. Çünkü aynı zamanda ulema topluluğu olan NU, daima ulemaya itaat etme kültürüne sahiptir. Bu kültür ister istemez NU'nun siyasi hareketlerindeki dönüşümü etkiler. Abdurrahman Wahid, 1990 yıllarındaki son görevine kadar 1926 Khittah hareketinde kilit rol oynayan bir kişidir. 1998 yılından sonraki NU, Sahal Mahfudz ile Khittah kararına sadık kalmasını koruyabilir. 1998 yıldan sonra ise NU tekrar siyasete girip parti kurar. NU, Said Aqiel Siradj döneminde farklı görüşler sergiler. Her ne kadar Khittah'a hala sadık kalsa da, Said Aqiel Siradj ile siyasetçilere NU yönetiminde yer verilir.

Gus Dur döneminden sonra Haşim Muzadi PBNU genel başkanı oldu. NU, özellikle 11 Eylül olayından sonra İslamiyetin daha ılımlı bir şekilde temsil edilmesine öncülük yaptı. Böylece NU İslam dünyasına alternatif çözümler ve bakış açısı sundu. Haşim Muzadi döneminde NU, Endonezya İslamiyetinin uluslararası meselelere duyarlı olmak ve aktif olarak rol

oynamalarına, İslamın alemlere rahmet olarak emri eda etmeye çağırdı. Böylece Haşım Muzadi, Endonezya İslamiyeti uluslararası çapta tanıtmak için yurt dışında NU temsilciliği açılmasına izin verdi. Her ne kadar yurt dışındaki NU temsilciliği daha çok üniversiteli öğrenciler ve yurt dışında ikamet eden NU cemaati tarafından organize edilse de birkaç temsilcilik ilgili devletle işbirliği yapabilme başarısına imza attı. Hatta yurtdışındaki NU temsilciliklerinde Endonezya vatandaşının dışında yabancı vatandaşlar da aktif olarak faaliyetlerine katılmaya başladı.

NU'nun halkı yetiştirmedeki programı gençler tabanı, kadınlar kolu gibi yediden yetmiş her kesi kapsar. Bütün yetiştirme programlarını daima Ehli Sünnet ve Cemaat anlayışına göre düzenlenir. Ayrıca barış ve sosyal tolerans faaliyetlerinde kendini sadece ulusal çapta sınırlı tutmaz, uluslararası düzeyde de programlar düzenler. Bunların bir örneği olarak Afganistandaki barışın sağlanması adına katkı yapmak için giriştiği taanıtma faaliyetleridir.

NU'nun bayanlar kolundan halkı yetiştirme programları kurtuluş mücadelesinden beri vardır. Kadın-erkek eşitliği ve kadının sosyal hayattaki katılımı mücadelesi uzun zamandan beri başlamıştır.

Eski Rejim döneminde NU bünyesi altındaki gençler kolu ve iş şendikaları, Endonezya Komunist Partisi'ne karşı yüzleşmelerde bulundu. Hatta Eski Rejimin Yeni Rejime dönüşmesi sırasında NU, PKİ'ye karşı fiziki mücadele de yaptı.

NU'nun siyasal ilişkileri ve siyasi parti ile ilgili tutumu her zaman aynı değildir. Bu konuda daha önce kendi siyasi partisini kurmuştur. Arkasından diğer siyasi partilere katılmıştır. Böylece siyasi partiden çekilmek ve tekrar siyasi parti kurma süreçlerini yaşamıştır. Ayrıca, milliyetçilik siyasetindeki tutumu/kimliği her zaman aynıdır.

11 Eylül olayından sonra barışı sağlayan ten, etnik, ırk, örf, adet ve gelenek farklılıklarına

karşı hoşgürölü İslam profiline ihtiyacı duyan İslam dünyasına alternatif çözüm olarak İslam Nusantara'yı tanıtmaya başlar. 1998 yıllardan sonra değişik siyasi ilişkilerinde problemleri nedeniyle ve çağdaş selefi hareketiyle itham edilmesine rağmen birkaç defa *International Conference on Islamic Scholars (ICIS)* ve *International Summit on Moderate Islam Leader (ISOMIL)* gibi uluslararası programlar düzenleyebildi. Bu tür programlar aracılığıyla Endonezya Müslümanların 'sesini', özellikle İslam dünyasındaki forumlarda duyurabildi.

NU'nun Wahab Chasbullah girişimindeki Tashwirul Afkar, uluslararası faaliyeti isim olarak Mansur ve Ahmad Dahlan tarafından verilmiş olup, Osmanlı döneminde 1862-1946 yılları arasında yayın hayatına giren Tasvir-i Efkar ismiyle benzerlik taşır. Böylece Kyai Wahab, yurt dışındaki gelişmeleri iyi takip etmiş olduğu gözükmeğedir. Ayrıca kendisi de Mekke'de okuyan Endonezyalı talebelerden biridir. Büyük ihtimal kendisi 19. yüzyılda Osmanlı himayesinde olan Mekke'deki yabancı talebelerle iyi iritibatı olmuştu. Bu konuda, Tashwirul Afkar'ın ana fikri Tasvir-i Efkar'dan alıp almadığı daha derin çalışmaları yapılmayı gerektirir. Müslüman alimlerin fikir alışverişindeki yer olarak Tashwirul Afkar, 20. yüzyıldaki faaliyetinden sonra, dünya genelinde büyük değişiklik yaşandı. 1923 yılında çöken Osmanlı Hicaz (Mekke ve Medine) bölgelerindeki hakimiyeti, Suud Oğulları eline geçti. Böylece Vehhabi hareketi yaygınlaştı. Ve bu duruma karşı ulema Hicaz Komitesi oluşturdu. Suudi Arabistan Kralına mezhebperin farklılığı ve Peygamberimizin kabrinin korunmasını talepte bulundu.

Fakat bundan sonra NU'nun Endonezya İslamiyetinin uluslararası çapta temsili biraz duraklama yaşadı. Bu durumun yaşanması ile ilgili birkaç noktaya dikkat çekmek gerekir: Biri, NU kurulmadan önce ve sonra çağdaş İslamcılarla karşı karşıya kaldı. Hatta NU'nun kuruluş nedenlerinden biri de çağdaş İslamcı hareketin yaygınlaşmasındandır. Gelişen süreçte de Berita Nahdlatul Ulama ve Adil arasında içtihat ile ilgili şertçe münakaşa yaşandı.

İkincisi, Endonezya bağımsızlığını kazanmadan önce ve kazandıktan sonra NU Cihat Emri çıkartacak kadar fiziki mücadelelerde bulundu. Ayrıca Badan Penyelidik Usaha Persiapan Kemerdekaan Indonesia, Pancasila tartışmalarında NU'nun temsilcisi Kyai Wahid Hasyim İslamcı ve Ulusalcı kesimlerin arasında yaşanan tartışmalara arabuluculuk yaparak iç çatışma ihtimalinden ülkeyi kurtardı. Gelişen süreçte de NU, İslam devleti kurmak isteyen DI/TII'ye karşı sert çıktı.

Üçüncü, 30 Eylül 1965 hareketinden önce NU, Endonezya Komunist Partisiyle fiziki mücadelede bulundu. Hatta olaydan uzun zaman önce NU bünyesi altında Sarbumusi, GP Ansor, Lesbumi, Muslimat NU gibi kurum ve sendikalar PKI öğreti ve hareketinin yaygınlaşmasına karşı önemli tedbirler aldılar. Ayrıca G30S olayından önce de NU medyası olan Suara Ansor, 'PKI ihtilalcı' ana haberi çıkarttı.

Dördüncüsü, Suharto Rejimi değişik alanlarda NU'yu baskı altına aldı. Böylece NU varlığı zayıfladı. Her ne kadar 1955 ve 1971 genel seçimlerinde üçüncü olarak çıktığı ise de partilerin birleşme uygulamasını kabul etmek zorunda kaldı ve PPP partisiyle birleşti. Parti birleşme uygulaması, NU ile PPP partisi içindeki gruplarla kavgalara yol açtı. Bu yüzden Gus Dur ve Kyai Ahmad Siddiq, NU'nun Khittah 1926'a dönüş yapmasına öncülük ettiler ve 1984 yılında da NU, PPP partisinden ayrıldı.

Beşincisi, 1998 yılında Suharto devlet başkanlığından indirildi. NU, PKB partisin kuramakla görevli kılınan Beş Kişilik Timi kurdu. PKBU'nin siyasi parti olarak kurulduğu bazı NUcuların parti kurmak imkanı kapanmış değildi. Böylece en az dört NUcu siyasi parti ortaya çıktı. Bunlar PKB, Partai SUNI (Solidaritas Uni Indonesia), PNU (Partai Nahdlatul Umat) dan PKU (Partai Kebangkitan Umat). Gelişen süreçte NU, kendi örgütünde iç çatışma yaşandı.

Altıncı, bu günlerde NU, kuruluşunun ilk yıllarındaki durumuna benzer meselelerle karşılaştı.

NU, teroris, radikal İslamcı, Şii ve Ahmediye hareketi gibi yapılarla karşılaşmak zorunda kaldı. Kısacası NU, gücünü Endonezya Cumhuriyeti Birleşik Devletin birliğini korumak için tüketti. Böylece *Tawassuth*, *Tawazun*, *Itidal*, ve *Tasamuh* öğretilerini uluslararası planda yaygınlaştırma faaliyetleri azaldı.

NU, kuruluşundan beri milliyetçilik siyasetinde sergilemiş olduğu kesin tavrıyla Endonezya Cumhuriyeti Birlik Devletinin (NKRI) birliğini en önde gelen koruculardandır.

NU'nun Endonezya Cumhuriyeti Birlik Devletinin kurucusu olma konumu, kendisini Endonezya siyasetinden ayrılmaz kılar. 1998 yılında Soeharto'nun indirildiği günlerde NU, Soeharto tarafından o zamanki siyasetin durumunu ile ilgili görüşünü istenilen en önde gelen halk örgütlerden biridir.

Soeharto döneminden sonra her Cumhurbaşkanı seçiminde NU, Cumhurbaşkanı adaylarından en çok ziyaret edilen halk örgütüdür. Aynı durum belediye başkanı seçiminde de yaşanır.

Cumhurbaşkanı seçiminde adaylar mutlaka NU'cu lider veya ulemadan insanları ekibine alırlar. Bu durumda NU, ilgili partilere sadece oy vermekle kalmayarak İslami düşüncelerini de ortaya koyar. Örnek olarak 'Nusantara İslamiyeti' görüşü NU'nun devamlı ortaya atıkları konulardan biridir. Böylece şimdi Nusantara İslamiyeti, Endonezya hükümetinde ve dini hayatında uygulanan en önemli projelerinden biri olur.

KAYNAKÇA

Kitaplar

- A. Ghani, Roeslan, *Politik dan Ilmu (Siyaset ve İlim)*, Yayasan Prapanca: Jakarta, 1902
- A. Noor, Farish, Yoginder Sikand, Marten Van Bruneissen, *The Madrasa in Asia: Political Activism and Transnasional Linkages (Asyadaki Medreseler: Siyasi aktivizm ve ulusötesi ilişkiler)*, Amsterdam, Amsterdam University Press, 2008
- Abdusami, Humaidi, Fakla, Ridwan AS., *5 Rais 'Am Nahdlatul Ulema (NU'nun 5 Reis 'Ami)*, Jogjakarta: Pustaka Pelajar, 1995
- Abidin, Zainal dan Imam Anshori Saleh, *Soekarno dan NU: Titik Temu Nasionalisme (Soekarno ve NU: Milliyetçiliğin Buluşma Noktası)*, Jogjakarta: LKiS, 2003
- Abu Hasan Ali bin Muhammad bin Habib Al Basri al Baghdadi al Mawardi, *Al Ahkam Sultaniyah*
- Al Qurtubi, Sumanto, *Nahdlatul Ulama: Dari Politik Kekuasaan sampai pemikiran keagamaan (Nahdlatul Ulema: Siyasi İktidarından Dini Düşünceye Kadar)*, Semarang: Elsa Press, 2014
- Ali, A. Mukti, *Alam Fikiran Islam Moderen di Indonesia (Endonezya'daki Çağdas İslami Düşüncesi Yapısı)*, Yogyakarta: Yayasan NIDA, 1971
- Anderson, Benedict, *Reflection on the Origin and Spread of Nationalism (Köklü ve Yayılmış Milliyetçiliğin Yansımaları)*, New York: Verol New York, 1983
- Anshary, Isa, *Manifest Perjuangan Persatuan Islam (İslam Birliği Mücadelesi Manifesti)*, Bandung : PP PERSIS, 1958
- Aqiel Siradj, Said, *Islam Sumber Inspirasi Budaya Nusantara: Menuju Masyarakat Mutamaddin (Nusantara Kültürün İslam Kaynağı Olan İslam: Medeniyetin Topluluğu Doğru)*, Jakarta: LTNU, 2014
- Arifin, Imron, *Kepemimpinan Kyai: Kasus Pondok Pesantren Tebu Ireng (Kyai Liderliği: Tebu Ireng Medresesi Üzerinde Çalışma)*, Malang: Kalimasada Press, 1983
- Ayyoub, Prof. Dr. Mohammad, *The Many Face of Political Islam: Religion and Politic in the Muslim World (İslam Siyasetin Çok Yüzleri: İslam Dünyasında Din ve Siyaset)*, Michigan: The Michigan University Press, 2011
- Azra, Azyumardi, Dijk, Kess van, Kaptein, Nico D.J., *Variety of Religious Authority Changes and Challanges in 20th Century Indonesian Islam (Din Otorite Değişikliği Çeşitleri ve Endonezya İslamiyetin 20. Yüzyılındaki Olanakları)*, Singapore: ISEAS Publishing Institute of Southeast Asia Studies, 2010
- Azra, Azyumardi, *Pendidikan Islam: Tradisi dan Modernisasi Menuju Millenium Baru (İslam Eğitimi: Yeni Milenyumda Doğru Gelenek ve Modernleşme)*, Jakarta, Logos Wacana Ilmu, 1999
- Bakar, S. Abu, *Sejarah Hidup K.H A. Wahid Hasyim dan Karangan Tersiar (K.H. A Wahid Hasyim ve Karangan Tersiar Calın Tarihi)*, Jakarta: Panitia Penerbitan Buku Peringatan Alm. K.S. A. Wahid Hasyim, 1957

Barton, Greg, *Abdurrahman Wahid: Muslim Democrat Indonesian President (Abdurrahman Wahid: Müslüman Demokrat Endonezya Cumhurbaşkanı)*, Sidney: UNSW Press, 2002

Baso, Ahmad, *Islam Nusantara: Ijtihad Jenius dan Ijma Ulama Indonesia (Nusantara İslamiyeti: Endonezya Ulemaların Üstün İctihat ve İcması)*, Tangerang: Pustaka Afid, 2015

Belkeziz, Abdillah, *The State in Contemporary Islamic Thought: A Historical Survey of the Major Muslim Political Thinker of Modern Era (Çağdas İslam Düşüncesine Devlet: Modern Çağın Müslüman Siyasetçi Düşünürlerin Tarih Araştırması)*, London: IB Tauris, 2005

Benda, H.J., *Bulan Sabit dan Matahari Terbit (Kızılây ve Güneş Doğusu)*, Terc. Daniel Dhakidae. Jakarta: Pustaka Jaya, 1980

Bin Abdul Salim bin Taymiyah, Ibn Abbas Ahmad, *Al Siyasat al Syariyyah fil Islah al Rai wa Al Raiyah*

Black, Antony, *The History of Islamic Political Thought: From Prophet to the Present (İslam Düşünceler Tarihi: Hz. Muhammet Zamanından Bugünlere Kadar)*, Edinburgh: Edinburgh University Press, 2001

Boland, B.J., *The Struggle of Islam in Modern Indonesia (Çağdas Endonezyadaki İslami Mücadelesi)*, The Hague, KITLV, 1971,

Burhanudin, Jajat and Kees van Dijk, *Islam in Indonesia Contrasting Images and Interpretations (Endonezyadaki İslam, Görüntü ve Yorumları Farklı)*, Amsterdam: Amsterdam University Press, 2013

Bush, Robin, *Nadhlatul Ulama and the Struggle for Power Within Islam and Politics in Indonesia (Nadhlatul Ulema ve Endonezyadaki İslam ve Siyaset Arasındaki İktidar Mücadelesi)*, Singapore: Institute of Southeast Asian Studies, 2009

Chaidar, Al-, *Reformasi Prematur Jawaban Islam Terhadap Reformasi Total (Erkennen Doğan Reformasyon, İslamın Tam Reformasyona Verilen Cevap)*, Jakarta: Darul Falah, 1999

Chisaan, Chiorotun, *Lesbumi: Strategi Politik Kebudayaan (Lesbumi: Kültürel Politikası Stratejisi)*, Jogjakarta, LKiS, 2008

Choiri, Effendy dan Anam, Choirul, *Pemikiran PMII dalam Berbagai Visi dan Persepsi (Çeşitli Vizyon ve Anlayışta PMİİ Düşünceleri)*, Surabaya, Majalah Nahdlatul Ulema Aula, 1991

Daman, H. Rozikin, *Membidik NU: Dilema Percaturan Politik NU Pasca Khittah (NU'yu Hedefe Almak: NU'nun Khittahtan sonra Siyaset Arenasında Yaşadığı İkilemi)*, Jogjakarta: Gama Media, 2001

Djoened Poesponegoro, Marwati dan Notosusanto, Nugroho, *Sejarah Nasional Indonesia IV (Endonezya Ulusal Tarihi IV)*, Jakarta: Balai Pustaka, 1984

Drakeley, Steven, *The History of Indonesia (Endonezya Tarihi)*, Sidney: Greenwood, 2005

E. Ramage, Douglas, *Politic in Indonesia (Endonezya'da Siyaset)*, London: Routledge, 1995

Efendi, Bahtiar, *Islam dan Negara: Transformasi Pemikiran dan Praktik Politik Islam di*

Indonesia (İslam ve Devlet: Endonezyadaki Düşünce Dönüşümü ve İslam Siyaseti Uygulamaları), Jakarta: Democracy Project, 2011

Efendi, Djohan, *Pembaharuan Tanpa Membongkar Tradisi: Wacana Keagamaan di Kalangan Generasi Muda NU masa Kepemimpinan Gus Dur (Geleneği Sökülmeden Yenileme (Gus Dur liderliğinde Genç Toplulukların Dini Düşünceleri)*, Jakarta: Kompas, 2010

El Mawa, Mahrus, Rahmat, M. Imdadun, Izzudin Washil, *Memberdayakan Warga NU: 20 Tahun Perjalanan Lakpedam (NU Halkı Güçlendirmek: Lakpedamın 20 Yıllık Geçmişi)*, Jakarta: Lakpesdam NU, 2005

Faizin, Hamam Dkk, *Madrasah di Indonesia (Endonezya'da Medrese)*, Jakarta, Direktorat Pendidikan Madrasah Kementerian Agama Republik Indonesia, 2015

Falaakh, M. Fajrul, *Membangun Budaya Kerakyatan: Kepemimpinan Gus Dur dan Gerakan Sosial NU (Halk Kültürü Geliştirme: Gus Dur Liderliği ve NU'nun Sosyal Hareketleri)*, Jakarta: Titian Ilahi Press, 1997

Fealy, Greg, *Ijtihad Politik Ulama: Sejarah NU 1952-1967 (Ulemaların Siyasetteki İctihadları: 1952-1967 NU Tarihi)*, Jogjakarta: LKiS, 2003

Feillard, Andree, *NU vis a vis Negara: Pencarian Isi, Bentuk dan Makna (NU ve Devlet: İçerik, Kalıp, ve Mana Arayışı)*, Jogjakarta: LKiS,

Feith, Herbert, *The Decline of Constitutional Democracy in Indonesia (Endonezyadaki Anayasal Demokrasinin Düşüşü)*, New York: Cornel University Press, 2006

Geertz, Clifford, *The Javanese Kijai: The Changing Role of A Cultural Broker in Comparative Studies in Society and History (Cavalı Kyai/Ulemalar: Kültürel Komisyoncuların Değişen Rolü Toplum ve Tarihin Karşılaştırmalı Çalışması)*, Chicago and London: The University of Chicago Press, 1960

Geertz, Clifort, *The Religion of Java (Cava Dinleri)*, Chicago: Chicago University Press, 1960

Globus Veldman, Robin, Andrew Szasz and Randolph Haluza-DeLay, *How the World's Religions Are Responding to Climate Change Social Scientific Investigations (Dinlerin Nasıl İklim Değişikliğe İlgili Duyar Sosyal Bilimsel Araştırma)*, London, Routledge, 2014

H. Frederick, William, *Pandangan dan Gejolak (Görünüm ve Kargaşa)*, Jakarta: Gramedia 1989

Haidar, M. Ali, *Nahdlatul Ulema dan Islam di Indonesia: Pendekatan Fiqih dalam Politik (Nahdlatul Ulema ve Endonezyadaki İslamiyet: Fıkıh Yaklaşımından Siyaset)*, Jakarta: Kompas, 1998

Hakkı Göksöy, Ismail, *Endonezya Ansiklopedi Maddesi*, Istanbul: TDV İslam Ansiklopedi, 1995

Hasan, Noorhaidi, *Laskar Jihad: Islam, Militansi, dan Pencarian Identitas di Indonesia Pasca Orde Baru (İslam, Militan, ve Yeni Düzen döneminden sonra Endonezyadaki Kimlik Arayışı)*, Jakarta, LP3ES, 2008

Hasyim, KH. A. Wahid, *Mengapa Memilih NU?: Konsepsi tentang Agama, Pendidikan dan Politik (Neden NU'yu tercih eder?: Din, Eğitim, ve Siyaset Anlayışı)*, Jakarta: Inti Sarana Aksara, 1985

Hasyim, Masykur, *Merakit Negeri Berserakan (Parçalanmış Ülkeyi Yeniden Birleştirmek)*, Surabaya: Yayasan 95, 2002

Holland, B.J., *Pergumulan Islam di Indonesia 1945-1970 (1945-1970 Yılları arasında Endonezyadaki İslam Mücadeleleri)*, Cevr. Saefudin Bahr, Jakarta: Grafiti, 1985

Huntington, Samuel P., *The Third Wave: Democratization in the Late Twentieth Century (Üçüncü Dalga: 20. Yüzyılın Sonlarında Demokretikleşme)*, Oklahoma: Oklahoma University Press, 1991

Husen, *Al-Irsyad Mengisi Sejarah Bangsa (El-İrşd, Milli Tarihi Yaşatma)*, Jakarta: Presto Prima Utama, 1996

Ida, Laode, *Anatomi Konflik: NU, Elite Islam dan Negara (Anatomisi: NU, Seçkin Müslümanlar ve Devlet)*, Jakarta: Pustaka Sinar Harapan, 1980

Ida, Laode, *NU Muda (Genç NU)*, Jakarta: Erlangga, 2004

Ismail, Faisal, *Ideologi Hegemoni dan Otoritas Agama (İdeolojik Hegemonya ve Dini Otoriteler)*, Yogyakarta: Tiara Wacana, 1999

K Rukiati, Enung, Hikmawati, Fenti, *Sejarah Pendidikan Islam Indonesia (Endonezya İslam Eğitimi Tarihi)*, Bandung: CV. Pustaka Setia, 2006

Kamal Pasha, Mustofa dan Adaby Darban, Ahmad, *Muhamadiyah sebagai Gerakan Islam (dalam Perspektif Historis dan Idiologis)*, Yogyakarta: LPPI, 2000

Karim, M. Rusli, *Negara dan Peminggiran Islam Politik (Devlet ve İslam Siyasetin Dışlanması)*, Yogyakarta: Tiara Wacana, 1999

Kisaichi, Masatoshi, *Popular Movements and Democratization in the Islamic World (İslam Dünyasında Popüler Hareketi ve Demokratikleşme)*, London: Routledge, 2006

Kuntowijoyo, *Dinamika Sejarah Umat Islam Indonesia (Endonezya Müslümanların Tarihsel Dinamikleri)*, Jakarta: Salahudin Press dan Pustaka Jaya, 1985

Kamal Pasha, Mustofa dan Adaby Darban, Ahmad, *Muhamadiyah sebagai Gerakan Islam dalam Perspektif Historis dan Idiologis (Muhammadiye İslami Hareketi Tarihi ve İdeolojisi Bakısı)*, Yogyakarta: LPPI, 2000

LTF, *Antologi NU: Sejarah, Istilah, Amaliah dan Uswah (NU Antolojisi: Tarih, Kavramlar, Ameller, ve Örnekler)*, Surabaya, Khalista dan Lajnah Ta'lif Wa Nasyr (LTN Jawa Timur), 2007

LTM NU, Tim Penyusun dan PP Lakpesdam, *Buku Saku Muharrik Masjid: Pedoman bagi Penggerak Masjid (Muharrik Masjid Cep Kitabı: Cami Yöneticileri İçin Cep Kitabı)*, Jakarta, LTM NU dan PP Lakpesdam NU, 2013, hal. 15

Lukens-Bull, Ronald A., *Islamic Higher Education in Indonesia: Continuity and Conflict (Endonezya Yüksek İslam Eğitimi: Devamlılık ve Çatışma)*, New York, US: Palgrave Macmillan, 2013

- M Federspiel, Howard, *Persatuan Islam Pembaharuan Islam Indonesia Abad XX (Islam Birliği, 20. Yüzyılın Endonezya İslamiyeti Yenilemesi)*, Yogyakarta: Gadjah Mada University Press, 1996 s.144.
- Ma'sum, Saifullah, *Karisma Ulama: Kehidupan Ringkas 26 Tokoh NU (Ulemaların Karizması: 26 NU Liderlerin Kısa Tarihçesi)*, Bandung: Mizan, 1998
- Mackie, Vera, *Ways of Knowing About Human Rights in Asia (Asyadaki İnsan Hakları Anlama Yolları)*, London, Routledge, 2015
- Magnis Suseno, Frans, *Etika Politik (Siyasi Etik)*, Jakarta: Gramedia, 1988
- Mansur, Suryanegara Ahmad, *Menemukan Sejarah (Tarihi Bulmak)*, Bandung: Mizan, 1995
- Mansyur Suryanegara, Ahmad, *Api Sejarah 2 (Tarih Ateşi 2)*, Bandung: Salamadani Pustaka Semesta, 2010
- Marjono, Hartono, SS., *Politik Indonesia (Endonezya Siyaseti)*, Jakarta: Gema Insani Press, 1996
- Misrawi, Zuhairi ed, *Menggugat Tradisi: Pergulatan Pemikiran Anak Muda NU (Geleneğe Dava Açmak: NU Genç Toplumun Fikir Savaşı)*, Jakarta, Kompas, 2004
- Moesa, Ali Maschan, *Memahami Nahdlatul Ulema: Urgensi Besar Membangun Kembali Jembatan Putus (Nahdlatul Ulemayı Anlama: Köpmüş Köprünün Yeniden Bağlanma Önemi)*, Surabaya: Pesantren Luhur Al-Husna, 2010
- Muchtar Ghazali, Adeng, *Perjalanan Politik Umat Islam Dalam Lintasan Sejarah (Müslümanların Tarihteki Siyasi Yolculukları)*, Bandung: Pustaka Setia, 2004
- Muhammad, Abu Nasr bin Muhammad bin Tarkhan bin Awzalagh Al Farabi, *Al Madinah Al Fadilah*
- Mun'im DZ. Abdul, *Piagam Perjuangan Kebangsaan (Milli Mücadele Vesikası)*, Jakarta: Setjen PBNU, 2011,
- Mun'im Hafni, Prof. Dr. Abdul, *Ensiklopedia Golongan, Aliran, Mazhab, Partai dan Gerakan Islam di Seluruh Dunia (Grup, Tarikat, Mezhep, Siyasi Parti, ve Dünya İslamcı Hareketi Ansiklopedisi)*, Jakarta: Grafindo. 2005
- Munir Mulkan, Abdul, *Perubahan Perilaku Politik dan Polarisasi Ummat Islam 1965-1987 (Siyasi Davranışların Değişikliği ve 1965-1987 yılları arasında Müslümanların Kutuplaştırılması)*, Jakarta: Rajawali, Cet. Ke-1, 1989
- Muslim, Haris, *Persis Dari Masa Ke Masa: Sebuah Refleksi Sejarah, Dalam Siapkah Persis Menjadi Mujadid Lagi? (Persis, Geçmişinden Geleceğe: Bir Tarihsel yansıması, Persis'in yeniden müceddid olamaya hazır mı?)*, Bandung: Alqaprint, 2000
- Muslimat Nahdlatul Ulema, Pucuk Pimpinan, *50 Tahun Muslimat NU: Berkhidmat untuk Agama, Negara dan Bangsa (50 Yıllın Muslimat NU: Dine, Vatana, Devlete Hizmet)*, Jakarta, PP Muslimat NU, 1996
- N. Amir, Ahmad, Abdi O. Shuriye, Ahmad F. Ismail, *Muhammad Abduh's Contribution to Modernity (Muhammad Abduh'un Modernliğe olan Katkıları)*, Kuliyah of Engineering, International Islamic University Malaysia. April 2012

- Noer, Deliar, *Gerakan Moderen Islam di Indonesia 1900-1942 (1900-1942 Yılları Arasında Endonezyada Modern İslam Hareketi)*, Jakarta: LP3ES, 1990
- Noer, Deliar, *Mohammad Roem Pejuang Perunding (Mohammad Roem, Müzakere Savaşçısı)*, Jakarta: Pustaka, 1978
- Noer, Deliar, *Partai-Partai Islam di Pentas Nasional 1945-1965 (1945-1965 Ulusal Arenasındaki İslam Partiler)*, Jakarta: PT Pustaka Utama Grafiti, 1987
- NU, Fatayat, *Sejarah Fatayat NU (Fatayat NU Tarihi)*, Jakarta, PP. Fatayat NU, 1984
- Ojong, P.K., *Perang Pasifik (Pasifik Savaşı)*, Jakarta: Kompas, 2009
- Persatuan Islam, Pusat Pimpinan, *Sejarah Singkat Persatuan Islam (İslam Birliği Tarihçesi PERSİS)*, Bandung: PP PERSIS, Tarihsiz
- Ramakrishna, Kumar and Seng Han, See, *The Threat of Terrorism Southeast Asia (Güneydoğu Asya Teröristin Tehdidi)*, Singapore: Institute of Defence Strategic Studies Nanyang Technological University, 2003
- Ricklef, M.C., *Sejarah Indonesia Modern (Modern Endonezya Tarihi)*, Jakarta: Serambi. 2008
- Ricklefs, M. C., *A History of Modern Indonesia since c. 1200 (1200 Yılından Modern Endonezya Tarihi)*, Hampsire: Stanford University Press, 2001
- Ridwan, *Paradigma Politik NU (NU Siyaseti Yolculuğu)*, Yogyakarta: Pustaka Pelajar, 2004
- Rofik A., dkk., *Ke-NU-an (NU-culuk)*, Yogyakarta: LTN-NU DIY, 1983
- Setiadijaya, Barlan, *Merdeka Atau Mati di Surabaya Jilid I (Surabaya'da Bagımsızlığı Kazanmak yada Ölüm 1. Bölüm)*, Jakarta: Widwaswara Kewiraan, 1985
- Sholeh, Asrorun Niam dan Sultan Fathoni, *Kaum Muda NU dalam Lintas Sejarah: 50 tahun Pergulatan dan Kiprah IPNU dalam Mengabdikan Ibu Pertiwi (Tarihlerarası NU Genç Toplumu: 50 Yıllık İPNU'nun Vatan Hizmeti)*, Jakarta, Lembaga Studi Agama dan Sosial, 2003
- Siradj, Agiel, *Tawasuf Sebagai Kritik Sosial: Mengedepankan Islam Sebagai Inspirasi, Bukan Aspirasi (Sosial Eleştiri olarak Tasavvuf: Özlem değil İlham Kaynağı Olarak İslam)*, Jakarta, LTN PBNU, 2012, hal. 264
- Sjazali, Munawir, *Islam dan Tata Negara: Ajaran Sejarah dan Pemikirannya (İslam ve Devlet İdaresi: Tarihsel Öğretileri ve Görüşleri)*, 1991, Jakarta: UI Press
- Sri Wulandari, Lilis, *Masyumi pada masa pemerintahan Pendudukan Jepang 1943-1945 (1943-1945 Yılları Arasında Japonya İşgal Dönemindeki Masyumi)*, Surabaya: Institut Agama Islam Negeri Fakultas Adab, 2004
- Stoddard, L., *Dunia Baru Islam (İslamın Yeni Dünyası)*, Jakarta: Panitia Penerbit, 1996
- Sukarno, *Dibawah Bendera Revolusi (Devrim Bayrağı Altında)*, Djilid kedua, Jakarta: Panitia Penerbit Dibawah Bendera Revolusi, 1964
- Sunanto, Musyrifah, *Sejarah peradaban Islam Indonesia (Endonezya İslam Medeniyeti Tarihi)*, Jakarta: P.T. Raja Grafindo, 2005

- Syaefudin, Machfud, et all, *Dinamika Peradaban Islam Prespektif Historis (Tarih Bakışaçısından İslam Medeniyeti Dinamikleri)*, Yogyakarta: Pusat Ilmu Yogyakarta, 2013
- Syafi'i Ma'arif, Ahmad, *Islam dan Politik Islam Teori Belah Bambu Masa Demokrasi Terpimpin 1959-1965 (1959-1965 Gündümlü Demokrasi Dönemindeki İslam ve Bambo Ağacı Kesme İslam Siyaseti Kavramı)*, Jakarta: Gema Insani Press, 1996
- Syaifullah, *Gerak Politik Muhammediye Dalam Masjumi (Masjumi içindeki Muhammediye Siyasi Hareketi)*, Jakarta: PT Pustaka Utama Grafiti, 1997
- Syamsuddin, M. Din, *Islam dan Politik Era Orde Baru (İslam ve Yeni Düzen Dönemindeki Siyaset)*, Jakarta: Logos, 2001
- Tebba, Sudirman, *Islam Orde Baru (Yeni Düzen Dönemi İslam)*, Yogyakarta: Tiara Wicana, 1993
- Thaba, Abdul Azis, *Islam dan Negara (İslam ve Devlet)*, Jakarta: Gema Insani Pers, 1996
- TPA dan KeMuhammediye, *Muhammediye Sejarah, Pemikiran dan Amal Usaha (Muhammediye: Tarih, Düşünceleri, ve Hizmeti)*, Yogyakarta: UMM, 1990
- Umar, A. Mu'in, Shiddiqi, Nourouzzaman dkk, *Penulisan Sejarah Islam di Indonesia dalam sorotan seminar IAIN Sunan Kalijaga (Islam Pada Masa Pendudukan Jepang) (Endonezya İslam Tarihini Yazılışı (Japonya işgali dönemindeki İslam) Sunan Kalijaga Devlet İslam Entitüsünde düzenlenen seminerin görüşünde)*, Yogyakarta: Dua Dimensi, 1985
- Van Bruinessen, Martin and Wajdi, Farid, *Syu'un İjtima'iyah and the Kiai Rakyat: Traditionalist Islam, Civil Society and Social Concerns ('Syu'un İjtima'iyah ve Halk Hatibi: Geleneksel İslam, Sivil Toplum, ve Sosyal Kaygıları)*, Henk Schulte Nordholt (ed.), *Indonesian Transitions*. Yogyakarta: Pustaka Pelajar, 2006
- Van Bruinessen, Martin, *NU: Tradisi, Relasi-Relasi Kuasa, Pencarian Wacana Baru (NU: Gelenek, Hükümetle Olan İlişkisi, Yeni Söylem Arayışı)*, Jogjakarta: LKiS, 1994
- W. Hefner, Robert, *Civil Islam: Muslims and Democratization in Indonesia (İslam Topluluğu: Müslümanlar ve Endonezyadaki Demokratikleşme)*, Princeton: Princeton University Press, 2000
- Wahid, Abdurrahman, *Hukum Pidana Islam dan Hak Asasi Manusia dalam Muslim di Tengah Pergumulan (Müslümanların Mücadleesi içinde İslam Ceza Kanunu ve İnsan Hakları)*, Jakarta: Lappenas, 1985
- Wahid, Abdurrahman, *Ilusi Negara Islam: Ekspansi Gerakan Islam Transnasional di Indonesia (İslam Devletin Yanılsaması: Endonezyadaki Ulusötesi/Transnasional Hareketin Yagınlaşması)*, Jakarta, LibforAll Foundation, 2009
- Wahid, Abdurrahman, *Islamku, Islam Kita: Agama, Masyarakat, Negara, Demokrasi (Benim İslamım, Bizim İslamımız: Din, Halk, Devlet, Demokrasi)* Jakarta, Wahid Institute, 2006
- Weber, Max, *The Protestant Ethic and the Spirit of Capitalism (Protestan Ahlakı ve Kapitalis Ruhu)*, London: Routledge, 1992
- Widjaja, Albert, *Budaya Politik dan Pembangunan Ekonomi (Siyasal Kültürü ve Ekonomi Kalkınması)*, Jakarta: LP3ES, 1982

Wildan, Dadan, *Yang Da'I Yang Politikus Hayat dan Perjuangan Lima Tokoh PERSIS (Hayat ve 5 PERSIS Liderin Mücadelesi)*, Bandung: Rosda Karya, 1997

Zada Dkk, Khamami, *Nahdlatul Ulema: Dinamika Ideologi dan Politik Kenegaraan (Nahdlatul Ulema: İdeoloji ve Devlet Politikasının Dinamikleri)*, Jakarta: Kompas, 2010

Zahro, Ahmad, *Tradisi Intelektual NU: Lembaga Bahtsul Masail 1926-1999 (NU Entelektüel Geleneği: 1926-1999 Bahtsul Masail Kurumu)*, Jogjakarta: LKiS, 2004

Zaini Hasan, Ahmad, *Perlawanan dari Tanah Pengasingan: Kyai Abbas, Pesantren Buntet dan Bela Negara: Sürgün Diyarından Direnci: Kyai Abbad, Buntet Medresesi, ve Vatan Savunması*, Jogjakarta: LKiS, 2014

Zakariyya, Fouad, *Myth and Reality in The Contemporary Islamist Movement (Çağdaş İslam Hareketinde Masal ve Gerçekler)*, London: Pluto London, 2005

Zuhri, Syaifuddin, *Guruku Orang-orang Pesantren (Pesantren Hocalarım)*, Jogjakarta: LKiS, 2012

Doktora Tezi

Bush, Robin, *Islam and Civil Society in Indonesia: The Case of Nahdlatul Ulema (Endonezya İslam ve Sivil Toplumu: Nahdlatul Ulema Üzerinde Çalışma)*, Washington: P.hD Disertation University of Washington, 2002

Chueh Hui Preston, Trevor Wade, *The "State Islam" Nexus: Islam and the State in Indonesia and Malaysia, 1982-2008 (İslam Devleti bağlantıları: Endonezya ve Malayzya'da İslam ve Devlet, 1982-2008)*, PhD Disertation, University of Toronto, 2012

Dhofier, Zamakhsyari, *The Pesantren Tradition: A Study of The Role of The Kyai in The Maintanance of Traditional Ideology of Islam in Java (Pesantren Geleneği: Kyailerin Hayata Bakışı Geleneği)*, PhD Disertation, Australian National University, 1988.

Fachruddin, Fuad, *Educating For Democracy: Ideas and Practices of Islamic Civil Society Association in Indonesia (Demokrasi Eğitimi: Endonezya İslam Sivil Toplumu Derneklerin Fikir ve Uygulamaları)*, PhD Disertation, University of Pittsburgh, 2005

Gordon Kraince, Richard, *The Role of Islamic Student Activist In Divergent Movement for Reform During Indonesia's Transition From Authoritarian Rule 1998-2001 (1998-2001 Yılları arasında İslam Öğrenci Eylemcilerin Endonezya'nın Otoriter Hükümetinden sonraki geçiş dönemindeki rolü)*, PhD Disertation University Ohio, 2003

Gordon Kraince, Richard, *The Role of Islamic Student in Divergent Movement for Reform During Indonesia's Transition From Authoritarian Rule 1998-2001 (İslami Öğrenciler Hareketin 1998-2001 Otoriter hükümetinden Reform Dönemine Geçiş Süresindeki Rolü)*, PhD Disertation, Ohio University, 2003

Ismail, Faisal, *Islam, Politics and Ideology in Indonesia: A Study of the Process of Muslim Acceptance of the Pancasila (Endonezyada İslam, Siyaset, ve İdeoloji:Müslümanların Pancasila'ı kabul Etme Süreci)*, PhD Disertation, McGill University, 1995

Künkler, Mirjam, *Democratization, Islamic Thought and Coalitional Success and Failure In Indonesia and Iran (Endonezya ve İran'daki Demokratikleşme, İslami Düşünceleri ve*

Koalisyonun Başarı ve Başarısızlıkları), Columbia: PhD Disertation Columbia University, 2008

Latief, Hilman, *Islamic Charities and Social Activism: Welfare, Dakwah and Politics in Indonesia (İslami Hayırsever ve Sosyal Akevıterler: Endonezyada Refah, İslam Dava, Siyaset)*, PhD Disertation Universitas Utrecth, 2012

Machmudi, Jon, *Islamising Indonesia, The Rise of Jemaah Tarbiyah and The Prosperous Justice Party-PKS (Endonezya Müslümanlaşması, Terbiye Cemaatı ve Adalet ve Refah Partisinin Kalkınması-PKS)*, PhD Disertation The Australian National University, Southeast Asia Center Faculty of Asian Studies, 2006

Marjani, GI, *The Concept of Religious Tolerance in Nahdlatul Ulama: Study on the Response of NU to the Government's Policies on Islamic Affair in Indonesia on the Perspective of Tolerance 1984-1999 (Nahdlatul Ulema (NU)'nın Dini Toleransı Kavramı adlı: NU'nun 1984-1999 yılları arasında Tolerans Bakışaısından Hükümetin Din İşlerinde Uyguladıkları Politikası)*, PhD Disertation, Hamburg University, 2005

Munjid, Achmad, *Building A Share Home Investigating The Intelectual Legacy of The Thinkers of Inter Religious Dialogue in Indonesia (Endonezyadaki Önemli Dinlerarası Dialog Düşünürleri Araştıran Ortak Yapıyı İnşa Etme)*, PhD Dissertaton, University of Temple, 2014

Noorhaidi Hasan, *Laskar Jihad: Islam, Militancy and the Quest for Identity in Post New Order Indonesia (İslam, Militan, ve Yeni Düzen döneminden sonra Endonezyadaki Kimlik Arayışı)*, PhD Disertation, University Utrech, 2005

Saleh, Fauzan, *The Development of Islamic Theological Discourse in Indonesia: A Critical Survey of Muslim Reformist Attempt to Sustain Orthodoxy in The Twentieth Century (Endonezya İslami Söylemin Geliştirilmesi: Müslüman Reformcuların 20.yüzyıldaki)*, PhD Disertation, MCGILL University, 2000

William Kevin, Foog, *The Fate of Muslim Nasionalism in Independent Indonesia (Milliyetçi Müslümanların Bağımsız Endonezya'daki Kaderi)*, PhD Disertation, Yale University, 2012

Master Tezi

Arifin, Ichwan, *Kiai dan Politik: Studi Kasus Perilaku Politik Kyai Dalam Konflik Partai Kebangkitan Bangsa (PKB) Pasca Muktamar II Semarang (Kyai ve Siyaset: Kyailerin Semarang 2. kongresinden sonra Vatan Kalkınma Partisinde (PKB) yaşanan iç çatışmada Siyasetteki davranışları)*, Semarang: Master Tezi, Universitas Diponegoro, 2008

Fuad Fanani, Ahmad, *SBY and The Place of Islam Indonesian Foreign Policy (SBY ve Endonezya İslam Dış Politikası)*, Adelaide: Master Tezi Flinders University, 2012

Rusdi, *Partai Sosialis Indonesia dan Peranan Kepolitikannya 1948-1960 (1948-1960 Endonezya Sosyalis Partisi ve Siyasetteki Rolu)*, Jakarta: Master Tezi Universitas Indonesia, 1997

Dergiler

Azra, Azyumardi, *Managing Pluralism in Southeast Asia: Indonesian Experience (Güneydoğu Asyadaki Plüralizmin Yönetimi)*, Canada Mennonite University Peace Research, Vol. 36, No. 1 (May 2004)

A. Ugur, Mehmet and Ince, Pinar, *Violence in the Name of Islam: The case of 'Islamic Defenders Front' from Indonesia (İslam Adına Şiddet: Endonezya İslam Savunucuları Birliği)*, Alternatives Turkish Journal of International Relation, Vol. 14, No. 1, Spring 2015

Ahmad, Maghfur, *Nahdlatul Ulama dan Penegakan Hak Asasi Manusia di Indonesia (Nahdlatul Ulema ve Endonezyadaki İnsan Hakları Korunması)*, Jurnal Religia, Vol. 13, No. 2, Oktober 2010

Barbara Schuler, *Environment dan Climate Change in South and South East Asia: How Are Local Culture Coping (Güneydoğu Asyada Çevre ve İklim Değişikliği: Yerel Kültürün Nasıl Başa Çıkması)*, Leiden, BRILL, 2014

Bayat, Asef, *Islamism and Social Movement Theory (İslamizm ve Sosyal Hareketi Kuvramı)*, Third World Quarterly, Vol. 26, No. 6, 2005

Day Howwel, Julia, *Sufism and The Indonesian Islamic Revival (Sufizm ve Endonezya İslamiyetin Kalkınması)*, The Journal of Asian Studies 60 No. 3, Agustus 2001

Dijk, C. Van, *Ulama and Politics (Ulema ve Siyaset)*, Bijdragen Tot De Taal, Land En Volkenkunde 152, 1996

Fealy, Greg, *Ijtihad Politik Ulama: Sejarah NU 1952-1967 (Ulemaların Siyasetteki İctihadları: 1952-1967 NU Tarihi)*, Jogjakarta: LKiS, 2003

Fealy, Greg, *Nahdlatul Ulema and The Killing 1965-1966: Religion, Politics and Remembrance (Nahdlatul Ulema ve 1965-1966 Cinayeti: Din, Siyaset, ve Hatırlatma)*, New York: South Asia Program Publication Cornell University, Indonesia No. 89, April 2010

GEMİ, Ahmet, *İbrahim Kurani'nin: Ucale Fi İ'rabi Lal İla İllallahi Adlı Eseri*, Ekev Akademi Dergisi, Yıl 19 Sayı 62, 2015

Hakkı Göksöy, İsmail, *Battuta'ya Göre Asya Ülkeleri*, Dini Araştırmalar, Ocak-Nisan 2002

Hakkı Göksöy, İsmail, *Endonezya'da Tasavvufi Hareketler ve Bazı Özellikleri*, Ankara, Tasavvuf, İlmi ve Akademik Araştırma Dergisi, 2003

Hosen, Nadirsyah, *Online Fatwa in Indonesia: From Fatwa Shopping to Googling a Kyai (Endonezyada Online Fetva: Alışveriş Fetvasından Googling Kyai'ye Kadar)*, Singapore, Institute of Southeast Asia, 2008

Johns, A.H., *The Role of Sufisme in the Spread of Islam to Malaya and Indonesia (Sufizmin Malaya ve Endonezya İslamiyeti Yaygınlaştırmasındaki Rolü)*, journal of the Pakistan Society, c. IX., 1961

Najib Burhani, Ahmad, *Al-Tawassuţ wa-l I'tidāl: The NU and Moderatism in Indonesian Islam (Al-Tawassuţ wa-l I'tidāl: NU ve Endonezya İslamiyetin İhlmlaştrması)*, BRILL, Asian Journal of Social Science 40, 2012

Naser Zakaria, Gamal Abdul, *Pondok Pesantren: Changes and Its Future (Pondok Pesantren Medresesi: Yenilemeler ve Geleceği)*, Journal of Islamic Education 2 (2), 2010

Salam, Abdul, *Sejarah dan Dinamika Sosial Fiqih Reformis dan Fiqih Tradisionalis di Indonesia (Endonezyadaki Yenilenmiş Sosyal Fıkıh ve Geleneksel Fıkıh Tarihi ve Dinamikleri)*, Jurnal ISLAMICA, Vol. 4 No. 1, September 2009

Shidqi, Ahmad, *Respon Nahdlatul Ulema (NU) Terhadap Wahabisme Dan Implikasinya Bagi Deradikalisasi Pendidikan Islam (Nahdlatul Ulema'nın Vehhabiye olan tepkisi ve İslam Eğitimin Radikaleştirmekten Durdurulmasındaki Etkisi)*, Jurnal Pendidikan Islam, Volume I Nomor 2 Desember 2012

Tan, Charlene, *Educative Tradition and Islamic Schools in Indonesia (Endonezyadaki Geleneksel Eğitim ve İslam Okulları Medresesi)*, Journal of Arabic and Islamic Studies 14, 2014

Tod., Jones, *Culture, Power, and Authoritarianism in the Indonesian State: Cultural Policy across the Twentieth Century to the Reform Era (Endonezya Devletinde Kültür, Güç, ve Endonezya Devleti Yetkileri: 20. Asrın Reform Çağına doğru Kültür Politikası)*. Leiden, NLD: BRILL, Volume 3 2013

YILDIRIM, Ergün, *Plural Islamism in Plural Modernities (Plüral Moderniteler içinde Plüral İslamizm)*, Insight Turkey Vol. 1 No. 4, 2012

Manuskript

ICIS Profili

Nahdlatul Ulema Yüksek Eğitimi profili, Mart 2016

Jakarta Nahdlatul Ulama Beyannamesi, 10 Mayıs 2016.

Malang Devlet Üniversitesinde 13 Şubat 2016 tarihinden düzenlenen Bahtsul Masail Maudhu'iyah PWNU Doğu Cava'nın ISLAM NUSANTARA ile ilgili kararları.

LKKNU ve BKKBN'nin Nüfus Programların uygulamasının artırılması, Aile Nüfusu planlaması ve aile refahını artırılmasıyla Nahdlatul Ulema Aileler Refahı programlarıyla entegreli olması ile ilgili No. 01.01/004/LKK-PBNU/2015 nolu Ortak Anlayışı.

2010-2015 dönemi PBNU Yönetimi görev raporu.

Medine Vesikası

Nahdlatul Ulema Beyanname/Deklarasi Metni, Mayıs 2016

Nahdlatul Ulema Beyanname/Deklarasi Metni, Cakarta 10 Mayıs 2016

1984 Khittah NU Metni

Nahdlatul Ulema Emri, Surabaya 30 Temmuz 2006

Endonezya Cumhuriyeti Birlik Devleti (NKRI)'ı Koruma Emri, Cakarta 19 Mayıs 2011

NU Cihad-ı Fi Sebilillah Kararı, 22 Ekim 1945

Milliyetçilik Mücadelesi Fermanı, Yogjakarta, 28 November 1989

PBNU Genel Sekreterliği, *Nahdlatul Ulema 30. Genel Kongresi Sonuçları*, Jakarta: PBNU 2000

PBNU Genel Sekreterliği, *Nahdlatul Ulema 31. Genel Kongresi Sonuçları*, Jakarta: PBNU, 2005

PBNU Genel Sekreterliği, *Nahdlatul Ulema 32. Genel Kongresi Kararları*, Jakarta, PBNU, 2011

PBNU Ta'lif wa Nasyr Kurumu, *Nahdlatul Ulama 33. Genel Kongresi Kararları*, Jakarta, PBNU, 2016

Makaleler

Ahmad Arifan, Fadh, *Kaitan Antara NU dengan Tasawuf dan Tarekat (NU'nun Tarekat ve Tasavvufufla bağlantıları)*, makale, tarihsiz

Christensen, Karen and Levinson, David: *Nahdlatul Ulema (Nahdlatul Ulema)*, Ensiklopedia of Modern Asia Vol. 4. New York: Charles Scribner's Sons, 2002. P 279

Hadi Aminuddin, Luthfi, *Relasi Muslim dan Non Muslim Menurut Nahdlatul Ulema: Studi Atas Hasil Hasil Keputusan Bahtsul Masail Nahdlatul Ulema (Nahdlatul Ulemaya göre Müslim ile Gayrı Müslim ilişkisi: Bahtsul Masail Nahdlatul Ulema Kararları Üzerinde Çalışma)*, Makale tarihsiz

Hasyim, Syafiq, *State and Religion: Considering Indonesian Islam as Model of Democratisation for the Muslim World (Devlet ve Din: İslam Dünyasının Demokratikleşmesinde Endonezya Model)*, Paper Colloquium on Models of Secularism, hosted by the Friedrich Naumann Stiftung, Berlin, July 31, 2013,

Syauqillah, Muhamad, *ISIS, Indonesian Sympathizers and International Relation (İSİD, Endonezyalı simpatizanlar ve Uluslararası İlişkiler)*, Paper International Seminar of Middle East, University of Indonesia, November 2015

Van Bruinessen, Marten, *Ansor Encyclopaedia of Islam (Ansor, İslam Ansiklopedisi)*, Utrecht, University Utrecht, 2007

Van Bruneissen, Marten, *Kurdish `Ulama and Their Indonesian Disciples (Kürt Ulemalar ve onların Endonezyalı Müritleri)*, Les Annales de l'Autre Islam 5 1998

Van Bruneissen, Marten, *Pesantren and Kitab Kuning: Maintenance and Continuation of Tradition of Religious Learning (Pesantren ve Sarı Kitap: Geleneksel Dini öğretimin Devalılık ve Korunması)*, Berne, The University of Berne, Institute of Ethnology, 1994

Raporlar

Halili, *Laporan Kondisi Kebebasan Beragama dan Berkeyakinan 2015: Politik Harapan Minim Pembuktian (2015 Din ve İnaç Örgürlüğü Raporu: Vaat Siyaseti, Gerçekleşmesi azdır)*, Jakarta: Pustaka Masyarakat Setara, 2015

Laporan Direktorat Pondok Pesantren Kementria Agama Republic Indonesia, *Analisis dan Interpretasi Data pada Pondok Pesantren, Madrasah Diniyah (Madin), Taman Pendidikan Qur'an (TPQ) Tahun Pelajaran 2011-2012 (Endonezya Cumhuriyeti Dinişler Bakanlığı*

Medreseler Müdürlüğü Raporu, 2011-2012 Mederese, Dini Lisesi (Madin), Kuran-ı Kerim Okulu (TPQ) Verileri Analizi ve Yorumu, Jakarta, Direktorat Pendidikan Islam, 2012

Laporan Institute for Policy Analysis of Conflict, ***Indonesia's Lamongan Network: How East Java, Poso and Syria Are Linked (Endonezyanın Lamongan Şebekesi: Doğu Cava, Poso ve Suriye Nasıl Birbirlerine bağlantılı)***, IPAC Report, No. 1815 April 2015

LTM NU, ***Laporan Perjalanan Lembaga Ta'mir Masjid Nahdlatul Ulema Periode 2010-2015 (Nahdlatul Ulema Camiler Müdürlüğü 2010-2015 Yönetimi Raporu)***, Jakarta, LTMNU, 2015

Setara Institute, ***Tolerant City Index 2015 (2015 Toleran Şehri İndeksi)***, Jakarta, Pustaka Masyarakat Setara, 2015

Tigor Naipospos, Bonar dan Hasan, Halili, ***From Stagnation to Pick the New Hope: The Condition of Freedom of Religion/Beliefs in Indonesia 2014 (Duraklamadan Yeni Ümidi Karşılama: 2014 Endonezyadaki Din/İnanç Örgürlüğü Durumu)***, Jakarta, Pustaka Masyarakat Setara, 2015

Tim Penyusun Komisi Pemilihan Umum, ***Buku Data dan Infografik Pemilu Presiden dan Wakil Presiden 2014 (2014 Cumhurbaşkanve Başkan Yardımcısı Genel Seçimi Veri Kitabı ve Grafik Bilgileri)***, Jakarta: Komisi Pemilihan Umum, 2014

Kişisel Rapörtaj ve Observasyon

Kişisel rapörtaj Ali Shobirin, PP LTM NU, 23 Mayıs 2016

Kişisel rapörtaj Dr. Ahmad Faiz, Öğretim üyesi Pondok Pesantren Yanbuul Kuran, 10 Januari 2015.

Kişisel rapörtaj Dr. Marsudi Syuhud, general sekerteri PBNU periode 2010-2015, 17 Februari 2015

Kişisel rapörtaj Emha Ainun Nadjib, Istanbul Turki, 17 Haziran 2013

Kişisel rapörtaj Hamzah Sahal, Nutizen ekibi , 17 Mart 2016

Kişisel rapörtaj Margaret Aliyatul Maimunah, Fatayat NU general sekertari, 15 Nisan 2016.

Kişisel rapörtaj Muhamad Afifi, Nehdlatul Ulema Yüksek Eğitim Kurumu, 16 Mayıs 2016

Kişisel rapörtaj Nasaruddin Umar, PBNU Muştesar 2015-2020 dönemi, 15 Mart 2015

Kişisel rapörtaj, Arif Zamhari ICIS başkan yardımcısı, 29 Mayıs 2016.

Kişisel rapörtaj, Buchori Muslim, NU Tebligh Kurumu, 16 Mayıs 2016

Kişisel rapörtaj, Prof. Dr. Said Agiel Siradj, 21 Aralık 2015

Kişisel rapörtaj, Ustadz Bambang Jamaah Tabligh üyesi, Mart 2015

Yerel gözlemi Cakarta, Semarang ve Jogjakarta Türk islami hareketi Jakarta, Mart 2015

Yerel gözlemi Kudus Aralık 2015

Yerel gözlemi Muktamar NU XXXIII Ağustos 2015

Yazılar

Annas, Dadan Wildan, *K.S. E. Abdurrahman dan Sejarah Pembaharuan Islam di Indonesia (K.S. E. Abdurrahman ve Endonezya İslamiyetin Yenilenme Tarihi)*, Risalah No.6 Th XXXV. Ağustos 1997

Faisal, Zaini Helmi, *Inspirasi dan Solusi Islam Nusantara Islam (Nusantara için İlham ve Çözüm)*, Sindo günlük gazetesinde yazı, 9 Mayıs 2016

Faishal Zaini, Helmi, *Khittah Ekonomi Kerakyatan NU (NU Halk Ekonomisi Khittahı)*, Sindo Gazetesi 25 Nisan 2016

Faishal Zaini, Helmy, *Islam Nusantara untuk Perdamaian Dunia (Dünya Barışı için Nusantara İslamiyeti)*, Kompas Yazısı, 10 Mayıs 2016

Tebu Ireng Bülteni, Nisan 1986

Persis Dalam Persfiktif Sejarahanya (Tarih Persfiktifinde Olduğu Gibi), Risalah No. 13/XXVIII. Mei 1990

Soera Meoslimin Indonesia, 1 Şubat 1944

Syauqillah, Muhamad, *Antara Sultan Ahmet dan Thamrin (Sultan Ahmet ile Thamrin Arasında)*, Gatra Dergisi 14-21 Şubat 2016

Syauqillah, Muhamad, *Diaspora Jejaring NIIS (Yurtdışında ikamet eden vatadaşın (Diaspora) NIIS Ağı)*, Kompas Günlük Gazetesi, 21 Kasım 2014

Syauqillah, Muhamad, *Teror Turki, Saatnya Indonesia Berbagi (Türkiyede Terör, Endonezya'nın Paylaşma Zamanı)*, Gatra Dergisi 18-25 Mayıs 2016 baskısı

Wahid, Salahudin, *90 Tahun Jam'iyah Nahdlatul Ulema, 90 Yıllık Nahdlatul Ulema Cemiyeti*, yazı, Kompas, 31 Januari 2016.

Web sayfası

1971 Endonezya genel seçimi tarihi Bakın: Endonezya Cumhuriyeti Ulusal Kütüphanesi http://kepuustakaanpresiden.perpusnas.go.id/election/directory/election/?box=detail&id=20&from_box=list&hlm=1&search_ruas=&search_keyword=&activation_status= (22 Mayıs 2016)

1973 Endonezya genel seçimi tarihi Bakın: Endonezya Cumhuriyeti Ulusal Kütüphanesi http://kepuustakaanpresiden.perpusnas.go.id/election/directory/election/?box=detail&id=20&from_box=list&hlm=1&search_ruas=&search_keyword=&activation_status= (22 Mayıs 2016)

1999 genel seçimi tarihi. Soeharto dönemi bittikten sonra ilk düzenlenen ve ayrıca refom döemin başlanması işaret eden genel seçim <http://www.kpu.go.id/index.php/pages/detail/2008/11/Pemilu-1999> (22 Mayıs 2016).

2009 seçimi Nehdlatul Ulema tarafsız oldu <http://www.antaranews.com/berita/144810/nu-tetap-netral-dalam-pilpres-2009> (22 Temmuz 2016)

2014-2019 bakanlar kurulu <http://www.indonesia.go.id/in/kabinet-kerja/menteri-negara> (22 Temmuz 2016)

Candland, Christopher and Nurjanah, Siti, *Women's Empowerment through Islamic Organisations: The Role of the Indonesia's 'Nahdlatul Ulema' in Transforming the Government's Birth Control Programme into a Family Welfare Programme (İslami Örgütlere Doğru Kadın Güçlendirmesi: Hükümetin Doğum Kontrolu ve Aile Refahı Programında Nahdlatul Ulema'nın katkıları)*, makale, 2004. makale, Subat 2004. <http://academics.wellesley.edu/Polisci/Candland/KBIndonesia.pdf> (2 Eylül 2016)

Fauzi, Yahya, *Typology Contemporary Islamic Movement (Çağdas İslami Hareketi Tipi)*, makale, http://repo.uum.edu.my/2560/1/Yahya_Fozi_-_Typology_of_Contemporary_Islamic_Movements.pdf (2 Eylül 2016).

Hasyim Muzadi'nin 2015 yılında düzenlenen 4. Internasional Conference on Islamic Scholar açılış konuşması, courtesy acara ICIS Youtube <https://www.youtube.com/watch?v=KngDPcOjrEQ> (22 Mayıs 2016)

Hasyim Muzadi'nin anlatıklarına göre ICIS, <http://pba.uin-suka.ac.id/index.php/page/berita/detail/9/4th-international-conference-of-islamic-scholars-2015> (22 Mayıs 2016)

Human Rights Watch, Country Report Indonesia 2015, Ocak 2016. <https://www.hrw.org/world-report/2016/country-chapters/indonesia> (22 Ağustos 2016)

Jokowi biz 'Islam Nusantara' dedi <http://www.jpnn.com/read/2015/06/14/309550/Jokowi:-Alhamdulillah-Islam-Kita-Islam-Nusantara-/page2> (22 temmuz 2016)

Kraut, Richard *Greek Democracy (Yunan Demokrasisi)*, Northwestern University, <http://www.philosophy.northwestern.edu/documents/cv-resume/kraut-richard/philosophy-people-kraut-richard-greekdemoc.pdf> (2 Eylül 2016)

Martin Van Bruinessen, *What happened to the Smiling Face of Indonesian Islam? Muslim intellectualism and the Conservative Turn in Post-Suharto Indonesia (Ne oldu Endonezya İslamiyetin güler yüzüne? Müslüman Entelektüalizm ve muhafazakar Endonezya post-Suharto'ya dönüşü)*, S. Rajaratnam School of International Studies Singapore, 6 Ocak 2011. http://www.academia.edu/2529018/What_happened_to_the_smiling_face_of_Indonesian_Islam_Muslim_intellectualism_and_the_conservative_turn_in_post-Suharto_Indonesia (2 Eylül 2016)

Nehdlatu Ulema gıda üretmek için savundu <http://www.nu.or.id/post/read/67127/lppnu-kraksa-an-advokasi-budidaya-tanaman-hortikultura-dan-pangan> (22 Mayıs 2016)

Nehdlatul Ulema araştırma ve insan gücü merkezi hakkında <http://lakpesdam.or.id/tentang-lakpesdam/> (22 Mayıs 2016)

Nehdlatul Ulema kültürel siyasetini devam etmeye karar verdi <http://www.nu.or.id/post/read/3510/kh-sahal-mahfudznu-akan-terus-kembangkan-politik-kultural> (22 Temmuz 2016)

Nehdlatul Ulema Lisan mezunları profili <http://isnu-sumedang.blogspot.com.tr/2013/04/profil-ikatan-sarjana-nahdlatul-ulama.html> (22 Mayıs 2016)

Nehdlatul Ulema merkez ofisi genel seçimi hızlandırılması kabul etti <https://www.library.ohiou.edu/indopubs/2001/04/15/0036.html> (22 Temmuz 2016)

Nehdlatul Ulama Reis Aam 7 karar verdi <http://news.detik.com/berita/170442/redakan-keresahan-nahdliyin-rais-aam-pbnu-serukan-7-sikap> (22 Temmuz 2016)

Nehdlatul Ulama ulusal gıda merkezi inşa edibilmesini destek verdi (22 Mayıs 2016)
<http://m.rmol.co/read/2016/04/15/243423/NU-Dorong-Pembentukan-Badan-Pangan-Nasional->

Pagar nusa tarihi <http://pagarnusa.or.id/sejarah/> (22 Mayıs 2016)

Pagar nusa vizyon ve misyon <http://pagarnusa.or.id/visi-dan-misi/> (22 Mayıs 2016)

PKB içinde siyaset çatışması kendisi düzeltmesi gerekir
<http://news.detik.com/berita/432286/hasyim-muzadi-biarkan-konflik-pkb-diselesaikan-sendiri>
(22 Temmuz 2016)

PKB uzun yolu çatışması
<http://nasional.kompas.com/read/2008/07/19/03164441/jalan.panjang.konflik.pkb> (22 Temmuz 2016)

PKB ve Nendlatul Ulama memorandumdan sonraki bağlantısı
<http://arsip.gatra.com/artikel.php?id=5107> (22 Temmuz 2016)

Said Agiel Prabowo (Cumhurbaşkanı adayı) destek vermiş
<http://nasional.kompas.com/read/2014/05/16/0911536/Said.Aqil.Dukung.Prabowo> (22 Temmuz 2016)

Said PKB çatışması islah yakında gerçek oldu
<https://nasional.tempo.co/read/news/2011/01/14/078306166/said-aqil-yakin-pkb-segera-lakukan-islah> (22 Temmuz 2016)

EKLER

EK. 1: Nahdlatul Ulema Merkez Ofisi Yönetim Kurulu 2015-2020 Dönemi

MÜSTEŞAR

KH. Maimoen Zubair
Dr. KH. Ahmad Musthofa Bisri
KH. Nawawi Abdul Jalil
KH. Abdul Muchit Muzadi (Alm)
Prof. Dr. KH. M. Tholhah Hasan
KH. Dimyati Rois
KH. Makhtum Hannan
Drs. H. Muhtadi Dimyathi
Dr. AG. KH. Muhammad Sanusi Baco, Lc
TGH. L.M. Turmudzi Badruddin
KH. Zaenuddin Djazuli
KH. Abdurrahim Musthofa
KH. M. Anwar Manshur
KH. Habib M. Luthfy Ali Bin Yahya
KH. Sya'roni Ahmadi
KH. Ahmad Syatibi Syarwan
KH. Syukri Unus
Dr. H. M. Jusuf Kalla
Prof. Dr. KH. Chotibul Umam
Prof. Dr. Tengku H. Muslim Ibrahim
KH. Hasbullah Badawi
KH. Hasyim Wahid Hasyim
KH. Thohir Syarqawi
KH. Hamdan Kholid
KH. Saifuddin Amsir, MA
KH. Zubair Muntashor
KH. Ahmad Basyir
KH. Ahmad Shodiq
KH. Mahfud Ridwan
Prof. Dr. KH. Nasarudin Umar, MA
Prof. Dr. H. Machasin, MA
KH. Adib Rofiuddin Izza
Habib Zein Bin Smith
Dr. Ir. H. Awang Faroeq Ishaq

Meclis Kurulu

Reis 'Aam : Dr. KH. Ma'ruf Amin

Reis 'Aam Vekili: KH. Miftachul Akhyar

Rais : KH. Mas Subadar

Rais : KH. Nurul Huda Djazuli
Rais : KH. Masdar F. Mas'udi, MA
Reis : KH. Ahmad Ishomuddin, M.Ag
Reis : KH. AR Ibnu Ubaidillah Syatori
Reis : KH. Dimyati Romli
Reis : KH. Abdullah Kafabihi Mahrus Ali
Reis : KH. Khalilurrahman
Reis : KH. Syarifuddin Abdul Ghani
Reis : KH. Ali Akbar Marbun
Reis : KH. Subhan Ma'mun Ma'sum
Reis : KH. M. Mustofa Aqiel Siroj
Reis : KH. Cholil As'ad Syamsul Arifin
Reis : KH. Idris Hamid
Reis : KH. Akhmad Said Asrori
Reis : KH. Tb. Abdul Hakim
Reis : Dr. KH. Zakky Mubarak, MA
Reis : Prof. Dr. H. Masykuri Abdillah
Reis : KH. Najib Abdul Qadir

Katip 'Aam : KH. Yahya Cholil Staquf

Katip : H. M. Mujib Qolyubi, M. H
Katip : Drs. KH. Sholahuddin Al Aiyubi, M.Si
Katip : KH. Zulfa Mustofa
Katip : Dr. KH. Abdul Ghafur Maimoen
Katip : Dr. H. Asrorun Ni'am Sholeh
Katip : Drs. KH. Acep Adang Ruchiyat, M.Si
Katip : KH. Lukman Al-Hakim Haris:
Katip : KH. Tau qurrahman Yasin
Katip : KH. Abdussalam Shohib
Katip : Zamzami Amin
Katip : Dr. H. Sa'dullah Affandy, M.Ag. M.Si

Meclis Yardımcıları

KH. Abun Bunyamin Ruhiat
Drs. KH. Cholid Mawardi
KH. TK. Bagindo M. Letter
Prof. Dr. HM. Ridwan Lubis
KH. Mukhtar Royani
KH. Abdullah Syarwani, SH
KH. Eep Nuruddin, M.Pd.I
Drs. KH. Nuruddin Abdurrahman, SH
KH. Ulinnuha Arwani
KH. Abdul Aziz Khayr Afandi
H. Fauzian Noor
Dr.H. Hilmi Muhammediye, M.Si
KH. Maulana Kamal Yusuf

Drs. H. Ahmad Bagdja
KH. Muadz Thohir
KH. Maimun Ali
H. Imam Mudzakir
H. Ahmad Ridlwan
Drs. H. Taher Hasan
Dra. Hj. Shinta Nuriyah, M. Hum
Dra. Hj. Mahfudloh Ali Ubaid
Dra. Hj. Na sah Sahal Mahfudh
Prof. Dr. Hj. Chuzaimah Tahido Yanggo
Dr. Hj. Faizah Ali Sibromalisi, MA
Prof. Dr. Hj. Ibtisyaroh, SH. MM
Dr. Hj. Sri Mulyati

Yönetim Kurulu

Genel Başkanı: Prof. Dr. KH. Said Agil Siroj, MA

Wakil Ketua Umum : Prof. Dr. Ir. HM. Maksum Machfoedz, M.Sc

Başkan : Drs. H. Syaifullah Yusuf
Başkan : Dr. H. Marsudi Syuhud
Başkan: Prof. Dr. H.M. Nuh, DEA
Başkan : Drs. KH. Abbas Abdul Mu'in, MA
Başkan: Drs. H. M. Imam Aziz
Başkan : Dr. H. Farid Wadjdy, M.Pd
Başkan : Prof. Dr. H. M. Salim Al Jufri, M.Sos.I
Başkan : KH. M. Hasib Wahab
Başkan : Dr. H. A. Hanief Saha Ghafur, MA
Başkan : KH. Abdul Manan Ghani
Başkan : H. Aizzudin Abdurrahman, SH
Başkan : H. Nusron Wahid, SE, M.SE
Başkan : Dr. H. Eman Suryaman, MM
Başkan: Robikin Emhas, SH, MH
Başkan : Ir. H. M Iqbal Sullam
Başkan : H. M Sulton Fathoni, M.Si

General sekreteri : Dr. Ir. H. A Helmy Faishal Zaini

General sekreteri: H. Andi Najmi Fuadi, SH
General sekreteri yardımcısı : dr. H. Syahrizal Syarif, MPH, Ph.D
General sekreteri yardımcısı : Drs. H. Masduki Baidlowi
General sekreteri yardımcısı : Drs. H. Abd. Mun'im DZ
General sekreteri yardımcısı : Ishfah Abidal Aziz
General sekreteri yardımcısı : H. Imam Pituduh, SH, MH
General sekreteri yardımcısı : Ir. Suwadi D. Pranoto
General sekreteri yardımcısı : H. Ulil Hadrawi, M. Hum
General sekreteri yardımcısı : Sultonul Huda, M.Si
General sekreteri yardımcısı : Dr. Muhammad Aqil Irham, M.Si

General sekreteri yardımcısı: H. Muhammad Said Aqil
General sekreteri yardımcısı: Heri Heryanto Azumi, S. Ag, MM.

Genel Muhasebe : Dr-Ing H. Bina Suhendra

Muhasebe : Dr. H. Abidin HH

Muhasebe : H. Bayu Priawan Joko Sutono, SE. M.BM

Muhasebe : H. Raja Sapta Ervian, SH. M.Hum

Muhasebe : H. Norhin Harun

Muhasebe : H. Hafidz Taftazani

Muhasebe : H. Umar Syah HS

Muhasebe : N. M. Dipo Nusantara Pua Upa

EK 2: Nahdlatul Ulama Tüzüğü

I BÖLÜM

ADI, ADRES, KURULUŞ

1. Madde

(1) Bu grup/cemiyetin ismi Nahdlatul Ulama olup NU olarak kısaltılmıştır.

(2) Nahdlatul Ulama, Surabaya şehrinde 16 Recep 1344 Hicri takvimi yada 31 Ocak 1926 tarihinde pondok pesantren ulemaları tarafından kuruldu.

2. Madde

Nahdlatul Ulama merkez yönetimi Endonezya Cumhuriyeti Başkenti Cakarta'da bulunmaktadır.

3. Madde

(1) Nahdlatul Ulama yasal kuruluş olarak dini, sosyal, eğitim alanında faaliyet göstermektedir.

(2) Nahdlatul Ulama, Yasal Kuruluş olarak gayri menkul ve mal varlıklarına dahil olmak üzere hukuki hakları sahiptir.

II BÖLÜM

DAYANAK, AKİDE, VE İLKESİ

4. Madde

Nahdlatul Ulama, Kuran-ı Kerim, Hadisi Şerif, İcma, ve Kıyaslara dayanmaktadır.

5. Madde

Nahdlatul Ulama, Mezhepte İmam Abu Hasan el-Eş'ari ve İmam Abu Mansur el-Maturidi; fıkhıta (Hanafî, Meliki, Şefîi, Hanbali) dört mezhebden birine, ve tasevvufta İmam el-Cuneydi el-Bağdati ve İmam Abu Hamid el-Gazali'ye tabi olarak Ehli Sünnet ve Cemaat İslam akidesi benimsemektedir.

6. Madde

Devlet ve milletle olan ilişkisinde Nahdlatul Ulama UUD 1945 Anayasası ve Pancasila'ya dayanmaktadır.

III BÖLÜM LOGO

7. Madde

Nahdlatul Ulama logosu, iple dolanan yer küre, yukarı kısmında biri büyük olmak üzere beş yıldız, yer kürenin aşağı kısmında dört yıldız ve yer kürenin ekvator çizgisinde Arapça harfiyle NAHDLATUL ULAMA olup yazının aşağı sol kısmında 'N' harfi sağ kısmında ise 'U' harfi yazılır.

IV BÖLÜM AMAÇ VE FAALİYETİ

8. Madde

- (1) Nahdlatul Ulama, halkın faydaları, milletin gelişmesi, ve insaniyetin yüceltmesi için grup/cemiyye diniyye islamiyye ictimaiyye (dini sosyal örgüt)tür.
- (2) Nahdlatul Ulama'nın amacı Ehli Sünnet ve Cemaat mezhebine göre İslam öğretilerinin halkın adaleti, refah, ve alemlere rahmet olarak yaşanmasıdır.

9. Madde

Sekizinci maddesinde belirtilen amaçları yerine getirmek için aşağıdaki faaliyetleri yapar:

- a. Dini alanında, Ehli Sünnet ve Cemaat mezhebine göre İslam öğretini yaşanması gayret etmektir.
- b. Eğitim, öğretim, ve kültür alanında eğitim ve öğretim faaliyetin yapılması ve kültürün geliştirmesini İslam öğretilerine göre müslüman halkın takvasını, ahlaklı, maharetli ve geniş bilgili, dinie vatanına faydalı olan halkon oluşturulmasını sağlamaktır.
- c. Sosyal alanında halkın sağlık alanında geliştirmesi, aile dayanıklılığı, ve azınlıkları (*musdadl 'afin*) korumaktır.
- d. Ekonomi alanında halkın gelirini ve iş imkanının artırılması/ refah dağılımı sağlamaktır.
- e. İç ve dış ülkelerle işbirliği yapıp diğer halkın menfaati için, *Khairu Ummah*

V BÖLÜM

ÜYELİK, HAK, VE SORUMLULUKLARI

10. Madde

- (1) Nahdlatul Ulama'nın olağan, olağanüstü, ve saygıdeğer üyeleri vardır.
- (2) Üye olma usulu ve üyelikten çıkmak usulu ve şartları ART örgüt tüzüğünde düzenlenir.

11. Madde

Üyelerin hak ve sorumlulukları ve diğer koşulları ART örgüt tüzüğünde düzenlenir.

VI BÖLÜM

ÖRGÜT YAPISI

12. Madde

Nahdlatul Ulama örgütü yapısı

1. Merkez Yönetimi
2. Wilayah (bölge) Yönetimi
3. Cabang Yönetimi/ Cabang İstimewa Yönetimi
4. Wakil Cabang Meclisi Yönetimi
5. Ranting Yönetimi
6. Anak Ranting Yönetiminden oluşur.

13. Madde

Sekizinci ve Dokuzuncu maddelerde belirtilen faaliyetleri yerine getirmek için, Nahdlatul Ulama, Lembaga (kurum), Badan Khusus (özel teşkilat), dan Badan Otonom (otonom teşkilatı) olmak üzere örgütün ayrılmaz teşkilatları bulunur.

VII BÖLÜM

YÖNETİM VE GÖREV SÜRESİ

14. Madde

- (1) Nahdlatul Ulama yönetimi Müsteşar, Syuriah, ve Tanfidziyah'tan oluşur.

- (2) Müsteşar, Merkez, Wilayah, Cabang/Cabang İstimewa, Wakil Cabang Meclisi yönetimlerine danışmanlık yapandır.
- (3) Syuriyah, Nahdlatul Ulama'nın en üst yönetimidir.
- (4) Tanfidziyah ise günlük işleri yürüten yönetimidir.
- (5) Yönetim kurulu ve yapısal seması ile ilgili koşulları ART Tüzüğünde düzenlenir.

15. Madde

- (1) Nahdlatul Ulama Merkez Yönetimi,
 - a. Müsteşar Merkez Yönetimi
 - b. Syuriyah Günlük İşleri Merkez Yönetimi
 - c. Kapsamlı Syuriyah Merkez Yönetimi
 - d. Tanfidziyah Günlük İşleri Merkez Yönetimi
 - e. Kapsamlı Tanfidziyah Merkez Yönetimi
 - f. Pleno Merkez Yönetiminden oluşur.
- (2) Nahdlatul Ulama Wilayah (Bölge) Yönetimi,
 - a. Bölge Yönetimi Müsteşarı
 - b. Syuriyah Günlük İşleri Bölge Yönetimi
 - c. Kapsamlı Syuriyah Bölge Yönetimi
 - d. Tanfidziyah Günlük İşleri Bölge Yönetimi
 - e. Kapsamlı Tanfidziyah Bölge Yönetimi ve
 - f. Pleno Bölge Yönetiminden oluşur
- (3) Nahdlatul Ulama Cabang Yönetimi
 - a. Cabang Yönetimi Müsteşarı
 - b. Syuriyah Günlük İşleri Cabang Yönetimi
 - c. Kapsamlı Syuriyah Cabang Yönetimi
 - d. Tanfidziyah Günlük İşleri Merkez Yönetimi
 - e. Kapsamlı Tanfidziyah Cabang Yönetimi ve
 - f. Pleno Cabang Yönetiminden oluşur
- (4) Nahdlatul Ulama İstimewa Cabang Yönetimi
 - a. Cabang Yönetimi Müsteşarı
 - b. Syuriyah Günlük İşleri Cabang Yönetimi
 - c. Kapsamlı Syuriyah Cabang Yönetimi

- d. Tanfidziyah Günlük İşleri Cabang Yönetimi
 - e. Kapsamlı Tanfidziyah Cabang Yönetimi
 - f. Pleno Cabang Yönetiminden oluşur
- (5) Nahdlatul Ulama Wakil Cabang Meclisi Yönetimi
- a. Wakil Cabang Meclisi Yönetimi Müsteşarı
 - b. Syuriyah Günlük İşleri Wakil Cabang Meclisi Yönetimi
 - c. Kapsamlı Syuriyah Wakil Cabang Meclisi Yönetimi
 - d. Tanfidziyah Günlük İşleri Wakil Cabang Meclisi Yönetimi
 - e. Kapsamlı Tanfidziyah Wakil Cabang Meclisi Yönetimi
 - f. Pleno Wakil Cabang Meclisi Yönetiminden oluşur
- (6) Nahdlatul Ulama Ranting Yönetimi
- a. Syuriyah Günlük İşleri Ranting Yönetimi
 - b. Kapsamlı Syuriyah Ranting Yönetimi
 - c. Tanfidziyah Günlük İşleri Ranting Yönetimi
 - d. Kapsamlı Tanfidziyah Ranting Yönetimi
 - e. Pleno Ranting Yönetiminden oluşur
- (7) Nahdlatul Ulama Anak Ranting Yönetimi
- a. Syuriyah Günlük İşleri Anak Ranting Yönetimi
 - b. Kapsamlı Syuriyah Anak Ranting Yönetimi
 - c. Tanfidziyah Günlük İşleri Anak Ranting Yönetimi
 - d. Kapsamlı Tanfidziyah Anak Ranting Yönetimi
 - e. Pleno Anak Ranting Yönetiminden oluşur
- (8) Yönetim kurulu ve yapısal seması ile ilgili koşulları ART Tüzüğünde düzenlenir

16. Madde

- (1) 14.Maddede belirtilen görev süresi Cabang İstimewa Yönetimi haricinde 2 yıllılık, tüm yönetim kademesine 5 yıllık görev süresindedir.
- (2) Badan Khusus Yönetimin görev süresi yerel Nahdlatul Ulama Yönetimi tarafından duruma göre belirlenir.
- (3) Üyelerin yaşlarına göre belirlenen Badan Otonom Yönetimi haricinde bir yıllık, Badan Otonom Genel Başkanın görev süresi 2 yıllıktır.

VIII BÖLÜM

YETKİ VE SORUMLULUK

17. Madde

Müsteşar istenmek yada istenmemekle birlikte ilgili yönetime tavsiye vermekle görevlidir.

18. Madde

İlgili yönetim kademelerine göre örgütün almış oldukları kararların uygulamasında rehberlik ve denetim yapmakla yetkilidir.

19. Madde

Tanfidziyah, yönetim kademelerinde göre örgütün almış oldukları kararların uygulamaya görevlidir.

20. Madde

17. 18. ve 19. maddelerde belirtilen yetki ve görevlerin ayrıntıları daha sonra ART Örgüt Tüzgünde ayrı olarak düzenlenecektir.

IX BÖLÜM

MÜZAKERELER

21. Madde

- (1) Müzakere (permusyawaratan) bünyesi altındaki üyelerin takip etmesi gereken örgüt kararı ve hükmü alabilen toplantıdır.
- (2) Nahdlatul Ulama bünyesi altında Ulusal ve Bölgesel müzakerelerler bulunur.

22. Madde

21. Maddede belirtilen Ulusal Müzakereler,

- a. Muktamar
- b. Olağanüstü Muktamar
- c. Alim-Ulema Ulusal Müzakeresi ve
- d. Genel Konferanstan oluşur.

23. Madde

21. Maddede belirtilen Bölgesel Müzakeresi,

- a. Wilayah (bölgesel) Konferansı
- b. Wilayah Çalışma Müzakeresi
- c. Cabang/Cabang İstimewa (şube/olağanüstü şube) Konferansı
- d. Cabang/Cabang İstimewa Çalışma Müzakeresi
- e. Wakil Cabang Meclisi (yardımcı şube meclisi) Konferansı
- f. Wakil Cabang Meclisi Meclisi Çalışma Müzakeresi
- g. Ranting Müzakeresi
- h. Ranting Çalışma Müzakeresi
- i. Anak Ranting Müzakeresi
- j. Anak Ranting Çalışma Müzakeresi

24. Madde

- (1) Nahdlatul Ulama Badan Otonom alanında Ulusal ve Bölgesel Müzakeresi vardır.
- (2) Yukarıdaki 1.ayette belirtilen müzakereler
 - a. Kongre
 - b. Çalışma Toplantısından oluşur.
- (3) Badan Otonom müzakeresi AD-ART Tüzüğü, Nahdlatul Ulama Örgüt Yönetmeliğe ve Nahdlatul Ulama Merkez Yönetimi yönetmeliğine göre düzenlenmeli ve aykırı olmamalıdır.
- (4) Badan Otonom, Nahdlatul Ulama müzakerelerin almış oldukları kararları kendi yönetmeliğine alınmaları gerekir.

25. Madde

Müzakerelerle ilgili henüz düzenlenmeyen koşulları daha sonra ART Tüzüğünde düzenlenecektir.

7. BÖLÜM

TOPLANTILAR

26. Madde

Rapat (toplantı), yönetimin her kademesine uygulanması gereken örgüt kararı ve yönetmeliği alabilen toplantıdır.

27. Madde

Nahdlatul Ulama bünyesi altında toplantılar

- a. Çalışma Toplantısı
- b. Pleno Toplantısı
- c. Syuriyah ve Tanfidziyah Toplantıları
- d. Syuriyah Günlük Toplantıları
- e. Tanfidziyah Günlük Toplantıları
- f. Gerekli duyulan diğer toplantılardan oluşur.

28. Madde

27. Maddede belirtilen toplantıların durum ve koşulları ile ilgili ayrı olarak ART Örgüt Tüzüğünde düzenlenecektir

XI BÖLÜM

MALİ VE MAL VARLIĞI

29. Madde

- (1) Nahdlatul Ulama'nın geliri ve mal varlığı Nahdlatul Ulama içinden, ümmet-i İslam, ve helal ve bağlılık istenmeyen diğer kaynaklardan elde edilir.
- (2) Nahdlatul Ulama kaynağı
 - a. Uang Pangkal (kayıt parası)
 - b. İ'anah Syahriyah (aidat)
 - c. Bağış
 - d. Ve helal olan diğer kaynak ve kazançlardan oluşur.
- (3) Birinci ve ikinci ayetlerde belirtilen gelir ve kullanımı ayrı olarak Örgüt Tüzüğünde düzenlenecektir.

30. Madde

Örgütün mal varlığı, Nahdlatul Ulama'nın sahip oldukları veya devredilmiş oldukları menkûl ve gayri menkûl, taşınır ve taşınmaz mal varlığıdır

XII BÖLÜM DEĞİŞİKLİK

31. Madde

- (1) Bu Örgüt Tüzüğü ancak üçte iki Wilayah dan Cabang/Cabang İstimewa yönetimi üyelerin katılımıyla ve üçte iki gecerli kongreye katılan üyelerin kararıyla değiştirilebilir.
- (2) Birinci ayette belirtilen kongredeki katılım sayısı sağlanmamışsa, kongre en geç (bir) ay içerisinde aynı şartıyla kongre düzenleyebilir.

XIII BÖLÜM ÖRGÜTÜN KAPATILMASI

32. Madde

- (1) Nahdlatul Ulama Gurubu/Cemiyetin ancak her kademedeki tüm üye ve yönetiminin kabul ettikleri takdirde kapatılabilir.
- (2) Nahdlatul Ulama kapatıldığı takdirde tüm mal varlığı yine tüm üye ve yönetimin kabul ettikleriyle aynı görüşte olan diğer örgütlere bağışlanır.

XIV BÖLÜM KAPANIŞ

33. Madde

‘Khittah Nahdlatul Ulama’ bu Örgüt Tüzüğü'nün ayrılmaz bir parçasıdır.

NAHDLATUL ULAMA ANGGARAN RUMAH TANGGA TÜZÜĞÜ

I BÖLÜM

ÜYE

1. Madde

Nahdlatul Ulama'nın üyesi:

- a. Anggota biasa, her müslüman, buluğ, ve Örgüt AD-ART Tüzüğüne sadık kalacakları ifade eden tüm Endonezyalı halkıdır.
- b. Anggota luar biasa (olağanüstü üye), her müslüman, buluğ, ve Nahdlatul Ulamanın akidesi, ilke, ve amaçları kabul eden yabancı vatandaştır.
- c. .Anggota kehormatan (fahri üye) anggota biasa ve anggota luar biasa dışında olan ve Merkez Yönetimin onaylandığı kararıyla Nahdlatul Ulama'ya büyük katkıları olan kişilerdir.

II BÖLÜM

ÜYE KAYIT USULU VE ÜYELİKTEN ÇIKMAK

2. Madde

- (1) Anggota biasa bulunduğu yerin Anak Ranting/ Ranting yönetimine,
- (2) Yurt dışında ikamet edenler için Cabang İstimewa yönetimine,
- (3) Anak Ranting/ Ranting yönetimi bulunmadığı takdirde, en yakın Anak Ranting/ Ranting yönetimine kayıt yapılabilir.
- (4) Anggota biasa Cabang Yönetimi tarafından onaylanır.

3. Madde

- (1) Yurt içinde ikamet eden olağanüstü üyesi bulunduğu yerin Cabang Nahdlatul Ulama yönetimi tarafından onaylanır.
- (2) Yurt dışında ikamet eden olağanüstü üyesi yurt dışındaki Cabang İstimewa yönetimi tarafından onaylanır.
- (3) İkamet ettiği yerde Cabang İstimewa yönetimi bulunmadığı takdirde en yakın Cabang İstimewa yönetimi tarafından onaylanır.

4. Madde

- (1) Fahri üyesi Cabang, Cabang İstimewa yada Wilayah yönetimi tarafından Merkez Yönetimine önerilir.
- (2) Merkez Yönetimi birinci ayetteki belirtilen öneriyi kabul etmek yada reddetmekle değerlendirir.
- (3) Merkez yönetimi kabul ettiği takdirde, kendisine mektup yollanır.

5. Madde

- (1) Biri Nahdlatul Ulama üyeliğinden
 - a. Kendi isteği
 - b. Yönetimin kararıyla ihraç edilir.
- (2) Biri kendi isteğiyle üyelikten çıkmak istediği takdirde, kendisi kayıtlı olduğu Anak Ranting/ Ranting yönetimine başvuruda bulunabilir.
- (3) Biri sorumluluğu yerine getirmediği yada Nahdlatul Ulama ismini kötülediği takdirde üyelikten ihraç edilir.
- (4) Üyelik kaydı ve üyelikten çıkartmak ile ilgili henüz düzenlenmeyen koşulları daha sonra Örgüt Yönetmelikte düzenlenecektir.

III BÖLÜM

6. Madde

- (1) Anggota biasa:
 - a. Ehli Sunnet ve Cemaat en-Nahdliye anlayışına göre İslamiyeti korumak ve amel etmek.
 - b. Vatanperverlik değerlerini geliştirmek ve NKRI prensiplerine göre vatani korumak.
 - c. İslam, vatan, ve insanlar arasındaki uhuvveti geliştirmek ve korumak
 - d. Dini, kültür, ve gelenekte aile birliğini korumak.
 - e. Örgüte sadık kalmak ve örgütü desteklemek ve yardım etmek ve kendisine verilen emaneti sorumlulukla yerine getirmek.
 - f. Çeşit ve miktarı Nahdlatul Ulaam Merkez Yönetimi tarafından belirlenen i'anah ödemekle sorumludur.

- (2) Luarbiasa ve Saygıdeğer üyeler örgütün ismini temiz tutmak ve kararlılıkla desteklemek ve yardım etmek ve kendisine verilen emaneti sorumlulukla yerine getirmekten sorumludur.

7. Madde

- (1) Anggota biasa,
- a. Dini hizmeti almak
 - b. eğitim, sosyal, ekonomi, sağlık, sağlıklı bilgi, hukuk ve güvenlik güvencesi gibi temel ihtiyaçlarını karşılanmak
 - c. Müzakerelere katılmak, yönetim seçmek ve seçilmek yada (diğer makamı/jabatan) geçerli yönetmeliklere göre...
 - d. Adet ve görenekleri Ehli Sünnet ve Cemaat akidesine göre aykırı olmadıkları sürece sebestir.
 - e. Ehli Sünnet ve Cemaat akidesine aykırı olan meheblerden korunmak.
 - f. Nahdlatul Ulama Üye Kartı (KARTANU) elde etmek.
- (2) Anggota Luarbiasa, seçmek ve seçilmek hakkı haricinde anggota biasa tüm haklarına sahiptir.
- (3) Anggota Kehormatan, anggota luarbiasanın Nahdlatul Ulama Üye Kartı (KARTANU) haricinde tüm hakları sahiptir.
- (4) Anggota Biasa ve Anggota Luarbiasa aynı zamanda Nahdlatul Ulama'ya aykırı olan yada zarar getiren diğer sosyal örgütlere üye olamaz.

IV BÖLÜM

YÖENTİM KADEMESİ

8. Madde

Nahdlatul Ulama'nın yönetim kademeleri,

- a. Merkez Yönetimi (Pengurus Besar-PB) ulusal çapında ve başkent Jakarta'da bulunur.
- b. Bölge Yönetimi (Pengurus Wilayah-PW) eyalet çapında ve eyalette bulunur.
- c. Cabang Yönetimi (PC) kabupaten/şehirde bulunur.
- d. Cabang İstimewa Yönetimi (PCİ) yurt dışında bulunur.

- e. Meclis Wakil Cabang (WMC) belediyede bulunur.
- f. Ranting Yönetimi (PR) mahhalede bulunur.
- g. Anak Ranting Yönetimi (PAR) grup yada kesimlerde bulunur.

9. Madde

- (1) Nahdlatul Ulama bölge oluşturulması Nahdlatul Ulama Cabang Yönetimi tarafından Nahdlatul Ulama Merkez Yönetimine önerilir.
- (2) Wilayah oluşturulması kararı Suriyah ve Tanfidziyah günlük toplantılarıyla Nahdlatul Ulama Merkez Yönetimi tarafından alınır.
- (3) Nahdlatul Ualam Merkez Yönetimi, oluşturulan Nahdlatul Ulama Wilayah Yönetimi denemesi karar mektubu gönderir.
- (4) Merkez Yönetimi, iki yıl deneme süresinden sonra Kalıcı Karar Mektubu çıkartır.
- (5) Wilayah Yönetimi bulunduğu bölgedeki Cabang Yönetimleri koordine eder ve ayrıca bulunduğu bölgedeki Merekez Yönetimin programlarını uygular.

10. Madde

- (1) Nahdlatul Ualam Cabang oluşturulması Nahdlatul Ulama Majlis Wakil Cabang Yönetimi tarafından Nahdlatul Ualam Bölge Yönetimine önerilir.
- (2) Nahdlatul Ulama Cabang oluşturulması kararı Suriyah ve Tanfidziyah günlük toplantılarıyla Nahdlatul Ulama Merekez Yönetimi tarafından alınır.
- (3) Nahdlatul Ulama Merkez Yönetimi, Cabang Nahdlatul Ulama Yönetimi onayını ile ilgili Karar Mektubu çıkartır.
- (4) Nahdatul Ulama Merkez Yönetimi iki yıllık deneme süresinden sonra Karar Mektubu çıkartır.
- (5) Birinci ayette belirtilenlerden ayrı olarak, Cabang Yönetimi oluşturulması bulunduüu yerin genişliği ve nüfusun kalabalık olması yada iletişimin zor olması veya tarihsel nedenlerden farklı olarak Nahdlatul Ulama Merkez Yönetimin kararıyla yukarıdaki prensileri nazara alalarak oluşturulabilir.

11. Madde

- (1) Nahdlatul Ulama Cabang İstimewa şübesinin açılması en az 40 (kırk) üyenin isteğiyle Nahdlatul Ulama Merkez Yönetimi tarafından açılır.

- (2) Nahdlatul Ulama Cabang İstimewa şubesi Merkez Yönetimi tarafından Syuriah ve Tanfidziyah günlük toplantısıyla kararı alınır.
- (3) Nahdlatul Ulama Merkez Yönetimi, Cabang İstimewa şubesi yönetimine deneme için Karar Mektubu çıkartır.
- (4) Merkez Yönetimi 1 (bir) yıl deneme süresinden sonra Kalıcı Karar Mektubu çıkartır.

12. Madde

- (1) Nahdlatul Ulama Wakil Cabang Meclisin açılması Ranting Yönetimi tarafından Nahdlatul Ulama Cabang Yönetimine önerilir.
- (2) Nahdlatul Ulama Wakil Cabang Meclisin açılması Cabang Yönetimin Syuriah ve Tanfidziyah günlük toplantılarıyla kararı kılınır.
- (3) Nahdlatul Ulama Caba Yönetimi, Wakil Cabang Meclisi yönetimine deneme süresi olarak Karar Mektubu çıkartır.
- (4) Cabang Yönetimi 6 (altı) ayı deneme süresinden sonra kalıcı olarak Karar Mektubu çıkartır.

13. Madde

- (1) Ranting Nahdlatul Ulama oluşturulması Anak Ranting Yönetimi tarafından Wakil Cabang Meclisi Yönetimine önerilir.
- (2) Ranting Cabang Nahdlatul Ulamanın oluşturulması Cabang Nahdlatul Ulama Yönetimi tarafından Syuriah ve Tanfidziyah günlük toplantısıyla kararlaştırılır.
- (3) Cabang Nahdlatul Ulama Yönetimi deneme süresince Ranting Nahdlatul Ulama Yönetimine Karar Mektubu gönderir.
- (4) Cabang Yönetimi 6 (altı) ay deneme süresini geçtikten sonra kalıcı olarak Karar Mektubu görerir.

14. Madde

- (1) Anak Ranting Nahdlatul Ulama en az 25 (yirmi beş) üye öneriyle alçılır.
- (2) Anak Ranting Nahdlatul Ulama oluşumu Ranting Yönetimi tarafından Nahdlatul Ulama Wakil Cabang Meclisi Yönetimine önerilir.
- (3) Anak Ranting Nahdlatul Ulama oluşumu Wakil Cabang Meclisi Yönetimi tarafından Syuriah ve Tanfidziyah günlük toplantısıyla kararı kılınır.

- (4) Wakil Cabang Meclisi Yönetimi deneme olarak Anak Ranting Nahdlatul Ulama yönetimine Karar Mektubu gönderir.
- (5) Wakil Cabang Meclisi Yönetimi 3 (üç) ay deneme süresinden sonra kalıcı olarak Karar Mektubu çıkartır.

15. Madde

Şube açılması ile ilgili henüz düzenlenmeyen diğer koşul ve şartları daha sonra ayrı olarak Örgüt Yönetmelikte düzenlenecektir.

V BÖLÜM

ÖRGÜTÜN YAPISAL TEŞKİLATLARI

16. Madde

Nahdlatul Ulama'nın örgüt teşkilatları

- (1)Lembaga (kurum)
- (2)Badan Otonom (Otonom teşkilatları).
- (3)Badan Khusus(Özel teşkilatı)ndan oluşturur.

17. Madde

- (1) Lembaga, Nahdlatul Ulama'nın bir kesim yada özel ilgi isteyen gruplara yönelik politikasının uygulamasında sorumlu olan departmandır.
- (2) Lembaga başkanı kademelerine göre Nahdlatul Ulama Yönetimine sorumludur.
- (3) Lembaga başkanı en fazla 2 (iki) başkanlığı seçilebilir.
- (4) Lembaga'nın oluşturulması ve kapatılması Nahdlatul Ulama'nın her yönetim kademelerin günlük Syuriyah ve Tanfidziyahla kararı kılınır.
- (5) Cabang ve Cabang İstimewadaki Lembaga oluşturuluşu programlarına yönelik ihtiyaçlarına göredir.
- (6) Lembaga:
 - a. Lembaga Dakwah Nahdlatul Ulama LDNU, Nahdlatul Ulama'nın Ehli Sünnet ve Cemaat akidesine göre/mezhebine göre İslam dinini ihya geliştirmek/yaygınlaştırmaya görevlidir.

- b. Nahdlatul Ulama Ma'arif Eğitimi, LP Ma'arif, Nahdlatul Ulama'nın eğitim ve öğretimi alanındaki politikasını uygulamakta görevlidir.
- c. Rabithah Ma'ahid İslamiyah Nahdlatul Ulama, RMİNU, Nahdlatul Ulama'nın medrese geliştirmedeki politikasını uygulamakta görevlidir.
- d. Lembaga Perekonomian Nahdlatul Ulama, LPNU, Nahdlatul Ulama'nın Nahdlatul Ulama hakkın ekonomisini geliştirmekle görevlidir.
- e. Lembaga Pengembangan Pertanian Nahdlatul Ulama, LPPNU, Nahdlatul Ulama'nın tarım, orman, ve çevre alanındaki politikası uygulamakla görevlidir.
- f. Lembaga Kemaslahatan Keluarga Nahdlatul Ulama, LKKNU, Nahdlatul Ulama'nın aile refahı, sosyal, nüfus alanındaki politikası uygulamakla görevlidir.
- g. Lembaga Kajian dan Pengembagnan Sumber Daya Manusia Nahdlatul Ulama, LAKPESDAM, Nahdlatul Ulama'nın insan kaynakları araştırmak ve geliştirmekle görevlidir.
- h. Lembaga Penyuluhan dan Bantuan Hukum Nahdlatul Ulama, LPBHNU, hukuki yardım, danışmanlık, ve hukuk alanında araştırma yapmakla görevlidir.
- i. Lembaga Seni Budaya Muslimin Indonesia Nahdlatul Ulama, LESBUMİ NU, Nahdlatul Ulama'nın kültür ve sanat alanındaki politikaları uygulamakla görevlidir.
- j. Lembaga Amil Zakat, İnfak dan Shadaqah LAZİSNU, zekat malı toplamak ve tasaruf etmekle görevlidir.
- k. Lembaga Wakaf dan Pertanahan Nahdlatul Ulama, LWPNU, Nahdlatul Ulamanın ship oldukları arazi, bina, ve diğer mal varlıkları korumak ve idare etmekle görevlidir.
- l. Lembaga Bahtsul Masail Nahdlatul Ulama, LBMNU, Nahdlatul Ulama'nın kararı olacak konulu ve güncel olaylarda fikir üretmekle görevlidir.
- m. Lembaga Ta'mir Masjid Nahdlatul Ualma, LTMNU, Nahdlatul Ulama camilerin korunması ve geliştirmekle görevlidir.
- n. Lembaga Kesehatan Nahdlatul Ulama, LKNU, Nahdlatul Ulama'nın sağlık alanındaki politikaları uygulamakla görevlidir.
- o. Lembaga Falakiyah Nahdlatul Ulama, LFNU, ru'yah, takvim hesaplaması, ve astronomi alanında bilim geliştirmesinde görevlidir.
- p. Lembaga Ta'lif wan Nasyr Nahdlatul Ulama, LTNNU, nesriyet, kitap tercümesi, yazı faaliyetleri, ve Ehli Sünnet ve Cemaate göre medyayı geliştirmekle görevlidir.

- q. Lembaga Pendidikan Tinggi Nahdlatul Ulama, LPTNU, Nahdlatul Ulama yüksek eğitimi geliştirmekle görevlidir.
- r. Lembaga Penanggulangan Bencana dan Perubahan İklim Nahdlatul Ulama, LPBİ NU, Nahdlatul Ulama'nın doğal afetteki koruma, tedbiri alma, ve deniz keşifinde görevlidir.

18. Madde

- (1) Badan Otonom, Nahdlatul Ualama'nın belirli nüfus gruplarına yönelik politikaları ve uygulamakla görevli örgütün cihazlarıdır.
- (2) Badan Otonom'un oluşturulması ve kapatılması Nahdlatul Ulama Merkez Yönetimi tarafından Büyük Konferansa önerilir ve Kongrede kararı kılınır.
- (3) Badan Otonom, Nahdlatul Ulama'nın akide, ilke, ve amaçlarına uyumlu halinde gerekmektedir.
- (4) Badan Otonom, Nahdlatul Ulama'nın her kademedeki yönetimine yıllık gelişim raporo yapmak zorundadır.
- (5) Badan Otonom, yaş, grup, meslek, ve diğer özelliklere göre gruplandırılır.
- (6) Yaş ve nüfus gruplarına göre:
 - a. Muslimat Nahdlatul Ulama, ismi Muslimat NU olarak kısaltarak Nahdlatul Ulama Kadınlar koludur.
 - b. Fatayat Nahdlatul Ulama, ismi Fatayat NU olarak kısaltarak Nahdlatul Ulama 40 (kırk) yaşlarına kadar kadınlar koludurç
 - c. Gerakan Pemuda Ansor Nahdlatul Ulama, ismi GP Ansor NU olarak kısaltarak Nahdlatul Ulama 40 (kırk) yaşlarına kadar erkekler koludur.
 - d. Pergerakan Mahasiswa İslam Indonesia, ismi PMİİ olarak kısaltarak Nahdlatul Ulama 30 (otus) yaşlarına kadar üniversitelei öğrenciler koludur.
 - e. İkatan Palajar Nahdlatul Ulama, ismi İPNU olarak kısaltarak Nahdlatul Ulama 27 (yirmi yedi) yaşlarına kadar erkek öğrenciler koludur.
 - f. İkatan Pelajar Putri Nahdlatul Ulama, ismi İPPNU olarak kısaltarak Nahdlatul Ulama 27 (yirmi yedi) yaşlarına kadar kız öğrenciler kolu gruplardan oluşur.
- (7) Meslek ve diğer özelliklerine göre:
 - a. Jam'iyah Ahli Thariqah al-Mu'tabarah an-Nahdliyyah, ismi JATMAN olarak kısaltmış öngürülen tarekatları amel eden Nahdlatul Ulama halkıdır.

- b. Jam'iyatul Qurra wal Huffazh, ismi JQh olarak kısaltmış olup Nahdlatul Ulama güzel Kuran okuma ve hafızlar gurubudur.
 - c. İkatan Sarjana Nahdlatul Ulama, ismi İSNU olarak kısaltmış olup Nahdlatul Ulama lisans mezunulular ve bilim adamları gurubudur.
 - d. Serikat Buruh Muslimin Indonesia, ismi SARBUMUSİ olarak kısaltmış olup Nahdlatul Ulama çalışanlar gurubudur.
 - e. Pagar Nusa, Nahdlatul Ulama kendini koruma sanatı gurubudur.
 - f. Persatuan Guru, Nahdlatul Ulama öğretmenler gurubudur.
 - g. Serikat Nelayan Nahdlatul Ulama, balıkçılar gurubudur.
 - h. İkatan Seni Hadrah Indonesia Nahdlatul Ulama, ismi İSHARİNU olarak kısaltmış olup ilahi gurubudur.
- (8) Örgütün teşkilat/kurumları ile ilgili henüz düzenlenmeyen koşulları ayrı olarak Örgüt Yönetmeliğinde düzenlenecektir.

19. Madde

- (1) Badan kuhsus, Nahdlatul Ulama Merkez Yöneticisi (PBNU) örgüt cihazı olarak belirli alanda Nahdlatul Ulama'nın politikasını uygulamak, organize etmek, düzenlemekle görevlidir.
- (2) Badan Khusus başkanı Nahdlatul Ulama Merkez Yönetimi tarafından seçilir ve Nahdlatul Ulama Merkez Yönetime sorumludur.
- (3) Badan Khusus en fazla 2 (iki) kere görev süresine kada seçilebilir.
- (4) Badan Khusus'un oluşturulması ve kapatılması Nahdlatul Ulama Merkez Yönetimi tarafından syuriah ve tanfidziyah günlük toplantıyla kararı kılınır.
- (5) Bölge (wilayah) çapındaki Badan Khusus oluşumu Bölge Yönetimi tarafından önerilip Nahdlatul Ulama Merkez Yönetimi tarafından onaylanır.
- (6) Cabang çapındaki Badan Khusus oluşumu Cabang Yönetimi tarafından önerilip Nahdlatul Ulama Merkez Yönetimi tarafından onaylanır.
- (7) Badan Khusus ile ilgili diğer ayrıntıları örgüt yönetmelikte düzenlenir.

20. Madde

Nahdlatul Ulama Yönetimi yönetim kademelerine göre Lembaga, Badan Khusus, ve Badan Otonomları yönetmek, korumak, ve örgütsel uygulamaları almaktan sorumludur.

VI BÖLÜM

MERKEZ YÖNETİM SEMASI

21. Maddde

- (1) Merkez Yönetimdeki müştesar ihtiyaçlarına göre birkaç kişiden oluşur.
- (2) Günlük işlerinden sorumlu yönetim kurulu Rais ‘Aam, Rais ‘Aam yardımcısı, birkaç Rais, Katim ‘Aam, ve birkaç Katib.
- (3) Syuriyah yönetimi Günlük İşlerinden sorumlu Syuriyah yönetimi ve A’wan.

22. Madde

- (1) Günlük Tanfidziyah Yönetimi, Genel Başkan, Genel Başkan Yardımcısı, General Sekreter, birkaç General Sekreter Yardımcısı, ve Genel Muhasebe, ve birkaç muhasebecinden oluşur.
- (2) Tanfidziyah Tam Yönetimi, Günlük İşlerinden Sorumlu Tanfidziyah, Lembaga Pusat Başkanı, ve Badan Khusus Başkanı.

23. Madde

Pleno Yönetimi, Müsteşar, Syuriyah Tam Yönetimi, ve Badan Otonom Merkez Genel Başkanından oluşur.

VII BÖLÜM

BÖLGE YAPISAL SEMASI

24. Madde

- (1) Bölge Musytasyar Yönetimi ihtiyaçlarına göre birkaç kişiden oluşur.

- (2) Günlük Syuriyah Yönetimi, Rais, birkaç Rais yardımcısı, Katib, ve birkaç Katib yardımcısı.
- (3) Syuriyah Tam Yönetimi, Syuriyah Günlük Yönetimi ve A'wandan oluşur.

25. Madde

- (1) Günlük Tanfidziyah Yönetimi, Başkan, birkaç Başkan yardımcısı, Sekreter, birkaç Sekreter yardımcısı, Muhasebe ve birkaç Muhasebe yardımcısından oluşur.
- (2) Tanfidziyah Tam Yönetimi, Günlük Tanfidziyah Yönetimi, Bölge Lembaga Başkanı, ve Badan Khusus Başkanı.

26. Madde

Pleno Yönetimi, Musytasyar, Syuriyah Tam Yönetimi, Tanfidziyah Tam Yönetimi, Badan Otonom Başkanı, ve Bölge Badan Khusus Başkanından oluşur.

VIII BÖLÜM

CABANG VE CABANG İSTİMEWA YÖNETİM SEMASI

27. Madde

- (1) Musytasyar Cabang ve Cabang Istimewa ihtiyaçlarına göre birkaç kişiden oluşur.
- (2) Günlük Syuriyah Yönetimi, Rais, birkaç Rais Yardımcısı, Katib, ve birkaç Katib Yardımcısından oluşur.
- (3) Syuriyah tam yönetimi, Günlük Syuriyah ve A'wandan oluşur.

28. Madde

- (1) Tanfidziyah Günlük Yönetimi, Başkan, birkaç Başkan, Sekreter, birkaç Sekreter yardımcısı, Muhasebe, ve Muhasebe yardımcılardan oluşur.
- (2) Tanfidziyah Tam Yönetimi, Tanfidziyah Günlük Yönetimi, Cabang Lembaga Başkanı, ve Cabang Badan Khususdan oluşur.

29. Madde

Pleno Yönetimi, Musytasyar, Syuriyah Tam Yönetimi, Tanfidziyah Tam Yönetimi, Badan Otonom Başkanı, ve Cabang Badan Khusus Başkanından oluşur.

IX BÖLÜM

WAKİL CABANG YÖNETİM SEMASI

30. Madde

- (1) Wakil Cabang Yönetmi Musytasyarı ihtiyaçlarına göre birkaç kişiden oluşur.
- (2) Günlük Syuriyah Yönetimi, Rais, birkaç Rais yardımcıları, Katib, ve birkaç Katib yardımcılarından oluşur.
- (3) Syuriyah Tam Yönetimi Syuriyah Günlük Yönetimi ve A'eandan oluşur.

31. Madde

Tanfidziyah Günlük Yönetimi, Başkan, birkaç Başkan Yardımcıları, Sekreter, birkaç Sekreter yardımcıları, Muhasebe, ve Muhasebe yardımcılardan oluşur.

32. Madde

Pleno Yönetimi, Mustasyar, Syuriyah Tam Yönetimi, Tanfidziyah Günlük Yönetimi, ve Wakil Cabang Meclisi Badan Otonom Başkanından oluşur.

X BÖLÜM

RANTİNG YÖNTİM SEMASI

33. Madde

- (1) Syuriyah Günlük Yönetimi, Rais, birkaç Raiş yardımcısı, Katib, ve birkaç Katib yardımcılarından oluşur.
- (2) Syuriyah Tam Yönetimi, Syuriyah Günlük Yönetimi ve A'wandan oluşur.

34. Madde

Tanfidziyah Günlük Yönetimi, Başkan, birkaç Başkan Yardımcısı, Sekreter, birkaç Sekreter yardımcısı, Muhasebe, ve birkaç Muhasebe yardımcısından oluşur.

35. Madde

Pleno Yönetimi, Syuriyah Tam Yönetimi, Tanfidziyah Günlük Yönetimi ve ranting Badan Otonom Başkanından oluşur.

XI BÖLÜM

ANAK RANTİNG YÖNETİM SEMASI

36. Madde

- (1) Syuriyah Günlük Yönetimi, Rais, birkaç Rais yardımcısı, Katib, ve birkaç Katib yardımcısından oluşur.
- (2) Syuriyah Tam Yönetimi, Syuriyah Günlük Yönetimi ve A'wandan oluşur.

37. Madde

Tanfidziyah Günlük Yönetimi, Başkan, birkaç Başkan yardımcısı, Sekreter, birkaç Sekreter yardımcısı, Muhasebe, ve birkaç Muhasebe yardımcısından oluşur.

XII BÖLÜM

BADAN OTONOM YÖNETİM SEMASI

38. Madde

- (1) Badan Otonom yönetim seması Badan Otonom'un yönetmelikte (Peraturan Dasar ve Peraturan Rumah Tangga Badan Otonom) düzenlenir.
- (2) Badan Otonom Yönetimi, kademelerine göre NU Yönetim tavsiyesiyle onaylanır.

XIII BÖLÜM

YÖNETİCİ ŞARTLARI

39. Madde

- (1) Anak Ranting Nahdlatul Ulama yöneticisi Nahdlatul Ulama'ya üye olmalı.
- (2) Ranting Yöneticisi, Anak Ranting Yöneticisi olmuş yada en az 2 (iki) yıldır aktif üye olmalı.
- (3) Wakil Cabang Meclisi Yöneticisi, MWCNU yada Badan Otonom Yöneticisi, yada Ranting Günlük Yöneticisi yapmış olmalı.
- (4) Cabang Yönetici olabilmek için en azından daha önce Cabang çapında herhangi bir görevi almış yada MWC çapında günlük işleri yöneticisi yada Cabang çapında Badan Otonom günlük işleri yöneticisi, ve ayrıca 'kaderisasi' eğitimi almış olmalı.
- (5) Bölge yöneticisi olabilmek için bölge çapında günlük işleri yöneticisi yada cabang günlük işleri yöneticisi yada bölge çapında Badan Otonom günlük işleri yöneticisi ve ayrıca 'kaderisasi' eğitimi almış olmalı.
- (6) Nahdlatul Ulama Merkez Yöneticisi olabilmek için PBNU yönetisi yada lembaga günlük işleri yöneticisi olmuş, yada bölge çapında günlük işleri yöneticisi, yada merkez Badan Otonom günlük işleri yöneticisi, ve ayrıca 'kadersisasi' eğitimi almış olmalı.
- (7) 'Kaderisasi' şartları ile ilgili yönetmeliği efektif olarak kongreden üç yıldan sonra yürürlüğe geçirecektir.
- (8) Yönetici olabilmek için burada henüz düzenlenmemiş koşulları, daha sonra Örgüt Yönetmeliğinde düzenlenecektir.

IX BÖLÜM

YÖNETİCİ SEÇİMİ VE ATANMASI

40. Madde

- (1) Nahdlatul Ulama Merkez Yönetimi seçimi ve atanması,
 - a. Rais 'Aam, Ahlul Halli wal 'Aqdi sistemi müzakre yoluyla direkt seçilir.
 - b. Ahlul Halli wal 'Aqdi kongreden onaylanan 9 (dokuz) ulemadan oluşur.
 - c. Ahlul Halli wal 'Aqdi olarak seçilecek ulemanın kriterleri ise Ehli Sünnet ve Cemaat akidesini sahip, adaletle hükmeden, ilim sahibi, iyi ahlaklı, alçak, zahid, gönüllü, saygılı, ve *munazdzim* ve *muharrrik* olan bir lideri seçmek için bilgilere sahiptir.
 - d. Rais 'Aam yardımcısı Rais 'Aam tarafından seçilir.

- e. Genel Başkan, sözlü yada yazılı olarak genel başkan olarak seçilmek istediği ve Rais ‘Aamin da kabul etmesi şartıyla kongreye katılanlar tarafından direk muzakere yoluyla yada kongredeki oyseçimiyle seçilir.
 - f. Genel Başkan yardımcısı, seçilmiş Genel Başkan tarafından seçilir.
- (2) Seçilmiş Rais ‘Aam, Rais ‘Aam yardımcısı, Genel Başkan ve Genel Başkan yardımcısı, Endonezya doğu, batı, orta bölgeleri temsilcilerin mede formatur üyelerin yardımıyla Syuriyah ve Tanfidziyah Yönetimin oluşturmaya görevlidir.
- (3) Musytasyar ve A’wan, Syuriah Günlük Yönetimi tarafından atanır.
- (4) Lembaga ve Badan Khusus, Tanfidziyah Yönetimi tarafından atanır.
- (5) Tanfidziyah Günlük Yönetimi ile Lembaga Başkanı, Lembaga ve Badan Khusus Yönetimi oluşturur.

41. Madde

- (1) Wilayah Nahdlatul Ulama Yönetimin seçimi ve atanması:
- a. Rais, Ahlul Halli wal ‘Adi sistemli müzakere yoluyla direk seçilir.
 - b. Ahlul Halli wal ‘Aqdi kongreden onaylanan 7 (sekiz) ulemadan oluşur.
 - c. Ahlul Halli wal ‘Aqdi olarak seçilecek ulemaların kriterleri ise Ehli Sünnet ve Cemaat akidesini sahip, adaletle hükmeden, ilim sahibi, iyi ahlaklı, alçak, zahid, gönüllü, saygılı, ve *munazdzim* ve *muharrrik* olan bir lideri seçmek için bilgilere sahiptir.
 - d. Başkan, sözlü yada yazılı olarak genel başkan olarak seçilmek istediği ve seçilmiş Rais da kabul etmesi şartıyla Konferwile katılanlar tarafından direk muzakere yoluyla yada kongredeki oyseçimiyle seçilir.
- (2) Seçilmiş Rais ve Başkan, bölgeleri temsil eden birkaç mede formatur üyelerin yardımıyla bölgeleri temsilcilerin mede formatur üyelerin yardımıyla Syuriyah ve Tanfidziyah Yönetimi oluşturmaya görevlidir.
- (3) Lembaga Başkanı, Tanfidziyah Yönetimi tarafından atanır.
- (4) Tanfidziyah Günlük Yönetimi ile Lembaga Başkanı, Lembaga Günlük Yönetimi oluşturur.
- (5) Tanfidziyah Günlük Yönetimi, Nahdlatul Ulama Merkez Yönetimine Wilayah Badan Khusus Yönetimi tavsiyede bulunur.

42. Madde

- (1) Cabang Nahdlatul Ulama Yönetimi seçimi ve atanması şöyledir:
 - a. Rais, Ahlul Halli wal ‘Aqdi sistemli müzakere yoluyla direk seçşilir.
 - b. Ahlul Halli wal ‘Aqdi Cabang konferansta onaylanan 5 (beş) ulemadan uluşur.
 - c. Ahlul Halli wal ‘Aqdi olarak seçilecek ulemaların kriterleri ise Ehli Sünnet ve Cemaat akidesini sahip, adaletle hükmeden, ilim sahibi, iyi ahlaklı, alçak, zahid, gönüllü, saygılı, ve *munazdzdim* ve *muharrik* olan bir lideri seçmek için bilgilere sahiptir.
 - d. Başkan, sözlü yada yazılı olarak genel başkan olarak seçilmek istediğı ve seçilmiş Rais da kabul etmesi şartıyla Konfercab katılanlar tarafından direk muzakere yoluyla yada oyseçimiyle seçilir.
- (2) Seçilmiş Rais ve Başkan, bölgeleri temsil eden birkaç mede formatur üyelerin yardımıyla bölgeleri temsilcilerin mede formatur üyelerin yardımıyla Syuriyah ve Tanfidziyah Yönetimi oluşturmayı görevlidir.
- (3) Lembaga Başkanı, Tanfidziyah Yönetimi tarafından atanır.
- (4) Tanfidziyah Günlük Yönetimi ile Lembaga başkanı, Lembaga Günlük Yönetimi oluşturmalarını düzenler. .
- (5) Tanfidziyah Günlük Yönetimi, Nahdlatu Ulama Merkez Yönetimine Cabang Badan Khusus Yönetimiği tavsiyede bulunur.

43. Madde

- (1) Cabang İstimewa Nahdlatul Ulama Yönetimi seçimi ve atanması şöyledir:
 - a. Rais, Ahlul Halli wal ‘Aqdi sistemli müzakere yoluyla direk seçşilir.
 - b. Ahlul Halli wal ‘Aqdi Cabang konferansta onaylanan 5 (beş) ulemadan uluşur.
 - c. Ahlul Halli wal ‘Aqdi olarak seçilecek ulemaların kriterleri ise Ehli Sünnet ve Cemaat akidesini sahip, adaletle hükmeden, ilim sahibi, iyi ahlaklı, alçak, zahid, gönüllü, saygılı, ve *munazdzdim* ve *muharrik* olan bir lideri seçmek için bilgilere sahiptir.
 - d. Başkan, sözlü yada yazılı olarak genel başkan olarak seçilmek istediğı ve seçilmiş Rais da kabul etmesi şartıyla Cabang İstimewa Konferansına katılanlar tarafından direk muzakere yoluyla yada oyseçimiyle seçilir.

- (2) Seçilmiş Rais ve Başkan, bölgeleri temsil eden birkaç mede formatur üyelerin yardımıyla bölgeleri temsilcilerin mede formatur üyelerin yardımıyla Syuriyah ve Tanfidziyah Yönetimi oluşturmayı görevlidir.
- (3) Lembaga Başkanı, Tanfidziyah Yönetimi tarafından atanır.
- (4) Tanfidziyah Günlük Yönetimi ile Lembaga başkanı, Lembaga Günlük Yönetimi oluşturmasını düzenler.
- (5) Tanfidziyah Günlük Yönetimi, Nahdlatu Ulama Merkez Yönetimine Cabang İstimewa Badan Khusus Yönetimi'ni tavsiyede bulunur.

44. Madde

- (1) Nahdlatul Ulama Wakil Cabang Meclisi Yönetimi seçimi ve atanması şöyledir:
 - a. Rais, Ahlul Halli wal 'Aqdi sistemli müzakere yoluyla direk seçşilir.
 - b. Ahlul Halli wal 'Aqdi Wakil Cabang Meclisi konferansında onaylanan 5 (beş) ulemadan oluşur.
 - c. Ahlul Halli wal 'Aqdi olarak seçilecek ulemaların kriterleri ise Ehli Sünnet ve Cemaat akidesini sahip, adaletle hükmeden, ilim sahibi, iyi ahlaklı, alçak, zahid, gönüllü, saygılı, ve *munazdzim* ve *muharrik* olan bir lideri seçmek için bilgilere sahiptir.
 - d. Başkan, sözlü yada yazılı olarak genel başkan olarak seçilmek istediği ve seçilmiş Rais da kabul etmesi şartıyla MWC Konferansına katılanlar tarafından direk muzakere yoluyla yada oyseçimiyle seçilir.
- (2) Seçilmiş Rais ve Başkan, bölgeleri temsil eden birkaç mede formatur üyelerin yardımıyla , orta bölgeleri temsilcilerin mede formatur üyelerin yardımıyla Syuriyah ve Tanfidziyah Yönetimi oluşturmayı görevlidir.

45. Madde

- (1) Nahdlatul Ulama Ranting Yönetimi seçimi ve atanması şöyledir:
 - a. Rais, Ahlul Halli wal 'Aqdi sistemli müzakere yoluyla direk seçşilir.
 - b. Ahlul Halli wal 'Aqdi Cabang konferansta onaylanan 5 (beş) ulemadan oluşur.
 - c. Ahlul Halli wal 'Aqdi olarak seçilecek ulemaların kriterleri ise Ehli Sünnet ve Cemaat akidesini sahip, adaletle hükmeden, ilim sahibi, iyi ahlaklı, alçak, zahid,

gönüllü, saygılı, ve *munazdzim* ve *muharrik* olan bir lideri seçmek için bilgilere sahiptir.

- (2) Başkan, sözlü yada yazılı olarak genel başkan olarak seçilmek istediği ve seçilmiş Rais da kabul etmesi şartıyla Ranting muzakere yoluyla yada oyseçimiyle seçilir.
- (3) Seçilmiş Rais ve Başkan, bölgeleri temsil eden birkaç mede formatur üyelerin Syuriyah ve Tanfidziyah Yönetimi oluşturmayı görevlidir.

46. Madde

- (1) Nahdlatul Ulama Anak Ranting Yönetimi seçimi ve atanması şöyledir:
 - a. Rais, Ahlul Halli wal ‘Aqdi sistemli müzakere yoluyla direk seçşilir.
 - b. Ahlul Halli wal ‘Aqdi Cabang konferansta onaylanan 5 (beş) ulemadan oluşur.
 - c. Ahlul Halli wal ‘Aqdi olarak seçilecek ulemaların kriterleri ise Ehli Sünnet ve Cemaat akidesini sahip, adaletle hükmeden, ilim sahibi, iyi ahlaklı, alçak, zahid, gönüllü, saygılı, ve *munazdzim* ve *muharrik* olan bir lideri seçmek için bilgilere sahiptir.
- (2) Başkan, sözlü yada yazılı olarak genel başkan olarak seçilmek istediği ve seçilmiş Rais da kabul etmesi şartıyla Ranting muzakere yoluyla yada oyseçimiyle seçilir.
- (3) Seçilmiş Rais ve Başkan, bölgeleri temsil eden birkaç mede formatur üyelerin Syuriyah ve Tanfidziyah Yönetimi oluşturmayı görevlidir.

47. Madde

Yönetim seçimi ve atanması ile ilgili henüz düzenlenmeyen şart ve koşulları daha sonra Örgüt Yönetmelikte düzenlenir.

XV BÖLÜM

PENGİSİAN JABAAN ANTARA WAKTU

48. Madde

- (1) Rais ‘Aam kalıcı olarak ozurlu olduğu takdirde, Rais ‘Aam yardımcısı Rais ‘Aam yerine geçer.
- (2) Rais ‘Aam kalıcı olarak ozurlu olduğu takdirde Rais ‘Aam yada pejabat Rais ‘Aam, Raislerden biri Rais ‘Aam yardımcısı olarak seçer.

- (3) Rais ‘Aam ve Rais ‘Aam kalıcı olarak eş zamanında ozurlu oldukları takdirde Nahdlatul Ulama Pleno toplantısı Rais ‘Aam ve Rais ‘Aam yardımcısı seçer.
- (4) Musytasyar, Rais Syuriyah, Katib ‘Aam, Katin, ve A’wan kalıcı olarak ozurlu olduğu takdirde Merkez Yönetimi tarafından Günlük toplantısıyla kararı kılınır ve Merkez Yönetimin Karar Mektubuyla onaylanır.

49. Madde

- (1) Genel Başkan kalıcı olarak özürlü olduğu takdirde Genel Başkan yardımcısı onun yerine geçer.
- (2) Genel Başkan yardımcısı kalıcı olarak özürlü olduğu takdirde Genel Başkan yada Genel Başkan yerine geçen herhangi bir başkanını Genel Başkan yardımcısı olarak seçer.
- (3) Genel Başkan ve Genel Başkan yardımcısı kalıcı olarak aynı zamanda özürlü olduğu takdirde Merkez Yönetimi Pleno Toplantısı Genel Başkan ve Genel Başkan yardımcısı memuru seçer.
- (4) Tanfidziyah başkanı, Genel Sekreter, Genel Sekreter yardımcısı, Genel Muhasebe, ve Muhasebeci kalıcı olarak ozurlu olduğu takdirde Merkez Yönetimi Tanfidziyah Günlük toplantısıyla yerlerini dolduru ve Karar Mektubuyla onaylanır.
- (5) Lembaga Başkanı yada Badan Khusus başkanı kalıcı olarak özürlü olduğu takdirde ilgili Lembaga Günlük Yönetimi yada Badan Khusus başkanı öneri verir Tanfidziyah Günlük Toplantısıyla seçilir ve Merkez Yönetimin Karar Mektubuyla onaylanır.
- (6) Lembaga yada Badan Khusus Yönetim üyesi kalıcı özürlü kaldıkları takdirde ilgili Lembaga yada Badan Khusus Yönetimi öneri verir ve Merkez Yönetimi tarafından onaylanır.

50. Madde

Wilayah, Cabang, Cabang İstimewa, Wakil Cabang Meclisi, Ranting, ve Anak Ranting Yönetimi kalıcı olarak özürlü kaldıkları takdirde, boşlukların doldurulması 48-49. maddelerindeki prensiplerine göre uygun hale getirilmeli.

XVI BÖLÜM ÇİFT RÜTBELİ

51. Madde

- (1) Nahdlatul Ulama Günlük yöneticisi aynı anda
 - a. Nahdlatul Ulama'nın her kademedeki diğer Günlük Yönetimi
 - b. Lembaga ve Badan Otonom'un diğer Günlük Yönetimi
 - c. Siyasi Partisi günlük yönetimi,
 - d. Siyasi partiye bağlı bir örgütün Günlük Yönetimi
 - e. Nahdlatul Ulama prensip ve amaçlarına uygun olmayan halk örgütün Günlük Yönetimini yapamaz.
- (2) Nahdlatul Ulama Lembaga Günlük Yönetimi pozisyonu aynı anda her kademedeki diğer Lembaga ve Badan Khusus yönetimi ile aynı anda yapılamaz.
- (3) Nahdlatul Ulama Badan Otonom Başkanı pozisyonu,
 - a. Her kademedeki diğer Badan Otonom Günlük Yönetimi
 - b. Lembaga/ yada Badan Khusus'un Günlük Yönetimi pozisyonu
 - c. Siyasi partideki Günlük Yönetimi pozisyonu
 - d. Siyasi partiye bağlı halk örgütün Günlük Yönetimi pozisyonu ile aynı anda yürütülemez.
- (4) Merkez Yönetimin Rais 'Aam, Rais 'Aam yardımcısı, Genel Başkan, ve Genel Başkan yardımcısı; Rais ve Bölge Yönetimi Başkanı, Rais ve Cabang Yönetimi Başkanı kendisi yada başkası tarafından siyasi mevkiye (Jabatan Politik) aday olamaz.
- (5) Bu tüzükte belirtilen Siyasi Mevkii (Jabatan Politik) Devlet Başkanı, CumhurbaşkanıYardımcısı, Bakan, Belediye Başkanı ve yardımcıları (Gubernur, Wakil Gubernur, Bupati, Wakil Bupati, Walikota, Wakil Walikota), Meclis üyeleri (DPR RI, DPD, DPRD Provinsi, ve DPRD Kabupaten/Kota) dır.
- (6) Merkez Yönetimin Rais 'Aam, Rais 'Aam yardımcısı, Genel Başkan, Genel Başkan Yardımcısı siyasete aday yada aday gösterildiği takdirde kendisi istifa etmeli yada ihraç edilmelidir.
- (7) Bölge Rais ve Yönetim Başkanı, Cabang Rais ve Yönetim Başkanı siyasete aday yada aday gösterildiği takdirde kendisi istifa etmeli yada Nahdlatul Ulama Merkez Yönetimi tarafından ihraç edilmelidir.
- (8) Çıtf Mevkii ile ilgili henüz düzenlenmeyen koşullar ayrı olarak Örgüt Yönetmelikte düzenlenecektir.

XVII BÖLÜM

DOĞRULAMA VE DONMA YÖNETİMİ

52. Madde

- (1) Nahdlatul Ulama Merkez Yönetimi, Rais ‘Aam ve Genel Başkan tarafından onaylanır.
- (2) Wilayah, Cabang, Cabang İstimewa Yönetimi, Nahdlatul Ulama Merkez Yönetimi tarafından onaylanır.
- (3) Cabang Yönetimi, Merkez Yönetimi tarafından Wilayah yönetimi tavsiyesiyle onaylanır.
- (4) Wakil Cabang Meclisi Yönetimi, Cabang Yönetimi tarafından onaylanır.
- (5) Ranting Yönetimi, Cabang Yönetimi tarafından Wakil Cabang Meclisi tavsiyesiyle onaylanır.
- (6) Anak Ranting Yönetimi, Wakil Cabang Meclisi tarafından Ranting Yönetimi tavsiyesiyle

53. Madde

- (1) Lembaga ve Badan Khusus günlük yöneticileri Tanfidziyah Günlük toplantısından kararı kılınır ve ilgili Nahdlatul Ulama yönetimi Karar Mektubuyla onaylanır.
- (2) Badan Khusus günlük yöneticileri Nahdlatul Ulama Merkez yönetimi Karar Mektubuyla onaylanır.
- (3) Lembaga ve Badan Khusus tam yönetim kadrosu ilgili Lembaga ve Badan Khusus günlük yönetimi tarafındna oluşturur ve onaylanır.

54. Madde

- (1) Merkez Badan Otonom Günlük Yönetimi, Nahdlatul Ulama Merkez Yönetimi tarafından onaylanır.
- (2) Bölge ve Cabang Badan Otonom Günlük Yönetimi, ilgili Merkez Badan Otonom yönetimi tarafındna ilgili NU yönetimi tavsiyesiyle onaylanır.

55. Madde

- (1) Merkez Yönetimi, Bölge, Cabang, ve Cabang İstimewa yönetimi Syuriyah ve Tanfidziyah Günlük toplantısıyla dondurabilir.
- (2) Cabang Yönetimi, Wakil Cabang Meclisi ve Ranting yönetimi Syuriyah ve Tanfidziyah günlük toplantısıyla dondurabilir.
- (3) Wakil Cabang Meclisi yönetimi, Anak Ranting yönetimi Wakil Cabang Meclisi Syuriyah ve Tanfidziyah günlük toplantısıyla dondurabilir.

56. Madde

Yönetimin onayı, dondurması, ve atanması ile ilgili henüz düzenlenilmeyen koşullar daha sonra Örgüt Yönetmelikte düzenlenecektir.

XIII BÖLÜM

YÖNETİMİN YETKİ VE SORUMLULUKLARI

57. Madde

- (1) Musytasyar, ilgili yönetime istenmek yada istenmemek, gerek ferdi gerekse toplu olarak tavsiye, danışmanlık vermekle görevlidir.
- (2) Syuriyah örgütün genel politikasını formüle etmek, Tanfidziyahı yönlendirmek ve denetmek, ve altındaki yönetime konsolidasi yapmakla görevlidir.
- (3) Tanfidziyah, Kongre ve Syuriyah tarafından kararı kıldığı politikaları doğrultusunda örgütün programları hazırlamak, hayata geçirmek, kontrol etmekle görevlidir.

58. Madde

- (1) Rais ‘Aam’ın yetkileri
 - a. Örgütün genel politikasının uygulanmasının denetimi elinde tutmak.
 - b. Dini konularda, danışma, koordine etme, ve bilgilendirmede Nahdlatul Ulama Merkez Yönetimi temsil etmek.
 - c. Genel Başkan ile Nahdlatul Ulama Merkez Yönetimi ile birlikte Mukhtarın belirledikleri çizgileri doğrultusunda gelir alma, devretme, değiş tokuş yapma, garanti verme, yada taşınır veya taşınmaz varlıkların işletilmesinde Merkez Yönetimi temsil etmek.

- d. Genel Başkan ile Nahdlatul Ulama Merkez Yönetimin stratejik kararları imzalamak.
- e. Genel Başkan ile perangkat örgütün bünyesi altındaki örgüt cihazların almış oldukları Nahdlatul Ulama tüzük ve yönetmeliğe aykırı olan kararları iptal edebilir.

(2) Rais ‘Aam’ın görevleri:

- a. Kongrenin almış oldukları kararların ve Nahdaltul Ulama Merkez Yönetimin genel politikasının uygulamasında yönlendirmek ve denetimi yapmak.
- b. Syuriah Merkez Yönetimin görevlerini yürütmekte önderlik etmek, koordine etmek, ve denetlemek.
- c. Genel Başkan ile birlikte Kongre, Alim-Ulemaların Ulusal Çapında Toplantısı, Büyük Konferans, Çalışma Toplantısı, Pleno Toplantısı, Syuriyah ve Tanfidziyah günlük toplantıya başkanlık yapmak.
- d. Syuriyah Günlük Toplantısı ve Syuriyah Tam Yönetim Kadrosu Toplantısına başkanlık yapmak.

59. Madde

(1) Rais ‘Aam’ın yetkileri:

- a. Rais ‘Aam özürlü olduklarında onun yetkilerini yürütmek.
- b. Rais ‘Aam ile birlikte Nahdlatul Ulama Merkez Yönetimin genel politikasının uygulamasında önderlik yapmak, yönlendirmek, ve denetlemek.

(2) Rais ‘Aam yardımcısının görevleri

- a. Rais ‘Aam’ın görevlerii yerine geçirmekte yardımcı olmak.
- b. Rais ‘Aam özürlü olduklarında kendini temsil etmek.
- c. Rais ‘Aam tarafından yada onunla birlikte belirlediği görevleri yerine getirmek.

60. Madde

(1) Rais’in Yetkileri

- a. Rais ‘Aam yada Rais ‘Aam yardımcısı özürlü olduklarında yetkilerini devre almak.
- b. Kendi görev alanlarını uygulamak.

(2) Rais’in görevlerini

- a. Rais ‘Aam ve Rais ‘Aam yardımcısı görevlerini yürütmekte yardımcı olmak.
- b. Rais ‘Aam yada Rais ‘Aam yardımcısı özürlü olduklarında onları temsil etmek.
- c. Kendi görev alanlarını uygulamak.

61. Madde

(1)Katib ‘Aam’ın yetkileri

- a. Syuriyah Merkez Yönetimin katiplik işlerini önderlik etmek ve organize etmek.
- b. Rais ‘Aam, Genel Başkan, ve Genel Sekreterl ile birlikte staratejik kararları imzalamak.

(2)Katib ‘Aam’ın görevleri

- a. Rais ‘Aam, Rais ‘Aam Yardımcısı, ve Raislerin görevlerini yürütmekte ve yetkilerini uygulamakta yardımcı olmak.
- b. Syuriyah Merkez Yönetimin Katiplik işlerini yürütmek ve organize etmek.
- c. Katiplerin arasındaki görevlerini paylaşmak.

62. Madde

(1)Katibin yetkileri

- a. Katip ‘Aam özürlü olduğunda yetkilerini devre almak.
- b. Raislerin ilgili alanlarını eşlik etmek.

(2)Katib’in görevleri:

- a. Katin ‘Aam’a yardımcı olmak.
- b. Katib ‘Aam özürlü olduklarında onun yerine geçmek.
- c. Katib ‘Aam’ın kendisine özel görevini yerine getirmek.

63. Madde

A’wan, Syuriyah Merkez Yönetime öneri ve görevini yerine getirmekte yardımcı olmak.

64. Madde

(1) Genel Başkanın Yetkileri:

- a. Örgütün genel politikası ile ilgili danışmanlık, koordinasyon, ve bilgilendirme konularda Nahdlatul Ulama Merkez Yönetimi iç ve dışta temsil etmek.
- b. Örgütün özel politikasını hazırlamak.
- c. Rais ‘Aam ile birlikte Nahdlatul Ulama Merkez Yönetimi ile birlikte Muktamarın belirledikleri çizgileri doğrultusunda gelir alma, devretme, değiş tokuş yapma,

garanti verme, yada taşınır veya taşınmaz varlıkların işletilmesinde Merkez Yönetimi temsil etmek.

- d. Genel Başkan ile Nahdlatul Ulama Merkez Yönetimin stratejik kararları imzalamak.
- e. Genel Başkan ile perangkat örgütün bünyesi altındaki örgüt cihazların almış oldukları Nahdlatul Ulama tüzük ve yönetmeliğe aykırı olan kararları iptal edebilir.
- f. Rais/Katib ve Genel Sekreter ile birlikte Nahdlatul Ulama Merkez Yönetimin karar mektupları imzalamak.

(2) Genel Başkanın görevleri:

- a. Nahdlatul Ulama Merkez Yönetimin genel politikasını ve Kongrenin almış oldukları kararları uygulamasında önderlik yapmak, yönlendirmek, ve denetlemek.
- b. Syuriah Merkez Yönetimin görevlerini yürütmekte önderlik etmek, koordine etmek, ve denetlemek.
- c. Genel Başkan ile birlikte Kongre, Alim-Ulemaların Ulusal Çapında Toplantısı, Büyük Konferans, Çalışma Toplantısı, Pleno Toplantısı, Syuriyah ve Tanfidziyah günlük toplantıya başkanlık yapmak.
- d. Syuriyah Günlük Toplantısı ve Syuriyah Tam Yönetim Kadrosu Toplantısına başkanlık yapmak.

65. Madde

(1) Genel Başkan Yardımcısı yetkileri

- a. Genel Başkan özürlü olduklarında onun yetkilerini yürütmek.
- b. Nahdlatul Ulama Merkez Yönetimin genel politikasının uygulamasında önderlik yapmak, yönlendirmek, ve denetlemekte Genel Başkanına yardımcı olmak.

(3) Rais 'Aam yardımcısının görevleri

- a. Genel Başkan görevleri yerine geçirmekte yardımcı olmak.
- b. Genel Başkan özürlü olduklarında kendini temsil etmek.
- c. Genel Başkan tarafından yada onunla birlikte belirlediği görevleri yerine getirmek.

66. Madde

(1) Başkanların yetkileri

- a. Genel Başkan ve Genel Başkan Yardımcısı özürlü olduklarında onların yetkilerini yürütmek.

- b. İlgili alanlarını düzenlemek ve görevini yerine getirmek.
- (2) Başkanların görevleri:
 - a. Genel Başkanın görevlerini yerine getirmekte yardımcı olmak.
 - b. Genel Başkanın belirlediği alanlarındaki görevlerini yerine getirmek.
 - c.

67. Madde

- (1) Genel Sekreterin yetkileri
 - a. Syuriyah Merkez Yönetimin Katiplik işlerini yürütmek ve organize etmek.
 - b. Nahdlatul Ulama Merkez Yönetimin yönetmelik, kararlar, ve programların uygulaması yazı planları hazırlamak.
 - c. Rais ‘Aam, Genel Başkan, ve Katib ‘Aam ile birlikte Merkez Yönetimin stratejik kararları imzalamak.
- (2) Genel Sekreterin görevleri
 - a. Genel Başkan, Genel BaşkanYardımcısı, ve Başkanların görevlerini yerine getirmekte yardımcı olmak.
 - b. Yazı işleri organize etmek, sekreterlik alanını başkanlık etmek ve koordine etmektir.
 - c. Genel Sekreter yardımcıları arasında görev paylaşımı yapmak.
 - d. Rais/Katib ve Genel Başkan ile birlikte Nahdlatul Ulama Merkez Yönetimin karar mektupları imzalamak.

68. Madde

- (1) Genel Sekreter Yardımcısı yetkileri:
 - a. Genel Sekreter özürlü olduklarında onun yetkilerini yürütmek.
 - b. Başkanların ilgili alanlarındaki görevini yerine getirmekte eşlik etmek.
 - c. Rais/Katib ve Genel Başkan ile birlikte Nahdlatul Ulama Merkez Yönetimin karar mektupları imzalamak.
- (2) Başkanların görevleri:
 - a. Genel Başkanın görevlerini yerine getirmekte yardımcı olmak.
 - b. Genel Başkanın belirlediği alanlarındaki görevlerini yerine getirmek.
 - c. Rais/Katib ve Genel Başkan ile birlikte Nahdlatul Ulama Merkez Yönetimin karar belgeleri imzalamak.

69. Madde

- (1) Genel Muhasebenin yetkileri
 - a. Merkez Yönetimin mali yönetimi yapmak.
 - b. Muhasebecilere görev dağıtımını yapmak.
 - c. Genel Başkan ile birlikte Merkez Yönetimin mali belgeleri imzalamak.
- (2) Genel Muhasebenin görevleri
 - a. Örgütün maddi kaynakları oluşturmak.
 - b. Varlık yönetimi düzenlemek ve varlık ve parasal işlemlerini yazıya kaydetmek.
 - c. Parasal işlemlerin yönetmeliği oluşturmak (Standard Operating Procedure).
 - d. Rutin ve Merkez Yönetimin geliştirme planı bütçesi hazırlamak.
 - e. Mali denetiminde ihtiyacı duyulan evrak ve hazırlıkları yapmak.

70. Madde

- (1) Bu bölümün maddelerdeki yetki ve görevler ile ilgili temel prensiplerin otomatik olarak her yönetim kademelerine geçerlidir.
- (2) Yetki ve görevler ile ilgili henüz düzenlenmeyen koşullar daha sonra örgüt yönetmelikte ayrı olarak düzenlenecektir.

IX BÖLÜM

YÖNETİMİN HAK VE SORUMLULUKLARI

71. Madde

- (1) Nahdlatul Ulama Yöneticilerin sorumlulukları:
 - a. Örgütün belirlenmiş olduğu koşulları ve vermiş olduğu emanetleri yerine getirmek.
 - b. Örgütün iç ve dış bütünlüğünü korumak.
 - c. Yönetim kademelerine göre yazılı olarak yönetim kurulu toplantısının önünde görev raporu vermektir.
- (2) Nahdlatul Ulama Yöneticilerin hakları:
 - a. AD-ART tüzüğünü ihlal etmedikleri sürece örgütün genel politikası, kararı, ve yönetmeliği onaylamak.
 - b. Lembaga, Badan Khusus (Özel Kurumu), ve Badan Otonom (Otonom Kurumu) performansını yükseltmek için teknik tavsiyeler vermek.

XX BÖLÜM

ULUSAL MÜZAKERELER

72. Madde

- (1) Muktamar (Kongre), Nahdlatul Ulama'nın en üst düzey müzakere formudur.
- (2) Muktamar'da konuşulan mevzu dan kılınan kararlarr;
 - a. Yazılı olarak illetikleri Nahdlatul Ulama Merkez Yönetimin görev raporu;
 - b. AD-ART tüzüğü;
 - c. 5 (beş) yıllık Nahdlatul Ulama'nın Çalışma Programların Genel Çizgileri;
 - d. Dini ve sosyal mevzuların Hukuk boyutu;
 - e. Örgütün Tavsiyeleri;
 - f. Ahlul Halli wal 'Aqdi;
 - g. Nahdlatul Ulama Merkez Yönetimin Genel Başkanı seçmek;
- (3) Muktamar, Nahdlatul Ulama Merkez Yönetimi tarafından 5 (beş) yılda bir kere düzenlenir.
- (4) Muktamara katılılanlar:
 - a. Nahdlatul Ulama Merkez Yönetimi üyeleri.
 - b. Wilayah Yönetim üyeleri.
 - c. Cabang/Cabang İstimewa Yönetim üyeleri.
- (5) Muktamar, Wilayah ve Cabang/Cabang İstimewa yönetim üyelerinden üçte ikisi katıldıkları takdirde geçerlidir.

73. Madde

- (1) Olağanüstü Muktamar, Rais 'Aam veya Merkez Yönetimin Genel Başkanın AD-ART Tüzüğüne ağır ihlal yaptıkları takdirde düzenlenebilir.
- (2) Olağanüstü Muktamar en az Wilayah ve Cabang yönetim üyelerinnden yüzde ellisinin talebiyle düzenlenebilir.
- (3) Olağanüstü Muktamar, Nahdlatul Ulama Merkez Yönetimi tarafından düzenlenir ve başkanlık edilir.
- (4) Muktamar ile ilgili koşullar ve geçerlilikleri hakkında Olağanüstü Muktamar koşullarına müracaat edebilir.

74. Madde

- (1) Muktamardan sonra en üst düzey müzakeresi olan Alim-Ulema Ulusal Müzakeresi, Merkez Yönetimi tarafından düzenlenir ve başkanlık edilir.
- (2) Alim-Ulema Ulusal Müzakeresi, ümmet ve milletin hayati dini meseleler konuşulur.
- (3) Alim-Ulema Ulusal Müzakeresi, Pleno Merkez Yönetim üyeleri ve Nahdlatul Ulama'nın iç ve dıştan gelen uzmanlar katılır.
- (4) Yukarıda belirtilen müzakere, Nahdlatul Ulama'nın iç ve dıştan gelen Alim-Ulema, Pondok Pesantren Müdürü, ve Uzmanlar katılabilir.
- (5) Alim-Ulema Ulusal Müzakeresi de geçerli Wilayah Yönetim üyelerin yüzde ellisi talebiyle düzenlenebilir.
- (6) Alim-Ulema Ulusal Müzakeresi, AD-ART Tüzüğü, Muktamar kararları değiştiremez ve yeni yönetim seçemez.
- (7) Alim-Ulema Ulusal Müzakeresi, Merkez Yönetimin görev süresince en az 2 (iki) kere düzenlenir.

75. Madde

- (1) Muktamardan sonra en üst düzey müzakeresi olan Büyük Konferans, Merkez Yönetimi tarafından düzenlenir ve başkanlık edilir.
- (2) Büyük Konferansta Muktamarın almış oldukları kararların yerine getirilişi, gelişmeleri tartışılır, ve Örgüt Yönetmeliği netleştirilir.
- (3) Büyük Konferans, Pleno Merkez Yönetim ve Wilayah Yönetim üyeleri katılır.
- (4) Büyük Konferans, AD-ART Tüzüğü, Muktamar kararları değiştiremez ve yeni yönetim seçemez.
- (5) Büyük Konferans, Wilayah yönetim üyelerinden üçte ikisi katıldıkları takdirde geçerlidir.
- (6) Büyük Konferans, Merkez Yönetimin görev süresince en az 2 (iki) kere düzenlenir.

76. Madde

Ulusal Müzakeresi ile ilgili henüz belirtilmeyen koşullar daha sonra Örgüt Yönetmelikte ayrı olarak düzenlenecektir.

XXI BÖLÜM

BÖLGESEL MÜZAKERESİ

77. Madde

- (1) Wilayah Konferansı, bölge çapında en üst düzey müzakeresidir.
- (2) Wilayah Konferansında konuşulanlar mevzular:
 - a. Yazılı olarak illetikleri Nahdlatul Ulama Wilayah Yönetimin görev raporu;
 - b. 5 (beş) yıllık Wilayah Nahdlatul Ulama'nın Çalışma Programların Genel Çizgileri;
 - c. Dini ve sosyal mevzuların Hukuk boyutu;
 - d. Örgütün Tavsiyeleri;
 - e. Ahlul Halli wal 'Aqdi;
 - f. Nahdlatul Ulama Wilayah Yönetimin Başkanı seçmek;
- (3) Wilayah Konferansı, Nahdlatul Ulama Wilayah Yönetimi tarafından 5 (beş) yılda bir kere düzenlenir.
- (4) Wilayah Konferansına katılılanlar:
 - a. Nahdlatul Ulama Wilayah Yönetimi üyeleri.
 - b. Cabang Yönetim üyeleri.
- (5) Örgütün üyelerin rehberlik ve gelişmesini yükseltmek için Wakil Cabang Meclisi Yönetim üyeleri Wilayah Konferansına katılabilir.
- (6) Wilayah Konferansı en az Cabang Yönetim üyelerinden üçte ikisi katıldıkları takdirde geçerlidir.

78. Madde

- (1) Wilayah Konferansından sonra en üst düzey müzakeresi olan Wilayah Çalışma Müzakeresi, Wilayah Yönetimi tarafından düzenlenir ve başkanlık edilir.
- (2) Wilayah Çalışma Müzakeresi, Wilayah Konferansında almış oldukları kararların yerine getirilişi, gelişmeleri ve halk arasındaki konumunu tartışılır.
- (3) Wilayah Çalışma Müzakeresi, Pleno Wilayah Yönetim ve Cabang Yönetim üyeleri katılır.
- (4) Wilayah Çalışma Müzakeresi, Cabang yönetim üyelerinden üçte ikisi katıldıkları takdirde geçerlidir.

- (5) Wilayah Çalışma Müzakeresi, Wilayah Yönetimin görev süresince en az 2 (iki) kere düzenlenir.
- (6) Wilayah Çalışma Müzakeresi yönetim seçimi yapamaz.

79. Madde

- (1) Cabang Konferansı, Cabang çapında en üst düzey müzakeresidir.
- (2) Wilayah Konferansında konuşulanlar mevzular:
 - a. Yazılı olarak illetikleri Nahdlatul Ulama Cabang Yönetimin görev raporu;
 - b. Wilayah Nahdlatul Ulama'nın Çalışma Programların Genel Çizgileri doğrultusunda 5 (beş) yıllık Cabang Nahdlatul Ulama'nın Çalışma Programların Genel Çizgileri;
 - c. Dini ve sosyal mevzuların Hukuk boyutu;
 - d. Örgütün Tavsiyeleri;
 - e. Ahlul Halli wal 'Aqdi;
 - f. Nahdlatul Ulama Cabang Yönetimin Başkanı seçmek;
- (3) Cabang Konferansı, Nahdlatul Ulama Cabang Yönetimi tarafından 5 (beş) yılda bir kere düzenlenir.
- (4) Wilayah Konferansına katılılanlar:
 - a. Nahdlatul Ulama Cabang Yönetimi üyeleri.
 - b. Wakil Cabang Meclisi Yönetim üyeleri.
- (5) Örgütün üyelerin rehberlik ve gelişmesini yükseltmek için Ranting Yönetim üyeleri Cabang Konferansına katılabilir.
- (6) Cabang Konferansı en az Wakil Cabang Meclisi Yönetim üyelerinden üçte ikisi katıldıkları takdirde geçerlidir.

80. Madde

- (1) Cabang Konferansından sonra en üst düzey müzakeresi olan Cabang Çalışma Müzakeresi, Cabang Yönetimi tarafından düzenlenir ve başkanlık edilir.
- (2) Cabang Çalışma Müzakeresi, Cabang Konferansında almış oldukları kararların yerine getirilişi, gelişmeleri ve halk arasındaki konumunu tartışılır.
- (3) Cabang Çalışma Müzakeresi, Pleno Cabang Yönetim ve Wakil Cabang Meclisi Yönetim üyeleri katılır.

- (4) Cabang Çalışma Müzakeresi, Wakil Cabang Meclisi yönetim üyelerinden üçte ikisi katıldıkları takdirde geçerlidir.
- (5) Cabang Çalışma Müzakeresi, Cabang Yönetimin görev süresince en az 3 (üç) kere düzenlenir.
- (6) Cabang Çalışma Müzakeresi yönetim seçimi yapamaz.

81. Madde

- (1) Wakil Cabang Meclisi Konferansı, Wakil Cabang Meclisi çapında en üst düzey müzakeresidir.
- (2) Wakil Cabang Meclisi Konferansında konuşulan mevzular:
 - a. Yazılı olarak illetikleri Nahdlatul Ulama Wakil Cabang Meclisi Yönetimin görev raporu;
 - b. Wilayah ve Cabang Nahdlatul Ulama'nın Çalışma Programların Genel Çizgileri doğrultusunda 5 (beş) yıllık Wakil Cabang Meclisi Nahdlatul Ulama'nın Çalışma Programların Genel Çizgileri;
 - c. Dini ve sosyal mevzuların Hukuk boyutu;
 - d. Örgütün Tavsiyeleri;
 - e. Ahlul Halli wal 'Aqdi;
 - f. Nahdlatul Ulama Wakil Cabang Meclisi Yönetimin Başkanı seçmek;
- (3) Wakil Cabang Meclisi Konferansı, Nahdlatul Ulama Wakil Cabang Meclisi Yönetimi tarafından 5 (beş) yılda bir kere düzenlenir.
- (4) Wakil Cabang Meclisi Konferansına katılılanlar:
 - a. Nahdlatul Ulama Wakil Cabang Meclisi Yönetimi üyeleri.
 - b. Ranting Yönetim üyeleri.
- (5) Örgütün üyelerin rehberlik ve gelişmesini yükseltmek için Anak Ranting Yönetim üyeleri Wakil Cabang Meclisi Konferansına katılabilir.
- (6) Wakil Cabang Meclisi Konferansı en az Ranting Yönetim üyelerinden 2/3 (üçte ikisi) katıldıkları takdirde geçerlidir.

82. Madde

- (1) Wakil Cabang Meclisi Konferansından sonra en üst düzey müzakeresi olan Wakil Cabang Meclisi Çalışma Müzakeresi, Wakil Cabang Meclisi Yönetimi tarafından düzenlenir ve başkanlık edilir.
- (2) Wakil Cabang Meclisi Çalışma Müzakeresi, Wakil Cabang Meclisi Konferansında almış oldukları kararların yerine getirilişi, gelişmeleri ve halk arasındaki konumunu tartışılır.
- (3) Wakil Cabang Meclisi Çalışma Müzakeresi, Pleno Wakil Cabang Meclisi Yönetim ve Ranting Yönetim üyeleri katılır.
- (4) Wakil Cabang Meclisi Çalışma Müzakeresi, 3. ayette belirtilenlerin ½ (yarısından) katıldıkları takdirde geçerlidir.
- (5) Wakil Cabang Meclisi Çalışma Müzakeresi, Cabang Yönetimin görev süresince en az 3 (üç) kere düzenlenir.
- (6) Wakil Cabang Meclisi Çalışma Müzakeresi yönetim seçimi yapamaz.

83. Madde

- (1) Ranting Müzakeresi, Ranting çapında en üst düzey müzakeresidir.
- (2) Ranting Müzakeresinde konuşulan mevzular:
 - a. Yazılı olarak illetikleri Nahdlatul Ulama Ranting Yönetimin görev raporu;
 - b. Cabang ve Wakil Cabang Meclisi Nahdlatul Ulama'nın Çalışma Programların Genel Çizgileri doğrultusunda 5 (beş) yıllık Ranting Nahdlatul Ulama'nın Çalışma Programların Genel Çizgileri;
 - c. Dini ve sosyal mevzuların Hukuk boyutu;
 - d. Örgütün Tavsiyeleri;
 - e. Ahlul Halli wal 'Aqdi;
 - f. Nahdlatul Ulama Wakil Cabang Meclisi Yönetimin Başkanı seçmek;
- (3) Ranting Müzakeresi, Nahdlatul Ulama Ranting Yönetimi tarafından 5 (beş) yılda bir kere düzenlenir.
- (4) Ranting Müzakeresine katılılanlar:
 - a. Nahdlatul Ulama Ranting Yönetimi üyeleri.
 - b. Anak Ranting Yönetim üyeleri.

- (5) Ranting Müzakeresi en az Anak Ranting Yönetim üyelerinden 2/3 (üçte ikisi) katıldıkları takdirde geçerlidir.

84. Madde

- (1) Ranting Müzakeresinden sonra en üst düzey müzakeresi olan Ranting Çalışma Müzakeresi, Ranting Yönetimi tarafından düzenlenir ve başkanlık edilir.
- (2) Ranting Çalışma Müzakeresi, Ranting Müzakeresinde almış oldukları kararların yerine getirilişi, gelişmeleri ve halk arasındaki konumunu tartışılır.
- (3) Ranting Çalışma Müzakeresi, Pleno Ranting Yönetim ve Anak Ranting Yönetim temsilcileri katılır.
- (4) Ranting Çalışma Müzakeresi, 3. ayette belirtilenlerin ½ (yarısından) katıldıkları takdirde geçerlidir.
- (5) Ranting Çalışma Müzakeresi, Ranting Yönetimin görev süresince en az 4 (dört) kere düzenlenir.
- (6) Ranting Çalışma Müzakeresi yönetim seçimi yapamaz.

85. Madde

- (1) Üyeler Müzakeresi, Anak Ranting çapında en üst düzey müzakeresidir.
- (2) Üyeler Müzakeresinde konuşulan mevzular:
 - a. Yazılı olarak illetikleri Nahdlatul Ulama Anak Ranting Yönetimin görev raporu;
 - b. Nahdlatul Ulama Wakil Cabang Meclisi ve Ranting Çalışma Programların Genel Çizgileri doğrultusunda 5 (beş) yıllık Nahdlatul Ulama Anak Ranting'in Çalışma Programların Genel Çizgileri;
 - c. Dini ve sosyal mevzuların Hukuk boyutu;
 - d. Örgütün Tavsiyeleri;
 - e. Ahlul Halli wal 'Aqdi;
 - f. Nahdlatul Ulama Anak Ranting Yönetimin Başkanı seçmek;
- (3) Üyeler Müzakeresi, Nahdlatul Ulama Ranting Yönetimi tarafından 5 (beş) yılda bir kere düzenlenir.
- (4) Ranting Müzakeresine katılılanlar:

- a. Nahdlatul Ulama Ranting Yönetimi üyeleri.
- b. Anak Ranting Yönetim üyeleri.
- c. Üyeler Müzakeresi en az üyelerinden 2/3 (üçte ikisi) katıldıkları takdirde geçerlidir.

86. Madde

- (1) Üyeler Müzakeresinden sonra en üst düzey müzakeresi olan Üyeler Çalışma Müzakeresi, Anak Ranting Yönetimi tarafından düzenlenir ve başkanlık edilir.
- (2) Üyeler Çalışma Müzakeresi, Üyeler Müzakeresinde almış oldukları kararların yerine getirilişi, gelişmeleri ve halk arasındaki konumunu tartışılır.
- (3) Üyeler Çalışma Müzakeresi, Pleno Anak Ranting Yönetimi katılır.
- (4) Ranting Çalışma Müzakeresi, 3. ayette belirtilenlerin ½ (yarısından) katıldıkları takdirde geçerlidir.
- (5) Ranting Çalışma Müzakeresi, Ranting Yönetimin görev süresince en az 4 (dört) kere düzenlenir.
- (6) Ranting Çalışma Müzakeresi yönetim seçimi yapamaz.

87. Madde

Bölgesel Müzakeresi ile ilgili henüz belirtilmeyen koşulları daha sonra Örgüt Yönetmelikte ayrı olarak düzenlenecektir.

XXII BÖLÜM

BADAN OTONOM MÜZAKERESİ

88. Madde

Badan Otonom Müzakeresi, Temel Yönetmelik (Peraturan Dasa) ve Badan Otonom İç Tüzüğünde (Peraturan Rumah Tangga Badan Otonom) düzenlenmektedir.

XXIII BÖLÜM

TOPLANTILAR

89. Madde

- (1) Syuriyah ve Tanfidziyah Yönetim Kadrosu, Lembaga ve Badan Khusus Günlük Yönetim Ulusal Kadrosu Çalışma Toplantısına katılır.
- (2) Ulusal Çalışma Toplantısında geleceğin planları ve Mukhtarın almış oldukları kararların şerhi ve uygulamasındaki yapılması gereken tedbirleri konuşulur.
- (3) Ulusal Çalışma Toplantısı yılda bir kere düzenlenir.
- (4) Ulusal Çalışma Toplantısı en geç Mukhtardan üç ay sonra düzenlenmesi gerekir.

90. Madde

- (1) Pleno Toplantısı, Musytasyar, Syuriyah Tam Yönetim Kadrosu, Tanfidziyah Günlük Yönetim Kadrosu, Badan Khusus Başkanı, Lembaga ve Badan Otonom Başkanların katılımıyla düzenlenen toplantıdır.
- (2) Pleno Toplantısı en az 6 (altı) ayda bir düzenlenmesi gerekir.
- (3) Pleno Toplantısında çalışma programları konuşulur.

91. Madde

- (1) Syuriyah ve Tanfidziyah Günlük Toplantısına Günlük Syuriyah Merkez Yöneticileri ve Günlük Tanfidziyah Merkez Yöneticileri katılır.
- (2) Syuriyah ve Tanfidziyah Günlük Toplantısı en az 3 (üç) ayda bir düzenlenmesi gerekir.
- (3) Syuriyah ve Tanfidziyah Günlük Toplantısı Örgütün kurumları, ve çalışma programların uygulanması ve geliştirilmesini konuşulur.

92. Madde

- (1) Syuriyah Günlük Toplantısına Syuriyah Günlük Yöneticileri katılır. Musytasyar da toplantıya katılabilir.
- (2) Syuriyah Günlük Toplantısı en az 3 (üç) ayda bir düzenlenmesi gerekir.
- (3) Syuriyah Günlük Toplantısı Örgütün kurumları, ve çalışma programların uygulanması ve geliştirilmesini konuşulur.

93. Madde

- (1) Tanfidziyah Günlük Toplantısına Tanfidziyah Günlük Yöneticileri katılır.
- (2) Tanfidziyah Günlük Toplantısı en az 2 (iki) ayda bir düzenlenmesi gerekir.
- (3) Tanfidziyah Günlük Toplantısı Örgütün kurumları, ve çalışma programların uygulanması ve geliştirilmesini konuşulur.

94. Madde

Düzenlenmesi ihtiyacı duyulan diğer toplantılar ise ihtiyaçlarına istediği zaman düzenlenebilir.

95. Madde

Diğer toplantılar ile ilgili henüz düzenlenmeyen koşulları daha sonra Örgüt Yönetmelikte düzenlenecektir.

XXIV BÖLÜM

MALİ VE MAL VARLIĞI

96. Madde

Nahdlatul Ulama mali kaynakları:

- a. Kayıt parası; üyelerin ilk üye olduklarında ödedikleri kayıt parası.
- b. İ'anah syahriyah: üyelerin her ayda ödenmesi gereken para.
- c. Bağış: Yasalara aykırı olmayan Nahdlatul Ulama üyelerinden yada sevenlerden hibe, hediye, ve sadaka olarak verilen para veya mal.
- d. Nahdlatul Ulamanın teşkilatlarından veya diğerlerinden kazandıklarındandır.

97. Madde

- (1) Nahdlatul Ulama ve teşkilatların para, taşınabilir veya taşınmaz mal varlığı şeklindeki mal varlığı Nahdlatul Ulama örgütün serveti olarak muhasebecilik standartlarında göre kaydetmesi gerekir.

- (2) Nahdlatul Ulama'nın alınan mal, devredilmiş servet, ve varlıkların işletiminden kazandıkları gelir ve harcamaları her yıl sebest muhasebeci tarafından denetlenmeli.
- (3) Nahdlatul Ulama Merkez Yönetimi taşınabilir yada taşınmaz varlıklara el koymaya veya işletmeye emredilen Wilayah, Cabang, Cabang İstimewa, Wakil Cabang Meclisi, Lembaga, Badan Khusus, Badan Otonom Yönetime veya Ticari Kuruluşlara yazılı olarak yetki verebilir.
- (4) Nahdlatul Ulama'nın taşınır ve taşınmaz sahip oldukları yada dolaylı yada direk olarak Merkez Yönetimi tarafından kurumlara, Badan Khusus, Badan Otonom, ticari kuruluş yada bireyselle tayin edilen yada devredilen tüm varlıkları sadece Nahdlatul Ulama veya Örgüt kurum ve teşkilatların menfaati için kullanılabilir.
- (5) Nahdlatul Ulama'nın taşınır ve taşınmaz varlıkların Nahdlatul Ulama Merkez Yönetimin izniyle haricinde aitliği başkasına devredilemez ve başkası için ipotek olarak kullanılamaz.
- (6) Nahdlatul Ulama Merkez Yönetimi kurum ve teşkilatların satın aldıkları yada kazandıkları taşınır veya taşınmaz varlıkların ilgili kurum veya teşkilat yönetimin izni olmadan başkasına devredemez.
- (7) Herhangi bir sebepten dolayı bir kurum yada teşkilat kapatıldığı takdirde tüm varlıkları Nahdlatul Ulama'ya aittir.

98. Madde

- (1) Nahdlatul Ulama üyeleri tarafından alınan kayıt ve i'anah syahriyah parası aşağıdaki ölçülerle örgüt/kurum programların fonu için kullanılır:
 - a. %40'ı Anak Ranting
 - b. %20'yi Ranting
 - c. %15'i Wakil Cabang Meclisi
 - d. %10'u Cabang/ Cabang İstimewa
 - e. %10'u Wilayah
 - f. %5'i Merkez program ve aktiviteleri için tasaruf edilir.
- (2) Bağış ve diğer yoldan alınan para ve mal varlıklar örgüt/kurumların menfaati için kullanılır.
- (3) Örgüt/kurumların mal varlıkları yine örgüt/kurumların menfaati için kullanılır.

99. Madde

Mali ve varlıklar ile ilgili henüz düzenlenmeyen koşulları daha sonra ayrı olarak Örgüt Yönetmelikte düzenlenecektir.

XXV BÖLÜM GÖREV RAPORU

100.Madde

- (1) Nahdlatul Ulama her kademedeki yönetimi görevlerin bitiminde yazılı olarak her kademedeki en üst müzakerelerde ifade edilmeli.
- (2) Nahdlatul Ulama Yönetimi görev raporu:
 - a. En üst müzakereden emanet ettikleri görevlerin nekadarını yerine getirilebilir.
 - b. Örgüt kurumların gelişmeleri
 - c. Örgütün mali durumu
 - d. Örgütün varlıkları içerir.

101.Madde

- (1) Merkez Yönetimi, Alim-Ulema Ulusal Müzakeresine, Büyük Konferansa, Çalışma ve Pleno Toplantılarına kademeli olarak görev raporu aktarır.
- (2) Wilayah Yönetimi kademeli olarak:
 - a. Merkez Yönetime
 - b. Wilayah Çalışma Müzakeresi ve Pleno Toplantısına örgütün gelişmeleri raporu aktarır.
- (3) Cabang Yönetimi kademeli olarak:
 - a. Merkez ve Wilayah Yönetime
 - b. Cabang Çalışma Müzakeresi ve Pleno Toplantısına örgütün gelişmeleri raporu aktarır.
- (4) Wakil Cabang Meclisi Yönetimi kademeli olarak
 - a. Wilayah ve Cabang Yönetimine
 - b. Wakil Cabang Meclisi çalışma müzakeresi ve Pleno toplantısına örgütün gelişmelerini aktarır.
- (5) Ranting Yönetimi kademeli olarak

- a. Cabang ve Wakil Cabang Meclisi Yönetimine
 - b. Ranting Çalışma Müzakeresi ve Pleno toplantısına örgütün gelişmelerini aktarır.
- (6) Anak Ranting Yönetimi kademeli olarak örgütün gelişmelerini Üyeler Müzakeresi, Ranting ve Wakil Cabang Meclisi Yönetimine aktarır.

102.Madde

Lembaga, Badan Khusus, Badan Otonom Yönetimi her yılın sonunda Nahdlatul Ulama ilgili yönetimine yapmış oldukları programların raporu aktarır.

103.Madde

Görev raporu ile ilgili henüz düzenlenmeyen koşulları daha sonra Örgütün Yönetmelikte düzenlenecektir.

XXVI BÖLÜM

KAPATMA KOŞULLARI

104.Madde

- (1) Bu ART Tüzüğünde yeterince düzenlenmeyen her koşulların daha sonra Örgüt Yönetmelikte, Nahdlatul Ulama Merkez Yönetimi Yönetmeliğinde veya Nahdlatul Ulama Merkez Yönetimi Kararları Belgelerinde düzenlenecektir.
- (2) Bu ART Tüzüğü sadece Muktamarla değişiklik yapılabilir.
- (3) Bu ART Tüzüğü onaylandığı tarihte yürürlüğe geçirir.

Jombang, 4 Ağustos 2015

19 Sevvat Hicri 1436